

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.936>

<https://orcid.org/0009-0002-5424-2091>

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Jovita Žėkaitė-Maconko

Kriminologinio žinojimo laukas:
internetinių patyčių atvejo analizė

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai

Sociologija (S 005)

VILNIUS 2026

Disertacija rengta 2018-2026 metais Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Sociologijos ir socialinio darbo instituto Kriminologijos katedroje

Disertacija ginama eksternu.

Mokslinis vadovas - prof. dr. Aleksandras Dobryninas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – S 005)

Mokslinė konsultantė - doc. dr. Maryja Šupa, (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – S 005)

Gynimo taryba:

Pirmininkas - prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – S 005).

Nariai:

dr. Anna Markina (Tartu universitetas, socialiniai mokslai, teisė - S 001);

doc. dr. Ilona Michailovič (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - S 001);

doc. dr. Simonas Nikartas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - S 001);

dr. Rūta Vaičiūnienė (Lietuvos socialinių mokslų centras, socialiniai mokslai, sociologija - S 005).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2026 m. birželio mėn. 19 d. 11 val. Vilniaus universiteto, Filosofijos fakulteto, Sociologijos ir socialinio darbo instituto 201 auditorijoje. Adresas: Universiteto g. 9, LT-01131, Vilnius tel. +370 5 266 7600; el. paštas fsf@fsf.vu.lt

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.936>

<https://orcid.org/0009-0002-5424-2091>

VILNIUS UNIVERSITY

Jovita Žėkaitė-Maconko

The Field of Criminological Knowledge: A Case Study of Cyberbullying

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences
Sociology (S 005)

VILNIUS 2026

Dissertation was prepared between 2018 and 2026, Department of Criminology, Faculty of Philosophy, Vilnius University.

The dissertation is defended on an external basis.

Academic Supervisor - Prof. Dr. Aleksandras Dobryninas (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – S 005).

Academic Consultant – Assoc. Prof. Dr. Maryja Šupa (Vilnius University, Social Sciences, Sociology –S 005).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairperson - Prof. Dr. Arūnas Poviliūnas (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – S 005).

Members:

Dr. Anna Markina (University of Tartu, Social Sciences, Law – S 001);
Assoc. Prof. Dr. Ilona Michailovič (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001);

Assoc. Prof. Dr. Simonas Nikartas (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001);

Dr. Rūta Vaičiūnienė (Lithuanian Centre for Social Sciences, Social Sciences, Sociology, – S 005).

The dissertation will be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 11:00 on 19 June 2026 in Meeting Room 201 of the Institute of Sociology and Social Work, Faculty of Philosophy, Vilnius University, Address: Universiteto 9, LT-01131, Vilnius, Lithuania
Phone: +370 5 266 7600; e-mail: fsf@fsf.vu.lt

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
ĮVADAS.....	9
1. P. BOURDIEU TEORIJA IR JOS TAIKYMAS KRIMINOLOGIJOS AKADEMINIAME LAUKE	24
1.1. Esminės P. Bourdieu lauko teorijoje taikomos sąvokos.....	25
1.2. Socialinių mokslų agento pozicija akademiniam lauke	30
1.3. P. Bourdieu lauko teorija kaip analitinė prieiga kriminologijos laukui tirti	33
2. KRIMINOLOGIJOS MOKSLO LAUKAS: PARADIGMOS, TYRIMO OBJEKTAS IR VEIKIMO LOGIKA	37
2.1. Nusikaltimo ir deviacijos sampratų raida kriminologijoje: paradigminiai lūžiai ir faktais grįstos mokyklos iškilimas	38
2.2. Tarpdisciplininis kriminologijos žinojimo objektas: internetinių patyčių atvejais.....	49
2.3. Kriminologų ir kitų akademinio lauko agentų konkurencija dėl simbolinio kapitalo internetinių patyčių tyrimų lauke.....	53
3. KRIMINOLOGIJOS AKADEMINIO LAUKO VEIKIMO ANALIZĖ: INTERNETINIŲ PATYČIŲ TYRIMŲ ATVEJO STUDIJA.....	59
3.1. Internetinės patyčios kriminologinio žinojimo paraštėse	61
3.2. Empirinio tyrimo metodologija: duomenų rinkimo ir analizės logika.....	71
3.3. Tyrimų apie internetines patyčias pozicionavimas kriminologijos akademiniam lauke	84
3.4. Ekonominio ir simbolių kapitalų įtvirtinimas kriminologijos lauke	89
3.5. Dominuojančioji kriminologų grupė: simbolinio kapitalo telkimo praktikos.....	95
3.5.1. Dominuojančių kriminologų grupių analizė internetinių patyčių tyrimų lauke.....	101
3.5.2. Dominuojančių kriminologų tinklaveika: bendradarbiavimo strategijos akademiniam lauke	116

3.6. Citavimo rodikliai kaip simbolinės galios matas kriminologijos lauke	124
3.7. Metodologinės ir teorinės prieigos atrinktose mokslinėse publikacijose, kuriose buvo taikytos bendrosios įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos	130
3.8. Skirtingų (internetinių) patyčių formų matavimas mokslinėse publikacijose, kuriose buvo taikomos bendroji įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos	146
DISKUSIJA.....	153
IŠVADOS.....	159
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	165
PRIEDAI	187
1 priedas. Empirinio tyrimo analizei atrinktų mokslinių straipsnių sąrašas, citavimo rodikliai	187
2 priedas. Pagrindinių internetinių patyčių tyrimų lauko agentų bendraautorių komandos	216
3 priedas. Moksliniuose straipsniuose, kuriuose buvo taikytos bendroji įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos, išskirtos kintamųjų grupės	220
SUMMARY	222
TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTĘ.....	242
PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS	243
MOKSLINIŲ PRANEŠIMŲ SĄRAŠAS	244

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) išskiriami tradicinių ir internetinių patyčių skirtumai ir panašumai	65
2 lentelė. 10-ies didžiausių IF 2019–2020 m. turinčių kriminologijos žurnalų sąrašas.....	78
3 lentelė. Mokslinių straipsnių ar juose pristatomų tyrimų finansavimo šaltiniai.....	90
4 lentelė. Visų išskirtų pagrindinių lauko autorių simbolinis kapitalas, išreikštas citavimo rodikliais pagal duomenų bazėse „Google Scholar“ ir „Semantic Scholar“ pateikiamą informaciją (informacija rinkta 2024 m. balandį)	102
5 lentelė. Cituotų autorių suskirstymas į grupes.....	117
6 lentelė. Autoriai, kurių sukurtomis teorijomis remiamasi analizuotuose kriminologų mokslininkų darbuose.....	119
7 lentelė. 39 analizei atrinktose mokslinėse publikacijose dažniausiai pacituoti mokslininkai, nesusiję su teoriniu kontekstu.....	120
8 lentelė. Mokslininkų citavimo vidurkiai.....	122
9 lentelė. Daugiausia cituotos kriminologų publikacijos internetinių patyčių tema	128
10 lentelė. Bendrosios įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijų taikymas analizuotuose moksliniuose straipsniuose	135
11 lentelė. Tradicinių ir internetinių patyčių skirtumai ir panašumai (remiantis H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) sudaryta schema) ir jų palyginimas su moksliniuose straipsniuose, kuriuose taikyta bendroji įtampos, rutininės veiklos, ir savikontrolės teorijos), išskiriamomis tradicinėmis ir internetinių patyčių formomis	149

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Patyčių ir internetinių patyčių sąvokos plėtra 1970-2022 m.	64
2 pav. Mokslinių publikacijų apie internetines patyčias augimas („Google Scholars“, 2024)	73
3 pav. Tyrimo etapų konstravimo schema.....	81
3.1. pav. Straipsnių, atrinktų analizei, pasiskirstymas pagal metus.....	85
4 pav. Dažniausiai internetinių patyčių tematika publikuotų darbų pasiskirstymas pagal metus	88
5 pav. 13 dominuojančiųjų kriminologų ir jų bendraautorių tinklas internetinių patyčių tyrimų lauke	99
5.1 pav. Pirmoji grupė – santykinai uždara mokslininkų grupė ir jos bendraautorių tinklas	104
5.2 pav. Antroji grupė – santykinai atvira mokslininkų grupė ir jos bendraautorių tinklas	110
6 pav. Autorių, kuriais remiamasi dominuojančiųjų agentų mokslinėse publikacijose, tinklas	118
7 pav. Kriminologų pasirinktos metodologinės prieigos analizuotuose moksliniuose straipsniuose.....	132
8 pav. Teorijos bei pavieniai autoriai, kurie dažniausiai minimi analizuotuose moksliniuose straipsniuose (analizuota programa „Maxqda 2020“).....	134

ĮVADAS

XX a. viduryje daugelyje visuomenių vykę ekonominiai, kultūriniai, socialiniai ir politiniai poslinkiai paskatino masinį žinojimo vartojimą (Sveiby, 1997, p. x). Toks poslinkis jautriai atsiliepė mokslo institucijoms, nes klasikinė jų paskirtis buvo siejama su liberaliuoju ugdymu, kuriame žinojimas suvoktas kaip savaiminė vertė (Samulevičius, 2010, p. 34, 43). Ilgainiui žinojimą kuriančios institucijos: universitetai, mokslinių tyrimų centrai, buvo perorientuojamos pagal rinkos logiką ir verslo industrijose taikomus veikimo kriterijus (Peters ir Arthur, 2012; Marginson, 2012; Sum ir Jessop, 2013). Kriminologijoje, kaip vienoje iš socialinių mokslų disciplinų, tai reiškė temų prioritetų, metodų ir duomenų šaltinių hierarchijų pertvarką, siejant tyrimus su politine darbotvarke ir kiekybiškai matuojamais rezultatais.

Mokslo istorikas Derek'as John'as de Solla Price'as (1963) šį laikotarpį apibūdino kaip lūžį, žymintį perėjimą nuo mažojo mokslo, individualių tyrėjų atliekamų tyrimų, prie didžiojo mokslo, kuriam būdingos išplėtos tyrimų infrastruktūros, kolektyvinis darbas, didelio masto projektai ir intensyvėjantis tarptautinis bendradarbiavimas. Augantis aukštojo mokslo prieinamumas sudarė galimybes studijuoti platesnei visuomenės daliai, todėl ženkliai išaugo studentų ir akademinio personalo skaičius (Trow, 2007). Vis svarbesne tapo specializuoto profesinio rengimo funkcija, o akademinė veikla pradėta vertinti pagal verslui būdingus produktyvumo ir efektyvumo kriterijus (Samulevičius, 2010, p. 47; Barnett, 2000). Įvykę pokyčiai paskatino universitetus persikirstyti turimus išteklius, peržiūrėti nusistovėjusias finansavimo struktūras ir iš naujo apibrėžti savo santykį su visuomene.

Be minėtų pokyčių, akademinėje erdvėje vyko ir tebevyksta diskusijos dėl kriminologijos kaip mokslo disciplinos ribų ir jos tyrimų objektų apibrėžimo. Pavyzdžiui, *Encyclopædia Britannica* kriminologiją apibrėžia kaip mokslinį nusikaltimų ir delinkvencijų tyrinėjimą, įskaitant jų priežastis, korekcijas ir prevenciją, paremtą įvairių disciplinų: antropologijos, biologijos, psichologijos, psichiatrijos, ekonomikos, sociologijos ir statistikos mokslų žiniomis (*Encyclopædia Britannica*, n.d.).

Tuo tarpu, egzistuoja ir platesnis požiūris, kurį siūlo Harvardo universiteto mokslininkas Jeffrey R. Wilson'as (2025), teigdamas, kad kriminologija šiandien gali būti ne tik akademinė, bet ir meninė, ne tik mokslinė, bet ir humanistinė, ne tik analitinė, bet ir etinė. Ji pasireiškia ne vien kaip grynasis mokslas, bet ir kaip kultūrinė praktika, pasitelkiant esė, literatūrą ar net meną kaip galimas žinojimo raiškos formas.

Tyrimo problema

Dėl visuomenės modernizacijos ir augančio aukštojo mokslo prieinamumo, akademinės disciplinos pradėjo nagrinėti vis įvairesnius reiškinius taip plėsdamos savo analizės ribas ir stiprindamos pozicijas bendrame moksliniame lauke (Samulevičius, 2010, p. 34, 43; Trow, 2007). To pasekoje, eksponentiškai išaugo mokslinių publikacijų skaičiai (de Solla Price, 1963). Norint valdyti šį augimą, imtasi diegti standartizuotas vertinimo bei atrankos procedūras. Laikui bėgant išryškėjo keturi dažniausiai taikomi kriterijai: bendras straipsnių skaičius, žurnalo cituojamumo rodiklis (angl. *Impact Factor, trumpinys - IF*), bendra autorių skaičius ir citavimo indeksas (angl. *Citation Index*).

Kriminologijoje, kaip ir kituose socialiniuose moksluose, šių vertinimo kriterijų naudojimas ilgainiui tapo veiksmu, formuojančiu temų bei metodologinių priėgų hierarchijas. Didesnė vertė buvo suteikiama tyrimams, kurių rezultatai buvo paremti dideliais duomenų masyvais, juos vykdė tarpdisciplininės komandos. Ypač buvo vertinami tie moksliniai rezultatai, kurie galėjo sukurti aukštą cituojamumo potencialą.

Besikeičiant mokslinių žinių kūrimo ir vertinimo struktūrai, kriminologų analitinės prieigos buvo laikomos platesnėmis ir suteikiančiomis pranašumo dėl savo tarpdiscipliniškumo (Henry, 2017, p. 399), bei multiparadigminio požiūrio, leidžiančio tą patį reiškinį analizuoti taikant skirtingas teorines ir metodines perspektyvas (Dobryninas et al., 2019, p. 79).

Tarpdiscipliniškumo praktika reiškėsi per mišrių metodų taikymą ir bendraautorystę, kai skirtingų disciplinų mokslininkai jungėsi analizuoti tas pačias socialines problemas (Yu et al., 2019). Kriminologijoje ši prieiga, viena vertus, buvo ir tebėra laikoma stiprybe, nes leido pritaikyti įvairias teorines ir metodines perspektyvas. Kita vertus, ji skatino požiūrių suvienodėjimą, teminių pasikartojimą ir nusistovėjusių tyrimo metodų dominavimą, dėl ko buvo vis sunkiau įnešti originalų indėlį. Nors tokia plėtra išplėtė analitinių įrankių spektrą ir duomenų interpretacijos galimybes, ji taip pat ėmė silpninti kriminologijos lauko ribas, kurios iki tol padėjo įtvirtinti ekspertiskumu grindžiamą simbolinį autoritetą ir akademinį pripažinimą. (Chan, 1996, p. 8).

Aukštų reitingų siekis ir matomumo svarba akademinėje leidyboje formavo teminių tyrimų cikliškumo tendencijas (Newburn, 2013; Garland, 2001). Šią dinamiką dar labiau stiprino bibliometrinės analizės, kurios atskleidė didėjančią spaudimą mokslininkams siekti cituojamumo ir siauresnės teminės specializacijos (Cohn, et. al. 2014; Piquero et. al. 2007). Kriminologijoje stiprėjant faktais grįstos analizės paradigmai (Farrington ir Welsh, 2005; Weisburd et. al. 2001), skatinančiai standartizuotus tyrimų

dizainus, stiprėja instrumentinis, nuo teorinio pagrindo atitrūkęs požiūris į socialinius reiškinius. Kriminologijos lauke susiformavo paradoksas: nors tiriamų temų spektras plėtėsi, erdvės originaliam indėliui mažėjo. Mokslininkams darėsi vis sunkiau atskirti savo taikomą teorinę ar analitinę priegą nuo jau atliktų tyrimų. Dėl to kilo iššūkių pozicionuojant savo darbus akademinėje erdvėje ir išvengiant pasikartojimų, dažnai besiskiriančių tik nežymiais aspektais (Maruna ir Barber, 2011). Tokia kryptis, kaip rodė kritiniai vertinimai (Loader ir Sparks, 2010; Young, 2011), riboja kriminologijos žinojimo kūrimo autonomiją, nes pabrėžė kiekybinį vertinimą, konformizmą ir publikavimo logikai pritaikytas žinias. Young (2011, p. 15) netgi kritiškai įvardija tokius mokslininkus kaip „*Empiricus Abstractus*“, be tikslo klaidžiojančius nuo vieno duomenų rinkinio prie kito, nuo vienos mokslinių tyrimų dotacijos prie kitos ir godžiai ryjančius empirinius faktus, beveik neturint laiko jų *suvirškinti*.

Šiame darbe problematiškumas atsiskleidžia trimis aspektais:

Pirma, tyrimas prisideda prie platesnės problematikos analizės, susijusios su kriminologinio žinojimo kūrimo procesais ir jo vaidmeniu tarpdisciplininių tyrimų lauke. Analizuojama, kokiomis sąlygomis kriminologinis žinojimas įgyja teorinį savarankiškumą, o kokiomis tampa kitų disciplinų konceptualių priegų reprodukcija.

Antra, atsiskleidžia, kaip visuomenėje aktualiais laikomi socialiniai reiškiniai tampa akademinio dėmesio, žinojimo kūrimo, pripažinimo ir skirtingų kapitalo formų kaupimo objektu.

Trečia, internetinių patyčių temos analizė šiame darbe pasitelkiama kaip atvejo analizė, leidžianti atskleisti ne tik konkretaus socialinio reiškinio tyrimo ypatumus, bet ir platesnį kriminologijos disciplinos problematiškumą. Internetinių patyčių fenomenas yra intensyviai tyrinėjamas skirtingose mokslo disciplinose, tačiau nė vienoje jų nėra vienareikšmiškai vertinamas tyrimų objektas. Taip internetinių patyčių tyrimų laukas gali tapti iliustratyvia erdve, kurioje matyti, koku būdu kriminologija išitraukia į jau egzistuojančias akademines diskusijas, kokias teorines ir metodologines priegas ji perima, adaptuoja arba reprodukuoja, ir kiek šiame procese sugeba sukurti savitą disciplininę perspektyvą.

Analizuojant internetinių patyčių tyrimus matyti, kad kriminologinis žinojimas neretai formuojamas ne kaip teoriškai savarankiška interpretacinė schema, bet kaip kitose disciplinose jau įsitvirtinusių aiškinimo modelių perkėlimas į kriminologinį lauką. Tai leidžia kelti klausimą, ar kriminologija šiuo atveju veikia kaip autonomiška žinojimo kūrimo erdvė, ar veikiau kaip tarpdisciplininė tranzitinė zona, kurioje persidengia, konkuruoja ir

pakartotinai įtvirtinami kitų disciplinų sukurti moksliniai konceptai. Egzistuojantis santykis su internetinėmis patyčiomis, kaip tyrimo objektu išryškina ne tik teorinį fragmentiškumą, bet ir teminį konformizmą, kai tyrimų kryptys, probleminiai akcentai ir pasirenkami aiškinimo modeliai dažnai atitinka vyraujančias akademinio lauko tendencijas, publikavimo logiką ir finansavimo prioritetus.

Internetinių patyčių atvejo analizė leidžia pamatyti, kad per publikavimo strategijas, citavimo praktikas, orientaciją į prestižinius žurnalus ir dominuojančias teorines kalbas atsiskleidžia simbolinio kapitalo kaupimo mechanizmai, darantys įtaką tam, kokios temos, sąvokos ir interpretacijos įgyja legitimumą. Internetinių patyčių fenomenas šiame darbe svarbus ne tik kaip empirinis objektas, bet ir kaip analitinis pjūvis, leidžiantis tirti kriminologijos disciplinos ribas bei vietą platesniame socialinių mokslų lauke. Disertacijoje keliama problema nėra vien tai, kaip kriminologai tiria internetines patyčias, bet veikia, kaip jie akademinų pozicijų varžymosi sąlygomis siekia įtvirtinti šį reiškinį kaip kriminologinio žinojimo objektą.

Temos iširtumas¹

Pirmieji dialogą tarp sociologijos ir kriminologijos pradėjo plėtoti JAV mokslininkai, siekę reflektuoti savo teorinį santykį su P. Bourdieu idėjomis (Sallaz ir Zavisca, 2007). Ši savirefleksijos banga persikėlė į Europą, kurioje šis požiūris įsitvirtino kaip svarbus kritinės kriminologijos diskurso komponentas (Poviliūnas, 2022, p. 254-255). 2020 m. Britų kriminologijos draugijos leidžiamame akademiname žurnale *Criminology ir Criminal Justice* pasirodė specialusis numeris *Bourdieu and Criminology* (sud. Alistair'is Fraser'is ir Sveinung'as Sandberg'as), kuriame išsamiai analizuotos P. Bourdieu teorijos galimybės kriminologijos lauke.

Kriminologiniai tyrimai, kuriuose remtasi P. Bourdieu teorija, buvo įvairiapusiai: pradedant bandymais konceptualizuoti teorijos taikymą kriminologijoje (Shammas ir Sandberg, 2016) iki siekio praplėsti esamas teorines paradigmas (Prieur, 2018). Buvo gilinamasi į lauko analizę: socialinės erdvės, kurioje formuojasi nusikaltimai rekonstrukciją (Sandberg ir Fleetwood, 2017).

---

¹ Įvade dėmesys sąmoningai telkiamas į kriminologinio žinojimo kūrimo problematiką, kuri ir sudaro tyrimo pagrindą. Internetinių patyčių fenomeno, kaip atvejo analizė, bei jų epistemologinis aprašymas plėtojami atskirose darbo dalyse, pvz.: 3.1. skyriuje.

Vis dėlto stokojama tyrimų, kuriuose būtų kritiškai analizuojamas pats kriminologijos mokslo laukas, jo veikimo principai ir galios santykiai. Šia prasme itin svarbūs Loïc'o Wacquant'o (2007, 2011, 2014) darbai, kuriuose, remiantis P. Bourdieu teorija, siūloma tirti ne tik nusikaltimus ar kontrolės institucijas, bet ir pačią kriminologiją kaip socialinį lauką, susiformavusį konkrečiuose geopolitiniuose kontekstuose: tiek JAV baudžiamojo teisingumo sistemos, tiek Europos socialinės politikos aplinkose.

Pagal P. Bourdieu lauko teoriją, akademiniai laukai gali būti analizuojami įvairiuose nacionaliniuose kontekstuose, atsižvelgiant į jų kultūrinius, politinius ir istorinius ypatumus (Bourdieu, 1984). Vis daugiau empirinių tyrimų rodo, kad teorijos struktūriniai principai, tokie kaip kapitalai, *habitus* ir lauko autonomija, yra pakankamai lankstūs ir gali būti pritaikomi įvairiuose akademinuose laukuose. Tokio tipo analizės buvo įgyvendintos įvairiose šalyse: Vietname (Chu, 2018), Kuboje (Rojas Hernández, 2010), Kinijoje (Liu et al., 2022; Zhuang ir Liu, 2020), Pietų Afrikos Respublikoje (Hlatshwayo ir Alexander, 2021), Lenkijoje (Zarycki, 2009; Zarycki et al., 2017; Krawczyk et al., 2021), Čekijoje (Gecko, 2019) ir Skandinavijos valstybėse (Salö et al., 2018). Šiuose darbuose P. Bourdieu teorinė prieiga buvo derinamas su specifinėmis žinojimo, veikimo bei galios struktūromis.

P. Bourdieu teorija gali būti sėkmingai taikoma įvairiuose šalių kontekstuose, jeigu jos taikymas yra apgalvotas: įvertinami svarbiausi kapitalai konkrečiame akademiniam lauke, nustatomas jo autonomijos laipsnis (t. y. kiek jis nepriklausomas nuo išorinių veiksnių) bei analizuojamas valstybės ir rinkos vaidmuo žinojimo gamyboje. Todėl vis dažniau pabrėžiamas teorijos lankstumas ir galimybė būti taikomai tarptautiniu mastu, prisitaikant prie skirtingų istorinių ir kultūrinių aplinkybių.

Atsižvelgiant į tai, kad ši disertacija remiasi P. Bourdieu lauko teorija, svarbu apžvelgti platesnę diskusiją apie kriminologinio žinojimo problemas, egzistuojančias kriminologijos mokslo lauke. Kriminologija, kaip tarpdisciplininis mokslinis laukas, neretai susiduria su objekto, metodologinių ribų ir teorinės autonomijos neapibrėžtumu. Kriminologijos disciplinos raida taip pat turėjo teorinį pagrindą, formuotą ne tik atskirų autorių įžvalgų, bet ir platesnių mokslo filosofijos poslinkių. Norėtusi paminėti T. S. Kuhn'o darbą „Mokslo revoliucijų struktūra“ (1962), kuriame jis išplėtojo paradigmos sampratą. Kuhn'as (1970) teigė, kad mokslas nesivysto linijiniu ar kaupiamuoju būdu, priešingai, jis kinta cikliškai, kai dominuojančią paradigmą pakeičia kita. Paradigma, anot jo, yra tam tikros mokslininkų bendruomenės dalijamos teorinės prielaidos, metodologijos ir pavyzdinės problemos, kurios lemia tai, kas laikoma legitimių žinojimu.

Andrew Abbott'as knygoje „Disciplinų chaosas“ (2001) pratęsė T. S. Kuhn'o paradigmos sampratą, ją pritaikydamas socialinių mokslų specifikai. A. Abbott'as teigė, kad socialinių mokslų raida nėra nei linijinė, nei kaupiamoji, veikiau cikliška. Nors šiose disciplinose pokyčiai nėra tokie radikalūs kaip gamtos moksluose, teorinės idėjos, metodai ir paradigimų logikos nuolat sugrįžta, įgydamos atnaujintas formas. Pasak A. Abbott'o (2001), dauguma socialinių mokslų disciplinų yra fragmentuotos: jose vienu metu egzistuoja kelios tarpusavyje konkuruojančios subparadigmos. Pavyzdžiui, sociologijoje gali koegzistuoti struktūralizmas, simbolinis interakcionizmas, realizmas ir kitos teorinės kryptys. Paradigmos, anot jo, save atkuria per institucinius mechanizmus: universitetus, akademinis leidinius, konferencijas, doktorantūros programas. Todėl mokslas neturi stabilios žinojimo kūrimo struktūros; tai veikiau nuolatinės kaitos, konflikto ir savireprodukcijos procesas. Disciplinos veikia ciklais, tam tikros idėjos periodiškai pasikartoja, pasirodydamos kaip naujos, nors iš esmės tęsia ankstesnius teorinio mąstymo modelius.

Tuo tarpu Joachim'as J. Savelsberg'as (1994) analizavo, kaip žinojimo gamybos procesai, teisinių institucijų sprendimai ir galios santykiai veikia baudmės politikos formavimą. Jis pabrėžė, kad baudmės sistemos negali būti analizuojamos vien moralinių ar socialinių kategorijų pagrindu, būtina atsižvelgti ir į institucines konfigūracijas, žinojimo struktūravimo mechanizmus bei valdymo logiką. J. J. Savelsberg'as (1994) tyrinėjo, kaip konstruojamos žinios apie nusikaltimus, kam jos tarnauja ir kokiomis sąlygomis įgyja legitimumą atitinkamuose galios laukuose. Žinojimas nėra neutralus, jį formuoja galios struktūros, lemiančios, kurie žinojimo modeliai tampa dominuojantys.

Mokslinės žinios prigimtį iš esmės permastė Bruno'as Latour'as ir Steve'as Woolgar'as (1986), kurių darbai, nors ir tiesiogiai nesusiję su kriminologija, padarė didelę įtaką mokslo studijų laukui. Savo klasikinėje studijoje „Laboratory Life“ jie teigė, kad mokslas nėra tiesioginė realybės atspindžio forma, priešingai, žinios yra kuriamos, o ne atrandamos. Jie analizavo mokslą kaip socialiai konstruojamą veiklą, priklausančią nuo praktikos, diskusijų, publikavimo procesų, instrumentų naudojimo ir institucinio konteksto. Jų teigimu, moksliniai faktai nėra duotybė, o procedūrų, kuriomis mokslininkai suteikia tam tikrai informacijai faktinį statusą, rezultatas. Tokiu būdu mokslas tampa ne tik racionalia veikla, bet ir kultūrine praktika, kurioje žinių statusas priklauso nuo nuolatinių sąveikų tarp žmonių, technologijų ir institucijų.

Šis požiūris aktualus ir kriminologinio žinojimo analizei, ypač kai keliami klausimai dėl pačios kriminologijos disciplinos veikimo logikos ir žinojimo gamybos sąlygų. Rene van Swaaningen'as (1997), rekonstruodamas kritinės kriminologijos raidą Europos kontekste, pabrėžė, kad jos vystymuisi esminę įtaką turėjo konkrečios politinės ir socialinės aplinkybės. Europos kritinė kriminologija susiformavo kaip atsakas į struktūrinius galios santykius ir sistemine socialinę nelygybę. R. van Swaaningen'as kritikavo kriminologijoje ryškėjantį administracinio ir technokratinio požiūrio dominavimą, kuris, jo manymu, silpnina kritinę refleksiją. Jis ragino kriminologiją sugrąžinti prie teorinių klausimų svarstymo, siekiant kurti alternatyvias saugumo, teisingumo ir socialinės kontrolės sampratas, kurios integruotų empirinį tyrimą su platesne teorine refleksija.

Stanley'is Cohen'as (1988) analizavo, kaip kriminologinis žinojimas veikia kaip galios instrumentas. S. Cohen'as (1988) vertino naująsias kriminologijos kryptis, atkreipdamas dėmesį, kad net radikali ar kritinė teorijos dažnai lieka konceptualiai abstrakčios ir sunkiai pritaikomos praktikoje. Anot jo, kriminologinės žinios visuomet formuojasi ideologiškai ir politiškai jautriame kontekste: jos ne tik aprašo socialinę tikrovę, bet ir prisideda prie jos supratimo formavimo. Kriminologija, pasak S. Cohen'o, padeda įtvirtinti tam tikrą nusikaltimo, socialinės kontrolės ir politinių sprendimų sampratą. Todėl šis žinojimas nėra visiškai neutralus, tai veikiau diskursas, kuriame išryškėja, kam suteikiamas didesnis autoritetas kalbėti apie nusikaltimus ir kas pripažįstamas ekspertu.

David'as Garland'as (2001) analizavo platesnius struktūrinius pokyčius kriminologijos lauke, kuriuos jis siejo su transformacijomis kriminalinės politikos, socialinės kontrolės bei kultūrinio požiūrio į nusikaltimą srityse. D. Garland'as (2001) iškėlė klausimą, kaip valstybė ir institucijos prisitaiko prie naujų nusikaltimų sampratų, tuo pačiu rekonstruodamos kriminologinę žinojimo logiką. Tais pačiais metais kaip ir D. Garland'as svarų epistemologinį indėlį pateikė ir Bent'as Flyvbjerg'as, išleisdamas knygą „Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again“ (2001). B. Flyvbjerg'as (2001) kritikavo dominuojančią tendenciją socialiniuose moksluose mėgdžioti gamtos mokslų racionalumą: siekti neutralaus, universaliomis taisyklėmis pagrįsto žinojimo. Priešingai, B. Flyvbjerg'as (2001) siūlė orientuotis į kontekstualų, vertybinį, veikimu grįstą žinojimą. Jo teigimu, socialiniai mokslai turėtų būti angažuoti, refleksyvūs ir orientuoti į galios analizę bei sprendimų priėmimą realiaame pasaulyje.

Tuo tarpu Tim'as Newburn'as ir Paul'as Rock'as (2006) nagrinėjo nusikaltimų kontrolės politiką kaip ideologiškai struktūruotą lauką, kuriame akademinis žinojimas nėra nei neutralus, nei objektyvus. Pasak autorių, medijų inicijuotas nerimas dažnai virsta spaudimu akademijai ir skatina tyrėjus rinktis tematiką, atitinkančią politinius prioritetus arba palankią finansavimui. Jie pabrėžė, kad toks diskursas gali skatinti technokratinę, prevencinę ir algoritminę žinojimo gamybą, tolstančią nuo kritinės ar refleksyvios analizės.

Ian'as Loader'is ir Richard'as Sparks'as (2010), vieni reikšmingiausių mokslininkų, konstravusių kriminologinį žinojimą. Pasitelkę Michael'io Burawoy'aus viešosios sociologijos sampratą (2005), iškėlė viešosios kriminologijos koncepciją. Jie analizavo įtampą tarp akademinio žinojimo gamybos ir jo panaudojimo viešojoje erdvėje bei politiniuose sprendimuose. Autoriai svarstė, kiek kriminologai turėtų būti įsitraukę į socialinių pokyčių formavimą, o kiek išlaikyti stebėtojų ir analitikų poziciją. Jie taip pat tyrė, kokiais kanalais kriminologinis žinojimas perduodamas iš akademinio lauko į visuomeninį diskursą ir kaip šis žinojimas yra priimamas ar atmetamas.

Jock'as Young'as (2011) kritiškai vertino kriminologijos, kaip akademinės disciplinos, būklę, teigdamas, kad ji tapo pernelyg technokratinė ir metodologiškai redukuota. Tokia kryptis, pasak jo, susiaurino kriminologijos galimybes analizuoti platesnius socialinius kontekstus bei teorinius klausimus. J. Young'as ypač kritikavo faktais grįstos kriminologijos paradigmą, kuri, jo manymu, pavertė discipliną politinės darbotvarkės įrankiu. Jis taip pat atkreipė dėmesį į akademinio lauko vidinę dinamiką: tyrėjų veikla buvo vis labiau struktūruojama pagal kiekybinius produktyvumo kriterijus ypač publikacijų skaičių aukšto reitingo žurnaluose.

Ši kritinė laikysena atsispindi ir kitų autorių darbuose, kurie iš skirtingų perspektyvų grįžta prie žinojimo formavimo klausimų. Pavyzdžiui, Keith'as Hayward'as, Shadd'as Maruna ir Jayne'ė Mooney (2010) siūlė grįžti prie kriminologijos intelektualinės tradicijos ištakų, analizuodami jos formavimuisi svarbiausias figūras: nuo Cesare'ė Lombroso'o ir Émile'io Durkheim'o iki Michel'io Foucault, Howard'o S. Becker'io ar S. Cohen'o. Jų darbe išryškinta, kaip šių mąstytojų idėjos formavo nusikaltimų, bausmės, socialinės kontrolės ir nukentėjusiųjų sampratas bei kokią įtaką jos darė tiek empiriniams tyrimams, tiek kriminologijos diskursui plačiąja prasme. Autoriai parodė, kaip šios teorinės priegios tarpusavyje ne tik polemizuoja, bet ir persipina, kartu kurdamos sudėtingą žinojimo lauką.

Tuo tarpu Simon'as Hallsworth'as ir John'as Lea (2011) siūlė permąstyti valstybės sampratą ir jos transformacijas šiuolaikinės

kriminologijos kontekste. Jie analizavo, kaip valdžios institucijos ir saugumo aparatai veikia kuriant socialinę tvarką, o kriminologų vaidmuo čia neapsiriboja stebėjimu, priešingai, autoriai ragino mokslininkus užimti politiškai angažuotą, kritiškai refleksyvią poziciją.

Roger'is Matthews'as (2014) siekė performuluoti dominuojantį kriminologijos naratyvą, siūlydamas teorinį ir politiškai angažuotą įsitraukimo pagrindą. Jo teigimu, egzistuojančios kriminologinės orientacijos yra ribotos ir neefektyvios sprendžiant realias socialines problemas. R. Matthews'as kritikavo metodologinius pasirinkimus, kurie remiasi arba per dideliu mechanizavimu, arba abstrakčiu empirizmu, atskiriančiu teoriją nuo socialinės realybės. Reaguodamas į šias įtampas, jis pasiūlė požiūrį, kuriuo remiantis būtų jungiamas empirinis pagrindumas su teoriniu nuoseklumu ir politiniu angažuotumu. R. Matthews'as pabrėžė, kad kriminologija turi derinti ontologinį realizmą su kritine analize, atsisakydama vienpusiško pasiklovimo statistiniais rodikliais ar vien interpretaciniais naratyvais.

Robert'as Reiner'is (2016), laikydamasis kritinės kriminologijos pozicijų, akcentavo, kad nusikaltimo samprata nėra objektyvi, o socialiai ir politiškai konstruota. Anot jo, kriminalinės justicijos institucijos ne tiek atspindi, kiek įtvirtina dominuojančias galios struktūras, todėl kriminologinis žinojimas turi būti nuosekliai refleksyvus galios analizės atžvilgiu.

Savo ruožtu, Anastasia Powell ir Nicola Henry (2017) į kriminologinį žinojimą įvedė aktualų tarpdisciplininį rakursą, analizuodamos technologijomis grįstą seksualinę prievartą. Savo monografijoje jos pateikė teorinį ir empirinį pagrindą analizuoti, kaip skaitmeninės technologijos transformuoja smurto formas bei keičia žinojimo apie šiuos reiškinius gamybos logiką. Derindamos teisinę, socialinę ir technologinę perspektyvas, autorės parodė, kad kriminologinis diskursas turi būti jautrus ne tik klasikiniams galios santykiams, bet ir besikeičiančioms žinojimo infrastruktūroms bei disciplinų sandūroms.

Karen'a Lumsden ir Heather'a May Morgan (2017) tyrė internetinio smurto motyvacinis aspektus, siekdamas išsiaiškinti, kokie elgesio modeliai viešojoje erdvėje, ypač žiniasklaidoje, priskiriami internetinių patyčių ar priekabiavimo kategorijoms. Jos analizavo žiniasklaidos vaidmenį formuojant viešąją nuomonę apie smurtą internete. Tyrimas atskleidė, kad viešieji diskursai ne tik atspindi, bet ir aktyviai konstruoja žinojimą apie tai, kas laikytina prievarta ar deviacija internete.

Lietuvoje daugiausia dėmesio kriminologinio žinojimo raidai skyrė A. Dobryninas. 2018 m. jis analizavo kriminologijos plėtrą istoriniu bei epistemologiniu požiūriu, atkreipdamas dėmesį į tai, kaip formavosi šios

disciplinos objektas bei pagrindinės teorinės paradigmos: klasikinė, pozityvistinė ir kritinė. Vėliau mokslininkas kartu su Jolanta Aleknevičiene ir Aušra Pociene (2019) tęsė analizę, dėmesį telkdami į kriminologijos studijų raidos institucionalizaciją Lietuvoje. Autoriai pabrėžė, kad XX a. pabaigoje Vilniaus universitete kriminologijos kursas pradėjo dėstyti sociologai ir psichologai, o nuo 1999 m., bendradarbiaujant su Teisės fakultetu, buvo pradėtos magistro studijų programos. 2017 m. pradėta vykdyti ir bakalauro studijų programa, ženklus naujos kriminologų kartos formavimąsi bei šios disciplinos Lietuvoje savarankiškumą.

2022 m. A. Dobryninas papildė šį tyrimų lauką refleksijomis apie kriminologinio žinojimo prisitaikymą prie COVID-19 pandemijos konteksto. Jis analizavo, kaip kriminologai reagavo į pandemijos sukeltus iššūkius, kaip transformavosi jų tyrimų kryptys ir kaip kito žinojimo objektai socialinės realybės pokyčių akivaizdoje. Tyrime taip pat išryškinti esminiai iššūkiai, su kuriais susiduria kriminologijos studijų plėtra Lietuvoje: programų kokybės užtikrinimas, akademinų ir praktinių poreikių suderinimas bei socialinės reikšmės išlaikymas globalios krizės akivaizdoje.

Mokslinio darbo aktualumas ir naujumas

Disertacijos aktualumas siejamas su poreikiu kritiškai analizuoti, kaip kriminologinis žinojimas yra kuriamas ir legitimuojamas akademiniam lauke. Remiantis Bourdieu logika (1988, 1990) kriminologijos laukas šiame tyrime konceptualizuojamas kaip struktūruotų pozicijų erdvė, kurioje skirtingų kapitalų, akademinio prestižo, metodologinės kompetencijos ir duomenų prieigos cirkuliacija formuoja veikėjų habitus ir doxa, savaime suprantamus teorinius bei metodinius lauko agentų pasirinkimus. Disertacija yra siekiama užpildyti egzistuojančią mokslinio žinojimo spragą ir tam pasitelkiama atvejo analizė kaip priemonė tirti kriminologų pozicionavimą akademiniam lauke: jų teorinius ir metodinius pasirinkimus bei tai, kaip šie pasirinkimai susiję su epistemologine galia ir autoriteto formavimu. Čia siekiama atskleisti, kaip kriminologai pozicionuoja save ir savo kuriamą tarpdisciplininį žinojimą, kokiais kapitalais remiasi jų įsitvirtinimas lauke ir kaip jų simbolinis kapitalas, yra formuojamas akademinės konkurencijos sąlygomis. Analizuojant šią temą, internetinių patyčių tema tampa atveju, leidžiančiu reflektuoti ne tik apie konkretų socialinį reiškinį, bet ir platesnius kriminologijos disciplinos vidinius struktūrinius įtampų laukus: teorinį fragmentiškumą, teminį konformizmą, įtampas kylančias dėl simbolinio kapitalo kaupimo bei tarpdiscipliniškumo trūkumą.

Šiame kontekste itin aktuali tampa P. Bourdieu lauko teorija (Bourdieu, 1984; Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 91), leidžianti mokslo lauką analizuoti kaip dinamišką socialinių santykių erdvę, kurioje formuojasi simbolinio kapitalo pasiskirstymas ir galios santykiai. P. Bourdieu lauko teorija pasitelkiama ne tik kaip analitinis instrumentas, leidžiantis identifikuoti akademinėje kriminologijoje veikiančius galios mechanizmus, bet ir kaip conceptualus pagrindas naujam požiūriui į simbolinio kapitalo kaupimą šioje tarpdisciplininėje paradigmoje. O šiuolaikiniai tarptautiniai tyrimai (Chu, 2018; Zarycki, 2009; Hlatshwayo ir Alexander, 2021; Liu et al., 2022) rodo, kad P. Bourdieu teorija turi potencialo būti universaliai pritaikyta, jeigu ji taikoma refleksyviai, atsižvelgiant į kultūrinius, politinius ir istorinius kontekstus.

Tarptautinėje kriminologijos mokslo bendruomenėje apie 2010 m. imta vis daugiau dėmesio skirti klausimui, kaip akademinis žinojimas ne tik kuriamas, bet ir formuojamas galios struktūrų, lemiančių institucinį kontekstą bei tarpdisciplinines įtampas. Pasirodė reikšmingų publikacijų ir leidinių, skatinančių permąstyti kriminologo vaidmenį akademiame lauke. (Loader ir Sparks, 2010; Hayward, Maruna ir Mooney, 2010; Hallsworth ir Lea, 2011; Young, 2011; Matthews, 2014).

Lietuvoje A. Dobryninas (2018, 2019, 2022) nuosekliai analizavo kriminologinio žinojimo kūrimo ir institucionalizacijos procesus, tačiau vis dar stokojama tyrimų, kurie sistemiskai analizuotų pačios disciplinos vidinę struktūrą, galios pasiskirstymą ir kapitalo transformacijos logiką akademinio lauko veikimo kontekste.

Atliekamas tyrimas yra aktualus kriminologijos sričiai, kurioje vis dažniau pasirenkamos naujos tyrimų temos, persidengiančios su kitomis mokslo disciplinomis. Viena iš jų, internetinės patyčios, laikomos deviacijos forma, kurios analizė pritraukia įvairių sričių tyrėjus. Nors deviacija buvo vienas pirmųjų kriminologinio žinojimo objektų, iki šiol akademinėje bendruomenėje nėra susiformavusios vieningos nuomonės apie jos prigimtį ar tinkamiausią tyrinėjimo būdą. Taip pat stinga standartizuotų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti deviacijos reiškinius (Dobryninas et. al., 2007, p. 15).

Tyrimo aktualumą lemia tai, kad kriminologai vis dažniau įsitraukia į tyrimų laukus, kuriuose jau įsitvirtinę kitų disciplinų veikėjai kaip, pavyzdžiui, internetinių patyčių tyrimų atveju. Bourdieu teorija leidžia atskleisti, kaip mokslinės publikacijos ir jų vertinimo rodikliai tampa simbolinio, ekonominio, socialinio ar kultūrinio kapitalo formomis. Tyrimas išryškina ir mažiau reflektuojamus akademinės praktikos aspektus kaip habitus, susiformavusį akademinio socializacijos proceso metu. Šiuo požiūriu

tyrimas siekia įnešti naują žvilgsnį į akademinį pasirinkimų struktūrą kaip kapitalų logika ne tik formuoja disciplinos vidinius vertinimo kriterijus, bet ir riboja konceptualų atsinaujinimą.

Disertacijoje laikomasi pozicijos, kad kriminologinis žinojimas nėra neutralus ar objektyvus, bet yra veikiamas galios, prestižo, metodologinių tendencijų bei egzistuojančių mokslo leidybos sistemų. Tokia pozicija leidžia kelti klausimą kokiomis sąlygomis kriminologija gali išlaikyti epistemologinį savarankiškumą, kaip formuojasi tyrimų hierarchijos, ir kokie žinojimo modeliai įgyja dominuojančią poziciją. Svarbu pabrėžti, kad kriminologija veikia lauke, kuriame svarbų vaidmenį vaidina ir išoriniai veiksniai kiti disciplininiai laukai, finansavimo struktūros, leidybos modeliai.

Disertacijos naujumas pasireiškia keliais aspektais:

Pirma, kriminologinis žinojimas analizuojamas kaip forma, kurią veikia instituciniai, norminiai ir simboliniai mechanizmai, o ne tik empiriniai duomenys ar teorinės prielaidos.

Antra, empirinėje dalyje pateikiama atvejo analizė, kuri leidžia atskleisti, kaip internetinės patyčios tampa erdve, kurioje išryškėja kriminologų pasirinkimai, susiję su simbolinio kapitalo kaupimu ir pozicijų lauke formavimu. Internetinės patyčios suprantamos ne tik kaip savaime egzistuojantis socialinis reiškinys, bet ir kaip akademiname lauke konstruojamas tyrimo objektas. Visuomenėje aktualiu laikomas reiškinys nagrinėjamas kaip atvejis. Kriminologai, analizuojantys internetines patyčias veikia netik šalia kitų mokslo disciplinų atstovų, kaip kad psichologai, edukologai, bet ir politikos formuotojų, nevyriausybinių organizacijų atstovų. Skirtingi agentai skirtingai apibrėžia reiškinio aktualumą, pavojingumą, mastą ir sprendimo būdus.

Trečia, taikant Bourdieu lauko teoriją, nagrinėjama, kaip skirtingos kapitalo formos: kultūrinis, simbolinis, ekonominis ir socialinis kapitalai gali veikti žinojimo kūrimo eigą kriminologijos lauke.

Tyrimo tikslas

Ištirti kriminologinio žinojimo konstravimo ir įtvirtinimo mechanizmus akademiname lauke, taikant P. Bourdieu lauko teoriją ir internetinių patyčių tyrimus naudojant kaip empirinį atvejį.

Tyrimo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

- analizuoti, kaip kriminologijos lauko istorinės formavimosi sąlygos struktūroja žinojimo ribas ir leidžia įvairių deviacijų tyrimams įgyti tyrimo objekto statusą;
- ištirti, kaip internetinių patyčių tyrimuose taikomos teorinės ir metodologinės prieigos atspindi kriminologinio žinojimo kūrimo logiką;
- taikant P. Bourdieu lauko teoriją, išanalizuoti kriminologų, tyrinėjančių internetines patyčias, habitus, kapitalo struktūras ir jų užimamas pozicijas akademiniam lauke;
- atskleisti kriminologinio žinojimo ribotumus, pasitelkiant internetinių patyčių tyrimų atvejo analizę.

Disertacijoje yra ginami šie teiginiai

- Kriminologinis žinojimas yra fragmentuotas ir nevienalytis: nors tam tikrų teorinių ir metodologinių prieigų dominavimas, nulemtas akademiniam lauke susiformavusių galios struktūrų ir įtvirtinamas instituciniais vertinimo standartais, gali sudaryti homogenizacijos įspūdį, šiame lauke koegzistuoja tarpusavyje neintegruotos žinojimo formos, pasireiškiančios skirtingomis teorinėmis prieigomis, nevienodais apibrėžimais ir nesuderinamais empiriniais rezultatais.
- Analizuodami internetines patyčias, kaip aktualią ir populiarią temą, kriminologai, veikia kaip strategiškai prisitaikantys akademinio lauko agentai. Nors dauguma tyrimų remiasi faktais grįstos kriminologijos mokyklos idėjomis, jų pateikiamos įžvalgos dažnai reprodukuoja jau kitose disciplinose suformuotą žinojimą.

Darbo metodologija

Darbe pasitelkiama atvejo analizė, kuria siekiama ištirti konkretų kriminologinio lauko žinojimo kūrimo procesą. Darbe taikomas pusiau sisteminės literatūros analizės metodas bei teminė turinio analizė kaip kokybinė metodologinė prieiga, siekiant rekonstruoti kriminologų akademinio lauko veikimo principus per jų mokslinės veiklos analizę. Disertacijoje taikoma P. Bourdieu lauko teorija, kuri sudaro konceptualų tyrimo pagrindą. Ši teorinė prieiga leidžia analizuoti, kaip kriminologai, veikdami kaip agentai akademiniam lauke, varžosi dėl galios, kuria skirtingas kapitalo formas, formuoja savo *habitus*. Internetinių patyčių atvejis

pasitelkiamas siekiant atskleisti kriminologų akademinio veikimo strategijas šiuolaikinio mokslo vadybos ir tarpdiscipliniškumo kontekste.

Empirinėje disertacijos dalyje buvo identifikuoti tarptautiniu mastu reikšmingiausi kriminologijos žurnalai ir atrinkti juose publikuoti moksliniai straipsniai, analizuojantys internetinių patyčių tematiką. Vėliau buvo atlikta išsami atrinktų publikacijų teminė analizė, siekiant išryškinti dominuojančias teorines ir metodologines prieigas, taikomus tyrimų dizainus bei lauką formuojančių agentų veikimo specifiką.

Darbo turinio apžvalga

Darbą sudaro įvadas, literatūros apžvalga, trys pagrindinės dalys, išvados, literatūros sąrašas bei priedai.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojama P. Bourdieu lauko teorija ir jos pritaikymo galimybės tiriant kriminologų akademinį lauką bei jo veikimo logiką. Aptariamoms pagrindinėms teorinėms sąvokoms: *habitus*, *doxa*, *laukas*, *agentai*, *kapitalo rūšys*, ir jų tarpusavio sąveika, formuojanti galios struktūras akademinėje erdvėje. Šioje dalyje taip pat pateikiama literatūros apžvalga, parodanti, kaip P. Bourdieu teorija taikoma įvairiuose kontekstuose ir kaip kriminologinis žinojimas reflektuojamas per paradigmų kaitos bei galios analizės prizmę. Dėmesys telkiamas į simbolinio kapitalo mechanizmus, kaip jis kaupiamas per publikacijas prestižiniuose žurnaluose, cituojamumą, matomumą akademinėje bendruomenėje. Tokiu būdu pirmoji darbo dalis padeda suformuoti teorinį ir analitinį pagrindą tolimesnei kriminologinio žinojimo bei veikimo logikos akademiniam lauke analizei.

Antrojoje disertacijos dalyje pristatomas kriminologų akademinis laukas, siekiant atskleisti jo struktūrinį išskirtinumą ir savybes, darančias įtaką kriminologinio žinojimo kūrimui bei formavimuisi. Dėmesys skiriamas istoriniams pokyčiams, vykusiems XX amžiuje, kai kriminologijos diskurse susidūrė pozityvistinės ir konstrukcionistinės žinojimo paradigmos. Šie susidūrimai formavo skirtingus akademinio habitus tipus, turinčius įtakos tam, kaip kriminologai konstruoja savo tyrimų objektus ir pasirenka teorines prieigas. Pristatomi akademiniam lauke veikiantys agentai, tarp jų ne tik tyrėjai, bet ir leidėjai, tyrimų finansuotojai, mokslo politikos formuotojai bei medijų atstovai, kurie daro reikšmingą poveikį lauko struktūrai ir žinių gamybos logikai.

Trečiojoje disertacijos dalyje empiriškai taikoma P. Bourdieu lauko teorija, analizuojant kriminologijos akademinio lauko struktūrą, veikimo principus ir agentų sąveiką. Joje pristatomas atliktas empirinis tyrimas,

išdėstoma taikyta metodologija ir aptariami gauti rezultatai. Empirinė analizė orientuota į du pagrindinius klausimus: (1) kaip kriminologai, veikdami kaip akademinio lauko agentai, formuoja savo profesines praktikas bei kuria žinojimą ir (2) kaip kriminologai interpretuoja internetinių patyčių reiškinių pasirinkdami jį kaip tyrimo objektą. Pasitelkiant P. Bourdieu lauko teoriją siekiama atskleisti akademinio lauko vidinę struktūrą, simbolinės galios pasiskirstymą, agentų pozicionavimosi strategijas ir institucinę dinamiką, grindžiamą profesinėmis normomis bei sukauptų kapitalų logika. Tyrime analizuojamos kriminologų užimamos pozicijos internetinių patyčių tyrimų lauke bei jų kaupiamas simbolinis, kultūrinis, ekonominis ir socialinis kapitalas.

1. P. BOURDIEU TEORIJA IR JOS TAIKYMAS KRIMINOLOGIJOS AKADEMINIAME LAUKE

Šioje disertacijos dalyje pagrindžiamas teorinis tyrimo pagrindas: P. Bourdieu lauko teorija ir su ja susijusios sąvokos: *laukas*, *habitus*, *agentai* ir *įvairios kapitalo formos* (*socialinis*, *kultūrinis*, *ekonominis*, *simbolinis*). Ši teorinė prieiga pasirinkta dėl jos gebėjimo conceptualizuoti akademinę erdvę kaip dinamišką galios lauką, kuriame mokslininkai ne tik kuria žinias, bet ir konkuruoja dėl prestižo, simbolinės pozicijos ir pripažinimo. Toks požiūris leidžia analizuoti, kaip kriminologai, kaip akademinio lauko agentai, pozicionuojasi tarp kitų socialinių mokslų, kokias strategijas jie pasitelkia siekdami įsitvirtinti akademinėje struktūroje ir kaip šie procesai veikia jų teorinius pasirinkimus bei tyrimų kryptis.

Lauko teorijos taikymo aktualumas ypač išryškėja socialinių mokslų kontekste, kuriame, anot P. Bourdieu, veikia ne tik formalios struktūros, bet ir gilios vidinės hierarchijos bei simbolinės galios mechanizmai. Knygoje „Homo academicus“ (1984) P. Bourdieu refleksyviai analizuoja savo paties akademinę „gentį“, parodydamas, kad mokslininkų pozicijas akademinėje erdvėje lemia ne tik jų žinojimas ar kompetencijos, bet ir jų užimama vieta socialinėje struktūroje bei pasirinktos strategijos. Jis išskiria dvi akademinės veiklos orientacijas: viena paremta materialine, organizacine ar institucinės galios kontrole (pavyzdžiui, teisė, medicina, verslas), o kita nukreipta į intelektualinę, simbolinę kapitalą (pavyzdžiui, gamtos mokslai, filosofija). Socialiniai ir humanitariniai mokslai, įskaitant kriminologiją, dažnai užima tarpinę poziciją tarp šių dviejų polių, o tai reiškia, kad juose ypač ryškios vidinės įtampos tarp skirtingų mokslinio autoriteto ir sociopolitinio veikimo formų.

P. Bourdieu (1988, p. 11) universitetą apibrėžia kaip kovos lauką, kuriame akademiniai veikėjai rungtiasi dėl galios, prestižo ir teisės apibrėžti mokslinių žinių vertę. Šios os tampa intensyvesnės vykstant struktūriniais pokyčiams: augant studentų ir dėstytojų skaičiui, keičiantis finansavimo logikai ar akademinio vertinimo kriterijams. Ši transformacijos dinamika leidžia geriau suprasti, kaip formuojasi mokslo lauko hierarchijos ir kaip mokslininkai jose dalyvauja.

Todėl P. Bourdieu teorinė prieiga leidžia ne tik rekonstruoti, bet ir kritiškai įvertinti, kaip kriminologinis žinojimas formuojamas šiame konkurencijos ir simbolinės galios persmelktame akademiniam kontekste. Aptariama teorija ypač tinkama tyrimui, orientuotam į kriminologiją kaip

tarpdisciplininį, instituciškai dar besiformuojantį lauką, kuriame nuolat kyla įtampos dėl teorinių ribų, žinojimo legitimumo ir profesinės tapatybės.

1.1. Esminės P. Bourdieu lauko teorijoje taikomos sąvokos

Pagrindinės P. Bourdieu į teorinį kontekstą įvedamos sąvokos: *habitus* ir *laukas* veikia tik sąveikaudamos viena su kita. Pasak P. Bourdieu, *habitus* yra nuo laiko specifikos priklausantys istoriniai santykiai, kurie „nusėda“ į atskirus žmones ir formuoja jų mąstymo bei kūno veiksmų schemas. *Habitus* yra agentų turimo kapitalo apimtys ir struktūros produktas, įkūnijantis turimų žinių fondą (Riley, 2017, p. 110-111; Jakonytė, 2005, p. 63). *Habitus* suvokiant kaip socializuotą subjektyvumą, jo struktūroje praeitis, dabartis ir ateitis tarsi susikerta, persipina viena su kita (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 43, 164). *Habitus* gali būti suvokta, kaip išankstinių nusistatymų rinkinys: savęs suvokimo jausmas, įgūdžiai, mąstymas, emocijos, motyvai etc. (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 39-40). *Laukas* gali būti apibūdinamas kaip sistema, kurioje tam tikros pozicijos remiasi skirtingu kapitalu ir sudaro šių istorinių santykių struktūrą (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 37).

Kiekvienas agentas turi pirminį (bendrąjį) *habitus*, kuris yra it tramplinas vėliau daugybei (specifiniams) *habitus* įgyti (Wacquant, 2014, p. 7). Pirminis *habitus* įgyjamas ankstyvoje vaikystėje, lėtai ir nepastebimai per savo artimiausią aplinką. Antrinis *habitus* yra bet kokia perkeliama schemų sistema, kuri vėliau perkeliama per specializuotą edukacinį darbą. Atsiranda kontrastas tarp „dviejų kultūros įgijimo būdų“: šeimininio ir akademinio, patirtinio ir didaktinio, kurie neišdildomai pabrėžia žmogaus santykį su kultūra (Wacquant, 2014, p. 7).

Anot L. Wacquant'o (2014, p. 8-9), vieno žinomiausių P. Bourdieu mokinių, galima atskirti ir dokumentuoti tris *habitus* modulius:

- pirmasis modulis yra pažintinis ir susideda iš suvokimo, per kurį agentai suvokia pasaulį, išskiria jo sudedamąsias dalis ir suteikia jiems formą bei prasmę;
- antrasis, esminis modulis susideda iš gebėjimų, sensomotorinių įgūdžių, kurie yra patobulinti tikslingai veikti;
- trečiasis modulis apibrėžia tai, kaip žmogus turi atiduoti savo gyvybines energijas objektams, įmonėms ir agentams, kurie yra apsigyvenę nagrinėjamame lauke.

Habitus nėra pastovus, priešingai, jis nuolatos kviečia tirti socialinę agento padėtį lauke (Wacquant, 2014, p. 6). Vien *habitus* niekada nesukuria konkrečios praktikos: tam, kad būtų sukurtas atitinkamas elgesys ar išraiška,

reikalinga sukurti glaudų socialinės erdvės ir lauko ryšį (Wacquant, 2014, p. 5). Taip ir socialiniai agentai nėra pasyvios būtybės, traukiamos ir stumiamos išorinių jėgų. Priešingai, jie aktyviai kuria savo socialinę tikrovę (Wacquant 2011, p. 85).

Pagal P. Bourdieu teoriją, agentai yra pavieniai individai ar jų grupė, kurie veikia lauke. Šioje teorijoje jie yra įtraukti į vykstančius socialinius santykius, juose konkuruoja dėl išteklių, turinčių vertę akademiniam lauke. O *habitus* apima ne tik racionaliąją agento elgsenos plotmę (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 42), jis gali būti suvokiamas, kaip veikiantis iš pačių veikiančiųjų vidaus, padedantis susidoroti su nenumatytomis ir nuolat kintančiomis aplinkybėmis, sujungiantis buvusius patyrimus ir skatinantis, remiantis jais, siekti naujų tikslų. *Habitus* analizė padeda atkurti socialinį agentą toje padėtyje, kurią jis ar ji šiuo metu ir užima (Malsch et al., 2011, p. 198; Poviliūnas, 2022, p. 261).

P. Bourdieu nuomone, lauke veikiančio agento kūnas yra pilnas nesąmoningo socialinio pasaulio išmanymo, kuris įgyjamas ilgai pasinėrus į šį pasaulį (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 41). Lauke veikiančio agento veiksmai yra lyg praktikos, nulemtos specifinių taisyklių, *habitus* ir kapitalo sąveikos (Maggio, 2017, p. 39). Savo ruožtu, egzistuojančios veikimo taisyklės nebūtinai yra aiškios ir aprašytos (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 39-40; Bourdieu, 1994, p. 132).

Bandant pristatyti lauko sąvoką, svarbu pabrėžti, kad laukų gali būti daug. Jie gali būti įvairaus dydžio ir lygių: jais gali tapti bet kokia veikla, turinti vidinę struktūrą ir funkcionavimo logiką, todėl galima aptikti tokius laukus, kaip kultūros, meno, literatūros, mokslo, šeimos, laisvalaikio etc. (Jakonytė, 2005, p. 60). Kiekvienas laukas yra gana savarankiškas, bet struktūriškai analogiškas kitiems. Būtent laukas, o ne jame veikiantys agentai ir yra tikrasis socialinio mokslo objektas. Lauko pažinimas leidžia geriau perprasti ir pačius agentus, suvokti jų veikimo priežastis ar užimamą poziciją tarp kitų socialinių agentų (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 142-143). Visgi yra sudėtinga nustatyti egzistuojančio lauko ribas, nes jos yra ten, kur baigiasi lauko veikmė (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 134-135). Lauko veikmės ribos dažnai yra neaiškios, paslėptos, tačiau agentai negali jų peržvelgti, nes kitaip pakriktų lauko egzistavimo tvarka (Bourdieu, 1982-1983, p. 51).

Lauko struktūrai daro įtaką jame veikiančiųjų puoselėjami santykiai, tačiau svarbu nepamiršti, kad jie, atsižvelgiant į jų daromą poveikį, gali būti nematomi arba matomi. Šis poveikis gali būti matomas tarp socialinių pozicijų, kurias užima ir kuriomis manipuliuoja socialiniai agentai, kuriais gali tapti ne tik asmenys, bet ir jų grupės ar institucijos (Bourdieu, 1994, p. 6, 29).

P. Bourdieu nuomone, visuomenė yra sudaryta iš santykinai autonomiškų žaidimo sričių, kuriose veikia dominuojantieji bei dominuojamieji agentai. Aptariamoje teorijoje žaidimo sritys yra suvokiamos per galios lauke veikiančius hierarchijos principus. Pirmiausia, jos susijusios su išoriniais veiksniais, darančiais įtaką laukui, antra, jos pagrįstos konkrečiais veikiančiųjų lauke interesais (Bourdieu, 1994, p. 16). Laukas yra neatsiejamas nuo konflikto (Bourdieu, 1982-1983, p. 21; Malsch et al., 2011, p. 220). Šis konfliktas vyksta dviem kryptimis: stengiantis išsaugoti jau esamą lauko konfigūraciją arba, priešingai, siekiant ją transformuoti (Bourdieu, 1994, p. 44, 106, Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 35-36). Lauke agentai konkuruoja dėl interesų ar išteklių, būdingų konkrečiai sričiai, kontrolės (Bourdieu, 1994, p. 6-7). Lauke, net ir įvykus socialinės tvarkos lūžiui, galios santykių pasikeitimas nebūna toks staigus, nes pirmiausia čia turi būti įtvirtinti ir pripažinti nauji autoritetai ir tik tada gali būti pradėti diegti nauji mąstymo ar raiškos būdai (Bourdieu, 1994, p. 58). Šis pokytis negali įvykti itin greitai, nes, be visa ko, didžioji dauguma agentų lauke yra įgiję buvusių dominuojančiųjų grupių suformuotus pagrindinius bruožus ir nustatytas socialines funkcijas (Bourdieu, 1994, p. 129).

P. Bourdieu nuomone universitete nuolat nustatomos narystės ir hierarchijos sąlygos bei kriterijai, kurių pagrindu siekiama sukaupti ar išlaikyti simbolinį, kultūrinį ir socialinį kapitalą. Kitaip tariant, akademinė erdvė, nors ir grindžiama žinojimo bei mokslo idealais, veikia pagal tuos pačius konkurencijos ir galios principus kaip ir kiti socialiniai laukai. Remdamasi šia P. Bourdieu teorine prielaida, Janet'a Chan (1996, p. 8-9) analizavo kriminologinį akademinį lauką kaip savitą kovos dėl valdžios ir išteklių erdvę. Šiame lauke buvo fiksuojama konkurencija dėl galios pozicijų akademinėse institucijose, dėl teorinių ir politinių paradigmu dominavimo, dėl mokslinių tyrimų finansavimo, leidybos prestižo bei profesinių asociacijų įtakos. Vadinas, kriminologijos sritis nėra vien intelektinė ar normatyvinė bendruomenė, bet ir socialinis laukas, kuriame veikia galios mechanizmai, aprašyti P. Bourdieu lauko teorijoje. Todėl, kaip pažymi P. Bourdieu (1988, p. 32), struktūriniai pokyčiai akademinėje erdvėje (pavyzdžiui, studentų ar dėstytojų skaičiaus augimas tam tikrame universitete ar fakultete) gali keisti ir galios balansą, nes tokie pokyčiai lemia naujus santykius tarp veikėjų, turinčių skirtingus kapitalo tipus ir interesus.

Dar viena svarbi lauko teorijos sąvoka *kapitalas*. Negalima apibrėžti lauko tuo pačiu neapibrėžiant jame veikiančio kapitalo formų (Bourdieu, 1982-1983, p. 16; Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 135). P. Bourdieu teorijoje yra išskiriamos keturios pagrindinės kapitalo formos: ekonominė (suprantama kaip pajamos ir nuosavybė) (Bourdieu, 1994, p. 75; Maggio, 2017, p. 11),

socialinė (socialiniai ryšiai, tinklai, kalbėsenos, elgsenos įpročiai etc.), simbolinė (įgytas prestižas ar pozicija socialinėje grupėje, moksliniai laipsniai, diplomai etc.) bei kultūrinė (formalus arba neformalus išsilavinimas, žinios, intelektualiniai gebėjimai). Visi atitinkamame lauke veikiantieji yra išsidėstę pagal bendrą jų turimo kapitalo rūšių apimtį, todėl disponuojamas kapitalas vaidina pagrindinį vaidmenį kuriant ir plėtojant galimas strategijas ir veiksmus galiai įtvirtinti (Bourdieu, 1994, p. 7; Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 134). Tiesa, skirtinguose laukuose skirtingos kapitalo rūšys gali būti ir vertinamos atitinkamai, pavyzdžiui, tiek daug P. Bourdieu analizuotas kultūros laukas tam tikra prasme atmeta ekonominį kapitalą kaip siekiamybę ir iškelia kultūrinį bei simbolinį kapitalus. Taip ir mokslininko galimybės akademiniam lauke rinktis ir formuoti savo laikyseną priklauso nuo jo įgyto simbolinio (pripažinimo mokslinėje bendruomenėje, jo atliekamų tyrimų aktualumo, žurnalų, kuriuose publikuojami tyrimai, prestižo etc.) bei kitų įgytų kapitalo rūšių. Mokslininko kapitalas ir per jį įgyjamas statusas gali būti matuojamas komercine sėkme (pavyzdžiui, premijomis), socialiniu vertinimu (priklausymu institucijoms, organizacijoms, populiarumu ne tik mokslininkų bendruomenėje, bet ir viešojoje erdvėje) (Jakonytė, 2005, p. 65). Skirtingi lauko agentai tuo pačiu metu gali būti įgiję skirtingų kapitalo rūšių (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 156; Riley, 2017, p. 110). Taip pat skirtingos kapitalo formos gali keisti viena kitą, pavyzdžiui, ekonominis kapitalas kurti socialinį ar atvirksčiai (Malsch et al., 2011, p. 198; Jakonytė, 2005, p. 61-62). Įgytos skirtingos disponuojamo kapitalo rūšys bei jų kiekis padeda kovoje dėl galios įtvirtinimo (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 132-133).

Kapitalas akademiniam lauke įgyjamas ir įgyvendinamas įvairiomis formomis: priklausymu mokslinei katedrai, dėstymu studentams, su administraciniais klausimais susijusių pareigų užėmimu etc. (Bourdieu, 1988, p. 40). Anot P. Bourdieu (1988, p. 9), prestižinėmis laikomų pareigų užėmimas akademiniam sektoriuje lauko agentui padeda įtvirtinti stiprią galios poziciją. Priklausomai nuo užimamos padėties aukštojoje mokykloje, skirtingi akademinio lauko agentai pasiskirsto tarp ekonominio, politinio bei kultūrinio prestižo kapitalo polių (Bourdieu, 1984, p. 38).

Mokslininkų įgyjamas prestižas siekiamas išmatuoti kiekybiniais kriterijais, publikacijų skaičiumi, jų citavimo indeksais. Savo ruožtu, darbas su mokslo bendruomenėje atpažįstamomis ir prestižinėmis laikomomis leidyklomis, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose, pasiektas aukštas citavimo indeksas tik dar labiau sustiprina mokslininko galios poziciją akademiniam lauke (Bourdieu, 1988, p. 40; Malsch et al., 2011, p. 200). P. Bourdieu nuomone, vienas dažniausiai pasitaikančių mokslininkų kapitalo

vertinimo kriterijų būtent ir yra citavimas. Žinoma, citavimo indeksai tik iš dalies parodo konkretaus agento-mokslininko daromą įtaką disciplinai. Svarbu suvokti, kad gausus citavimas gali rodyti autoriaus žinomumą, o ne integracijos į patį akademinį lauką laipsnį (Malsch et al., 2011, p. 200). Be abejonės, citavimo indeksų nebūtų, jeigu nebūtų mokslinių tekstų, kurių gamyba yra glaudžiai susijusi su mokslininkų vykdomais eksperimentais ar tyrimų metu gautais duomenimis (Latour, 2020, p. 45).

Doxa yra dar viena P. Bourdieu teorijoje plėtojama sąvoka, kuri reiškia tai, kas laikoma savaime suprantamu ir neabejotinu reiškiniu tam tikroje visuomenėje ar lauke. Tai gali būti formos, vertybės ar nuostatos. *Doxa* formuoja žmonių mąstymą ir veikia tarsi „akivaizdi tiesa“, kuria niekas neabejoja, nes ji yra giliai įsišaknijusi kasdienybėje. Pavyzdžiui, socialinėse klasėse ar profesinėse srityse gali būti tam tikros taisyklės ir vertybės, kurios yra laikomos natūraliais elgesio modeliais. Žmonės net nesusimąsto apie jų kilmę ar jos yra teisingos, jos tiesiog yra priimamos. *Doxa* iš pažiūros atrodo glaudžiai susijusi su *habitus*, tačiau iš esmės šias dvi P. Bourdieu teorijoje vartojamas sąvokas skiria tai, kad *doxa* priimama kaip norma visuomenėje, o *habitus*, individualus elgesio modelis, kurį formuoja mūsų socialinė aplinka ir patirtis.

P. Bourdieu teorijos pagrindinių sąvokų analizė leidžia suprasti, kad, siekiant tapti patyrusiu mokslininku, būtina praktiškai įvaldyti specifines pažinimo struktūras ir išsiugdyti adekvatų supratimą apie atitinkamo socialinio lauko veikimo principus (Wacquant, 2014, p. 9). Akademinio lauko *habitus* pirmiausia formuojamas per kryptingą pastangų ir darbo praktiką bei nuoseklų dominuojančių taisyklių laikymąsi. *Habitus*, veikiančio akademiniam lauke, raiška priklauso nuo agento socialinės padėties ir jo veikimo trajektorijos. Asmenys, turintys skirtingą socialinę ir kultūrinę patirtį, demonstruoja nevienodą mąstymo, jausenos bei veikimo būdų visumą, kurią jie turi pritaikyti arba rekonstruoti, kad sėkmingai įsitvirtintų akademiniam lauke ir sukauptų jame simbolinį kapitalą. Nors *habitus* formuoja socialinės struktūros, jis išlieka plastiškas ir per(si)duodamas, todėl jo analizė reikalauja empirinio dėmesio praktikoms, per kurias *habitus* konkretizuojasi ir įsitvirtina (Wacquant, 2011, p. 85-86).

Apibrėžus pagrindines P. Bourdieu socialinio kapitalo teorijos sąvokas *habitus*, *laukas*, *kapitalas*, jos bus pasitelkiamos interpretuojant empirinio tyrimo metu gautus rezultatus, pabrėžiant tai, kad *habitus* akademiniam lauke yra kintantis ir priklausantis nuo agento buvusių socialinių patirčių bei egzistuojančių galios mechanizmų. Lauke veikiančiesiems agentams kuriant savo socialinę tikrovę yra svarbu atsižvelgti

į tris *habitus* sudarančius modulius: pažintinį, pagrįstą gebėjimais ir priklausantį nuo lauko sąrangos ir egzistuojančių taisyklių (Wacquant, 2011, p. 85).

Laukas yra neatsiejamas nuo konflikto tarp dominuojančiųjų ir dominuojamųjų agentų, tačiau visi lauke veikiantieji agentai yra įgiję tam tikrus pagrindus, suvokimą, kaip veikia laukas, vadinasi, tam tikra prasme vienu metu dauguma lauko agentų paklūsta vienai ir tai pačiai veikimo sąrangai.

Egzistuoja keturios pagrindinės kapitalo rūšys: socialinis, simbolinis, kultūrinis ir ekonominis, kurių veikimas konkrečiame akademiniam lauke suvokiamas apibrėžus agentų veikimo lauke principus.

1.2. Socialinių mokslų agento pozicija akademiniam lauke

P. Bourdieu (1984) atliktas tyrimas apie XX a. vidurio Prancūzijos akademinio lauko veikimo principus paskatino ir kitus mokslininkus daugiau tyrinėti patį akademinį lauką bei kelti klausimus apie tai, ar mokslininkas iš esmės gali objektyvuoti ir analizuoti aplinką, kuriai pats priklauso? Analizuodamas akademinį lauką, P. Bourdieu pabrėžia tai, kad iš esmės nešališkų mokslininkų nėra, visi atsineša į tiriamąjį lauką tam tikrus mąstymo modelius, kurie veikia jų požiūrį į supančią socialinę tikrovę (Bourdieu, 1982-1983, p. 22; Maggio, 2017, p. 11).

P. Bourdieu (1982-1983, p. 9-13) nuomone, sociologija, kaip mokslas, apibrėžia plika akimi nematomus santykius, apimančius bendravimą, sąveikas, mainus, bendradarbiavimą, o pačią sociologiją apibrėžia jos objekto konstravimui būdingi dėsniai, kurie išskiria ją ir jos tiriamąjį objektą iš kitų mokslų. Siekiant analizuoti sociologijos akademinį lauką, P. Bourdieu pirmiausia rekomenduoja atlikti sociologinę ir istorinę lauko analizę, kuri, susiedama mokslinį žinojimą su istorinėmis aplinkybėmis, turėtų padėti mokslui atskleisti tuos sociologinio pobūdžio mechanizmus, kurie daro įtaką mokslinio tyrimo kryptims (Latour, 2020, p. 43). P. Bourdieu teigimu, sociologas turi specifinį, tik sociologui būdingą *habitus*, ir disponuoja išskirtiniu žinojimu, episteminiu refleksyvumu, kuris atveria prielaidas pripažinti, rekonstruoti ir neutralizuoti jų sociologinį *habitus* lemiančius, pirmiausia su sociologijos lauku susijusius veiksnius. Būtent sociologijai būdingas episteminis refleksyvumas padeda įveikti daugiau nuomone paremtus teiginius ir stiprina epistemologinius sociologijos pagrindus (Latour, 2020, p. 47).

P. Bourdieu, analizuodamas sociologijos mokslų lauką, išskyrė du jo vystymosi etapus: formavimosi ir plėtros. Pirmasis etapas susijęs su XX a. viduriu, kai sociologijos akademinis laukas savarankiškėjo, jį vienijo bendra sociologijos mokslo vizija, susiformavo hierarchiškai organizuota akademinė korporacija bei dominuojančioji sociologų klasė. Ši klasė užėmė kertines pozicijas sociologijos lauke: įsitvirtino universitetuose, profesinėse sąjungose, akademinuose žurnaluose, sugebėjo gauti didelių projektinių užsakymų ir iš esmės toliau formavo visą sociologijos akademinį lauką. Antrojo plėtros etapo metu daugėjo studentų, studijuojančių sociologiją, mokslininkų, kurie akademinuose žurnaluose pozicionavosi kaip sociologai (Žiliukaitė et al., 2016, p. 293-294).

P. Bourdieu teigė, kad sociologų uždavinys, atskleisti įvairių socialinių pasaulių struktūras, jų reprodukciją arba transformaciją laiduojančius mechanizmus. Šios pasaulių struktūros gali pasireikšti kaip materialiujų išteklių ir socialiai nepakankamų gėrybių bei priemonių vertybėms pasisavinti pasiskirstymas. Taip pat jos reiškiasi kaip klasifikavimo sistemos, simboliškai modeliuojančios socialinių agentų praktinę veiklą: elgseną, mintis, jausmus ar vertinimus (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 26).

Pasak P. Bourdieu, sociologo, kaip mokslininko, žvilgsnį gali temdyti trijų tipų šališkumai (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 64): pirmasis, individuali tyrėjo socialinė kilmė ir jo socialinės koordinatės, tokios kaip klasė, tautybė ir panašūs aspektai; antrasis, analitiko padėtis akademiniam lauke, kai egzistuoja rizika, kad, siekdamas modeliuoti tiriamųjų sąmonės struktūras ir paaiškinti jų veiksmus ar elgesį, mokslininkas priskiria jiems ne jų pačių, o savo paties pasaulėžiūros modelius; trečiasis, intelektinis šališkumas, kuris skatina suvokti pasaulį kaip simbolių reikšmių visumą, kviečiančią interpretacijoms, o ne kaip realių socialinių problemų lauką, reikalaujantį praktinio sprendimo.

Anot P. Bourdieu, sociologo, kaip mokslininko, uždavinys yra demaskuoti mitus, kurie legitimuoja galios struktūras ir palaiko dominavimo santykius. Tačiau šis kritinis darbas nėra nukreiptas į kaltės sužadinimą ar moralinį pasmerkimą (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 76). Lauko teorijoje sociologui keliami ir kita svarbi užduotis, būti kritiškam bei refleksyviu teorinių sąvokų atžvilgiu, jas traktuoti kaip analitinius instrumentus, kurių reikšmė ir veiksmingumas turi būti nuolat tikrinami empirinėje analizėje (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 129; Žiliukaitė et al., 2016, p. 262, 281). P. Bourdieu siekė sukurti socialinį mokslą, kuris peržengtų dichotomiją tarp metodologinio formalizmo ir spekuliatyvumo, kartu atsisakydamas dirbtinio atskyrimo tarp empirinio tyrimo ir teorinės refleksijos. Dėl to jis kritikavo tiek

teorijų taikymo praktiką, tiek metodologinius ribotumus, ribojančius sociologo gebėjimą analizuoti socialinę tikrovę kompleksiskai (Žiliukaitė et al., 2016, p. 282).

Kartu su keliamais lūkesčiais P. Bourdieu (1988, p. 31) išreiškė ir nemažai kritikos: pirmiausia, dėl to, kad, jo nuomone, sociologijoje ima dominuoti išorinės arba primestos normos ir jai tampa vis sunkiau dėl socialinės tikrovės pavidalų konkuruoti su kitais simbolinės produkcijos gamintojais (Latour, 2020, p. 43). Tai iliustruoja socialinių mokslų atstovai, kurie, siekdami pateisinti savo atliekamų tyrimų svarbą, dažnai renkasi kuriamą žinojimą pagrįsti matematinė išraiška (statistinio reikšmingumo testais, klaidų skaičiavimais etc.). Šiuo atveju iškylanti problema yra mokslo formalizavimas: perdėtas statistinių grafikų ir lentelių naudojimas (Bourdieu, 1988, p. 29-30). Todėl tinkamas tyrimo metodo pasirinkimas ir jo nuolatinis permąstymas yra labai svarbus mokslinio tyrimo etapas (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 53, 59).

Taip pat reikėtų paminėti, kad, kritikuodamas teorijų pasirinkimo ir taikymo socialiniuose tyrimuose aspektus, P. Bourdieu teigė, jog moksliniuose darbuose teorijos vis dažniau taikomos labiau kosmetiškai, siekiant atitikti nusistovėjusius kanonus, tačiau be gilesnio susietumo su analizuojama tema (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 54). Mokslininkas teigė, kad teorija neturi atsirasti dėl jos pačios, tuo labiau, tarnauti kaip atskira, savyje užsisklendusi ir į save nukreipta diskurso srities dalis (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 54). Teorija veikia kaip tam tikras būdas išdėstyti problemas, užmegzti atitinkamus ryšius, užduoti klausimus ir sutelkti dėmesį į konkrečius procesus ar problemas (Garland, 2004, p. 220).

Todėl viena iš dažniausiai mokslininkų daromų klaidų, nekritiškas konstruktų naudojimas kuriant įvairias teorines schemas (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 51; Žiliukaitė et al., 2016, p. 282) Pastebima, kad egzistuoja tendencija neskirti per daug laiko teorijai vystyti, labiau orientotis į tai, kaip pasiekti išsikeltus efektyvumo ir produktyvumo kriterijus ar kaip užsitikrinti lėšas tolesniems tyrimams. Tokiais atvejais pati mokslinės problemos esmė nėra atskleidžiama, mokslininkai praslysta teoriniu paviršiumi ir viskas lieka lakoniška bei šabloniška: tiek tyrimų rezultatai, tiek iš jų išplaukiančios rekomendacijos (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 19).

Kitas paminėtinas aspektas, kad, apžvelgdamas tyrimų metodų taikymą, P. Bourdieu pastebėjo, jog moksliniame diskurse vis dažniau užsiimama metodologiniu fetišizmu, t. y. mokslinis metodas yra plėtojamas dėl jo paties. Šis veiksmas gali būti įvardijamas kaip tam tikra akademizmo forma, kuri, klaidingai abstrahuodama metodą nuo objekto, redukuoja jo

teorinio konstravimo problemą į techninį manipuliavimą empiriniais rodikliais bei stebėjimų duomenimis (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 51).

Ir, galiausiai, P. Bourdieu matė ir aiškių struktūrinių, vidinių sociologijos, kaip mokslo disciplinos, problemų, pavyzdžiui, susijusių su lauko agentų indėliu į atliekamus mokslinius tyrimus (ypač tais atvejais, kai dirba didesnės mokslininkų grupės). Kaip viena tokių problemų, tyrėjų įprotis ne patiems rinkti empirinę medžiagą, o pasitelkti trečiuosius asmenis arba apskritai rinktis analizuoti kitų tyrėjų jau surinktus duomenis (Žiliukaitė et al., 2016, p. 262). Tokiu atveju duomenys į tyrėjų rankas patenka jau suformuoti, išvalyti, paversti į konkrečias skaičių sekas. Taip betarpiškas tyrėjo ir tiriamojo kontaktas yra sumažinamas iki minimumo (Young, 2004, p. 13, 22).

Iš esmės galima teigti, kad P. Bourdieu siekė sukurti tyrimo praktiką, kuri pirmiausia būtų refleksivyi ir kritiška pati sau. Taip mokslininkai turėtų įrankį dinamiškam, juos supančiam pasauliui tyrinėti. O siekiant tobulinti tyrimų praktiką, visų pirma, reikėjo išgryninti aktualiausias jos problemas, kurias P. Bourdieu ir apibrėžė įvairiuose savo moksliniuose darbuose. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija bei išsakyta akademinio lauko kritika, šiame darbe toliau bus analizuojamas kriminologijos akademinis laukas ir imamasi vertinti, ar laikui bėgant įvyko tikri struktūriniai pokyčiai, siekiant, kad pats mokslas save vertintų kritiškiau.

1.3. P. Bourdieu lauko teorija kaip analitinė prieiga kriminologijos laukui tirti

Šiame skyriuje trumpai pristatoma P. Bourdieu akademinės karjeros pradžia, padedanti suprasti teorinių interesų formavimosi sąlygas, lauko teorijos ištakas bei esmines sąvokas, kurios taps šios disertacijos analitiniais orientyrais.

P. Bourdieu intelektinė biografija nėra atsitiktinis istorinis fonas, tai teorinės pozicijos ištakos. Kilęs iš darbininkų šeimos, gyvenusios nedideliame Prancūzijos miestelyje, jis pateko į akademinį lauką kaip autsaideris, be paveldėto kultūrinio ar socialinio kapitalo. Tokia pradžia nulėmė jo nuolatinį susidomėjimą galios, distinkcijų, hierarchijų ir socialinių barjerų mechanizmais, kurie formuoja ne tik institucines struktūras, bet ir žinojimo gamybą (Encyclopædia Britannica, 2024; Wacquant, 2007, p. 261-263). Jo tyrimuose įvairių sričių: nuo religijos ar kultūros iki švietimo ir mokslo, analizė nuosekliai išplečiama į klausimus, kas turi teisę kalbėti, kokių pagrindų viena žinojimo forma įgyja vertę, o kita atmetama.

P. Bourdieu teorinis palikimas reikalauja ne tik aprašyti socialinius reiškinius, bet ir mąstyti apie paties tyrėjo poziciją lauke. Refleksyvumas

tampa ne pasirinkimu, o būtinybe. Kodėl vieni mokslininkai renkasi analizuoti tam tikras temas, o kiti jas ignoruoja? Kokia kapitalų konfigūracija lemia tai, kas laikoma aktualia ar moksliška problema? Kaip tyrimo objektas tampa įmanomas tam tikromis struktūrinėmis sąlygomis? Tokie klausimai ypač svarbūs nagrinėjant kriminologų akademinį lauką, kuriame žinių gamyba vyksta konkurencinėje aplinkoje, veikiama finansavimo šaltinių, simbolinio pripažinimo logikos bei lauko vidinės hierarchijos.

Šioje disertacijoje P. Bourdieu teorija suprantama ne tik kaip analizės įrankis, bet ir kaip epistemologinis pagrindas, leidžiantis susitelkti į tai, kaip kriminologai patys įsitraukia į žinojimo kūrimo procesus, kaip jų tyrimų temos formuojamos struktūrinių galios santykių ir kaip galbūt nesąmoningai jie atkartoja ar kvestionuoja lauko veikimo logiką.

P. Bourdieu siekė sukurti integralią teorinę sistemą, galinčią apimti tiek materialias, tiek simbolines socialinio gyvenimo dimensijas, analizuoti reiškinius mikro ir makrolygmeniu bei aprėpti kitus socialiniam pasauliui būdingus aspektus. Jo teorinė ambicija buvo grįsta pastanga sujungti intelektualines tradicijas, kurias akademinė bendruomenė ilgą laiką laikė nesuderinamomis: nuo Karl'o Marx'o struktūrinių ekonominių analizių ar E. Durkheim'o, Max'o Weber'io mokslinių idėjų, Maurice'o Merleau-Ponty fenomenologijos iki Ferdinand'o de Saussure'o struktūralizmo. Ši sintezė neapsiribojo vien teoriniu lygmeniu, P. Bourdieu metodologiškai siekė jungti kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus: nuo statistinių analizės technikų iki tiesioginių stebėjimų, diskursų, sąveikų ir dokumentų analizės. Svarbi jo teorijos ašis buvo suvokimas, kad visuomenė yra grindžiama konkurenciniais santykiais, konfliktas, o ne statiška tvarka laikytinas pagrindiniu kolektyvinio gyvenimo varikliu. Todėl socialiniai laukai jo mąstymo logikoje dažnai konstruojami kaip erdvės, kuriose vyksta nuolatinė simbolių ir materialių resursų kontrolės kova. Priešingai nei utilitarinės teorijos, P. Bourdieu nesiekė aiškinti socialinio elgesio vien ekonominės naudos ar sąmoningo strategavimo pagrindu. Jo požiūriu, individų veiksmai dažniausiai kyla ne iš skaičiuojančio racionalumo, o iš gilesnio socialinio poreikio, troškimo įgyti pripažinimą, orumą ir prasmę, kuriuos suteikia tik jų pozicija ir funkcija konkrečioje socialinėje grupėje.

P. Bourdieu lauko teorijoje siekiama nagrinėti santykį tarp agentų mąstymo sistemų, socialinių institucijų ir skirtingų materialinės bei simbolinės galios formų. Pasak P. Bourdieu (1994, p. 1-2), dominavimo sistemos pasireiškia beveik visose kultūrinės praktikos ir simbolių mainų srityse, įskaitant sportą, maistą, muziką, literatūrą, meną etc. Taigi, ir pati socialinė tikrovė yra kompetentingų, nepaliaujamai per organizuotas

kasdienio gyvenimo praktikas savo socialinį pasaulį kuriančiųjų agentų veikla (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 26-28).

P. Bourdieu savo teorijoje laikėsi nuostatos, kad mokslinis pažinimas yra nuolatinis procesas, kurio metu turi būti siekiama atsikratyti išankstinių nuostatų. Teorija, jo nuomone, sukuria kontekstą, kuriame galima suprasti faktus, jie yra neatsiejami vienas nuo kito. Mokslas progresuoja per poleminius kolektyvinio diskurso procesus, o mokslinė tiesa formuojama per nuolatinį argumentavimą ir tarpusavio kontrolę. Socialiai priimtini moksliniai konceptai neturėtų būti suprantami kaip statiniai apibrėžimai, bet veikiau kaip sąvokos, kurios įgyja prasmę per savo vartojimą, tarpusavio ryšius ir jų poveikį tyrimuose. Mokslas nėra paprastas pasaulio atspindys; tai yra materialus procesas, kuris gamina „išgrynintus objektus“, kitaip tariant, „antrinius objektus“, kurie yra priešprieša „pirminiams objektams“, tiems, kurie priklauso kasdieniam patyrimui.

P. Bourdieu tyrinėjo objektą, kurio dalimi pats buvo, taip suabejodamas tradicine mokslinio nešališkumo nuostata ir pasiūlydamas naują požiūrį: mokslininkas negali visiškai atsiriboti nuo savo tiriamojo lauko, nes, kad ir kaip stengtųsi, visada išlieka jo dalimi. P. Bourdieu buvo vienas pirmųjų tyrėjų, kritiškai pažvelgusių į akademinio pasaulio struktūrą ir veikimo principus, tai jis išsamiai nagrinėjo knygoje „Homo Academicus“ (1984). Šis darbas išsiskyrė tuo, kad jo objektu tapo pati institucija, kurios pagrindinė funkcija yra formuoti ir primesti tam tikrą socialinio pasaulio matymą, kartu ignoruojant, jog ši institucija pati yra neatsiejama to pasaulio dalis.

P. Bourdieu analizavo mokslinį diskursą, kuris dažnai buvo kuriamas, tarsi egzistuočių nepriklausomai nuo socialinio konteksto, kuriame atsiranda. Jo kritika buvo nukreipta į tuos mokslininkus, kurie save laikė objektyviais stebėtojais, gebančiais apibrėžti tikrovę „*tokią, kokia ji yra*“. P. Bourdieu teigimu, vadinamoji intelektualų sociologija iš esmės nesiskyrė nuo liaudies sociologijos, išskyrus vieną aspektą, pretenziją į mokslinį neutralumą. Šią pretenziją patys mokslininkai galėjo išsakyti dėl sukauptos simbolinės galios ir visuomenės pripažinimo, suteikusio jiems teisę kalbėti objektyvios tiesos vardu (Bourdieu, 1984).

Taigi, viena esminių P. Bourdieu (1984) išvadų apie akademinį pasaulį buvo ta, kad mokslininkas negali būti objektyvus, išorinis pasaulio stebėtojas, nes jis yra savo tyrimo objekto, socialinio pasaulio, dalis, užimanti tam tikras pozicijas ir besivadovaujanti atitinkamomis dispozicijomis, kurios veikia jo mąstymą ir veiklą. Juk ir socialinių mokslų laukas tėra vienas iš laukų, kuris yra patalpintas tarp kitų laukų ir, priklausomai nuo to, kokią

poziciją tuo metu šis laukas užima, kokių socialiniu kapitalu jame yra disponuojama, formuoja šio lauko dalyvių požiūrį į jų aplinką ir juos pačius. Ir, tik ištyrus socialinių mokslininkų veikimo trajektorijas akademiniam lauke, taip pat jų padėtį pasaulyje už institucijos ribų, galima geriau suvokti jų užimamą galios poziciją, sukauptą simbolinį kapitalą.

P. Bourdieu teorijos suformuota tyrimo logika yra sėkmingai taikoma įvairių šalių švietimo ar akademinio lauko analizėms atlikti (Purhonen, 2016). Ji taip pat gali būti siejama su feministinio (Serban, 2018, 2020), religinio (Martensson ir Eriksen, 2018; von Stuckrad, 2010; Hajjat, 2020) ar rasinio (Gordon, 2017) diskursų analizėmis. Taip, nekeliant tikslo apibrėžti viso akademinio lauko veikimo plotmės, yra siekiama sutelkti dėmesį į konkrečias šiame lauke matomas problemas. Tendencija, orientuotis į tam tikras specifines lauko detales, yra pakankamai dažna. Todėl dažnas kritiku argumentas, kad P. Bourdieu (1984) atlikta Prancūzijos akademinio lauko analizė gali būti skirta tik šios konkrečios visuomenės bei laikmečio tyrinėjimams, nekliudo tyrėjams analizuoti visiškai kitokių istorinių, kultūrinių ar politinių patirčių šalių akademinis laukus. Be abejonės, lauko analizės plotmės susiaurinimui įtaką daro ir akademinio lauko sudėtingumas, daug skirtingų vidinių ir išorinių kintamųjų daro įtaką lauko veikimo principams.

2. KRIMINOLOGIJOS MOKSLO LAUKAS: PARADIGMOS, TYRIMO OBJEKTAS IR VEIKIMO LOGIKA

Šioje darbo dalyje siekiama kritiškai įvertinti XIX-XX a. vykusius ir tebesitęsiančius istorinius bei struktūrinius kriminologijos akademinio lauko pokyčius. Ypatingas dėmesys skiriamas teorinėms, metodologinėms ir ideologinėms įtampoms tarp klasikinės, pozityvistinės ir kritinės kriminologijos paradigmų, kurios turėjo reikšmingos įtakos kriminologų lauko *habitus* formavimuisi. Šis kriminologijos paradigmų aptarimas grindžiamas dviem kryptimis: pirma, siekiama atkurti kriminologijos, kaip mokslo disciplinos, raidą, nuo klasikinės kriminologijos mokyklos iki šiuo metu dominuojančios pozityvistinės paradigmos bei jai opozicionuojančios kritinės kriminologijos; antra, remiamasi teorine prieiga, kurią siūlo P. Bourdieu ir kuri pabrėžia sociologinės ir istorinės akademinio lauko analizės svarbą. Tokia analizė leidžia susieti mokslinį žinojimą su istorinėmis aplinkybėmis ir padeda atskleisti sociologinius mechanizmus, darančius įtaką mokslinio tyrimo kryptims, nepasiduodant žinojimo reliatyvizavimui (Latour, 2020, p. 43).

Pirmame šios darbo dalies skyriuje bus pristatomos pagrindinės kriminologijos paradigmos: klasikinė, pozityvistinė ir kritinė, bei jų kaitą žymintys paradigminiai pokyčiai. Itin svarbus lūžis siejamas su faktais grįstos kriminologijos (angl. *evidence-based criminology*) atsiradimu XX a. viduryje, kurios prielaidas nulėmė socialinės, struktūrinės ir ekonominės transformacijos, vykusios JAV. Skyriuje bus analizuojamos paradigmų raidos aplinkybės ir jų poveikis kriminologų, kaip socialinio lauko agentų, veikimo principams. Kiekviena kriminologijos paradigma apibrėžia specifinę nusikaltimo sampratą, elgsenos aiškinimo būdą bei baudžiamosios kontrolės priemonės, todėl jų analizė leidžia atskleisti ne tik teorinius nesutarimus, bet ir skirtingas žinojimo formas. Paradigminių pokyčių analizė parodo, kad kriminologijos plėtra glaudžiai susijusi su istoriniu, politiniu ir epistemologiniu kontekstu, nuo racionalaus individo idėjos klasikinėje paradigmoje iki sistemos kritikos kritinėje paradigmoje ir empirinio valdymo modelių išsigalėjimo faktais grįstoje kriminologijoje. Paradigmų sandūrose atsiskleidžia ne tik mokslo pažanga, bet ir jo ribos.

Antrame šios dalies skyriuje analizuojamas kriminologijos, kaip mokslo disciplinos, tyrimo objekto apibrėžimas bei jo sąsajos su tarpdiscipliniškumu. Aptariama, kaip kriminologijos raida susijusi su skirtingų mokslo paradigmų požiūriais į nusikaltimų kilmę ir jų tyrimo būdus. Šios paradigmos išryškina skirtingas teorines prieigas, kurios lemia ne tik tyrimų metodų, bet ir pačios

disciplinos ribų formavimąsi. Pabrėžiama, kad kriminologija neturi bendro tyrimo objekto ir yra atvira tiek įvairioms tyrimų tematikoms, tiek skirtingų disciplinų atstovų dalyvavimui. Šiame kontekste kaip atvejo analizė pasirenkamas internetinių patyčių reiškinys. Siekiama jį konceptualizuoti iš kriminologinės perspektyvos, atsižvelgiant į tyrimų temų daugialypiškumą ir metodologinius iššūkius. Skyriuje aptariama patyčių sąvokos raida, apibrėžimų įvairovė, taip pat pagrindinės tyrimų kryptys, atskleidžiančios, kaip šis reiškinys buvo analizuojamas skirtinguose mokslo laukuose. Pažymima, kad tradicinės ir internetinės patyčios turi bendrų bruožų, o jų skirtumai dažniausiai susiję su raiškos formomis, o ne esminiais turinio ar priežastinių mechanizmų skirtumais.

Skyriuje pabrėžiama, kad tiek konceptualiai, tiek metodologiškai internetinių patyčių fenomenas išlieka neapibrėžtas. Šiam apibrėžimui nusakyti nėra vieningos teorinės prieigos ar nuoseklių empirinių matavimo kriterijų. Toks neapibrėžtumas rodo ne tiek reiškinio neištirtumą, kiek skirtingų disciplininių prieigų konkurenciją dėl jo apibrėžimo, todėl jis tampa atviras skirtingoms interpretacijoms, įskaitant ir kriminologinę. Ši situacija aktualizuoja poreikį reflektuoti, kaip kriminologija, kaip mokslo disciplina, apibrėžia savo tyrimo lauką ir kokį indėlį gali teikti analizuodama šiuolaikinius socialinius reiškinius.

Trečiame šios dalies skyriuje analizuojami kriminologai, kaip akademinio lauko agentai, jų veikimo principai bei pozicijos kuriant žinojimą apie internetines patyčias. Aptariama, kaip kriminologai dalyvauja akademinėje reprodukcijoje ir kaupia simbolinį kapitalą per publikacijas, konferencinius pasirodymus bei teminių laukų pasirinkimą. Atskleidžiama, kad kriminologų tyrimai vyksta tarpdisciplininiame lauke, kuriame veikia ne tik kriminologai, bet ir psichologai, edukologai, sociologai bei kitų disciplinų atstovai. Skirtingi veikėjai konkuruoja dėl teisės apibrėžti šio reiškinio prasmę, o ši konkurencija dažnai grindžiama ne vien akademiniais, bet ir politiniais, ideologiniais bei rinkos principais. Analizuojama, kaip simbolinis ir socialinis kapitalas kriminologijos lauke kaupiamas ne tik per akademinę veiklą, bet ir per dalyvavimą viešajame diskurse, ypač tose srityse, kuriose dominuoja faktais grįstos politikos principai.

2.1. Nusikaltimo ir deviacijos sampratų raida kriminologijoje: paradigminiai lūžiai ir faktais grįstos mokyklos iškilimas

Šiame skyriuje bus pristatytos trys esminės kriminologijos paradigmos: klasikinė, pozityvistinė ir kritinė, bei jų raida istorinėje perspektyvoje, siekiant atskleisti, kaip ilgainiui keitėsi nusikaltimų samprata ir mokslinis požiūris į jų

prevenciją. Atskirai bus aptartos ir faktais grįstos kriminologijos mokyklos atsiradimo aplinkybės, kadangi ši kryptis, nors ir priskiriama prie pozityvistinės paradigmos, išsiskiria savo pragmatišku, duomenimis pagrįstu požiūriu į nusikaltimų prevenciją ir kontrolę. Dėl savo orientacijos į politikos formavimą, sprendimų priėmimą ir praktinį poveikį ši mokykla pastaruosius dešimtmečius yra viena dominuojančiųjų kriminologų, kaip socialinio lauko agentų, veikimo principų kontekste.

Šiame skyriuje aptariamos kriminologijos paradigmos atliepė tam tikrus laikmečio mokslinius pasiekimus, filosofinę logiką ir visuomenės sąrangą (Dobryninas et al., 2014, p. 54, 74-78). Pirmoji, klasikinė kriminologijos paradigma, iškilo dar XVIII a., Apšvietos amžiuje, kai socialinių mokslų lauke buvo pabrėžiamos laisvos valios ir racionalumo idėjos. Ji gyvavo maždaug iki XIX a. pradžios. Daugiausia šios paradigmos idėjos buvo išplitusios Vakarų Europoje: Italijoje, Prancūzijoje ir Anglijoje. Klasikinės kriminologijos paradigmos atstovai išgrynino teisingumo atkūrimo bei „vidurio“, t. y. pusiausvyros tarp naudos ir žalos, logiką. Buvo laikomasi nuostatos, kad nusikaltimai yra daromi dėl ydų, o bausmė už nusikaltimus turi labai aiškų adresatą, žmogaus sielą. Klasikinėje paradigmoje pagrindiniais laikyti laisvos valios ir proporcingumo principai, pagal kuriuos individas vertinamas kaip racionalus veikėjas, sąmoningai priimančias sprendimą nusikalsti ar susilaikyti nuo neteisėto elgesio (Taylor et al., 2013, p. 7; Dobryninas et al., 2014, p. 54).

Klasikinė kriminologijos paradigma išsivystė XVIII a. pabaigoje kaip reakcija į savavališką baudžiamąją teisę ir neproporcingas bausmes. Ši paradigma buvo grindžiama Apšvietos amžiaus principais, akcentuojančiais racionalumą, laisvą valią, individų teises ir proporcingumo principą. Esminė klasikinės kriminologijos prielaida, kad žmonės yra racionalūs veikėjai, kurie laisva valia renkasi tarp nusikaltimų ir teisėtos elgsenos, įvertindami tikėtiną naudą ir žalą. Todėl veiksminga baudžiamoji politika turi remtis prognozuojamų, greitų ir proporcingų bausmių sistema, kuri veiktų kaip atgrasymo mechanizmas (Dobryninas et al., 2014, p. 61-62).

Svarbiausi šios paradigmos atstovai: Cesare'ė Beccaria ir Jeremy'is Bentham'as. C. Beccaria savo traktate „Apie nusikaltimus ir bausmes“ (1992) kėlė idėją, kad bausmė turi būti neišvengiama, vieša, greita ir proporcinga nusikaltimui. Jis pasisakė prieš kankinimus ir mirties bausmę, siūlė principą *nulla poena sine lege* ir piliečių lygybę prieš įstatymą. Tuo tarpu J. Bentham'as (1995), tęsdamas C. Beccaria'ios utilitaristines idėjas teigė, kad žmonių elgesį lemia malonumo ir skausmo pusiausvyra. Bausmė, turi suteikti tiek skausmo, kad nusikaltimas taptų nenaudingas, tačiau neturi viršyti būtino

minimumo. Šios idėjos buvo racionalios socialinės kontrolės pagrindas, vėliau pritaikytas ir kalėjimų sistemoje, ypač per panoptikumo koncepciją.

XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje klasikinę paradigmą palaipsniui ėmė keisti pozityvistinė kriminologija. Ji daugiausia dėmesio skyrė empiriškai pagrįstiems moksliniams metodams, nusikaltėlių asmenybės, biologinių ir socialinių veiksnių analizei. Pozityvistinės krypties atstovai, tarp jų C. Lombroso'as Italijoje, akcentavo determinizmą, nusikaltimas suvoktas nebe tik kaip laisvos valios rezultatas, bet kaip įvairių biologinių, psichologinių ir socialinių veiksnių sąlygotas reiškinys. Pozityvizmo idėjų išplitimas buvo susijęs ne tik su Italija, bet ir su JAV, kur jos įsitvirtino kaip kriminologijos mokslo raidos pagrindas. Ši paradigmė kaita ženklino perėjimą nuo normatyviai orientuotos, prevencijos logika grindžiamos klasikos prie empirine analize ir moksliniais duomenimis grįsto socialinio elgesio tyrimo, kuris darė tiesioginę įtaką baudžiamosios teisės politikai bei naujų kriminologijos kryptų formavimuisi (Taylor et al., 2013, p. 10, 35).

Pozityvistinėje kriminologijos paradigmoje dėmesys perkeliamas nuo asmens laisvos valios prie determinizmo ir mokslinių metodų taikymo (Garland, 1988, p. 131-132). Nusikaltėlis šioje paradigmoje suvokiamas kaip statistinis, moraliai nukrypstantis individas, kurio veiksmus gali lemti tiek biologiniai (amžius, lytis), tiek socialiniai (išsilavinimas, ekonominė padėtis), tiek kiti veiksniai (Dobryninas et al., 2014, p. 64). Pozityvistinė kriminologijos mokykla rėmėsi įsitikinimu, kad asmens polinkį daryti nusikaltimus galima prognozuoti pagal tam tikrus rizikos veiksnius, o nusikaltimų lygį, aiškinti priežastinių veiksnių paplitimu visuomenėje (Young, 2004, p. 7). Pasak A. Dobrynino (2014, p. 67-68), pozityvistinę kriminologijos tradiciją galima laikyti pasakojimu apie bandymus socialinėmis priemonėmis kontroliuoti nesėkmingą žmogaus adaptaciją prie besikeičiančių socialinių, ekonominių ir politinių sąlygų.

Pozityvistinės kriminologijos mokyklos idėjos plėtojosi tokiu laikotarpiu, kai akademiniam lauke vis daugiau dėmesio buvo skiriama nusikaltimams kaip socialiniam reiškiniiui ir siekiui jį paaiškinti. Paradigmos viduje vyko intensyvios teorinės diskusijos tarp skirtingų mąstytojų. Pozityvizmas akcentavo mokslinio objektyvumo svarbą, mokslininkas turėjo išlikti neutralus, nešališkas ir vengti subjektyvių prielaidų, kad tyrimų rezultatai būtų patikimi ir empiriškai pagrįsti (Taylor et al., 2013, p. 11).

Pozityvistinės kriminologijos paradigmos atstovams siekiant apibrėžti nusikaltimus ir deviacijas taip, kad būtų galima formuluoti apibendrintas išvadas, iškilo keli esminiai sunkumai. Pirma, susidurta su teisinių terminų vartojimo problema: kriminalinė statistika dažnai buvo

grindžiama galiojančiomis teisės normomis, kurios ne visada buvo tinkamos mokslinei analizei. Antra, iškilo klausimas dėl latentinių nusikaltimų, nebuvo aišku, kaip identifikuoti ir įvertinti tuos nusikaltimus, kurie dėl įvairių priežasčių nepatenka į oficialią teisėsaugos statistiką. Trečia, kilo diskusijų dėl deviacijos formų, kurios nėra apibrėžtos kaip nusikaltimai, tačiau tam tikrose visuomenėse laikomos morališkai nepriimtiniomis (Taylor et al., 2013, p. 11).

Pozityvistinė paradigma glaudžiai siejama su matematiku Adolphe'u Quetelet (1796-1874), kuris analizavo normalumo sąvokos reikšmę nusikaltimų kontekste. A. Quetelet nusikalstamą elgesį traktavo kaip deviaciją, t. y. nukrypimą nuo normalaus elgesio, laikomo būtina visuomenės funkcionavimo ir stabilumo sąlyga. Jis teigė, kad tikrasis nusikaltimų skaičius visuomenėje nėra tiksliai apskaičiuojamas, galima įvertinti tik tuos atvejus, kurie patenka į teisėsaugos institucijų akiratį ir yra užfiksuojami jų renkamosiose statistinėse duomenų bazėse (Quetelet, 1842, p. 82; Young, 2004, p. 9). Ypač ši problema paaštrėdavo tyrinėjant latentinius nusikaltimus ar deviacijas (Young, 2004, p. 14).

Kitas pozityvistinės paradigmos atstovas, teismo psichiatras ir antropologas C. Lombroso'as (1835-1909), analizuodamas nusikaltėlius, bandė nustatyti, kurios fizinės individo savybės susijusios su nusikalstamu elgesiui. Ir nors Lombroso'o teorijos, ypač apie įgimtą nusikaltėlio tipą, šiandien vertinamos kritiškai, jo indėlis laikomas svarbiu žingsniu plėtojant mokslškai pagrįstą požiūrį į nusikaltimą kaip tyrimo objektą (Vold et al., 1998, p. 318). Enrico'as Ferri'is (1856-1929), vienas žymiausių C. Lombroso'o mokinių, pozityvizmą laikė esmine transformacija, padedančia keisti suvokimą apie žmogų, nusikaltimą ir jo prigimtį. Jo nuomone, tai buvo vienas pagrindinių skirtumų tarp klasikinės ir pozityvistinės kriminologijos mokyklų: pozityvistai siekė, kad nusikaltimas ir žmogaus elgesys būtų vertinami per objektyvią, empiriškai pagrįstą prizmę, o ne vien pagal teises ar moralines normas, būdingas klasikinei tradicijai (Taylor et al., 2013, p. 10).

Pozityvistinei mokyklai priskiriamas ir E. Durkheim'as (1858-1917) teigė, kad nusikaltimai yra normalus socialinis reiškinys, o elgesys laikomas nusikalstamu tada, kai jis pažeidžia aiškiai apibrėžtus kolektyvinės sąmonės nuostatus. Nusikaltimas, anot jo, atlieka visuomenės mobilizacijos funkciją, jis padeda nustatyti ir palaikyti galiojančias vertybines ribas, kurių suvokimas būtinas visuomenės stabilumui ir sanglaudai (Dobryninas et al., 2014, p. 65-66). Ši E. Durkheim'o idėja gerokai praplėtė nusikaltimo sampratą, ne tik kaip teisinį pažeidimą, bet kaip socialinį procesą, atspindintį visuomenės vertybių dinamiką. Jo požiūris padėjo pagrindus funkcionalistiniam nusikaltimo

aiškinimui, kuris vėliau buvo plėtojamas analizuojant socialinės tvarkos palaikymo mechanizmus ir deviacijų vaidmenį socialinių pokyčių metu.

Nors biologinis determinizmas (ypač būdingas C. Lombroso'o teorijoms) ilgainiui buvo atmetas, pagrindiniai pozityvizmo principai išliko ir įsitvirtino akademinėje kriminologijoje. Pozityvistinėje paradigmoje individų polinkis pažeisti galiojančias normas laikomas iš anksto nulemtu biologiniu, psichologiniu ar socialiniu veiksmu. Toks požiūris suponuoja, kad nukrypstanti elgsena yra ne moralinio pasirinkimo, o objektyviai tiriamo priežastingumo rezultatas. Todėl pozityvizmas orientuojasi į tai, kaip galima moksliskai įvertinti, klasifikuoti ir prognozuoti tam tikrus elgesio modelius bei kurti jų kontrolės strategijas. Laikui bėgant šios nuostatos tapo dominuojančiomis ir įgijo profesinės ideologijos statusą, kiekvienas rimtai vertinamas kriminologas buvo tarsi įpareigotas laikytis šios paradigmos visumos (Cullen ir Gendreau, 2001, p. 315).

Iš tiesų nemažai ir šiandien gerai žinomų ir vis dar neretai kriminologų darbuose taikomų kriminologinių teorijų remiasi pozityvistinės kriminologinės paradigmos idėjomis (Quinney, 1970, p. 5; Young, 2004, p. 7): Čikagos mokykla (Shaw ir McKay, 1929), Edwin'o Sutherland'o diferencinės asociacijos teorija (1939), Robert'o Merton'o socialinės struktūros ir anomijos teorija (1938) ar Albert'o Cohen'o delinkventų subkultūros koncepcija (1955) (Dobryninas et al., 2014, p. 67-68).

Ilgą laiką kriminologija, rėmėsi pozityvistine paradigma, tačiau XX a. 6-7 dešimtmečiais, kilus įvairiems socialiniams judėjimams ir visuomeniniams sukrėtimams, pradėjo formuotis jai oponuojanti kritinė paradigma (Sykes, 1974, p. 206-208). Ši paradigminė transformacija nebuvo atsitiktinė, ją (ypač JAV) paskatino socialinis ir politinis nestabilumas: pilietinių teisių judėjimai, miestų riaušės, Vietnamo karas (1955-1975), šaudynės į studentus per protestą Kent State'o universitete (1970), Atikos kalėjimo sukilimas (1971) ir Watergate'o skandalas (1970). Visi šie įvykiai išryškino visuomenėje kylantį nusivylimą ir nepasitikėjimą valdžia. Pradėjo vyruoti nuomonė, kad valstybė nebėra laikoma neutralia ar geranoriška jėga, veikiau ji pradėta suvokti kaip represinis mechanizmas pažeidžiamoms grupėms kontroliuoti. Socialinės paramos programos imtos traktuoti ne kaip pagalbos forma, o kaip priemonė vargšams reguliuoti, o psichiatrijos ligoninės, kaip būdas izoliuoti ir prievarta gydyti marginalizuotus asmenis. Tokios nuostatos paskatino kriminologus permąstyti savo profesinę ideologiją (Cullen ir Gendreau, 2001, p. 323). Kritinės kriminologijos atstovai atsisakė laikyti socialinę tikrovę savaime suprantama ir ėmė analizuoti, kieno interesus atspindi egzistuojanti baudžiamoji sistema (Loader ir Sparks, 2011, p. 22). Jie

daugiausia dėmesio skyrė kapitalizmo, socialinės klasės, lyties, rasės ir galios santykių analizei (Newburn ir Rock, 2009, p. 361), skatindami refleksiją, kritinę analizę ir nuolatinį kvestionavimą. Tokiu būdu kriminologija įgavo naują, labiau politizuotą ir jautresnę socialiniam teisingumui kryptį.

Iki XX a. 8-ojo dešimtmečio pradžios kriminologijos moksle įvairiose Vakarų šalyse (ne tik JAV, bet ir Jungtinėje Karalystėje bei kitur Europoje) ėmė ryškėti nauja kritinė mąstymo kryptis. Ji kvestionavo anksčiau dominavusias teorines prielaidas ir tyrimų paradigmas, ypač tas, kurios deviaciją aiškino individualistinėmis priežastimis, biologinėmis ar psichologinėmis asmens savybėmis. Ši kryptis kritikavo ir kai kurias sociologines teorijas, kurios paaiškino normų pažeidimą kaip neadekvatų prisitaikymą prie socialinių lūkesčių, pavyzdžiui, dėl socializacijos stokos ar neigiamo bendraamžių poveikio (Sykes, 1974, p. 208). Kritiniai kriminologai siekė peržengti tokį aiškinimo modelį, teigdami, kad deviacija nėra tik individų nesėkmė prisitaikyti, bet veikia socialinių nelygybių, galios struktūrų ir ideologinių normų atspindys. Jungtinėje Karalystėje reikšmingą postūmį šiai krypčiai suteikė 1973 m. Ian'o Taylor'o, Paul'o Walton'o ir J. Young'o išleista knyga „The New Criminology“, kurioje jie ragino analizuoti normų pažeidimą platesniame ekonominių, politinių ir kultūrinių struktūrų kontekste. Tokiu būdu kritinėje kriminologijoje tyrimo objektas išsiplėtė nuo individualaus elgesio prie sisteminių santykių, nagrinėjant, kaip teisė, represinės institucijos ir hegemoniniai diskursai prisideda prie socialinės kontrolės palaikymo.

Kritinės kriminologijos mokyklos atstovai matė problemą ne poreikyje nustatyti objektyviai apibrėžtus bruožus, skiriančius nusikaltėlių nuo ne nusikaltėlio, bet kėlė klausimą, kodėl vieni žmonės, o ne kiti socialiniame procese yra stigmatizuojami ir įvardijami nusikaltėliais. Taip nuo individualizuoto požiūrio į nusikaltimus buvo pereita prie sisteminių klaidų paieškos, kurios sudaro prielaidas nusikaltimams atsirasti (Sykes, 1974, p. 208). Kartu kritiniai kriminologai visuomenę suvokė kaip hierarchiškai susisluoksniavusią struktūrą, kurioje baudžiamoji teisė veikia kaip kontrolės priemonė, pirmiausia nukreipta prieš pažeidžiamiausias jos grupes: skurstančius asmenis, tautines bei socialines mažumas. Šios krypties teoretikų vertinimu, teisinė sistema buvo naudojama ne tiek visuotinei apsaugai užtikrinti, kiek dominuojančių grupių interesams įtvirtinti (Sykes, 1974, p. 210).

Kritinės kriminologijos paradigmos formavimuisi reikšmingą įtaką darė simbolinis interakcionizmas, ypač Howard'o Becker'io (1963) knygoje „Autsaideriai: deviacijų sociologijos studijos“ (angl. *Outsiders: Studies in the*

Sociology of Deviance) aprašyta etikečių klijavimo teorija (Jacobs et. al. 2004, p. 1). Šia teorine prieiga buvo pabrėžiama, kad deviacijos nėra objektyvus reiškinys, bet veikiau stigmatizavimo rezultatas. Dar po kelerių metų I. Taylor'as, P. Walton'as ir J. Young'as (1973) pristatė savo veikalą „Naujoji kriminologija“ (angl. *The New Criminology*), kuriame teigė, kad nusikaltimų analizė turi būti grindžiama platesniu socialiniu ir politiniu kontekstu, ypatingą dėmesį skiriant galios struktūrų įtakai kriminalizacijos procesams (Wilson, 2015, p. 62). Iš esmės kritinės kriminologijos mokyklos atstovai vienu ar kitu aspektu analizavo deviacijas ir teigė, kad ne pats elgesys skiria deviantus nuo nedevariantų, bet tai kaip į jį reaguojama (Kitsuse, 1962). Kai T. Erikson'as (1962) pabrėžė, kad deviantinis elgesys nėra ir įgimta savybė. Iš esmės deviacijos priklauso nuo socialinio, kultūrinio, istorinio kontekstų, kuriuose visuomenė aktyviai dalyvauja, o ne tik reaguoja į nusikaltimus ir deviacijas kaip į tam tikrus objektyvius reiškinius (Taylor et al., 2013, p. 144).

Susiformavus aiškiai kritinės kriminologijos kryptį, jos atstovai, reaguodami į matomus klasikinės ir pozityvistinės kriminologijos paradigmu ribotumus bei siekdami išskirti savo teorinį savitumą, susitelkė į tris pagrindines tyrimų kryptis: (1) teorinių pasiekimų kritinę analizę ir jų plėtros galimybes ateityje, (2) postmodernizmo bei kitų šiuolaikinių teorinių kryptių įtakos analizę ir (3) nusikaltimų bei jų kontrolės tendencijų kaitos tyrimus (Newburn ir Rock, 2009, p. 362).

Vienas iš reikšmingų kritinės kriminologijos atstovų Richard'as Quinney'is (1970) teigė, kad nusikaltimas turėtų būti suprantamas kaip tam tikras žmogaus elgesio apibrėžimas, atsirandantis politiniu požiūriu organizuotoje visuomenėje, kurioje svarbų vaidmenį atlieka galios institucijos. Tuo tarpu K. T. Erikson'as (1962) išskyrė, jog deviantinis elgesys yra visuomeniškai konstruojamas reiškinys, priklausantis nuo konkretaus socialinio, kultūrinio ir istorinio konteksto. Jis pabrėžė, kad visuomenė aktyviai formuoja deviacijos sampratą, o ne tiesiog reaguoja į ją kaip į savaime egzistuojantį, nuo visuomenės atsietą elgesį. Tokie požiūriai žymi esminį paradigmą: nusikaltimas nebelaikomas objektyviu, gamtiškai egzistuojančiu faktu, o pradedamas suprasti kaip socialinis konstruktas, kurį apibrėžia dominuojančios normos, institucijos ir diskursai (Taylor et al., 2013, p. 144). Dėl to kritinė kriminologija dažnai traktuojama ir kaip konstrukcionistinė paradigma, pabrėžianti, kad normų pažeidimo ribos nėra universali duotybė, jos yra derybų, galios žaidimų ir simbolinės tvarkos produktas. Šis požiūris leidžia nukreipti dėmesį nuo individualaus elgesio etiologijos į struktūrinius klausimus: kas apibrėžia deviaciją, kam tai naudinga ir kokiais būdais šie apibrėžimai yra įtvirtinami bei palaikomi.

Konstrukcionistai išreiškė susirūpinimą dėl kriminologijos moksle įsitvirtinusios tendencijos teorinius nusikaltimo paaiškinimus subordinuoti empirinėms studijoms, ypač toms, kurios grindžiamos biologinėmis prielaidomis (žr. Garland, 2001; Loader ir Sparks, 2010). Nors pozityvistinė paradigma siekė sujungti tiek biologinius, tiek socialinius veiksnius, konstrukcionistai atkreipė dėmesį į tai, kad daugelyje tyrimų socialinis kontekstas buvo redukuojamas iki individualių charakteristikų ar rizikos veiksnių, taip skatinant biologinio determinizmo pozicijų stiprėjimą. Toks siauras požiūris, jų manymu, riboja kriminologijos, kaip kritiškai mąstančios socialinės disciplinos, potencialą analizuoti ir problematizuoti struktūrines visuomenės nelygybes, galios santykius ir marginalizacijos procesus. Kritinės kriminologijos atstovai siūlė alternatyvų požiūrį, kuriame nusikaltimai interpretuojami ne kaip deviacija, bet kaip sisteminių socialinių įtampų ir nelygybių simptomas (Taylor et al., 2013, p. 38-40).

Kritinės kriminologijos atstovai pozityvistus iš esmės kritikavo dėl to, kad socialiniai mokslai nagrinėja žmonių veiksmus, santykius, kultūrinės normas ir vertybes, kurios nėra aiškiai apibrėžiamos ir stabilios kaip gamtos reiškiniai. Todėl ir socialinių mokslų principai negali būti grindžiami vien tik objektyvumo ir neutralumo principais, nes socialiniai reiškiniai yra sudėtingesni, juos veikia subjektyvios reikšmės ir interpretacijos (Taylor et al., 2013, p. 26).

Reaguojant į XX a. 7-8 dešimtmečiais besiformuojančią įtampą tarp pozityvistinės ir kritinės kriminologijos krypčių, iškilo viena iš įtakingiausių pozityvistinės paradigmos atšakų, faktais grįsta kriminologija (angl. *evidence-based criminology*). Nors jos iškilimas dažnai aiškinamas kaip reakcija į didėjančią nusikaltimų skaičių Jungtinėje Karalystėje ir JAV (Downes ir Morgan, 2002), giluminės šios krypties atsiradimo priežastys buvo ne tik empirinės, bet ir metodologinės bei politinės. Faktais grįstos kriminologijos iškilimą paskatino naujosios viešojo valdymo logikos įsitvirtinimas, kuriame akademinė produkcija buvo vis labiau vertinama pagal jos gebėjimą generuoti greitus, pamatuojamus ir politiškai pritaikomus sprendimus (Garland, 2001; Loader ir Sparks, 2010). Kriminologinis žinojimas turėjo būti ne tik moksliskai pagrįstas, bet ir naudingas: jis buvo kviečiamas atsakyti į klausimus, kaip sumažinti recidyvą, kokios programos efektyviausios, kur skirti ribotus išteklius. Tokiu būdu kriminologija buvo vis labiau įtraukiama į politinio valdymo instrumentinę logiką. Tokia orientacija skatino empirinių tyrimų plėtrą, ypač kiekybiniais metodais grįstų analizių. Valstybinės institucijos, reaguodamos į politinius spaudimus efektyvinti nusikaltimų kontrolę, ėmė investuoti į kriminologinius tyrimus, kurie atitiktų viešosios

politikos poreikius. Universitetai ir tyrimų centrai, siekdami atliepti šiuos lūkesčius, plėtė specializuotas kriminologijos ir kriminalinės justicijos programas, kuriose pirmenybė buvo teikiama taikomiems tyrimams, įgyvendinamoms rekomendacijoms ir praktinės intervencijos pagrįstumui (Savelsberg ir Flood, 2004, p. 1013).

Tad faktais grįstos kriminologijos atsiradimą galima laikyti posūkiu link funkcionalaus, pragmatiško, tačiau dažnai ir normatyviai nekvestionuojamo žinojimo kūrimo, tokio, kuris labiau orientuotas į efektyvumą nei į gilų socialinių problemų analizės potencialą. Tokia kryptis susilaukė kritikos dėl riboto jautrumo struktūrinėms nelygybėms, normatyvinėms prielaidoms bei dėl galios analizės stokos, kurios yra esminės kritinės kriminologijos ašys.

Faktais grįstos kriminologijos krypties atstovai siekė savo atliekamais moksliniais tyrimais efektyviau spręsti egzistuojančias problemas, susijusias su nusikaltimais. Vieni pirmųjų šios kriminologinės krypties atstovų: David'as Farrington'as (1944-2024), Brandon'as C. Welsh'as, Lawrence'as W. Sherman'as (1949), Doris'ė Layton MacKenzie (1943), Francis Thomas Cullen'as (1951), siekė ne tik išanalizuoti susidariusią situaciją, bet ir politikos formuotojams pateikti nusikaltimų prevencijos įrankius, pagrįstus atliktų tyrimų rezultatais. Taip tiesiogiai buvo bandoma kriminologiją, kaip mokslą, įveiklinti praktikoje.

Garsiojoje Robert'o Martinson'o (1974) analizėje „Kas veikia? Klausimai ir atsakymai apie kalėjimų reformą“ (angl. *What works? Questions and answers about prison reform. The Public Interest*) buvo teigiama, kad dauguma iki tol taikytų kalinių elgesio korekcijos programų neturi aiškaus poveikio recidyvui mažinti. Nors R. Martinson'as savęs nelaikė kritinės kriminologijos atstovu, jo darbas tapo plačiai cituojamas ir analizuojamas kritinių kriminologų. F. T. Cullen'as ir Paul'as Gendreau (2001, p. 313) formavo alternatyvią kryptį, siekiančią įrodyti, kad mokslu grįstos intervencijos gali būti veiksmingos nusikaltimų prevencijos ir kontrolės srityje.

Faktais grįstos kriminologijos atstovai šį istorinį poslinkį vertina kaip lūžį tarp pozityvistinės kriminologijos, siekusios remiantis mokslinėmis žiniomis tobulinti korekcijų sistemą, ir vėlesnės kritinės krypties, kuri kvestionavo šias prielaidas teigdama, kad valstybės kontrolės priemonės iš esmės yra neveiksmingos (Cullen ir Gendreau, 2001, p. 333). Oponuodami kritinės kriminologijos atstovams, faktais grįstos kriminologijos krypties tyrėjai teigė, kad kriminologija turi remtis empiriniais įrodymais, kurie leistų identifikuoti veiksmingas intervencijas, keisti nepagrįstą žinojimą, kurti patikimą supratimą apie tai, „kas iš tikrųjų veikia“, ir kartu prisidėti prie

nusikaltimų mažinimo, neapsiribojant jokia iš anksto nustatyta teorine ar analitine perspektyva (Cullen ir Gendreau, 2001, p. 331–332).

Faktais grįstos kriminologijos krypties atstovai stengėsi kaip galima labiau išstobulinti tyrimų metodus, kuriuos taikant būtų galima išnagrinėti ir pateikti naują požiūrį į nusikaltimus ir paneigti nusistovėjusią „niekas neveikia“ poziciją. Šiam tikslui pasiekti buvo pasitelkiamos naujausios mokslinės žinios ir iš kitų mokslų disciplinų, pavyzdžiui, geografijos, informacinių technologijų (Eck ir Weisburd, 2015). Apskritai šios kriminologijos krypties autorių darbuose pirmiausia buvo pabrėžiamas griežtų tyrimo metodų taikymas bei gautų rezultatų susiejimas ne vien teoriniame, bet ir taikomajame lygmenyje (Downes et al. 2007, p. 408; Loader ir Sparks, 2011, p. 24-25).

Faktais grįsta kriminologija tęsia pozityvistinės tradicijos metodologinę kryptį, perimdama gamtos mokslams būdingą tyrimo logiką ir siekdama taikyti ją socialinių reiškinių analizei. Ši metodologinė orientacija grindžiama objektyvumu, patikimumo ir priežastiniais principais. Tokiu būdu susiformuoja požiūris, kad socialinės problemos gali būti analizuojamos ir sprendžiamos taip pat tiksliai, kaip medicinoje vertinamas intervencijų poveikis sveikatai (Johnson et al., 2018, p. 3). Toks modelis akademinėje ir politinėje erdvėje įtvirtino vertinimo standartą, pagal kurį tyrimų kokybė dažnai matuojama gebėjimu atitikti gamtamokslinius kriterijus.

Tačiau toks metodinis pasirinkimas nėra neutralus. Socialiniai reiškiniai yra daugiasluoksniai, dinamiški ir kontekstualūs. Jų analizė, redukuota iki izoliuotų kintamųjų ar standartizuotų eksperimentinių modelių, praranda analitinį jautrumą struktūrinėms nelygybėms, ideologijai, galios santykiams. Tai riboja kitų tyrimo strategijų, ypač kokybinių, interpretacinių ar kritinių, plėtrą, kurios galėtų atskleisti giluminius procesus, formuojančius socialinę tvarką ir kontrolės režimus.

Nepaisant šių metodologinių ribotumų, faktais grįsta kriminologija išlieka dominuojanti kryptis. Aplink ją susiformavo tarptautiniai mokslininkų tinklai, institucinės struktūros ir tyrimų centrai, tokie kaip *Campbell Collaboration*, *Center for Evidence-Based Crime Policy* ar *Jerry Lee Centers of Experimental Criminology* (Sherman, 2009, p. 24). Šių organizacijų tikslas, sistemingai kaupti ir vertinti empirinę medžiagą, formuluoti bendro pobūdžio rekomendacijas dėl to, kas veikia socialinės kontrolės, teisėtarkos ir intervencijų kontekste. Tokiu būdu gamtamokslinio metodo dominavimas suformavo epistemologinį filtrą, per kurį sprendžiama, kokios žinojimo formos laikomos moksliskai pagrįstomis, o kurios lieka paraštėse.

Nors faktais grįstos kriminologijos šalininkai pabrėžė plataus masto, sistemingai surinktų empirinių duomenų svarbą kuriant nusikaltimų prevencijos politiką (Hough, 2011; Sherman, 2009), kritinės kriminologijos atstovai atkreipia dėmesį į metodologinius ir epistemologinius šios krypties ribotumus. Jų teigimu, dažnai pernelyg sureikšminamas pats tyrimo metodas, o surinkti faktai neretai grindžiami nepakankamai išplėtotą ir konceptualiai ribotą duomenų baze (Garland, 2012; Loader ir Sparks, 2011). Taigi, kriminologijos lauke egzistavo įtampa dėl teorijų taikymo atliekamuose tyrimuose, tarp deklaruojamo duomenų sistemingumo ir faktiškai kvestionuojamos jų kokybės bei praktinio pritaikomumo (Hough, 2010, p. 12; Giacomantonio et al., 2022).

Nors faktais grįstos kriminologijos atstovai aktyviai bendradarbiavo su praktikais, paaiškėjo, kad vis dar labai mažai žinoma apie tai, kaip sprendimų priėmėjai supranta, interpretuoja ir praktiškai taiko kriminologinių tyrimų rezultatus (Giacomantonio et al., 2022, p. 6-8). Vienas ryškiausių šio atotrūkio pavyzdžių, sprendimų priėmėjų polinkis remtis asmenine patirtimi, o ne empiriniais tyrimais. Ypač rezonansiniais atvejais, pavyzdžiui, kai nusikaltimas nukreiptas prieš vaikus, politinės reakcijos dažniau atspindi siekį patenkinti visuomenės emocinius lūkesčius, o ne vadovavimąsi mokslu pagrįstomis rekomendacijomis (Giacomantonio et al., 2022, p. 10). Čia, žinoma, gali kilti ir platesnis klausimas: ar kalbama apie specifinę faktais grįstos kriminologijos problemą, ar apie bendresnę kriminologijos ir praktikos atotrūkį?

Faktais grįstos kriminologijos atstovai daugiausia save tapatino su praktiniais tyrimais, tačiau dažnai pirmieji sulaukdavo kritikos dėl to, kad, nepaisant jos atstovų kuriamų vertingų idėjų, šioje srityje vis dar išlieka ryškus atotrūkis tarp akademinų žinių ir praktikos taikymo (Neyroud ir Weisburd, 2014; Giacomantonio et al., 2022, p. 2; Sherman, 2009, p. 5; Clear, 2010, p. 1). Be to, nors įvairiomis temomis atlikta daugybė kriminologinių tyrimų, jų kokybė, metodologinis pagrįstumas ir rezultatai gali labai skirtis, todėl politikos formuotojams tampa sunku greitai ir aiškiai atsirinkti, kuriuos tyrimus laikyti patikimais ir taikomais praktikoje (Clear, 2010, p. 14; Scharrer et al., 2017; Giacomantonio et al., 2022, p. 3-4). Tai dar labiau komplikuoja pačios faktais grįstos politikos įgyvendinimą.

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad visos trys aptartos kriminologijos paradigmos: klasikinė, pozityvistinė ir kritinė, buvo ir tebėra glaudžiai susijusios su savo laikmečio istoriniu bei politiniu kontekstu: vykusiais karais, visuomeniniais judėjimais ar kitomis permainingomis. Paradigminių pokyčių kryptį dažnai lėmė politiniai poslinkiai, kurie koreliavo

su mokslo institucijų raida, o kai kuriais atvejais netgi ją skatino (Savelsberg ir Flood, 2004, p. 1015; Law, 2008, p. 625).

Klasikinė kriminologija siekė sukurti pastovų norminį pagrindą, remdamasi prielaida apie žmogaus racionalumą ir laisvą pasirinkimą, o pozityvistinė paradigma grindė savo aiškinimus empiriniais stebėjimais, orientuotais į biologinius, psichologinius ir socialinius veiksnius. Tiek viena, tiek kita kryptis susidūrė su sunkumais aiškindamos socialinius reiškinius. Taikant pastovius aiškinimo modelius, dažnai buvo neįmanoma atskirti reiškinio simbolinės ir subjektyvios reikšmės, todėl nebuvo galima adekvačiai paaiškinti tų atvejų, kuriuose dominuoja situacinis neapibrėžtumas ar prasminiai niuansai (Taylor et al., 2013, p. 17). Tuo tarpu faktais grįsta kriminologija siekia perorientuoti kriminologinį pažinimą į empiriškai patikrintų žinių kūrimą, akcentuojant metodologinį griežtumą ir intervencijų veiksmingumo vertinimą. Ši kryptis pabrėžia ne tik teorinį aiškinimą, bet ir praktinį žinių pritaikomumą. Šiame kontekste kritinė kriminologija pateikė alternatyvų požiūrį, kuriame analitinis dėmesys sutelkiamas į reikšmių kūrimą, emocijas, pasipriešinimo formas ir subjektyvų socialinės tikrovės patyrimą. Šios krypties atstovai teigia, kad socialiniai pažeidimai negali būti suprantami atskirai nuo kultūrinių simbolių, kasdienybės praktikų ir medijų diskursų, kurie formuoja kolektyvinį požiūrį į tam tikrus veiksmus kaip priimtinius ar pažeidžiančius normas (Ferrell et al., 2008).

2.2. Tarpdisciplininis kriminologijos žinojimo objektas: internetinių patyčių atvejis

Šiame skyriuje nagrinėjamas kriminologijos, kaip mokslo disciplinos, tyrimo objektas, aptariami su juo susiję teoriniai bei metodologiniai iššūkiai, taip pat atskleidžiama mokslinio darbo kryptis ir pasirinkto tyrimo objekto, internetinių patyčių, specifika. Siekiama konceptualiai pagrįsti, kaip kriminologijoje formuluojamas tyrimo objektas, kokie klausimai jam keliami ir kokios problemos kyla dėl jo ribų neapibrėžtumo.

Kriminologija veikia tarpdisciplininėje erdvėje, kurioje susikerta sociologija, psichologija, edukologija, teisė, o pastaruoju metu ir biologija bei informatikos mokslai, išskyla ne tik tyrimo požiūrių įvairovės klausimas, bet ir ginčai dėl pačios disciplinos objekto apibrėžties. Kriminologinius reiškinius neretai analizuoja mokslininkai, nesusiję su šia sritimi, o kriminologai imasi temų, tradiciškai priskiriamų kitoms disciplinoms. Dėl to kriminologijos tyrimų laukas išlieka fragmentuotas, o jos metodologinės ir teorinės ribos, atviros diskusijoms.

Dėl kriminologijos, kaip mokslo disciplinos, atvirumo ir tarpdiscipliniškumo kyta metodologinių neapibrėžtumų bei teorinių diskusijų, kurios turi reikšmingą poveikį ir pasirenkant tyrimo kryptį, ir interpretuojant rezultatus. Todėl šiame skyriuje ypatingas dėmesys skiriamas internetinių patyčių pozicionavimui kriminologijoje. Šis reiškinys analizuojamas kaip kriminologinės diskusijos dalis, kuri apima tiek normų pažeidimo sampratą, tiek virtualios erdvės socialinių reiškinų analizę. Taip pat aptariami ir galimi tyrimo metodai, tinkami tiriant šį socialiai ir technologiškai kompleksinį reiškinį.

Nuo pat kriminologijos, kaip mokslinės disciplinos, institucionalizavimo XIX a. ji buvo suvokiama kaip veikiau praktinė, taikomoji disciplina. Laikui bėgant, kriminologija išsivystė į savarankiškesnę akademinę sritį, tačiau diskusijos dėl jos teorinio ir praktinio pobūdžio išliko (Loader ir Sparks, 2011, p. 18). Tyrėjai nuosekliai kėlė klausimus, koku mastu kriminologijoje remiamasi socialinėmis teorijomis ir moksliniais metodais siekiant analizuoti nusikaltimus ir su jais susijusius socialinius reiškinius (Wilson, 2015, p. 74).

Klasikinės kriminologijos paradigmos atstovai C. Beccaria ir J. Bentham'as pabrėžė žmogaus racionalumą, laisvą valią ir gebėjimą priimti sprendimus, grįstus malonumo ir skausmo skaičiavimu. Remiantis jų požiūriu, kriminologija turėjo būti teorinė, normatyvi disciplina, orientuota į proporcingą ir prevenciškai pagrįstą bausmių sistemą ir neapsunkinta praktiniu žinių taikymu. XX a. šias idėjas perėmę autoriai, tokie kaip Thorsten'as Sellin'as (1938) ar Marvin'as E. Wolfgang'as (1963), taip pat argumentavo, kad kriminologija turi išlikti autonomiška, teorinė ir akademinė, nesiejant jos tiesiogiai su nusikaltimų kontrolės praktikomis. Priešingą poziciją išreiškė pozityvistinės krypties atstovai, pavyzdžiui, E. Sutherland'as (1939) laikė kriminologiją tarpdisciplinine sritimi, integruojančia sociologijos, teisės, psichologijos ir kitų mokslų žinias, bei orientuota į praktinį taikymą. Tuo tarpu kritinės kriminologijos mokykla siūlė dar radikalesnį požiūrį, pabrėždama, kad tyrimai neišvengiamai yra susiję su galios santykiais, struktūrine nelygybe ir politiniu kontekstu.

Kaip matyti, šiuolaikinėje kriminologijoje nėra nusistovėjęs vienas dominuojančios mokslinės paradigmos, nes pati disciplina yra tarpdisciplininė, fragmentuota ir globali. Skirtingos profesinės organizacijos, tokios kaip Amerikos kriminologų asociacija, Europos kriminologų asociacija ir Britų kriminologų asociacija, kriminologiją apibrėžia skirtingai, priklausomai nuo konteksto, kuriame ji vystoma. Pavyzdžiui, Amerikos tradicija dažniau siejama su empiriniu, kiekybiniu nusikaltimų ir teisėsaugos

analizės modeliu, o Europos kriminologijoje labiau pabrėžiamas teorinis, sociologinis ar net kritinis požiūris į kriminalinius reiškinius ir jų kontekstą. Britų kriminologų tradicija dažnai balansuoja tarp praktinio taikymo ir teorinio kritiškumo (Wilson, 2015, p. 74).

Skirtumai atsispindi kriminologijai keliamuose tiksluose: vieni kriminologiją supranta kaip plačią teorinę ir praktinę mokslo discipliną, skirtą įvairiapusiam nusikaltimų, nukentėjusiųjų, kontrolės mechanizmų bei socialinio konteksto tyrimui, o kiti, kaip labiau specializuotą sritį, orientuotą į nusikaltimų politikos ir kriminalinės justicijos sistemų tobulinimą (Wilson, 2015, p. 75).

Dėl teorinės ir institucinės įvairovės egzistuoja dvi priešingos pozicijos, ką galima laikyti kriminologu. Vienos pozicijos šalininkai teigia, kad kriminologu gali būti bet kuris tyrėjas, prisidedantis prie žinojimo apie nusikaltimus ar baudžiamąją justiciją kūrimo, nepriklausomai nuo to, kokioje disciplinoje jis dirba ar kokį išsilavinimą turi. Tokiu būdu kriminologija veikia kaip atvira, bendra teorinė ir praktinė erdvė. Antrosios pozicijos atstovai pasisako už siauresnį ir griežtesnį profesinės tapatybės apibrėžimą. Jų manymu, kriminologais turėtų būti laikomi tie asmenys, kurie atitinka aiškius formalius kriterijus: turi specializuotą išsilavinimą kriminologijos srityje, yra akademinėje bendruomenės nariai ir kuria originalius tyrimus šioje konkrečioje disciplinoje (Wilson, 2015, p. 74-75; McLaughlin ir Muncie, 2019; Bosworth ir Hoyle, 2011)

Kriminologo profesionalumo klausimas glaudžiai susijęs su pačios mokslo disciplinos tarpdiscipliniškumu. Šiandien įprasta kriminologiją apibrėžti kaip plačią, skėtinę discipliną, apimančią įvairius mokslinius tyrimus, duomenų analizės metodus ir praktikas (Wilson, 2015, p. 62-63). Jos teorinė bazė formuojama ne tik iš teisės ar sociologijos, bet ir iš tokių disciplinų kaip filosofija, ekonomika, biologija, psichologija ar net fizika (Henry, 2017, p. 399). Šis tarpdiscipliniškumas siekia įveikti tradicinę akademių disciplinų susiskaldymą ir uždaramą, kuris, kaip kritikuoja Stuart'as Henry'is (2017, p. 397), dažnai veda prie situacijos, kur „socialiniai mokslai žino vis daugiau apie vis mažiau“, o mokslininkai diskutuoja tik su siauroje, specializuotoje srityje dirbančiais kolegomis.

Platus tarpdiscipliniškumo spektras kelia kriminologo profesinės tapatybės klausimų: ar galima kalbėti apie bendrą, homogenišką kriminologo *habitus*? J. Chan (1996, p. 10) pabrėžia, kad kriminologai dirba skirtinguose instituciniuose laukuose ir vykdo įvairaus pobūdžio mokslinę veiklą, todėl suformuoti bendrą profesinę tapatybę ar bendrą požiūrį į tai, kas yra „tikras“ kriminologas, tampa itin sudėtinga.

Kriminologijos moksle vyksta diskusijos dėl pačios disciplinos apibrėžimo ir jos esmės, o išsiskiriančios pozicijos dažnai atspindi skirtingas paradigmines prieigas (Wilson, 2015, p. 62-63). Klasikinės paradigmos atstovai remiasi racionalaus pasirinkimo ir laisvos valios samprata, todėl kriminologiją suvokia kaip priemonę analizuoti normų pažeidimus per teisės logiką, pabrėždami atsakomybės ir individualaus apsisprendimo reikšmę. Tuo tarpu pozityvistinės krypties teoretikai siekia empiriškai identifikuoti veiksnius, kurie lemia deviantinį elgesį, ir orientuojasi į objektyvų jo priežasčių aiškinimą, pasitelkdami biologinius, psichologinius ar socialinius kintamuosius. Kritinės paradigmos atstovai permąsto šių prieigų pagrindus ir teigia, kad socialiniai pažeidimai negali būti suprantami be galios santykių, ideologinių struktūrų bei socialinio konteksto analizės. Jų požiūriu, tai, kas laikoma pažeidimu, priklauso nuo istoriškai susiklosčiusių normų ir dominuojančių diskursų, todėl pats kriminologinis objektas nėra neutralus. Ši paradigmatinė įvairovė formuoja skirtingas disciplinos ribas: vieni tyrėjai kriminologijos lauką apibrėžia siaurai, apsiribodami formaliais teisės pažeidimais, kiti į jį įtraukia platų spektrą reiškinių, susijusių su socialine kontrole, marginalizacija ir normatyvinių tvarkų palaikymu (Bachman ir Schutt, 2017, p. 98).

Analizuojant skirtingų kriminologų pozicijas šiuo klausimu, galima išskirti Jeffrey'į R. Wilson'ą (2015, p. 75), kuris teigia, kad jau paties žodžio *nusikaltimas* kilmės ir reikšmės tyrinėjimas parodo, jog kriminologai turėtų neapsiriboti vien tik nusikaltimų priežasčių aiškinimu. Būtina įtraukti ir socialinį, kultūrinį bei teisinį kontekstus, taip pat moralines dilemas, kurias atsiranda visuomenėje. Toks požiūris pabrėžia kriminologijos tarpdalykiškumą bei poreikį žvelgti į nusikaltimus kaip į socialiai konstruojamą reiškinį. Supratimas apie tai, kas laikoma nusikaltimu ar deviacija, nėra objektyvus, jis priklauso nuo kultūros, laikmečio ir konkrečios visuomenės normų. Hans'as Jürgen'as Eysenck'as pažymi, kad deviantinis elgesys nėra savaime egzistuojanti kategorija, o susiformuoja pagal tai, kaip visuomenė apibrėžia ir riboja nepriimtina elgesį (Taylor et al., 2013, p. 40). Skirtingose visuomenėse prioritetai skiriasi: vienur dominuoja socialiniai ar ekonominiai aspektai, kitur, politiniai ar kultūriniai. Ezzat'as A. Fattah (2007, p. 3-4) pastebi, kad nusikaltimų suvokimas ir reikšmė visuomenėje priklauso nuo tuo metu aktualių socialinių problemų, todėl skirtinguose kontekstuose tie patys reiškiniai gali būti vertinami labai skirtingai.

Tyrimai apie nusikaltimus ir deviacijas yra neatsiejama socialinių mokslų dalis, tačiau juos tyrinėjant tenka susidurti su tam tikrais metodologiniais iššūkiais. Kaip pažymi B. Flyvbjerg'as (2001, p. 2),

socialinių mokslų tyrimo objektai, skirtingai nei fizikiniai ar biologiniai reiškiniai, yra kintantys, sudėtingi ir jautrūs kontekstui, todėl juos sunku tiksliai išmatuoti pasitelkiant griežtus gamtos mokslų metodus. Socialinių tyrimų ribotumai išplaukia ne tik iš metodikos, bet ir iš paties tyrimo objekto prigimties. Žmogaus elgesys yra dinamiškas ir daugiasluoksnis, žmonės gali keisti savo nuomonę, netiksliai perteikti savo patirtis arba patys jų iki galo nesuvokti. Todėl tiriant tokias temas, kaip nusikaltimų suvokimas ar deviantinis elgesys, dažnai susiduriama su sunkiai apibrėžiamais kintamaisiais ir tyrimų rezultatų patikimumo rizika. Visgi šie iššūkiai nėra vien neigiami, jie atveria galimybes gilesniam kokybiniam pažinimui, leidžia atsižvelgti į kontekstus bei individualias patirtis, kurių taikomas gamtos mokslų požiūris dažnai neapima (Flyvbjerg, 2001, p. 1-2).

Kriminologijoje, kaip tarpdisciplininiam moksle dažnai susiduriama su sąvokų neapibrėžtumu ir jų reikšmės kintamumu priklausomai nuo teorinio, kultūrinio ar politinio konteksto. Kaip pažymi E. A. Fattah (2007, p. 47), daugelis plačiai vartojamų terminų, pavyzdžiui, prievarta/piknaudžiavimas (angl. *abuse*), neturi bendro, standartizuoto apibrėžimo, kuris būtų taikomas visose tyrimų ar politinio reguliavimo srityse. Nors toks lankstumas neišvengiamas, atsižvelgiant į socialinių reiškinių kompleksiskumą, pernelyg laisvas ar nekritiškas sąvokų vartojimas gali sukelti reikšmingų metodologinių sunkumų. Kai tyrėjai skirtingai supranta, ką laikyti vienu ar kitu reiškiniu, tampa sudėtinga palyginti skirtingų tyrimų, todėl net esant gausiam empirinių duomenų kiekiui, išlieka neaiškumas dėl reiškinio masto ar pobūdžio.

Ši problema kriminologijoje nėra nauja: jau XX a. viduryje E. Sutherland'as (1939), pristatydamas *baltųjų apykaklių* nusikaltimo koncepciją, teigė, kad nusikaltimas pirmiausia turėtų būti suvokiamas kaip sociologinė, o ne vien teisinė sąvoka. Jis siūlė vertinti ne tik formalius įstatymų pažeidimus, bet ir elgesio formas, kurios daro socialinę žalą, net jei jos nėra kriminalizuotos. Tokia pozicija tuomet išprovokavo aršią kritiką tarp tų, kurie laikėsi požiūrio, kad nusikaltimas turi būti apibrėžiamas tik remiantis teisės normomis.

2.3. Kriminologų ir kitų akademinio lauko agentų konkurencija dėl simbolinio kapitalo internetinių patyčių tyrimų lauke

Šiame skyriuje analizuojami kriminologų, kaip akademinio lauko agentų, veikimo principai, pristatomi kiti su internetinių patyčių tyrimų lauku susiję agentai: kitų disciplinų mokslininkai, leidėjai, mokslo finansuotojai, politikos

formuotojai bei medijų atstovai. Skirtingų agentų įtraukimas į analizę leidžia geriau suprasti, kaip formuojasi kriminologijos žinojimo laukas apie internetines patyčias, kaip skirtingas pozicijas užimantys agentai jame kovoja dėl simbolinio kapitalo ir koku būdu tai veikia lauko struktūrą bei habitus formavimą.

Kriminologija kaip mokslo disciplina per pastaruosius dešimtmečius sparčiai plėtojosi: atsirado naujų studijų kursų ir vadovėlių, išaugo darbo vietų bei studentų skaičius, tarptautinių konferencijų kiekis, buvo įkurta nemažai akademinų žurnalų (Loader ir Sparks, 2011, p. 33). Anot Dobrynino et. al. (2019, p. 77) vienu iš akademinų disciplinų brandumo požymių laikomas gebėjimas kryptingai rinkti faktus, juos analizuoti, interpretuoti bei kurti teorijas, paaiškinančias tikrovę. Brandžiai disciplinai būdingas gebėjimas pritaikyti šias teorijas praktikoje bei užtikrinti sukaupto žinojimo komunikaciją, plėtrą ir reprodukciją. Ši akademinė reprodukcija dažniausiai ir pasireiškia per mokslines publikacijas, konferencinius pranešimus, tai ir tampa pagrindiniu formatu, kuriuo remiantis kuriamas ir palaikomas akademinis autoritetas.

Kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai kriminologijoje sudarė sąlygas pačios disciplinos brandėjimo procesui įvykti. Kartu, šie pokyčiai veikė vidinį kriminologijos habitus: formavo, kokios temos laikomos svarbiomis, kokie tyrimų objektai legitimuojami ir kokios paradigmos gali tapti dominuojančiomis akademinėje žinojimo kūrimo srityje. Kriminologijos brandėjimo proceso metu buvo kaupiamas ir simbolinis kapitalas, vienas svarbiausių veiksnių akademiame lauke. Simbolinis kapitalas išreikštas per kiekybinius rodiklius, tokius, kaip publikacijų skaičius, citatos ar tarptautinis matomumas turėjo ir tebeturi tiesioginę įtaką mokslininko karjerai: nuo profesinio prestižo iki finansinio atlygio ir užimamų pozicijų galios lauke (Malsch et al., 2011, p. 221).

Kriminologijos akademinis laukas yra žinojimo kūrimo, bei konkurencijos dėl įtakos, prestižo ir skirtingų kapitalo rūšių kaupimo erdve. Konkurencija ypač išryškėja tarp skirtingų mokslo disciplinų, kai imamos analizuoti naujos, tarpdisciplininės temos, tokios kaip internetinės patyčios. Šio reiškinio tyrimo procese kriminologai nėra vieninteliai ekspertai, čia kartu veikia psichologai, sociologai, edukologai, informacinių technologijų specialistai ir kiti. Tokioje skirtingų mokslo disciplinų tyrimų sąveikoje skirtingos kuriamų žinių sritys konkuruoja dėl to paties mokslo finansavimo, viešojo autoriteto ir teisės nustatyti tiriamo reiškinio ribas. Kova dėl simbolinio kapitalo neretai įgauna politinį ar ideologinį atspalvį, o tai veikia

visuomenėje formuojamą supratimą apie tai, kieno kuriamas žinojimas yra laikomos vertingesniu (Flyvbjerg, 2001, p. 2).

Tiek nacionaliniame tiek tarptautiniame akademiniam lauke veikiantys tyrėjai priklauso nuo įvairių socialinių, politinių ir geografinių veiksnių. Mokslo idėjos ne tik kuriamos ir skleidžiamos, bet ir vartojamos. O tarp žinių kūrėjų mokslininkų ir jų taikytojų, kaip antai viešosios politikos aktoriai ar valdymo institucijų atstovai, formuojasi glaudūs ryšiai, darantys įtaką tam, kaip naujos praktikos integruojamos į socialinę tikrovę (Taylor et al., 2013, p. 34).

Politinis laukas daro įtaką prie teisinių normų formavimui. Šioje sistemoje politiniai veikėjai, reaguodami į viešąją nuomonę, ekspertines rekomendacijas ar medijų diskursus, gali daryti reikšmingą įtaką baudžiamosios politikos formavimui. Tai apima ne tik konkrečių nusikaltimų apibrėžimą, bet ir sprendimus dėl kriminalizavimo proceso, prevencinių priemonių taikymo ar institucinių atsakomybių paskirstymo. Kriminalizacijos procesas yra ne tik teisinis, bet ir politinis aktas, todėl kriminologinio žinojimo ir politinių sprendimų sąveika yra esminė norint suprasti, kaip formuojasi baudžiamoji justicija.

Santykiai tarp kriminologijos lauko agentų ir politikos formuotojų, darančių įtaką baudžiamosios justicijos formavimui gali būti kompleksiški. Fiksuojamasis augantis kriminologų skaičius (Loader ir Sparks, 2011, p. 34-35), didėja užsakomųjų tyrimų apimtys, o jų rezultatai dažnai pristatomi mokslinėse konferencijose, publikacijose. Yra pastebima, kad atlikti moksliniai tyrimai ne visuomet turi tiesioginį poveikį politinių sprendimų priėmimo procese (Sherman, 2009, p. 15; Loader ir Sparks, 2011, p. 33-34). Sprendimų priėmimo procesą gali veikti įvairūs veiksniai, įskaitant ir emocinius argumentus (Loader ir Sparks, 2011, p. 38), kurie nebūtinai dera su mokslinių tyrimų pagrindu grindžiamais faktais.

Pasak Loader ir Sparks (2011, p. 38), įvairūs visuomeniniai pokyčiai lėmė didesnę institucijų ir organizacijų įsitraukimą į baudžiamosios justicijos politikos formavimą. Šios institucijos apėmė ne tik tradicines teisėsaugos struktūras, bet ir korporacijas, nacionalines bei tarptautines nevyriausybinės organizacijas. Politikos formuotojai neretai pasitelkdavo kovos su teisės pažeidimais ar net karo retoriką, nukreiptą prieš tuos, kurie buvo įvardijami kaip keliantys pavojų viešajai tvarkai. Tokio diskurso formavimas kūrė įspūdį, kad visuomenė nuolat susiduria su grėsmingais vidiniais ar išoriniais priešais (Loader ir Sparks, 2011, p. 38). Taip buvo stiprinamas tarpusavio nepasitikėjimas ir prisidedama prie iškreipto realybės suvokimo, esą teisės pažeidimų mastas yra didesnis, nei tai rodo atliktų tyrimų duomenys (Fattah,

2007, p. 8; Bosworth ir Hoyle, 2011, p. 2). Tokia retorika tampa pagrindu politiniams pasiūlymams griežtinti bausmes kaip esą veiksminga priemonę viešajai tvarkai užtikrinti, nepaisant to, kad neretai remiantis kriminologų atliekamų tyrimų duomenimis, bausmių griežtinimas nėra efektyvus sprendimas sprendžiant kylančius iššūkius, priešingai, jis prisideda prie sisteminio įkalinimo mastų augimo ir socialinės atskirties gilėjimo (Fattah, 2007, p. 5-7).

Kriminologų atliekami moksliniai tyrimai, neatskiriami nuo jų viešinimo. Tokie aspektai, kaip citavimo indeksas, bendradarbiavimas su vyriausybinėmis institucijomis, ar žurnalų, kuriuose jie publikuojasi, prestižas tampa svarbiais kriterijais socialinio kapitalo kaupimo kelyje. Dalis kriminologų aktyviai kaupia kapitalą ne tik akademiniam, bet ir viešajame lauke. Norint veikti abiejuose laukuose, jiems tenka generuoti skirtingas kapitalo formas, nes tai, kas yra laikoma vertinga viename lauke, nebūtinai turi tokią pačią vertę kitame. Akademinio lauko veikėjai yra glaudžiai susiję su institucijomis, universitetais, tyrimų centrais. Šios institucijos pirmosios sureagoja į besikeičiančias mokslo ir finansavimo rinkos tendencijas ir atitinkamai mokslininkai yra skatinami dirbti tose tematinėse srityse, kurios turi didesnį potencialą pritraukti finansinius bei kitus resursus (Savelsberg ir Flood, 2004, p. 1015). Atliepdami viešojo diskurso ir politikos formuotojų poreikius, tyrėjai inicijuoja projektus, atlieka apklausas bei stengiasi skleisti mokslu pagrįstą informaciją apie aktualias temas. Taip ne tik prisidedama prie viešosios nuomonės formavimo, bet ir kaupia simbolinį kapitalą, pabrėždami temos aktualumą, probleminį pobūdį bei mokslinį naujumą.

Mokslininkais yra tampriai susiję leidėjai bei kiti mokslinės vadybos tarpininkai, nes būtent jų indėlis leidžia būti matomais ir auginti socialinį kapitalą - leisti mokslines publikacijas. Tuo tarpu, leidėjai prisideda prie mokslinių žinių sklaidos, bei šiai informacijai keliamų formalųjų reikalavimų kūrimo (Jakonytė, 2005, p. 66-67). Moksliniai žurnalai, kuriuos leidžia didžiosios akademinės leidyklos, yra vertinami pagal jų daromą įtaką mokslo bendruomenei. Ši įtaka atsiskleidžia tiek formuojant tyrimų kryptis, tiek veikiant jaunųjų tyrėjų profesinius pasirinkimus ir karjeros galimybes. Tuo pat metu dauguma šių žurnalų veikia uždaros prieigos principu. Net mokslininkai, priklausantys akademinėi bendruomenei, neretai turi susimokėti už teisę publikuoti arba skaityti naujausius tyrimus.

Pats P. Bourdieu (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 47) santykiyje tarp mokslininkų ir akademinės leidybos institucijų matė egzistuojančias grėsmes. Pasak jo, įsitvirtinusios karjeros trajektorijos ir siekis bet kokia kaina atitikti dominuojančius akademinės sėkmės standartus gali užgožti fundamentalius

mokslo bei etikos principus. Tokioje iškreiptoje sistemoje mokslininkas, siekdamas pripažinimo, gali pradėti orientuotis ne tiek į mokslinio turinio kokybę, kiek į formalius reikalavimus, pavyzdžiui, publikacijų kiekį, net jeigu pačių publikacijų kokybė ar mokslinis pagrįstumas lieka abejotinas. Dėl kiekybinio publikacijų spaudimo gali atsirasti ir kita problema: dirbtinis mokslinių klausimų konstravimas. Bourdieu pastebėjo, kad dalis mokslinių problemų, kurias nuolat kelia akademinė bendruomenė, iš tikrųjų neturi realaus pagrindo ir egzistuoja veikiau kaip pritemptos ar dirbtinai sukurtos (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 147).

Viešojoje erdvėje dominuojantys medijų atstovai reikšmingai prisideda prie to, kaip simbolinėje kovoje dėl baudžiamosios justicijos supratimo formuojami hegemoniniai naratyvai. Bourdieu ir Wacquant (2003, p. 85) atkreipė dėmesį, kad medijos, tiesiogiai ar netiesiogiai, primeta informacijos atrankos ir vertinimo kriterijus, tokius kaip aktualumas, naujumas, suprantamumas ir skaitomumas. Šiuolaikinėje medijų ekosistemoje svarbų vaidmenį įgyja ir tokie faktoriai kaip reklamos efektyvumas, naudotojų elgsenos sekimas ir duomenų komercializacija. o kuo tema patrauklesnė skaitytojui, tuo didesnis jos sklaidos ir komercinis potencialas. Tokioje aplinkoje internetinės patyčios tampa patrauklia ir aktualia tema. Čia įsitraukia ir mokslininkai: mokyklinio amžiaus vaikai tampa ne tik nesunkiai prieinamu tyrimų objektu, bet ir simboliu, signalizuojančiu apie problemos rimtumą. Vaikai, pristatomi kaip patyčių aukos, dažnai reprezentuoja pažeidžiamą visuomenės grupę, o tai prikausto dėmesį, nes kai grėsmė liečia vaikus, ji liečia visos visuomenės interesus. Reiškiniai, kuriuos lydi moralinė įtampa, emocinis paveikumas ir simbolinis krūvis, dažnai tampa pagrindu rezonansiniams naratyvams, kurie vėliau daro įtaką politiniams ar teisiniams sprendimams.

Apibendrinant galima teigti, kad šiame skyriuje siekta parodyti, jog internetinių patyčių tyrimų lauke, be kriminologų ir kitų mokslininkų, veikia ir kiti agentai: politikai, medijų atstovai, profesinės organizacijos, darantys reikšmingą įtaką tiek pačiai tyrimų kryptčiai, tiek kriminologų veiklos pobūdžiui. Kriminologinis žinojimas formuojasi sąveikoje su šiais veikėjais. Jie ne tik formuoja tyrimų sąlygas, bet ir padeda apibrėžti, kokie klausimai laikomi reikšmingais, kokios temos sulaukia dėmesio, o kurios lieka disciplinos paraštėse. Kaip ir bet kuris kitas socialinis konstruktas, kriminologinis žinojimas nėra neutralus. Jis grindžiamas normatyviniais pasirinkimais, gali būti santykiškai ir tuo, kaip konkrečiose visuomenėse artikuliuojamos ir įsitvirtina teisingumo sampratos. Pastarosios daro įtaką tam, kaip suprantama deviacija, kas įvardijama kaip socialinė problema ir

kokios reakcijos į ją laikomos tinkamomis. Kriminologai veikia kontekste, kuriame viešajame diskurse dominuojančios normos ir vertybės nulemia ne tik tai, apie ką verta kalbėti, bet ir tai, kokie žinojimo būdai laikomi legitimiais mokslinio pažinimo formomis.

3. KRIMINOLOGIJOS AKADEMINIO LAUKO VEIKIMO ANALIZĖ: INTERNETINIŲ PATYČIŲ TYRIMŲ ATVEJO STUDIJA

Šioje disertacijos dalyje pristatomas atliktas empirinis tyrimas, kuriame taikoma P. Bourdieu lauko teorija siekiant analizuoti kriminologijos akademinio lauko struktūrą ir jo veikimo logiką. Tyrime dėmesys telkiamas į agentus - kriminologus, analizuojančius internetines patyčias ir jų pozicijas simbolinės galios lauke. Tiriama, kokiais principais remiasi jų veikla, kokias strategijas jie pasitelkia konkuruodami dėl kriminologinio žinojimo kūrimo praktikų įtvirtinimo.

Siekiami atskleisti, kaip kriminologai kuria ir naudoja skirtingas kapitalo formas: socialinį, ekonominį, kultūrinį bei simbolinį ir kaip jos įgalina arba apriboja jų veikimą akademiniam lauke. Darbe konceptualizuojama, kokia yra dominuojanti veikimo logika, arba doxa, kurią kriminologai perima tyrinėdami internetinių patyčių temą: kokios normos, vertės ir praktikos laikomos savaime suprantamomis ir yra retai reflektuojamos.

Tyrime analizuojami ne patys veikėjai, bet jų reprezentacijos kriminologijos mokslinėje praktikoje. Čia nesiekama rekonstruoti subjektyvių kriminologų intencijų ar individualių sprendimų priėmimo procesų. Vietoje to analizuojamos institucionalizuotos akademinės praktikos, kurios gali atsiskleisti per mokslinių publikacijų produkavimą. Tokia prieiga atitinka P. Bourdieu lauko analizės logiką, kurioje mokslinės praktikos aiškinamos kaip santykio tarp lauko struktūros, kapitalo pasiskirstymo ir veikėjų dispozicijų rezultatas. Šiuo požiūriu individualios autorių refleksijos nėra atmetamos, tačiau jos nelaikomos pakankamu paaiškinimu tam, kodėl tam tikros teorijos, autoriai ar metodologinės priegos tampa dominuojančios. Todėl analizuojami straipsniai šiame darbe suprantami kaip objektyvuoti akademinio lauko veikimo pėdsakai, leidžiantys rekonstruoti ne pačias akademinės kovas, bet jų struktūrinius efektus: dominuojančias teorijas, citavimo hierarchijas, metodologines normas ir simbolinio kapitalo kaupimo būdus.

Mokslinės publikacijos šiame tyrime traktuojamos kaip viena pagrindinių, tačiau ne vienintelė, akademinio veikimo raiškos formų. Jų analizė leidžia analizuoti kriminologinio žinojimo kūrimo, įtvirtinimo ir reprodukcijos logiką. Akademinio lauko veikimą būtų galima tirti ir per kitas jo dimensijas: mokslinių tyrimų finansavimo struktūras, dalyvavimą instituciniuose tinkluose, akademinę vadybą ar ekspertinę veiklą. Vis dėlto šiame darbe sąmoningai apsiribojama mokslinių publikacijų analize, nes jos

yra standartizuota, viešai prieinama ir palyginama akademinės veiklos forma, leidžianti sistemiskai tirti skirtingų autorių veikimo strategijas, jų užimamas pozicijas ir simbolinio kapitalo kaupimo praktikas kriminologijos lauke.

Kriminologijos akademiniam lauke publikacijos nėra vien tyrimų rezultatų sklaidos priemonė. Jos veikia kaip akademinio matomumo, profesinio pripažinimo ir simbolinio kapitalo kaupimo mechanizmas. Publikacijų skaičius, citavimo rodikliai, žurnalo prestižas, IF, bendraautorystės struktūros ir tarptautinis matomumas tampa kriterijais, pagal kuriuos vertinama mokslininko padėtis akademiniam lauke. Mokslinių publikacijų analizė leidžia tirti ne tik tai, kokios temos nagrinėjamos, bet ir tai, kokiomis sąlygomis tam tikri tyrimo objektai, teorinės prieigos, metodologiniai sprendimai ir autorių tinklai įgyja legitimumą. Internetinių patyčių tyrimų atvejis šiuo požiūriu yra reikšmingas, nes leidžia atskleisti, kaip kriminologai įsitraukia į jau kitų disciplinų suformuotą tyrimų lauką, kokias sąvokas ir metodus perima, kokias kuria patys ir kaip per šias praktikas pozicionuoja save platesniame akademiniam lauke.

Empirinio tyrimo tikslas: analizuoti kriminologų, tyrinėjančių internetines patyčias, pozicijas, veikimo strategijas, kuriamas kapitalo formas ir galios konfigūracijas akademiniam lauke, taikant pusiau sisteminę literatūros analizę.

Kad empirinio tyrimo tikslas būtų pasiektas, kelti šie uždaviniai:

1. išanalizuoti, kokias pozicionavimo akademiniam lauke strategijas taiko kriminologai, publikavę darbus apie internetines patyčias, ir kaip šios strategijos gali atspindi jų mokslinių tyrimų kryptis bei profesinį veikimą;
2. identifikuoti dominuojančius kriminologijos lauko agentus internetinių patyčių tyrimų lauke ir apibrėžti jų veikimo principus bei simbolinės galios ribas, atsižvelgiant į jų mokslinių publikacijų pobūdį ir tarpusavio sąveikas;
3. išanalizuoti, kokias teorines ir metodologines prieigas taiko dominuojantys agentai internetinių patyčių tyrimuose ir kaip šios prieigos struktūroja paties reiškinio mokslinę reprezentaciją;
4. atskleisti, kokiomis tyrimų projektavimo ir rezultatų interpretavimo praktikomis kriminologai konstruoja internetinių patyčių kaip mokslinio objekto sampratą;
5. įvertinti, kokią įtaką tyrimų turiniui, teminei orientacijai ir publikavimo strategijoms daro kiti akademinio lauko veikėjai, tokie kaip mokslo leidėjai, finansuotojai ar politikos formuotojai;

6. aptarti, kiek dominuojanti kriminologinė tyrimų logika yra pajėgi konceptualizuoti ir analizuoti aktualias XXI amžiaus socialines problemas, pasitelkiant internetines patyčias kaip pavyzdį.

Tyrimui atrinkti straipsniai publikuoti 10-yje aukščiausių IF turinčių tarptautinių kriminologijos žurnalų 2020-2021 m. Straipsniai vertinami atsižvelgiant į cituojamumą, publikavimą prestižiniuose žurnaluose bei temų aktualumą kriminologijos kontekste. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija, pusiau sisteminė analizė derinama su akademinio lauko struktūrų interpretacija: analizuojama, kaip tyrėjai konstruoja mokslinio objekto, internetinių patyčių, sampratą, kokius teorinius modelius ir metodus pasitelkia, kaip veikia dominavimo ir marginalizavimo mechanizmai.

Esminis skirtumas tarp sisteminės ir pusiau sisteminės literatūros analizės yra susijęs su jų metodologiniu griežtumu. Sisteminei analizei būdingas aiškiai apibrėžtas tyrimo klausimas, iš anksto nustatyti įtraukimo ir atmetimo kriterijai, sisteminė paieškos strategija, visų tyrimų identifikavimas bei įtraukimas, ir rezultatų kokybinis ar kiekybinis apibendrinimas. Tuo tarpu pusiau sisteminė analizė dažniau taikoma tiriant sudėtingas, konceptualiai fragmentuotas temas, kur nėra siekiama apimti visų galimų šaltinių. Ji leidžia lankstesnę atrankos procesą, nėra griežtai apibrėžta, o analizės struktūra gali būti formuojama induktyviai, tyrimo eigoje (Petticrew ir Roberts, 2006, p. 32),

3.1. Internetinės patyčios kriminologinio žinojimo paraštėse

E. A. Fattah (2007, p. 47) keli klausimą: kiek moksliniuose ir praktiniuose tyrimuose naudingos skėtinės, daugiaprasmės sąvokos, jei jų ribos nėra konceptualiai aiškiai apibrėžtos? Neturėdamos tikslių kriterijų ir kontekstinio įtvirtinimo, tokios sąvokos rizikuoja tapti analitiškai tuščios, sunkiai operacionalizuojamos arba gali būti pasitelkiamos ideologiniams tikslams. Viena iš tokių sąvokų gali būti laikytinas ir (internetinių) patyčių terminas.

Patyčių sąvokos etimologinės šaknys siekia XVI a., kai olandų kalboje buvo vartojamas žodis *boel*, reiškiantis „broli“ ar „mylimąjį“. Panašia reikšme tuo metu vartotas ir vokiečių kalbos žodis *buole*. Visgi nuo XVII a. šie žodžiai įgavo neigiamą konotaciją ir pradėjo reikšti „asmenį, priekabiaujantį prie silpnesniųjų“ arba „triukšmingą, įkyrų bičiulį“ (angl. *noisy, blustering fellow*).

Anglų kalbos žodis *bully*, taip pat siejamas su neigiama socialine funkcija, istoriniuose šaltiniuose jis vartotas suteneriui įvardyti (angl. *protector of a prostitute, pimp*). Sąsajos su žodžiu *bull* papildomai sustiprino šios sąvokos ryšį su perdėtu vyriškumu bei agresija. XIX a. anglų kalboje

paplito frazė *bully pulpit*, kuri pažodžiui reikštų „chuligano sakykla“, ji buvo vartojama perkeltine prasme, apibūdinti asmenį, bendruomenėje turintį autoritetą ir viešą platformą reikšti nuomonę svarbiais klausimais, įskaitant sprendimus dėl kitų patikimumo ar galimos grėsmės visuomenei („Etimologijos žodynas“, 2022).

Žodžio *bully* daugiareikšmiškumas išliko iki pat XIX a. („Online Etymology Dictionary“, 2022), tačiau nuo XX a. antrosios pusės sąvoka *bullying* ėgavo dar neigiamesnę reikšmę, ji pradėta vartoti apibūdinant tyčini, pasikartojanti, žalingą elgesį ar aukos, kuri negali apsiginti, bauginimą. Prie šios neigiamos konotacijos formavimosi reikšmingai prisidėjo vienas pirmųjų patyčių tyrėjų Dan’as Olweus’as, kuris 1978 m. išleido knygą „Agresija mokyklose: besityčiojantys ir atpirkimo ožiai“ (angl. *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys*) ir padėjo suformuoti šiuolaikinę patyčių sampratą bei paskatino platesnius mokslinius tyrimus šioje srityje.

Iš pradžių D. Olweus’as (1994) patyčių sąvokos kilmę siejo ne su žodžiu *bullying*, o su skandinavų kalbose labiau paplitusiais žodžiais *mobbing* arba *mobning*. Šios sąvokos iki šiol siejamos su patyčiomis, tačiau dažniausiai apibrėžia patyčias darbo santykių aplinkoje. O bendresniam apibūdinimui, ypač susijusiam su mokykloje patiriamomis patyčiomis, visgi prigijo ir paplito žodžiai *bullying* ar *bully*, kurie buvo pradėti sieti su įvairiomis agresijos formomis, įskaitant ir fizinę prievartą, žodinį erzinimą, grasinimus, gandų skleidimą.

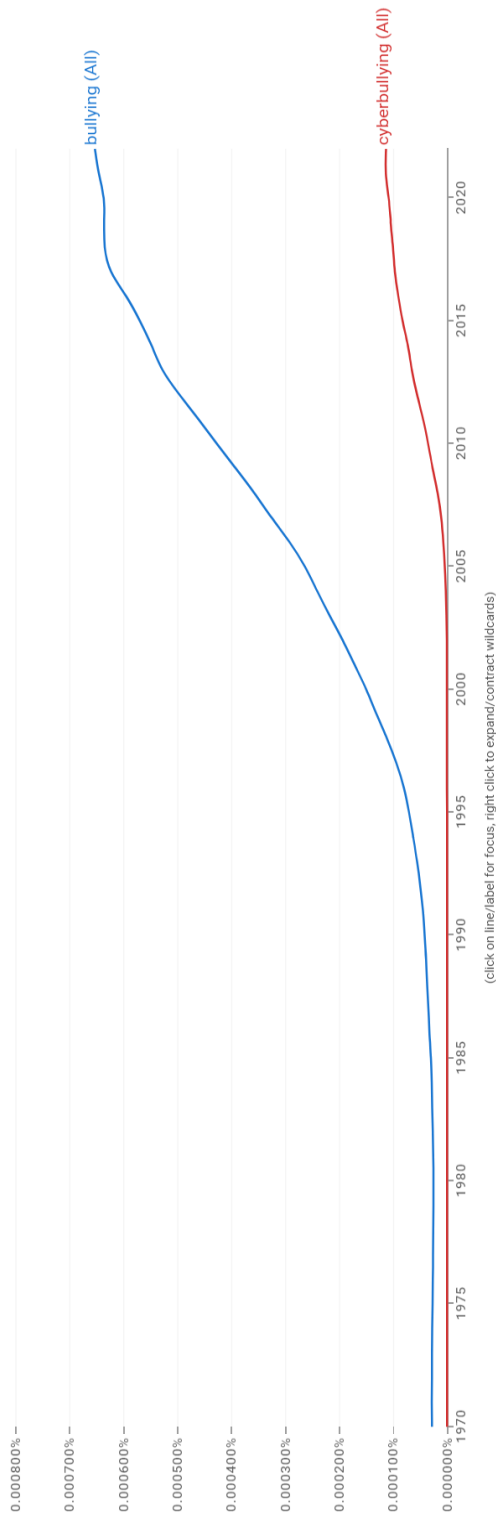
D. Olweus’as (1994) patyčias apibrėžė išskirdamas tris pagrindinius aspektus: galios disbalansą, pakartojamumą ir agresiją. Jo suvokimu, patyčių kontekste yra labai svarbus jėgų disbalansas: asmuo, kuris yra puolamas, neturi lygiaverčių galimybių apsiginti prieš smurtaujantįjį. Asmuo, užimantis galios poziciją, gali kitam asmeniui kelti pakartotinę psichologinę, fizinę ar socialinę grėsmę. Anot Robert’o Brooks’o ir Jeffrey’io W. Cohen’o (2020, p. 8), būtent galios disbalansas leidžia atskirti patyčias nuo erzinimo ar kitų agresijos formų. Socialinės atskirties aspektas, kai asmuo yra išskiriamas iš tam tikros grupės, yra taip pat svarbus analizuojant patyčių reiškinių. Vėliau D. Olweus’as (1999) siekė, kad į patyčių apibrėžimą būtų įtrauktos ir situacijos, kai ne tik vienas konkretus asmuo tyčiojasi, priekabiauja ir grasina kitam, bet ir kai tuo užsiima asmenų grupė.

Maždaug nuo 2005 m., atsiradus ir paplitus sąvokai *internetinės patyčios* (žr. 1 pav.), pradėtos platesnės mokslinės diskusijos, kuriomis siekta išskirti šio reiškinių ypatumus, lyginant jį su tradicinėmis patyčiomis (Smith, 2011; Coles ir West, 2016; Kirman et al., 2012; Li, 2007). Mokslinėje

literatūroje žodis *patyčios* neretai buvo papildomas būdvardžiu *tradicinės* (Gradinger et al., 2009). Analizuodami patyčias internetinėje erdvėje, mokslininkai rėmėsi tradicinių patyčių teorijomis, tarp kurių dominuojanti buvo būtent D. Olweus'o pozicija, tačiau atkreipė dėmesį į kelis esminius skirtumus: internetinės patyčios dažnai pasižymėjo nuolatinio pasiekiamumu (gali vykti 24/7), anonimiškumu ir žymiai platesne stebėtojų auditorija (Berne et al., 2013, p. 322). Tuo pat metu pasirodė ir priešingos nuomonės, teigiančios, kad internetinės patyčios gali turėti silpnesnį poveikį dėl fizinio sąlyčio nebuvimo (Hase et al., 2015; Kowalski ir Limber, 2013; Ybarra ir Mitchell, 2004; Raskauskas ir Stoltz, 2007). Vienas iš reikšmingesnių šio reiškinio tyrinėtojų Robert'as S. Tokunaga (2010) siūlė internetines patyčias apibrėžti kaip nuolatinį, agresyvių elgesį internetinėje erdvėje, kurį atlieka asmuo ar grupė, siekdami pakenkti aukai. Jo siūlomas apibrėžimas apėmė du iš trijų klasikinės D. Olweus'o (1999) patyčių teorijos kriterijų bei papildė juos dviem ypatybėmis, būdingomis skaitmeninei aplinkai, anonimiškumu ir plačiu pasiekiamumu (Berne et al., 2013).

bullying, cyberbullying

1970 - 2022 English Case-Insensitive Smoothing

1 pav. Patyčių ir internetinių patyčių sąvokos plėtra 1970–2022 m.²

² Prieiga internetu: https://books.google.com/ngrams/graph?content=bullying%2C+cyberbullying&year_start=1970&year_end=2022&case_insensitive=true&corpus=en&smoothing=3. (žiūrėta: 2025-12-30)

Diskusija apie internetines patyčias bei jų skirtį nuo tradicinių yra bendresnės mokslinės diskusijos apie tai, kokius interpretacinius rėmus suteikti informacijos ir komunikacijos įrankiams bei šiuolaikinėms masinėms medijoms, dalis. Kas būdinga internetinei (elektroninei, kibernetinei, virtualiai) ir fizinei (gyvai, realiai, trimatei) tikrovei (Šupa, 2021a, p. 43). Prie šios diskusijos plėtojimo nemažai prisidėjo Heidi Vandebosch ir Katrien’a van Cleemput (2009), kurios pabandė susisteminti ir apibendrinti turimą informaciją (žr. 1 lentelę), suskirstydamos patyčių formas ne tik į internetines ar tradicines, bet papildomai išskirdamos tokias kategorijas, kaip tiesioginės ir netiesioginės patyčios.

1 lentelė. H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) išskiriami tradicinių ir internetinių patyčių skirtumai ir panašumai

	Tradicinės patyčios	Internetinės patyčios
	Tiesioginės patyčios	
Fizinės (angl. <i>physical</i>)	Sužaloti kitą asmenį ar sunaikinti, apgadinti jo turtą	Sužaloti asmens virtualųjį „aš“ arba apgadinti jo turtą, pvz., kryptingai siunčiant kitam asmeniui virusus
Žodinės (angl. <i>verbal</i>)	Prasivardžiovimas, grasinimai	Naudoti telefoną ar kompiuterį kaip įrankį, siekiant kitą asmenį įžeisti, grasinti siunčiant jam žinutes
Nežodinės (angl. <i>non – verbal</i>)	Mimikų, įžeidžiančių gestų rodymas	Siųsti asmeniui įžeidžiančias, gėdinančias nuotraukas
Socialinės (angl. <i>social</i>)	Išskirti pasirinktą asmenį iš tam tikros žmonių grupės	Išskirti pasirinktą asmenį iš tam tikros internetinės bendruomenės
	Netiesioginės patyčios	
	Apkalbėjimas, melagingų gandų skleidimas apie pasirinktą asmenį	Apkalbėjimas, melagingų gandų skleidimas apie pasirinktą asmenį internete

Kaip matyti iš 1 lentelėje pristatytų pozicijų, esminiai tradicinių ir internetinių patyčių skirtumai atsiranda kalbant apie erdvę, o kiti skirtumai, apibrėžiantys auką, agresiją, agresorius, išlieka (Olweus, 1993, 2012; Endresen ir Olweus, 2001; Hinduja ir Patchin, 2008, 2010, 2012, 2013; Patchin ir Hinduja, 2006, 2012, 2017; Marganski ir Melander, 2018; Jain ir Gupta, 2020; Satam ir Panda, 2020; Lessard ir Puhl, 2021; Smahel et al., 2020; Li, 2007; Vandebosch ir Cleemput, 2009, p. 1355).

Be įvairių patyčių rūšių klasifikavimo ir apibrėžimų vis daugiau dėmesio imta skirti pačių aukų subjektyviam patyrimui. Kai kurie mokslininkai teigė, kad agresyvus elgesys gali būti laikomas patyčiomis net ir vienkartinio įvykio atveju, jei jis padarė reikšmingą žalą aukai (Hase et al., 2015; Kowalski ir Limber, 2013). Toks požiūris tiesiogiai buvo siejamas su konkrečios visuomenės tolerancijos lygiu fiziniam ar verbaliniam smurtui (Young, 2004, p. 17).

Užsimezgas diskusijai kas yra internetinės patyčios ir kuo jos skiriasi nuo kitų patyčių formų, galima pabandyti išskirti dvi pagrindines teorines pozicijas:

Pirmoji pozicija yra griežta ir dichotominė. Čia remiamasi prielaida, kad internetinės ir tradicinės patyčios yra atskiri reiškiniai (Jaishankar, 2007). Toks požiūris dažnai grindžiamas erdvės metafora, kur fizinė tikrovė suprantama kaip trimatė, aiškiai apibrėžta, o internetas, kaip atskira, kitoniška erdvė, turinti savitas taisykles. Tokiu atveju individai vienu metu priklauso tik vienai iš šių erdvių, o jų perėjimas tarp jų tarsi sąmoningas žingsnis (Šupa, 2021a, p. 44). Siekdami pabrėžti skirtumus, šio požiūrio atstovai dažnai kuria naujas sąvokas tik internetinėje erdvėje pasireiškiantiems reiškiniams paaiškinti (Akbulut et al., 2010; Cesaroni, 2012, p. 201).

Antroji pozicija vertina internetinę ir fizinę tikrovę kaip vientisą kontinuumą. Ji leidžia analizuoti, kaip socialinės praktikos skirtingu mastu įtraukia virtualią ir fizinę dimensiją, kaip kinta individų suvokimas apie šių dviejų tikrovių santykį, jų įsitraukimas į abi erdves bei jų reikšmė skirtinguose kontekstuose (Šupa, 2021a, p. 44). Remiantis šiuo požiūriu, internetinės patyčios iš esmės prilyginamos tradicinėms, o pagrindinis skirtumas atsiranda per erdvę kurioje viskas vyksta. Motyvai lieka tie patys: noras pažeminti auką, ją išskirti iš socialinės grupės ar pakenkti jos reputacijai (Grabosky, 2001, p. 243-249; Brooks ir Cohen, 2020, p. 9; Vandebosch ir Cleemput, 2009, p. 1351). Nors keičiasi patyčių formos (pavyzdžiui, žinučių siuntimas, nuotraukų platinimas, paskalų skleidimas internete), jų tikslas išlieka nepakitęs (žr. 1 lentelę).

Siekiant geriau suprasti, kokias ribas apima kriminologų kuriamas žinojimas apie internetinių patyčių fenomeną ir kaip šis žinojimas siejasi su kitomis mokslo sritimis, 2022 m. buvo atlikta mokslinių straipsnių paieška duomenų bazėje „Web of Science“. Šios paieškos tikslas: identifikuoti 2012-2022 m. publikuotus mokslinius straipsnius, nagrinėjančius internetinių patyčių temą. Straipsnių buvo ieškoma pasitelkiant paprastąją paiešką pagal raktažodį *cyberbullying*. Iš viso buvo rasti 3 682 moksliniai straipsniai, paskelbti įvairiose mokslo srityse. Rasti duomenys atskleidė, su kokiomis

mokslo sritimis kriminologija dalijasi internetinių patyčių tyrimų lauką ir kokioje tarpdisciplininėje aplinkoje vystosi šios temos analizė. Svarbu pažymėti, kad šiame etape nebuvo atliktos visų identifikuotų mokslinių straipsnių išsamios analizės, todėl čia pateikiamos išvados yra pirminio pobūdžio ir grindžiamos bendrine literatūros apžvalga.

Dešimt daugiausia publikacijų turinčių sričių pasiskirstė taip:

- Tarpdisciplininė psichologija (angl. *Psychology, Multidisciplinary*), 609 straipsniai;
- Edukologija (angl. *Education ir Educational Research*), 466;
- Raidos psichologija (angl. *Psychology, Developmental*), 303;
- Kriminologija (angl. *Criminology ir Penology*), 313;
- Kompiuterių mokslas / informacinės sistemos (angl. *Computer Science, Information Systems*), 264;
- Kompiuterių mokslo teorija ir metodai (angl. *Computer Science, Theory ir Methods*), 207;
- Psichiatrija (angl. *Psychiatry*), 275;
- Visuomenės sveikata (angl. *Public, Environmental ir Occupational Health*), 313;
- Komunikacijos mokslai (angl. *Communication*), 200;
- Šeimos studijos (angl. *Family Studies*), 239.

Analizuojant mokslo sričių, nagrinėjančių internetinių patyčių fenomeną, pasiskirstymą, galima daryti prielaidą, kad šis reiškinys yra glaudžiai susijęs su psichologiniu požiūriu. Vis dėlto kriminologai, kaip deviacijos ir nusikaltimų tyrimų ekspertai, reikšmingai prisideda prie šios temos analizės. Jų indėlis pasireiškia gebėjimu taikyti tarpdisciplininį požiūrį bei integruoti skirtingų mokslo krypčių generuojamas žinias apie tą patį reiškinį.

Nepaisant to, kriminologų atliekami tyrimai internetinėje erdvėje sulaukia ir kritikos. Kai kurie autoriai (pavyzdžiui, Yar, 2018) teigia, kad nemažai kriminologinių tyrimų šioje srityje dubliuoja jau kitų disciplinų, ypač psichologijos, sukauptą žinojimą apie internetinių patyčių fenomeną.

Trumpai apžvelgus Lietuvos situaciją bendrai patyčių tyrimų klausimu, galima pastebėti, kad sisteminio mokslininkų požiūrio į patyčias, kaip reiškinį, stokojava. Bendrai analizuojant patyčių temą, daugiausia įdirbio yra įdėję psichologai (Povilaitis ir Valiukevičiūtė, 2006; Povilaitis, 2008; Pilkauskaitė-Valickienė et al., 2009; Skerytė-Kazlauskienė et al., 2012; Gedutienė et al., 2010, 2012; Grigutyte et al., 2018, 2019, 2021) ir edukologai (Targamadžė ir Valeckienė, 2007; Girdvainis ir Pocevičienė, 2009; Pocevičienė ir Girdvainis, 2012; Girdvainis, 2013; Vveinhardt, 2014;

Kerulienė ir Užpurytė, 2017; Tandzegolskienė ir Vančugovaitė, 2019; Bolušė ir Valaitienė, 2019; Klanienė et al., 2021). Galima atrasti pavienių kalbotyros tyrėjų (Amilevičius, 2011) publikacijų. Sociologai patyčių analizės lauke reiškiasi labiau bendresniame agresijos kontekste (Tereškinas et al., 2020). Ieškoma ir tarpdisciplininio požiūrio taško, kai vienoje mokslininkų komandoje rengdami publikacijas dirba sociologijos ir edukologijos (Čepienė et al., 2010), sociologijos ir kriminologijos (Buzaitytė-Kašalynienė, Žėkaitė et al., 2021) bei sociologijos, kriminologijos ir psichologijos (Žėkaitė, Buzaitytė et al., 2021) bei istorijos ir kriminologijos (Damaševičiūtė, Žėkaitė-Maconko, 2026) mokslų atstovai. Siekiant įvertinti kriminologijos mokslų atstovų požiūrį į (internetinių) patyčių tematiką, galima teigti, kad ši tema nėra itin išplėtotą, ją iš dalies savo tyrimuose palietė Maryja Šupa (2021b).

Anot R. Brooks'o ir J. W. Cohen'o (2020, p. 2), medių dėmesys (internetinėms) patyčioms prisidėjo prie akademinė tyrimų šia tema plėtos. Šis nuolatinis viešas dėmesys ne tik išskėlė problemą į politinę ir socialinę darbotvarkę, bet ir sukūrė prielaidas kurti „kovos su patyčiomis“ principu pagrįstai rinkai, į kurią įsitraukė įvairūs politikai, teisėsaugos atstovai, nepriklausomi ekspertai bei įmonės, vieni finansuojantys, o kiti siūlantys prevencijos programas, mokymus ir technologinius sprendimus.

Kaip matyti, į kovos su patyčiomis naratyvą įsitraukė įvairūs veikėjai, medių atstovai, politikai, nevyriausybinės organizacijos. Aktyviai veikiantieji šioje srityje pabrėžia, kad patyčios įgauna vis didesnę mastą ir kelia grėsmę visuomenei. Tokiu būdu formuojamas „kovos“ naratyvas, kuris atsispindi skirtinguose lygmenyse: Europos Sąjungos finansuojamose jaunimo projektuose (pavyzdžiui, *kaunas.lt*; Kauno švietimo inovacijų centras, 2023), organizuojamose konferencijose (*kaunosic.lt*, 2023), įgyvendinamose prevencinėse programose (Kauno švietimo inovacijų centras, 2023; Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos inicijuotas projektas „Patyčių dėžutė“, 2019), taip pat viešuose ugdymo ekspertų pasisakymuose (Stripeikytė Gertrūda, *lrt.lt*, 2019). Į šias iniciatyvas įtraukiami patys mokiniai, jų tėvai, mokytojai bei mokyklų administracija. Internetinių patyčių atveju šis naratyvas ypač sustiprėjo COVID-19 pandemijos laikotarpiu, kai dėl nuotolinio ugdymo patyčios persikėlė į virtualią erdvę. Vykdamas nuotolinį ugdymą, išryškėjo ne tik patyčių atvejai nukreipti į kitus mokinius, bet ir į mokytojus, tvyrojo nuolatinė įtampa dėl skaitmeninio raštingumo stokos, technologinių sprendimų priėmimo (Žėkaitė, Buzaitytė-Kašalynienė et al., 2021; Buzaitytė-Kašalynienė, Žėkaitė et al., 2021).

Dar vieni internetinių patyčių lauko agentai, nevyriausybinių sektoriaus atstovai, kurie, nors paprastai patys ir neatlieka tyrimų, yra linę

savo kuriamą žinojimą apie internetines patyčias jais remti. Nevyriausybinių organizacijų atstovai, kaip ir mokslininkai, yra suinteresuoti informacijos rinkimu bei sklaida, siekdami, kad šios informacijos kaupimas būtų finansuotas valstybinio ar privataus sektorių. Tiesa, nevyriausybinių organizacijų dažniau yra labiau suinteresuotos galutiniu rezultatu, praktiniu problemos sprendimu, kuris mokslininkams neretai tampa vienu iš sprendžiamų klausimų. Nevyriausybinių sektoriaus atstovai, būdami pakankamai gerai organizuoti, teigia, kad politinių sprendimų priėmimo proceso metu atstovauja visuomenėje dominuojančiųjų grupių vertybėms ir interesams.

Iš esmės iki XX a. vidurio bendrai patyčios, kaip reiškinys, buvo suvokiamos daugiau kaip įprasta brandos etapo dalis. Pradėjus jas daugiau tyrinėti, paaiškėjo, kad mokyklų aplinka problemiškesnė, todėl ėmė susilaukti itin daug tyrėjų dėmesio (Hinduja ir Patchin, 2008, 2010, 2012, 2013; Braithwaite, 2012; Smith, 2011; Vandebosch ir Cleemput, 2009; Shariff, 2014; Williams ir Guerra, 2007; Holfeld, 2014; Jenaro, 2018; Barlett ir Coyne, 2014; Kowalski et al., 2014; Kowalski et al., 2008; Brooks ir Cohen, 2020, Žekaitė et al., 2021; Buzaitytė-Kašalynienė et al., 2021; Cassidy et al., 2017). Dažniausiai mokyklų aplinkoje atliekami tyrimai apie (internetines) patyčias buvo kiekybiniai, t. y. šis reiškinys buvo matuojamas vadovaujantis tyrėjų jau iš anksto suformuota logika (boyd, 2014, p. 132, 137).

Tirdami internetinių patyčių reiškinį, mokslininkai pasitelkia įvairius demografinius, psichologinius bei socialinius kintamuosius, kurie leidžia apibrėžti aukų, agresorių ir kitų į procesą įsitraukiančių veikėjų bruožus. Tokia tyrimų kryptis atskleidžia dominuojančią pozityvistinę analizės logiką, orientuotą į individualius bruožus, o ne į struktūrines ar kultūrines sąlygas. Šiame kontekste kyla klausimas, ar kriminologai, įsitraukę į internetinių patyčių tyrimų lauką, tiesiog perėmė šią vyraujančią tyrimų paradigmą, ar visgi ėmėsi siūlyti alternatyvias, savo disciplinai būdingas analizės perspektyvas.

Vienas iš aktualiausių ir dažniausiai pasitelkiamų kriterijų, siekiant analizuoti internetines patyčias, buvo lytis. Mokslininkams konstruojant kiekybinius tyrimus, taikant lyties, amžiaus, gyvenamosios vietos ir kitus su demografiniais rodikliais susijusius kintamuosius, buvo bandoma apibrėžti tiek patyčių aukų, tiek agresorių profilius (Brooks ir Cohen, 2020, p. 16). Mokslininkai bandė išsiaiškinti, kuri lytis gali būti dažniau siejama su agresoriaus, o kuri, su aukos pozicija, dažniausiai agresoriaus vaidmenį priskiriant vyrams, o aukos moterims (Jenaro et al., 2018; Lindsay et al., 2016; Powell ir Henry, 2017; Arslan et al., 2009; Forssell, 2016; Aricak et al., 2008; Li, 2007; Marganski ir Melander, 2018; Smith, 2008; Ybarra ir Mitchell, 2004; Patchin ir Hinduja, 2006).

Tiesa, dalis tyrimų, atliktų apie patyčias, leido suvokti, kad aukos ir agresoriaus užimami socialiniai vaidmenys gali kisti: tam tikromis sąlygomis asmuo gali būti ir auka ir pats tapti agresoriumi (Shariff, 2014; Li, 2007; Smith, 2008; Ybarra ir Mitchell, 2004; Vandebosch ir Cleemput, 2009; Fichman ir Sanfilippo, 2016; Gedutienė et al., 2012). Tyrimuose agresoriai neretai buvo pristatomi kaip psichologinių asmenybės sutrikimų turintys asmenys: sadistai, psichopatai ar impulsyvūs, turintys prastus bendravimo įgūdžius bei žemą savivertę asmenys (Golf-Papez ir Veer, 2017; Jenaro et al. 2018). Esą jie destruktiviais būdais, tokiais kaip patyčios, siekia įtvirtinti savo galios poziciją ar pakelti savivertę (Herring et al., 2002). Analogiškai aukoms neretai buvo priskiriamos psichologinės problemos, pavyzdžiui, depresija, savižudiškos mintys (Reed et al., 2015; Gini ir Espelage, 2014; Dunbar, 1996).

Patyčių aukos galėjo būti pasirenkamos dėl savo išvaizdos, specialiųjų poreikių, rasės, seksualinės orientacijos (Aboujaoude et al., 2015; Albdour ir Krouse, 2014; Guan, Kanagasundram et al., 2016; Finn, 2004; Wensley ir Campbell, 2012; Zerach, 2016; Shariff, 2014; Markanski, 2018; Jenaro et al., 2018). Su internetinėmis patyčiomis itin dažnai siejami ir tokie kintamieji, kaip laikas, praleistas internete, dalyvavimas įvairių forumų, socialinių grupių veiklose, anonimiškumas (Cook, 2024). Internetinių patyčių tyrimuose neretai kartojamas naratyvas, kad besityčiojantys asmenys siekia įtvirtinti „profesionalo“ ar „žinovo“, išmanančio apie interneto veikimo principus, statusą (Ybarra ir Mitchell, 2004; Shariff, 2014).

Bendrame internetinių patyčių tyrimų lauke stebinčiųjų vaidmuo nagrinėjamas rečiau, nors jis yra ne mažiau svarbus. Tyrimai rodo, kad pasyvus aplinkinių stebėjimas ir nesikišimas gali prisidėti prie viktimizacijos stiprinimo, nes tokia laikysena netiesiogiai legitimizuoja patyčių elgesį (Brody ir Vangelisti, 2015; Selkie et al., 2016). Priešingai, aktyvus stebinčiųjų nepritiriamas patyčioms gali silpninti šį procesą, tačiau tam būtinos tam tikros socialinės ir psichologinės prielaidos. Svarbu, kad stebėtojai jaustųsi saugūs ir tikėtų, jog imdamiesi veiksmų patys netaps patyčių aukomis (Anderson et al., 2014; Braithwaite, 2012; Obermaier et al., 2016; Rafferty ir Vander Ven, 2014; Jenaro et al., 2018). Stebinčiųjų gebėjimas priešintis patyčioms taip pat siejamas su individualiomis savybėmis, tokiomis kaip emocinis raštingumas (Kokkinos et al., 2014), empatija (Doane et al., 2014) ir taikomos streso įveikimo strategijos (Feinstein et al., 2014; Jenaro, 2018).

Priešingais atvejais, kai stebintieji siekia savo neveiknumą pateisinti arba tiesiog tyliai pritaria agresoriui, buvo nevengiama apkaltinti ir pačių aukų (Morrow ir Downey, 2013; Jenaro et al., 2018). Analizuojant internetinių patyčių tyrimus, matyti, kad dažniausiai pasitelkiami tokie kriterijai, kaip lytis, amžius, rasė, seksualinė orientacija ar gyvenamoji vieta. Remiantis šiais

demografiniais ir psichologiniais kintamaisiais, siekiama apibrėžti aukos ar agresoriaus profilius bei suprasti, kokios individualios savybės gali lemti asmens poziciją patyčių situacijoje. Tokia analizės kryptis atskleidžia empirinių tyrimų tendenciją fokusuotis į asmens lygmenį, dažnai nepakankamai įtraukiant struktūrinius, kultūrinius ar institucinės galios veiksnus. Ši tyrimų orientacija dažnai susijusi su kiekybinėmis metodologijomis ir siekiu socialinius reiškinius paaiškinti per aiškiai išmatuojamus kintamuosius. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, ar kriminologai, prisijungę prie internetinių patyčių analizės lauko, perėmė šią dominuojančią, į individualaus lygmens kintamuosius orientuotą (pozityvistinę) tyrimų logiką, ar visgi dalis jų analizę plėtė remdamiesi kritinės kriminologijos perspektyvomis, akcentuojančiomis struktūrinius, kultūrinius bei galios santykių aspektus.

Šiame darbe remiamasi nuostata, kad tradicinės ir internetinės patyčios yra tarpusavyje susiję reiškiniai. Tarp jų pastebimi skirtumai pirmiausia kyla iš skirtingos raiškos formos ir turinio, o ne iš esminių priežastinių ryšių. Taip pat svarbu pažymėti, kad kriminologijos moksle egzistuoja skirtingos teorinės priegios, kurios skiriasi požiūriu į patį kriminologo profesijos apibrėžimą. Vieni tyrėjai ją supranta plačiai, įtraukdami platesnį visuomeninių pokyčių kontekstą, kiti siaurai, susitelkdami į griežtai apibrėžtus objektus. Šie skirtumai daro įtaką ir pasirenkamiems tyrimų objektams bei paties tyrimų lauko suvokimui.

Vienas iš tokių platesnio požiūrio pavyzdžių: internetinių patyčių tyrimai, kurie atspindi XXI a. kriminologijos plėtrą link technologinių ir skaitmeninės visuomenės tematikų. Todėl buvo siekiama parodyti tradicinėmis laikomų patyčių bei internetinių patyčių sąsajas, kurios vėliau atsispindės atliekamame tyrime. Iš esmės šio skyriaus pagrindinis tikslas buvo parodyti, kad tyrinėjant patyčias nėra bendros nuomonės, kokie objektai turėtų būti tyrinėjami ir kaip jie turėtų būti apibrėžiami. Lygiai taip pat, analizuojant internetinių patyčių tematiką, susiduriama su konceptualiais neapibrėžtumais: nėra susiformavusio bendro teorinio pagrindo ar aiškių tyrimo priegų, kuriomis remiantis būtų galima sistemiškai ir nuosekliai vykdyti mokslinius tyrimus šioje srityje.

3.2. Empirinio tyrimo metodologija: duomenų rinkimo ir analizės logika

Tyrimo metodologijos dalyje pristatoma pusiau sisteminės literatūros analizės metodika, taikyta kriminologų publikacijų apie internetines patyčias atrankai ir analizei. Taip pat paaiškinama, kaip remiantis P. Bourdieu socialinio lauko

teorija buvo interpretuoti empiriniai duomenys, analizuotos tyrėjų pozicijos, simbolinio kapitalo formos ir jų veikimo specifika akademiniam lauke.

Pusiau sisteminė literatūros analizė yra vienas tinkamiausių tyrimo metodų, kai siekiama apžvelgti ir struktūruotai interpretuoti didelės apimties tam tikros teminės srities akademinę produkciją, įvertinant ne tik tyrimų rezultatus, bet ir pačios srities raidos, dominavimo bei žinojimo gamybos tendencijas. Atsižvelgiant į tai, kad prieš pradėdamas vykdyti pusiau sisteminę literatūros analizę tyrėjas jau privalo turėti žinių apie analizuojamą lauką (Petticrew ir Roberts, 2006, p. 32), šiame darbe minėto metodo pasirinkimas kaip pagrindinio tyrimo metodo yra pagrįstas tuo, kad, visų pirma, mokslinės literatūros kiekiai apie internetines patyčias yra itin dideli. Tai rodo ir duomenų bazėje „Google Scholar“ („[Google Scholar](#)“ *Books Ngram Viewer*, 2024)³ pateikiami duomenys apie nuolat augantį mokslinių publikacijų skaičių nuo 1990 iki 2024 m. (žr. 2 pav.).

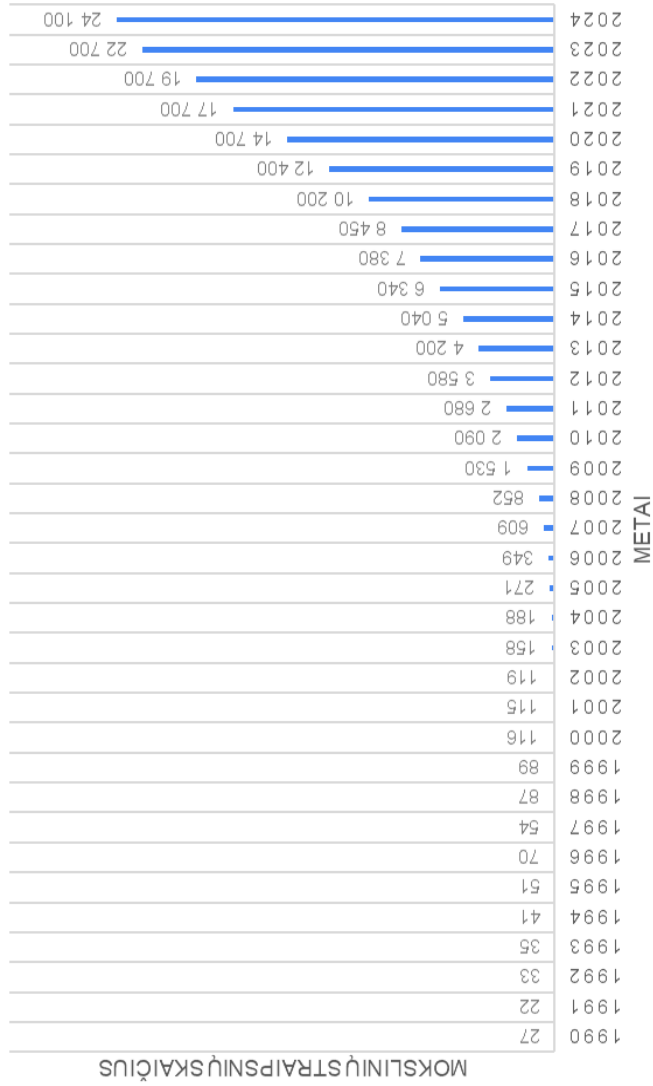
Pasitelkus pusiau sisteminės literatūros analizės metodą, empirinio tyrimo metu buvo atlikti šie pagrindiniai žingsniai:

1. Atrinktos mokslinės publikacijos apie internetines patyčias, publikuotos labiausiai cituojamuose tarptautiniuose kriminologijos žurnaluose.
2. Išanalizuotas atrinktų straipsnių sukauptas simbolinis kapitalas, pagrindinis dėmesys skirtas jų citavimo indeksams ir publikavimo kontekstui (žurnalo IF, autorių h indeksai etc.).
3. Įvertinta, kokios teorinės ir metodologinės prieigos buvo taikomos šiuose tyrimuose nagrinėjant internetines patyčias.
4. Nustatyti pagrindiniai akademinio lauko veikėjai, formuojantys šios tematikos tyrimų kryptis, dominuojantys autoriai, tyrėjų tinklai ir finansavimą teikiančios institucijos.
5. Pateiktas analizuotų tyrimų apibendrinimas siekiant išryškinti galimus tyrimų lauko trūkumus, pasikartojančius analizės modelius ir potencialias kryptis tolesniems tyrimams ar praktinėms rekomendacijoms.

---

³ H indeksas yra individualus vertinimo rodiklis, suderinantis kiekybę (publikacijų skaičių) su kokybe (citavimų skaičiumi, atskleidžia mokslininko rezultatyvumą per visą karjerą ar pasirinktą laikotarpį). Indeksas parodo, kiek autorius turi straipsnių h, kurių kiekvienas buvo cituotas ne mažiau kaip h kartų. Pvz., autorius turi 42 straipsnius, iš jų 4 cituoti 4-is ir daugiau kartų. Tuomet jo h indeksas yra 4. Skirtingi įrankiai pateikia skirtingus h indeksus, kadangi indeksuoja skirtingus šaltinius. Prieiga internetu: <https://biblioteka.vdu.lt/moksliui/aktualios-temos/mokslometrija/> (žiūrėta 2023-01-25).

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ APIE INTERNETINĖS PATYČIAS AUGIMAS (GOOGLE SCHOLARS, 2024)

2 pav. Mokslinių publikacijų apie internetines patyčias augimas („Google Scholars“, 2024)

Atliekant pusiau sisteminę literatūros analizę, tyrimo procesas buvo suskirstytas į tris etapus:

I etapas (2021 m. liepa - 2022 m. balandis), buvo vykdoma pirminių duomenų atranka. Remiantis 2019–2020 m. citavimo rodikliais, atrinkta dešimt daugiausia įtakos turinčių kriminologijos mokslo žurnalų (žr. 2 lentelę), iš kurių buvo identifikuoti moksliniai straipsniai, atitinkantys tyrimo kriterijus.

II etapas (2022 m. gegužė - 2023 m. gruodis), šio etapo metu atlikta atrinktų straipsnių santraukų analizė ir antrinė publikacijų atranka, po kurios vykdyta kiekybinė publikacijų apžvalga bei kokybinė turinio analizė. Straipsnių turinys buvo sistemingai koduojamas pagal teminius, teorinius ir metodologinius aspektus, siekiant atskleisti kriminologų tyrimų kryptis ir jų pasirinkimų logiką.

III etapas (2024 m. sausis - 2024 m. gruodis), surinkti papildomi duomenys, padedantys interpretuoti gautus rezultatus. Šio etapo metu duomenys buvo vertinami kontekstualiai, atsižvelgiant į platesnį kriminologijos lauko veikimo kontekstą.

I empirinio tyrimo etapas: mokslinių žurnalų atranka bei pirminių duomenų atranka

Formuojant tyrimo dizainą, buvo remtasi Hannah'os Snyder (2019) suformuotomis pusiau sisteminės literatūros apžvalgos tyrimo dizaino gairėmis. H. Snyder (2019, p. 334) teigė, kad pusiau sisteminės (naratyvinės) apžvalgos metodas skirtas temoms, kurios buvo skirtingai konceptualizuotos ir nagrinėtos skirtingų disciplinų tyrėjų grupių, todėl neįmanoma atlikti visiškai sisteminės apžvalgos (Wong et al., 2013). Taip yra ir internetinių patyčių tyrimų atveju: nesant aiškių apibrėžimų, kaip internetinės patyčios gali būti apibrėžiamos skirtinguose kriminologų tyrimuose, tarp mokslinių žurnalų straipsnių buvo siekiama ieškoti visų publikacijų, kurios buvo priskirtos šiems raktažodžiams: *Online violence*, *Cyber bullying*, *Cyber aggression*, *Cyber harassment*, *Online victimization*.

H. Snyder (2019, p. 334) mano, kad pusiau sisteminė apžvalgos tikslas nėra vien apžvelgti temą, ji dažnai nagrinėja, kaip tam tikroje srityje vykdyti tyrimai ilgainiui vystėsi arba kaip tema plėtojosi skirtingose tyrimų tradicijose. Tai daroma ir šiame tyrime, renkantis analizuoti visas didžiausio cituojamumo kriminologijos žurnaluose publikuotas mokslines publikacijas apie internetines patyčias kartu apžvelgiant jas ir laiko perspektyvos prasme (Snyder, 2019, p. 334).

Pusiau sisteminė apžvalga dažnai siekiama identifikuoti ir suprasti visas potencialiai reikšmingas tyrimų tradicijas, turinčias sąsajų su nagrinėjama tema, ir jas apibendrinti naudojant meta naratyvus (Wong et al., 2013). Būtent tai įgyvendinama ir šiame tyrime, nes palyginti skirtingų tyrimų rezultatų, ypač tais atvejais, kai dalis atliktų tyrimų yra kiekybiniai, o dalis,

kokybiniai, nėra įmanoma. Todėl ir šiame tyrime yra naudojami analizės ir duomenų aprašymo metodai, kurie yra artimesni kokybinių tyrimų atlikimo tradicijai (Snyder, 2019, p. 334).

Nepaisant to, kad pusiau sisteminė literatūros apžvalga apima plačias temas ir skirtingų tipų tyrimus, šiame metode pabrėžiama, kad tyrimo procesas turi būti skaidrus, taip pat turi būti parengta tyrimo strategija, leidžianti skaitytojams įvertinti, ar priimti sprendimai buvo pagrįsti tiek teminiu, tiek metodologiniu požiūriu. Šiame darbe nuosekliai pristatomi tyrimo eigoje priimti sprendimai dėl duomenų analizės kryptių ir tyrimo logikos, siekiant, kad skaitytojui būtų aišku, kodėl buvo pasirinktos būtent tokios analizės priegijos bei kaip jos lėmė tam tikras tyrimo išvadas (Snyder, 2019, p. 334).

Kalbant apie išvadas, pusiau sisteminės analizės apžvalgose išvados suformuluoti dažnai pasitelkiami kokybiniai metodai. Teminė arba turinio analizė yra dažnai taikomos technikos, kurias pasitelkus identifikuojami, analizuojami ir perteikiami tyrimo metu atrasti dėsniumai (Braun ir Clarke, 2006).

Pusiau sisteminė literatūros analizė kaip tyrimo metodas gali būti naudinga aptinkant konkrečios tyrimų disciplinos temas, teorines perspektyvas ar bendras problemas, identifikuojant teorinius konceptus (Ward, House ir Hamer, 2009). Potenciali tokio tyrimo nauda gali būti matoma per, pavyzdžiui, galimybę sudaryti tam tikros tyrimų srities žemėlapi, kuriuo būtų apibendrintos jau sukauptos žinios ir siekiama sukurti gaires tolesniems tyrimams, suteikti istorinę pasirinktos temos apžvalgą (Snyder, 2019, p. 334).

1 empirinio tyrimo etapo metu buvo atlikti šie darbai:

Siekiant iširti, kaip kriminologija formuoja akademinį supratimą apie internetinių patyčių reiškinių, buvo sudarytas kriminologijos žurnalų sąrašas, atrenkant tik tuos recenzuojamus leidinius, kurių pavadinime tiesiogiai įvardijami kriminologijai būdingi raktažodžiai, tokie kaip *criminology*, *criminal justice* ar *crime* (žr.2 lentelė). Tokia atrankos strategija pasirinkta sąmoningai, siekiant eliminuoti tarpdisciplininius ar plačios tematikos žurnalus, kuriuose kriminologiniai tyrimai publikuojami tik fragmentiškai, dažniausiai kartu su sociologijos, psichologijos, edukologijos ir kitų mokslo kryptių darbais. Šiame tyrime siekta identifikuoti būtent tuos leidinius, kurie atspindi kriminologijos disciplinos vidinę akademinę dinamiką ir leidžia stebėti, kaip formuojasi kriminologinis laukas analizuojant internetinių patyčių temą.

Mokslinių žurnalų atranka buvo vykdoma naudojantis „Clarivate Analytics“ sudaromais duomenų bazės sąrašais „Journal Citation Reports“ (toliau - JCR), kuriuose klasifikuojami žurnalai pagal jų tematiką, cituojamumo rodiklius ir mokslinę sritį. Duomenys buvo tikrinami 2021 m. liepos mėnesį, pasirenkant žurnalus, kurių pavadinimuose buvo aptinkami raktažodžiai *criminology*, *criminal justice* arba *crime*.

Tyrimui atlikti buvo atrinkti moksliniai straipsniai iš daugiausia įtakos kriminologijos lauke turinčių 10 mokslinių žurnalų, atsižvelgiant į jų turimus IF (2019-2020 m.) (žr. 2 lentelę).

Atrenkant mokslinius žurnalus, naudotus šio tyrimo empiriniam pagrindui, buvo remiamasi jų IF, kurie laikomi vienu iš pagrindinių simbolinio, ekonominio ir socialinio kapitalo indikatorių akademiniam lauke. Nors mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad tokie rodikliai kaip IF turi tam tikrų trūkumų, ilgametė mokslo leidinių vertinimo praktika rodo, kad kiekvienos mokslo srities prestižiškiausi žurnalai dažniausiai pasižymi itin aukštu atrankos slenksčiu ir selektyvumu.

Kaip nurodo Ellen'a G. Cohn ir David'as Farrington'as (2012), būtent tie žurnalai, kuriuose priimama mažiau nei 10 proc. visų pateiktų straipsnių, dažniausiai turi didžiausią mokslinį autoritetą, nes leidžiama publikuoti tik ypač aukštos kokybės, originalius ir mokslo bendruomenei reikšmingus tyrimus. Panašiai pažymi ir Ronet'a Bachman bei Russell'as Schutt'as (2017, p. 119), pabrėždami, kad tokie žurnalai taiko griežtą recenzavimo procesą, o tai daro esminę įtaką mokslinės produkcijos standartams.

Tyrėjo poziciją akademiniam lauke lemia ne tik atliktų tyrimų turinys ar jų daromas socialinis poveikis, bet ir publikacijų skaičius prestižiniais laikomuose žurnaluose. Kaip teigia Chris'as Woolston'as (2021), mokslo vertinimas vis dažniau grindžiamas matuojamais rodikliais, citavimo dažniu, žurnalų prestižu, indeksais, kurie kartu leidžia bent iš dalies fiksuoti tyrėjų simbolinio, socialinio, ekonominio ar net kultūrinio kapitalo apraiškas (Bourdieu, 1984; Bourdieu ir Wacquant, 2003).

Šiame tyrime pasirinkti žurnalai su aukščiausiais IF vertinami ne tik kaip turintys didžiausią mokslinį svorį, bet ir kaip tie, kuriuose koncentruojasi simbolinė galia kriminologijos mokslo lauke. Tokiu būdu šie leidiniai tampa ne tik duomenų šaltiniais, bet ir kriminologinio lauko struktūros bei jame veikiančių agentų analizės pagrindu. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija, žurnalų pasirinkimas šiuo atveju nėra neutralus, jis atspindi akademinio lauko hierarchijas ir hegemoninius žinojimo gamybos principus.

Žurnalų atranka buvo atlikta atsižvelgiant į jų 2019-2020 m. turėtą IF (žr. 2 lentelę). Būtų galima naudoti vienerių metų IF duomenis, pasirinkus dvejų metų intervalą, buvo siekiama ne tik užfiksuoti leidinių citavimo reikšmę konkrečiu momentu, bet ir atskleisti dinamiką, ar tam tikras žurnalas, laikui bėgant, įgavo didesnę įtaką, ar ją prarado. Net jei IF rodikliai daugumos žurnalų atveju auga, tokia analizė leidžia fiksuoti tendencijas, atspindinčias leidinio stabilumą ar kintamumą mokslo komunikacijos struktūroje.

Be to, remiantis mokslinės komunikacijos tyrimais, vienerių metų IF gali neatspindėti struktūrinių pokyčių ar tendencijų, ypač jei norima įvertinti žurnalo poziciją akademiniam lauke, o ne tik vieno laikotarpio rezultatą

(Garfield, 1979, 2005; Larivière et al., 2010). Taigi dvejų metų duomenų analizė šiuo atveju laikytina tinkamesne metodologine prieiga, suteikiančia galimybę išvelgti tam tikrą laiko perspektyvą, net jei disertacijoje ši dinamika neanalizuojama išsamiai.

Galiausiai, siekiant užtikrinti analitinį nuoseklumą ir tarptautinį palyginamumą, atranka buvo ribojama tik tais žurnalais, kurie leidžiami anglų kalba, kadangi tarptautinėje akademinėje erdvėje būtent šie leidiniai sudaro dominuojančią kriminologinių žinių sklaidos platformą.

Analizuojant mokslinių publikacijų apie internetines patyčias pasiskirstymą atrinktuose žurnaluose, pastebima, kad dauguma jų koncentruojasi keliuose ilgametes tradicijas turinčiuose leidiniuose, ypač „The British Journal of Criminology“, „Crime ir Delinquency“ ir „Criminology“. Šiuose trijuose žurnaluose publikuota beveik 60 proc. visų analizuotų straipsnių (žr. 2 lentelę).

Galima daryti prielaidą, kad moksliniuose žurnaluose, kurie yra leidžiami ilgesnį laikotarpį, galima rasti daugiau analizuojamą tematiką atitinkančių mokslinių publikacijų. Žinoma, absoliutinti čia nevertėtų, nes, pavyzdžiui, tokia žurnale, kaip „Theoretical Criminology“, leidžiamame nuo 1997 m., straipsnių apie internetines patyčias santykinai nėra daug (žr. 2 lentelę). Tad čia svarbu ir mokslinių žurnalų tematika, kurioje specializuojamasi. Nė vienas iš atrinktų mokslinių žurnalų savęs niekada nepozicionavo ir nepozicionuoja kaip skirtas deviacijoms internete ar tuo labiau internetinėms patyčioms analizuoti. Tai klasikiniai kriminologijos žurnalai, kurie puikiai atpažįstami visai kriminologų bendruomenei ir kuriuose siekiama publikuoti atliktų mokslinių tyrimų rezultatus.

Į analizei atrinktų mokslinių leidinių imtį pateko ir gana naujas žurnalas „Annual Review of Criminology“, pradėtas leisti 2018 m. Šis leidinys priklauso žurnalų serijai „Annual Reviews“, kurios pagrindinis tikslas yra publikuoti aukštos kokybės apžvalginius straipsnius, apibendrinančius esmines tyrimų kryptis, pažangą bei metodologines tendencijas tam tikroje mokslo disciplinoje. Tokio pobūdžio leidiniuose dažniausiai publikuojamos ne originalios empirinės studijos, bet konceptualios ar kritinės apžvalgos, kurios tampa atspirties tašku kitiems tyrėjams, siekiantiems greitai ir sistemingai susipažinti su konkrečia mokslo sritimi. Būtent todėl šio tipo straipsniai dažnai yra itin daug cituojami, tačiau ne visada patenka į siauresnio tyrimo atranką, ypač jei analizė orientuota į empirinį turinį. Nors šis žurnalas į atranką pateko dėl aukšto IF (2020 m., 6.348, 2021 m., 9.956), jame identifikuoti tik keli straipsniai, kurie atitiko tyrimo atrankos kriterijus ir buvo įtraukti į analizę.

2 lentelė. 10-ies didžiausių IF 2019–2020 m. turinčių kriminologijos žurnalų sąrašas

Mokslinio žurnalo pavadinimas ir trumpinys	Pavadinimo trumpinys	Leidimo metai	Leidėjas, šalis	IF 2020	IF 2021	Atrinktų analizei mokslinių straipsnių skaičius	Straipsnių skaičius, procentais
„Annual Review of Criminology“	ARC	2018 – iki dabar	„Annual Reviews Inc.“, JAV	6.348	9.956	2	0,94 %
„Criminology“	CRIM	2006 – iki dabar	„Wiley-Blackwell“, JAV	3.879	6.692	32	4,25 %
„Journal of Quantitative Criminology“	JQC	1985 – iki dabar	„Springer New York“, JAV	3.423	4.239	9	4,25 %
„European Journal of Criminology“	EJC	2004 – iki dabar	„SAGE publications“, JAV	1.671	3.644	26	12,26 %
„Theoretical Criminology“	ThC	1997 – iki dabar	„SAGE Publications Ltd“, Jungtinė Karalystė	2.818	3.455	8	3,77 %
„Journal of Criminal Justice“	JCJ	1973 – iki dabar	„Elsevier BV“, Jungtinė Karalystė	2.935	3.366	28	13,21 %
„Journal of Experimental Criminology“	JEC	2005 – iki dabar	„Springer Science+Business Media“, Vokietija	2.308	3.459	10	4,72 %
„Criminology and Criminal Justice“	CCJ	2001 – iki dabar	„SAGE publications“	1.809	2.672	5	2,36 %
„British Journal of Criminology“	BJC	1960 – iki dabar	„Oxford University Press“, Jungtinė Karalystė	1.818	3.226	55	25,94 %
„Crime ir Delinquency“	C&D	1995 – iki dabar	„SAGE Publications Inc.“, JAV	2.188	2.827	37	17,45 %

II tyrimo etapas – mokslinių straipsnių atranka

Vykdamas mokslinių publikacijų atranką dešimtyje kriminologijos žurnalų, buvo remiamasi šiais iš anksto nustatytais kriterijais:

- mokslinės publikacijos, praėjusios recenzavimo procesą. Visos publikacijos buvo atrenkamos tik iš tarptautinių kriminologijos žurnalų, turinčių IF, patenkančių į duomenų bazę „Web of Science“ ir recenzuojamų. Tokiu būdu buvo užtikrinta, kad kiekviena į analizę įtraukta publikacija atitiktų akademinę recenzavimo kokybę. Pasirinkimas remtis duomenų baze „Web of Science“ pagrįstas jos taikomais griežtais žurnalų kokybės vertinimo kriterijais, kurie užtikrina recenzuotų, tarptautiniu mastu pripažintų mokslinių publikacijų atranką. Nors tokiu būdu gali būti eliminuoti kai kurie svarbūs tarpdisciplininiai ar regioniniai žurnalai (pavyzdžiui, indeksuojami „Scopus“), šis pasirinkimas leido išlaikyti aukštą analizuojamų duomenų patikimumą ir atitiktį tyrimo tikslui;
- mokslinės publikacijos, parašytos anglų kalba;
- mokslinių publikacijų paieška atsižvelgiant į publikavimo metus neribojama;
- ieškant mokslinių straipsnių, pasitelkiami šie raktažodžiai (išskirtų raktažodžių ieškoma visame tekste):

Online violence;

Cyber bullying;

Cyber aggression;

Cyber harassment;

Online victimization.

I etapo metu, pasitelkiant skirtingus raktažodžius, iš viso buvo rasti 2 703 moksliniai straipsniai (žr. 3 pav.)

II empirinio tyrimo etapas – papildoma mokslinių publikacijų atranka ir pirminė analizė

Atliekant sisteminę literatūros analizę, į tolesnei analizei skirtų publikacijų sąrašą buvo įtraukiami ir tie moksliniai straipsniai, kuriuose nagrinėjamos tradicinės patyčios, jeigu juose taip pat buvo paliesti klausimai, susiję su internetine erdve. Ši atrankos strategija pasirinkta sąmoningai, atsižvelgiant į tai, kad internetinės patyčios dažnai nėra analizuojamos kaip visiškai atskira fenomeno forma, bet kaip struktūriškai gimininga tradicinėms patyčioms, tik išreikšta kitomis – skaitmeninėmis – raiškos priemonėmis (žr. Vandebosch ir Van Cleemput, 2009). Kaip jau aptarta disertacijos II dalyje, esminis skirtumas tarp šių dviejų patyčių formų dažnai siejamas su jų įgyvendinimo erdve. Siekiant išlaikyti tyrimo apimtį ir aprėpti kuo platesnį

empirinių duomenų lauką, II tyrimo etapo analizė apėmė ir publikacijas, kuriose abi patyčių formos – tradicinės ir internetinės – buvo aptariamose paraleliai arba kaip viena kitą papildančios. Sprendimas įtraukti tokias publikacijas buvo grindžiamas jų turinio analize: vertinta, ar jose internetinių patyčių tematika analizuojama ne paviršutiniškai, bet kaip integrali tyrimo dalis. Šio etapo metu buvo analizuojamos mokslinių straipsnių santraukos.

Anot Geoff'o Wong'o et al. (2013), sprendimas dėl šaltinių įtraukimo ir pašalinimo kriterijų yra vienas iš svarbiausių žingsnių atliekant pusiau sisteminę literatūros analizę, nes taip užtikrinama jos kokybė, todėl II etapo metu buvo toliau išgryninami mokslinių straipsnių atrankos kriterijai:

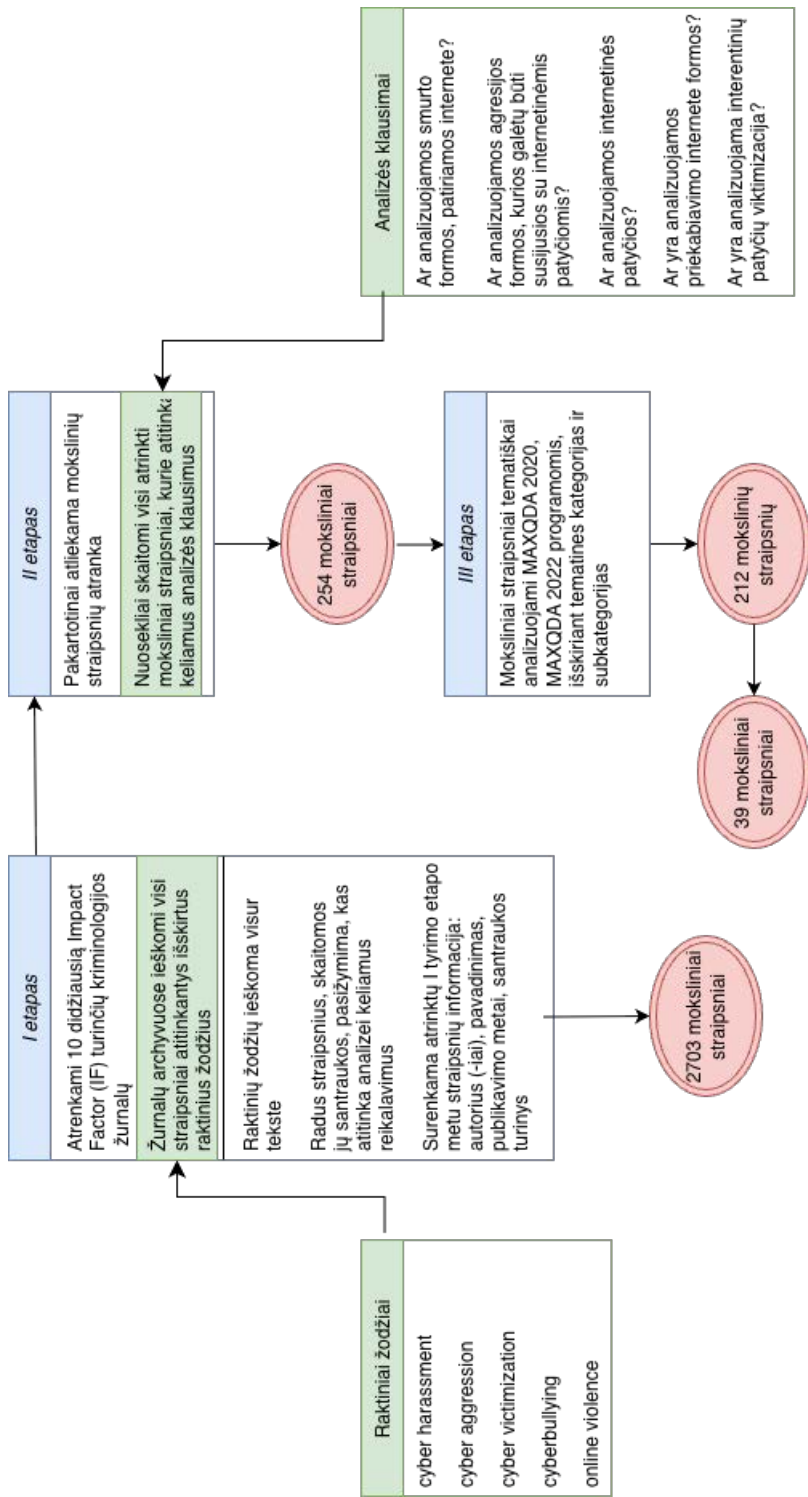
Buvo peržiūrėtos visų 2 703 mokslinių straipsnių santraukos, siekiant nustatyti, ar jose pateikiama informacija atitinka bent vieną iš anksto nustatytų kriterijų, keliamų tolesnei analizei (žr. 3 pav.). Santraukos buvo vertinamos pagal tai, ar straipsniuose:

1. nagrinėjamas internetinių patyčių (angl. *cyberbullying*) reiškiny;
2. analizuojamos smurto internete (angl. *violence*) formos;
3. aptiriamos agresijos (angl. *aggression*) apraiškos, galinčios būti interpretuojamos kaip susijusios su internetinėmis patyčiomis;
4. tiriamos priekabiavimo internete (angl. *cyber harassment*) formos;
5. analizuojamos viktimizacijos internete (angl. *online victimization*) situacijos.

Publikacijos, kurių santraukos atitiko bent vieną iš šių kriterijų, buvo atrinktos tolesnei analizei.

Iš pradinių 2 703 straipsnių buvo atmesti tie, kurie neatitiko išskirtų kriterijų. Visi atrinkti straipsniai buvo publikuoti tarptautiniuose kriminologijos žurnaluose, patenkančiuose į duomenų bazę „Web of Science“, kuriai būdingi aukšti recenzavimo ir kokybės vertinimo standartai. Tokiu būdu buvo užtikrinta, kad kiekviena į analizę įtraukta publikacija atitinka mokslinės produkcijos patikimumo kriterijus.

Po antrosios atrankos dalies, kurios metu buvo vertinamos straipsnių santraukos, toliau nagrinėti atrinkti 254 moksliniai straipsniai, atitinkantys bent vieną iš nustatytų kriterijų. Ši publikacijų grupė sudarė pagrindinę analizei atrinktų mokslinių publikacijų imtį, kuriai buvo taikomas trečiasis (tikslėnis) atrankos etapas. Jo metu kiekvienam straipsniui buvo priskirtas unikalus identifikavimo numeris (nuo 1 iki 254), siekiant užtikrinti duomenų valdymo nuoseklumą ir skaidrumą vėlesniuose analizės žingsniuose.

3 pav. Tyrimo etapų konstravimo schema

III empirinio tyrimo etapas – mokslinių publikacijų analizė

III empirinio tyrimo etape buvo pradėta kokybinė atrinktų 254 mokslinių straipsnių analizė. Visų publikacijų turinys buvo išsamiai peržiūrėtas, siekiant identifikuoti pagrindines temas, teorinius ir metodinius pasirinkimus bei kitus analizei reikšmingus aspektus. Straipsnių tekstai buvo sistemingai skaitomi ir analizuojami, taikant pirminį kokybinį kodavimą, kuris buvo atliekamas naudojant programinę įrangą *MAXQDA 2020*.

Pradiniame kodavimo etape informacija buvo struktūrizuojama remiantis publikacijos vidine sandara – pirmiausia buvo koduojama pagal tokius komponentus, kaip:

- santrauka;
- tyrimo metodologija;
- taikyta teorija;
- tyrimo rezultatai;
- išvados.

Prieš pradėdant kokybinę analizę, papildomai patikslinti atrankos kriterijai, siekiant užtikrinti dar glaudesnę atitiktį tyrimo objektui – internetinių patyčių tematikai. Šio tikslinimo metu iš analizės korpuso buvo pašalinti 42 straipsniai, kuriuose nagrinėjamos gretutinės, tačiau tyrimo klausimui nebūdingos temos (pavyzdžiui, rasizmas, islamofobija, radikalizacija), arba kurie neatitiko akademinės publikacijos reikalavimų (pavyzdžiui, knygų skyriai, recenzijos, redaktorių įžangos, pranešimai apie pataisas).

Galutinį analizės korpusą sudarė 212 straipsnių. Siekiant išsaugoti analizės proceso nuoseklumą ir atsekamumą, jiems buvo išlaikyti tie patys identifikavimo numeriai, kurie buvo priskirti po antrosios atrankos.

Kadangi atrinktuose moksliniuose straipsniuose taikytos tyrimų metodologijos buvo nevienodos, tolesnėje analizėje pasirinkta mišri analizės prieiga. Pirmiausia atlikta kiekybinė publikacijų metaduomenų apžvalga (pavyzdžiui, leidinio tipas, publikacijos metai, autoriai, tyrimų metodai), o vėliau – kokybinė turinio analizė. Į šią analizę buvo įtrauktos 212 mokslinių publikacijų, atrinktų po trijų atrankos etapų (žr. 3 pav.).

III empirinio tyrimo etape duomenų analizė buvo grindžiama P. Bourdieu (1994, p. 14) trijų lygių socialinės realybės struktūra, leidžiančia kompleksiskai nagrinėti kriminologijos akademinio lauko veikimo logiką. Siekiant užtikrinti šio teorinio modelio empirinį pritaikomumą, kiekviename analizės lygmenyje buvo identifikuoti konkretūs analizės vienetai ir rodikliai.

● Makrolygmens analizėje pagrindiniu empiriniu referentu tapo publikacijų pasiskirstymas žurnaluose, turinčiuose skirtingą IF, taip pat

publikavimo geografija, tarptautiškumo požymiai (pavyzdžiui, bendra autorių šalių įvairovė), finansavimo šaltiniai, leidėjų prestižas. Šie duomenys buvo fiksuojami kiekybiškai, o jų interpretacija atlikta turinio analizės pagrindu, siekiant įvertinti, kaip kriminologų veikla padeda jiems generuoti simbolinį, ekonominį, socialinį ir kultūrinį kapitalą mokslo sistemoje.

- Mezolygmens analizėje tyrimo vienetu tapo autoriai ir jų tarpusavio ryšiai. Empiriškai fiksuoti akademinį bendradarbiavimų tinklai (bendra autoriai, instituciniai ryšiai), autoriaus produktyvumas (publikacijų skaičius), cituojamumas, teorinių nuostatų pasikartojamumas bei pasirenkamų tyrimų objektų sąsajos. Analizei naudota tinklų analizės logika (pavyzdžiui, agentų sąsajų žemėlapiai), papildyta teminės analizės duomenimis apie pasirenkamas teorijas bei metodus.

- Mikrolygmens analizė orientuota į tai, kaip konkretūs autoriai (agentai) konstruoja savo profesinį *habitus*. Buvo analizuojamos jų pasirinktos temos, teorinių pozicijų nuoseklumas, naudojami žinių šaltiniai, disciplininis orientavimasis (pavyzdžiui, ar orientuojamasi į kriminologiją, sociologiją, psichologiją ir pan.). Empiriškai tai buvo fiksuojama atliekant kokybinį kodavimą publikacijų turinio lygmeniu, identifikuojant, kaip šie pasirinkimai atspindi sukauptą akademinę patirtį ir agento poziciją akademiniam lauke.

Ši teorinė schema buvo taikyta ne tik visai 212 mokslinių publikacijų imčiai, kuri reprezentuoja platų kriminologų, tyrinėjančių internetines patyčias, spektrą, bet pasitarnavo kaip atrankos loginis pagrindas išskirti tikslingą dominuojančių agentų grupę.

Remiantis mezo- ir makrolygmens analizės rezultatais, iš visos imties buvo atrinktos 39 publikacijos, parašytos tų autorių, kurie pagal simbolinio kapitalo požymius – citavimo rodiklius, h indeksą, publikavimo žurnalų prestižą – buvo identifikuoti kaip dominuojantieji akademinio lauko agentai. Šių autorių analizė buvo būtina siekiant detaliau atskleisti, kokius veikimo modelius ir teorinius pasirinkimus jie institucionalizuoja, kaip formuoja teminius diskurso rėmus ir kokius epistemologinius prioritetus įtvirtina.

Ši atskira analizė buvo esminė siekiant įgyvendinti pagrindinį tyrimo tikslą – rekonstruoti kriminologų veikimo logiką remiantis P. Bourdieu lauko teorija. Ji leido tyrimą vykdyti tiek plačiuoju lygmeniu (remiantis visa 212 mokslinių straipsnių imtimi), tiek specifiniu – orientuotu į dominuojančiuosius lauko agentus (remiantis 39 atrinktų straipsnių analize).

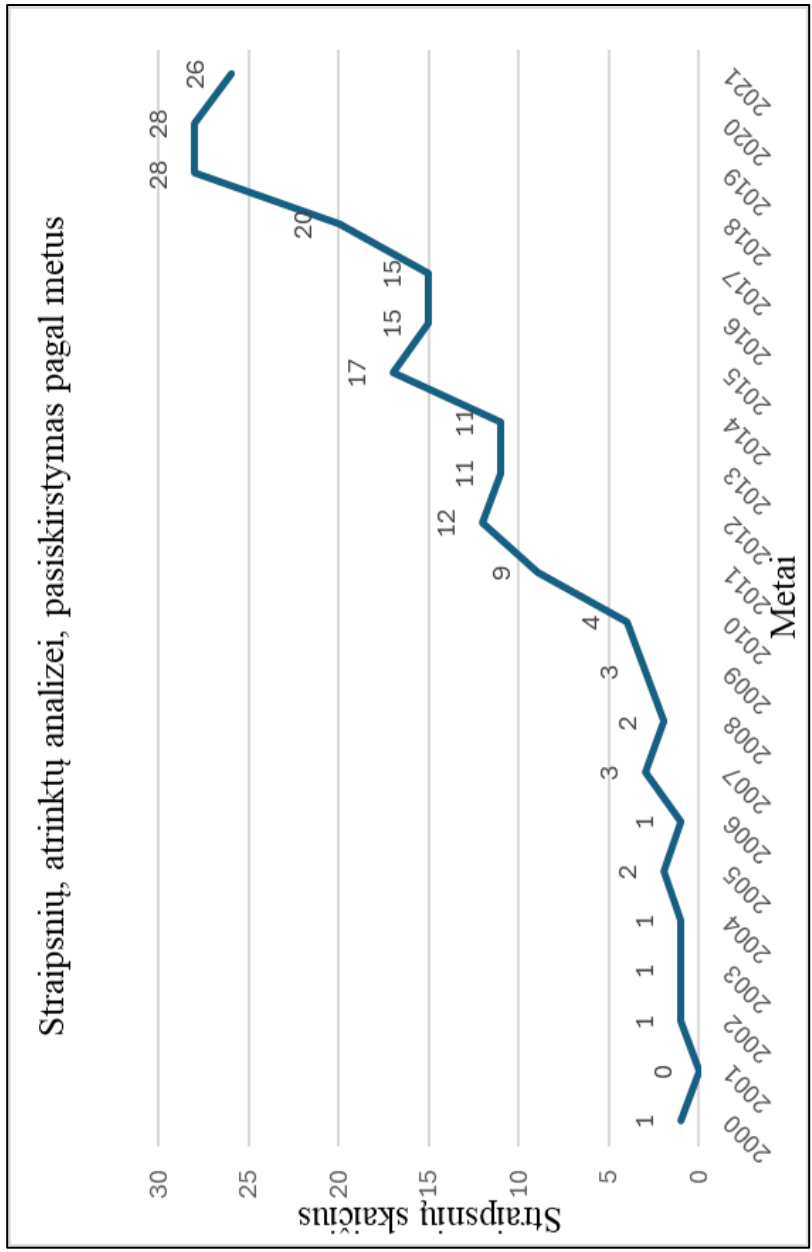
Papildomai atlikta kiekybinė visų 212 publikacijų duomenų apžvalga padėjo nubrėžti kriminologų tyrimų lauko ribas, išryškinti tyrimų pasiskirstymą pagal laiką, bendradarbiavimo tinklus, teminių prioritetų kaitą

bei mokslinės veiklos intensyvumą. Ši analizė sudarė pagrindą tolesnei kokybinei turinio analizei, kurios tikslas buvo ne tik identifikuoti aktyviausius autorius, bet ir giliau suprasti jų intelektualinę poziciją kriminologijos akademiniam lauke.

Visų atrinktų straipsnių kiekybinė apžvalga bei kokybinė turinio analizė buvo atlikta naudojant *Microsoft Excel* bei programas *Maxqda 2020*, *Maxqda 2022*. Duomenų vizualizacijos buvo kuriamos naudojantis programavimo kalba *Python* bei *Microsoft Excel*.

3.3. Tyrimų apie internetines patyčias pozicionavimas kriminologijos akademiniam lauke

Bendrai akademiniam lauke internetinių patyčių tyrimų pradžia galima laikyti 2005–2010 m. (žr. 2 pav.), o, bėgant metams, šių mokslinių publikacijų skaičiai išaugo beveik 6 kartus. Analogiškai ir kriminologijos akademiniam lauke: nuo 2010 m. pradėjo populiarėti internetinių patyčių tyrimų tema. Taip pat Lietuvoje tuo laikotarpiu atsirado pirmieji išsamesni tyrimai apie patyčias, atlikti edukologų, psichologų (daugiau informacijos žr. 3.1. paveikslą). Vėliau, analizuojant jau tyrimo analizei atrinktas mokslines publikacijas, buvo išskirta ir dar viena papildoma publikacijų grupė, kuri įvardyta kaip dominuojančiųjų agentų lauko grupė, t. y. į šios grupės imtį pateko tų mokslininkų, kurie daugiausia publikavosi internetinių patyčių tematika, publikacijos. Tokių autorių iš viso buvo 13 ir jie buvo susiję su 39 mokslinėmis publikacijomis.

3.1. pav. Straipsnių, atrinktų analizei, pasiskirstymas pagal metus

Kriminologijos akademiniame lauke internetinių patyčių tematika išryškėjo kiek vėliau nei kituose moksliniuose laukuose. Nors bendroje akademinėje literatūroje (psichologijos, švietimo, sociologijos, informacinių technologijų) pastebimas augantis susidomėjimas šia tema jau 2005–2010 m., kriminologijoje išsamesni darbai šia tematika pradėti publikuoti daugiausia nuo 2010–2015 m. Lietuvoje tuo laikotarpiu taip pat atsirado pirmieji išsamesni tyrimai apie internetines patyčias, daugiausia inicijuoti edukologų ir psichologų.

Siekiant vizualiai atskleisti šios temos plėtrą ir kriminologijos vietą platesniame akademiniame diskurse, buvo sudaryta linijinė diagrama, kurioje lyginamas bendras internetinių patyčių tematika publikuotų mokslinių straipsnių skaičius ir jų dalis, priskirtina kriminologijos sričiai. Toks vaizdinis palyginimas leidžia aiškiau suprasti, kada ir kokių mastu kriminologai įsitraukė į šios problematikos tyrimus ir kaip tai skyrėsi nuo kitų disciplinų.

Vėliau, atliekant atrinktų publikacijų analizę, išryškėjo dominuojančiųjų agentų grupė – tai autoriai, kurie dažniausiai publikavosi internetinių patyčių tematika kriminologijos lauke. Šiai grupei buvo priskirti 13 autorių, susijusių su 39 mokslinėmis publikacijomis. Jų tekstai buvo nagrinėjami kaip analitinė imtis, reprezentuojanti tuos akademinio lauko dalyvius, kurie turi didžiausią įtaką tematiniam krypties formavimui ir gali būti laikomi simboliškai dominuojančiais šioje srityje.

Analizuojant kriminologijos akademinio lauko publikacijas internetinių patyčių tematika, išryškėja penki pagrindiniai laikotarpiai. Nors kiekvienais metais šių publikacijų skaičius kito, bendra dinamika rodo augantį kriminologų įsitraukimą.

Pirmuoju laikotarpiu (iki 2010 m.) publikacijų kiekis buvo nedidelis – šiuo metu tik pradėta kryptingiau domėtis internetinėmis patyčiomis ir daugiau darbų buvo iš kitų disciplinų. Į šį laikotarpį patenka visi nuo 2000 m. publikuoti kriminologijos straipsniai, kurie atitiko tyrimo atrankos kriterijus, tačiau šiame etape tematika dar nebuvo aiškiai suformuluota kaip savarankiška tyrimų kryptis.

Antruoju laikotarpiu (2010–2012 m.) išryškėjo pirmieji tikslingesni tyrimai, kuriuose internetinės patyčios analizuojamos kriminologijos kontekste. Šiuo metu publikuoti 25 straipsniai, tarp kurių pasirodo pirmosios autorių, kurie vėliau pasikartoja analizės korpuse ir laikytini aktyvesniais šios temos tyrėjais, publikacijos: Thomas J. Holt'as, Maria M. Tofi, David'as P. Farrington'as ir Jean'as-Louis'as van Gelder'is (žr. 4 pav.). Minėtų autorių dominavimas šiame etape nėra grindžiamas vien publikacijų kiekiu, bet tuo, kad jie išlieka aktyvūs ir vėlesniais laikotarpiais, formuodami teminę ir teorinę

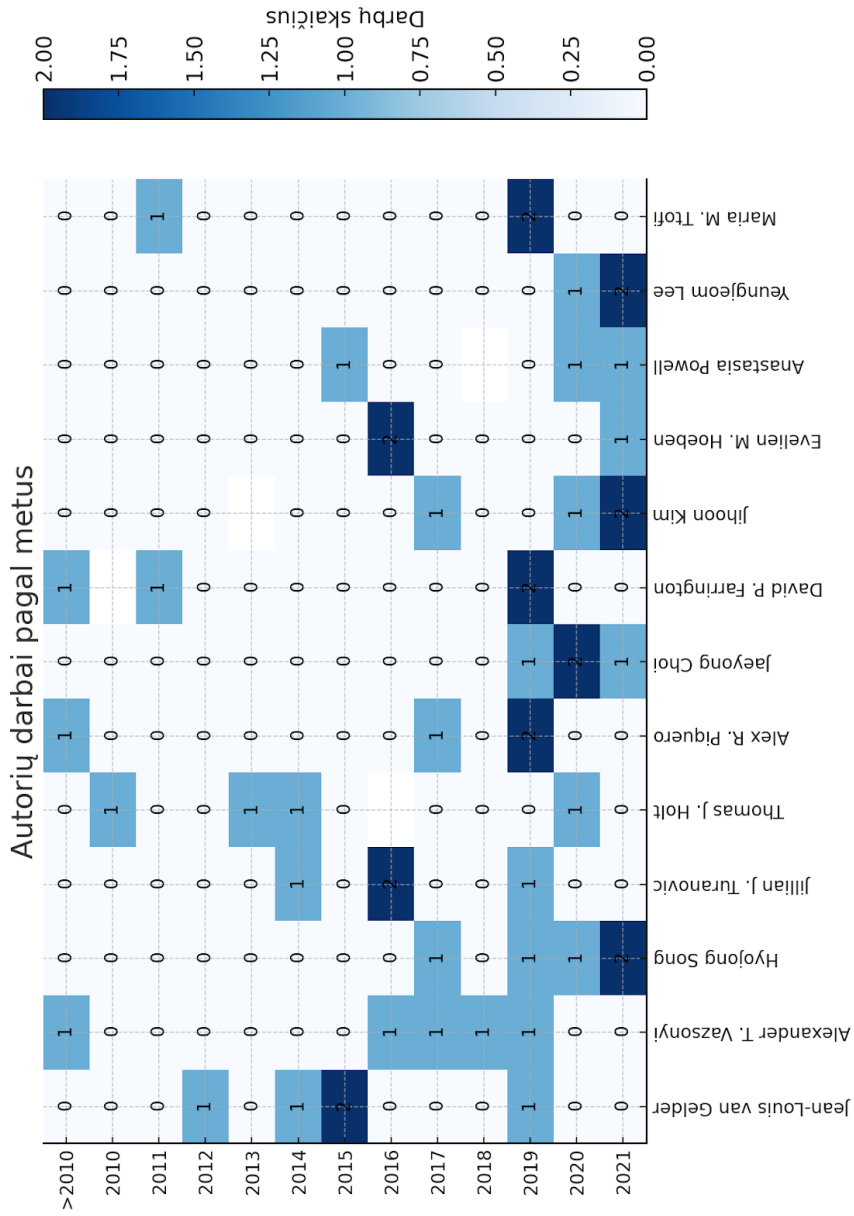
tyrimų kryptį. Publikacijos daugiausia buvo spausdinamos tokio pobūdžio kriminologiniuose žurnaluose, kaip „Journal of Criminal Justice“ (toliau – JCJ), „Crime ir Delinquency“ (toliau – C&D), „Criminology“ (toliau – CRIM) bei „British Journal of Criminology“ (toliau – BJC).

Trečiuoju laikotarpiu (2014–2015 m.) publikuoti 28 straipsniai. Išryškėja kai kurių autorių tvarus įsitraukimas: pavyzdžiui, pasirodo trys J. L. van Gelder’io publikacijos ir po vieną T. J. Holt’o bei naujai pasirodžiusios Anastasios Powell (žr. 4 pav.). Pradedama plėstis žurnalų spektras: be anksčiau minėtųjų atsiranda ir publikacijų žurnale „European Journal of Criminology“ (toliau – EJC).

Ketvirtasis laikotarpis (2017–2019 m.) pasižymi didžiausiu publikacijų šuoliu – iš viso identifikuoti 64 straipsniai. Greta jau minėtų aktyvių autorių (A. Powell, T. J. Holt’o, M. M. Ttofi, D. P. Farrington’o) į analizės korpusą patenka ir nauji autoriai, kaip Alexander’is T. Vazsonyi’is (trijų publikacijų bendraautoris), Jillian’a J. Turanovic, Hyojong’as Song’as, Seong’as-Sik’as Lee bei Alex’as R. Piquero’as (žr. 4 pav.). Vieni jų pasižymi publikacijų kiekiu, kiti – bendradarbiavimu keliose reikšmingose studijose. Žurnalų spektras taip pat išlieka platus, dominuoja JCJ, EJC, CRIM, Ci&D ir BJC.

Nuo 2020 m. (iki 2021 m. imtinai) fiksuojamas santykinis publikacijų sumažėjimas: 2020 m. – 28, 2021 m. – 26 straipsniai. Šis kritimas galėjo būti susijęs su COVID-19 pandemijos laikotarpiu, tačiau vertinti tai kaip tvarią mažėjimo tendenciją kol kas per anksti. Šio laikotarpio publikacijų skaičiai vis dar prilygsta ankstyviesiems etapams, todėl tematika išlieka aktuali.

Bendroje analizėje, remiantis pasikartojančių autorių buvimu, publikacijų skaičiumi bei jų pozicija kriminologiniuose žurnaluose, identifikuota dominuojančiųjų agentų grupė – 13 aktyviausių autorių, kurie susiję su 39 publikacijomis iš viso analizės korpuso. Jų indėlis analizuojamas kaip akademinės galios formavimo procesas, turintis įtakos tyrimų kryptčiai, žinių gamybos normoms ir teorinių prieigų pasirinkimui.

4 pav. Dažniausiai internetinių patyčių tematika publikuotų darbų pasiskirstymas pagal metus

Nors analizės metu identifikuoti kriminologai, priskirti prie dominuojančiųjų agentų grupės, nėra publikavę itin didelio kiekio straipsnių internetinių patyčių tematika, jų indėlis šioje srityje vis dėlto laikytinas reikšmingu. Šių autorių pozicijas akademiname lauke sustiprina ne tik jų pasikartojantis dalyvavimas įvairiuose publikavimo laikotarpiuose, bet ir santykinai aukšti individualūs mokslinės įtakos rodikliai, tokie kaip h indeksas. Analizuojant šių autorių h indekso reikšmes (žr. 1 priedą), matyti aiški jų cituojamumo persvara, palyginti su kitais kriminologijos atstovais, kurie analizės metu į dominuojančiųjų agentų grupę nepateko. Tai leidžia teigti, kad jų moksliniai darbai ne tik dažniau įtraukiami į akademinį diskursą, bet ir daro didesnę epistemologinę įtaką kriminologų bendruomenėje, formuodami tyrimų kryptis ir teorines orientacijas, net jei jų publikacijų skaičius šia konkrečia tematika yra ribotas.

Apibendrinant šią informaciją, galima teigti, kad ilgainiui atsiranda daugiau tyrėjų, kurie pradeda tyrinėti internetinių patyčių lauką, o vienus dominuojančius lauko agentus pakeičia kiti. Kartu plečiasi ir lauko ribos, vis dažniau ir daugiau tyrinėjami moksliniai žurnalai pradeda publikuoti mokslinius straipsnius apie internetines patyčias, matyti aiškūs mokslinių publikacijų augimo skaičiai ir, remiantis šiuo rodikliu, temos analizės aktualumas. Atsižvelgiant į 2 paveiksle pateikiamą informaciją, galima matyti, kad po produktyvesnių metų eidavo keletas ne tokių produktyvių metų, per kuriuos, palyginti su iki tol buvusiais publikacijų skaičiais, jokių drastiškų kritimų nebūta, priešingai, buvo palaikomas tam tikras tolygus publikacijų skaičius: pavyzdžiu, įvykus 2014–2015 m. šuoliui, 2016–2017 m. publikacijų skaičius buvo tolygus. Tokie nežymūs pabangavimai gali būti susiję ir su žurnalų vadybinių klausimų sprendimu: mokslinių tyrimų atlikimo periodiškumu, recenzavimo proceso įgyvendinimu etc.

3.4. Ekonominio ir simbolinių kapitalų įtvirtinimas kriminologijos lauke

Tyrimų finansavimo analizė padeda suprasti, kaip kriminologų darbus veikia išorinės, su internetinių patyčių problema susijusios interesų grupės. Tikslinga atkreipti dėmesį į sąlygas, kuriomis buvo vykdomi tyrimai bei publikuojami jų rezultatai, įskaitant (ne)finansavimo šaltinius. Dauguma mokslinių žurnalų reikalauja, kad autoriai pateiktų informaciją apie tyrimo ar publikacijos finansavimą, nurodytų ar darbai buvo paremti projektinėmis, institucinėmis ar kitomis lėšomis. Vis dėlto atliktos analizės duomenimis, beveik pusėje visų

nagrinėtų publikacijų tokia informacija apskritai nebuvo pateikta (žr. 3 lentelę).

Šis informacijos trūkumas gali būti aiškinamas keliais aspektais: kai kuriais atvejais finansavimo iš tiesų galėjo nebūti arba autoriai galėjo nemanyti, kad tai nurodyti būtina. Neatmestina, kad tam tikri žurnalai nenumato privalomos finansavimo deklaracijos pateikimo. Tokie skirtumai kelia klausimų ne tik apie tyrimų finansavimo skaidrumą, bet ir apie akademinės gamybos infrastruktūros matomumą tiriamoje teminėje srityje.

Galimos šio informacijos trūkumo priežastys apima:

- Moksliniai žurnalai tokios informacijos pateikti nereikalauja.
- Nėra finansavimo šaltinio, kurį būtų galima nurodyti, nes, pavyzdžiui, tyrimas galėjo būti atliktas savarankiškai ir be papildomo finansavimo, finansuota iš institucijos, kurioje dirbama, lėšų, pavyzdžiui, kaip dalis darbo užmokesčio etc. (dalyje mokslinių straipsnių, kuriems finansavimas nebuvo gautas, taip ir buvo nurodyta).
- Konfidencialumo apribojimai, kai atlikti tyrimai galėjo būti finansuojami iš privačių įmonių ar valstybinių institucijų biudžetų, tačiau sutartyse gali būti nustatyta, kad finansavimo šaltinis negali būti viešinamas.
- Finansavusios institucijos neprašo, kad tokia informacija būtų pateikiama viešinant mokslinio tyrimo metu gautus rezultatus.
- Autoriai gali pamiršti arba nežino, kad tokio pobūdžio informaciją reikia pridėti.
- Kitos priežastys.

3 lentelė. Mokslinių straipsnių ar juose pristatomų tyrimų finansavimo šaltiniai

Straipsniuose deklaruota informacija dėl finansavimo	Pavyzdžiai	Kiekis
Finansuota		74
Anoniminiai finansavimo šaltiniai	Deklaruojama, kad, siekiant apsaugoti tyrimo dalyvius, tyrimą finansavusi organizacija taip pat nebuvo skelbiama	1
Finansuota mokslo įstaigų, kuriose dirbama	Universitetiniai fondai, stipendijos (pvz., <i>Grant for Faculty Mentoring Undergraduate Research at the University of Pennsylvania</i> etc.)	9

Straipsniuose deklaruota informacija dėl finansavimo	Pavyzdžiai	Kiekis
Finansuota		74
Nacionalinės lėšos	Nacionalinės mokslinių projektų finansavimo agentūros (pvz., <i>Australian Research Council, Netherlands Organization for Scientific Research</i>), suinteresuotos institucijos, skiriančios lėšas moksliniams tyrimams finansuoti (pvz., <i>National Institute of Justice, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice</i> etc.)	47
Doktorantūros studijų krepšelis	Ankstyvosios pakopos mokslininkų finansavimo šaltinis: doktorantūros studijų krepšelis	4
Tarptautinių fondų lėšos	Tarptautiniai finansavimo šaltiniai (pvz., <i>European Research Council, Consolidator Grant, European Union's Horizon 2020 Research and Innovation Programme</i> etc.)	4
Visuomeninės lėšos	Fondai, iniciatyvos, kurios apibūdinamos kaip visuomenės narių surinktos lėšos (pvz., <i>Geelong Community Foundation, Big Lottery Fund</i>)	2
Privačių fondų / verslų finansuotas tyrimas	Privatūs fondai, remiantys socialinius tyrimus (pvz., <i>Campbell Collaboration, Fondazione Cassa di Risparmio di Modena</i>)	7
Nefinansuota		35
Nėra informacijos		103
IŠ VISO		212

Analizuojant nacionalinių agentūrų ir struktūrų finansavimo mechanizmus, lieka neatsakytas svarbus klausimas: ar pirminė iniciatyva tyrimams kyla iš pačių mokslininkų, identifikuojančių probleminę sritį, ar iš nacionalinių institucijų, kurios per viešus konkursus formuoja tyrimų prioritetus. Kitaip tariant, lieka neaišku, ar tyrimų kryptys labiau atsiranda reaguojant į mokslininkų iniciatyvą, ar yra nulemiamos institucinių užsakymų logikos. Šiame tyrime atskirų nacionalinių programų turinys ir veikimo principai nebuvo nagrinėti, todėl detalesnė analizė šiuo aspektu nebuvo atliekama.

Beveik ketvirtadalyje analizuotų mokslinių straipsnių buvo deklaruota, kad tyrimai nebuvo finansuoti. Tuo tarpu likusių publikacijų (maždaug 30 proc.) atveju nurodyta, kad tyrimams buvo skirtas finansavimas, kartu pateikiant ir konkretų jo šaltinį (žr. 3 lentelę). Lentelėje išskirti visi paminėti finansavimo šaltiniai: nuo nacionalinių mokslinių tyrimų agentūrų iki konkrečių programų tam tikroms socialinėms problemoms (įskaitant internetines patyčias) spręsti.

Tyrimų finansavimo šaltiniai leidžia įvertinti, koku mastu kriminologai, veikiantys internetinių patyčių tyrimų lauke, yra susiję su platesnėmis mokslo politikos, viešojo administravimo ir socialinių problemų valdymo struktūromis. Surinkti duomenys rodo, kad šie tyrimai dažniausiai finansuojami nacionaliniu lygmeniu: lėšos skiriamos iš nacionalinių mokslo tarybų, ministerijų, valstybinių agentūrų ar kitų institucijų, kurios arba remia mokslinius tyrimus plačiaja prasme, arba yra tiesiogiai suinteresuotos vaikų, jaunimo, švietimo, saugumo ar skaitmeninės aplinkos problemų sprendimu.

Toks finansavimo pobūdis rodo, kad internetinės patyčios akademiniam lauke įsitvirtina ne tik kaip teorinio pažinimo objektas, bet ir viešosios politikos problema. Nacionalinės finansavimo agentūros, skirdamos lėšas šios temos tyrimams, kartu prisideda prie to, kokie klausimai laikomi prioritetiniais, kokios tyrimų kryptys yra palaikomos ir kokios žinios vėliau gali būti naudojamos prevencijos, reguliavimo ar praktinių intervencijų pagrindimui. Tiesa, nacionalinis finansavimas šiuo atveju nereiškia tyrimų lokalumo. Veikiau jis rodo, kad nacionalinės institucijos gali veikti kaip reikšmingi agentai, padedantys formuoti tarptautiniu mastu atpažįstamą mokslinę darbotvarkę.

Analizuoti moksliniai tyrimai išlieka aktualūs tik lokaliai bendruomenei. Priešingai, šiame darbe analizuoti moksliniai straipsniai nėra lokalūs: jie publikuojami tarptautiniuose, gerai atpažįstamuose kriminologijos žurnaluose ir rengiami tarptautine akademinė anglų kalba. Tai rodo, kad tyrimų rezultatai yra įtraukiami į tarptautinę mokslinės komunikacijos erdvę, kurioje veikia specifinės publikavimosi, citavimo ir akademinio atpažįstamumo taisyklės. Šiuo požiūriu tarptautinis publikavimas gali būti suprantamas ir kaip kriminologijos akademinio lauko doxa dalis: kaip savaime suprantama nuostata, kad reikšmingi tyrimai turi būti matomi tarptautiniuose žurnaluose, o jų vertė siejama su atpažįstamumu, citavimu ir simbolinio kapitalo kaupimu. Kartu svarbu atsižvelgti į tai, kad finansuojamuose projektuose dažnai numatomi ir kiti rezultatų sklaidos būdai, kurie šiame darbe plačiau nėra analizuojami. Greta mokslinių publikacijų gali būti rengiamos ataskaitos, rekomendacijos suinteresuotoms šalims, politikos

formuotojams ar kitoms institucijoms, kurios tiesiogiai prisideda prie tyrimų finansavimo arba jų rezultatų pritaikymo praktikoje.

Dalis autorių nurodė, kad tyrimus finansavo institucija, kurioje jie dirba, tačiau nebuvo detalizuota, ar šiam tikslui buvo skirtos papildomos lėšos. Tokie atvejai leidžia daryti prielaidą, kad tyrimai galėjo būti vykdomi kaip įprastos mokslininko veiklos dalis, be atskiro projekto ar tikslinio finansavimo. Prie šios kategorijos galima priskirti ir doktorantūros studijų finansavimą: 4-iose publikacijose buvo nurodyta, kad tyrimai buvo paremti doktorantūros studijų krepšeliu. Tokie finansavimo šaltiniai siejami tiek su instituciniu, tiek su nacionaliniu mokslo rėmimo kontekstu, tačiau jų tikslinė orientacija į internetinių patyčių tematiką dažniausiai nebuvo aiškiai įvardyta.

Svarbu pažymėti, kad tik 4-iose iš 212 analizuotų straipsnių buvo nurodyta, jog tyrimai finansuoti tarptautinėmis lėšomis. Šis rezultatas leidžia atskirti dvi skirtingas tarptautiškumo formas: tarptautinį matomumą ir tarptautinį finansavimą. Analizuoti straipsniai nėra lokalūs, nes jie publikuojami tarptautiniuose, gerai atpažįstamuose kriminologijos žurnaluose ir įtraukiami į tarptautinę citavimo bei akademinio pripažinimo sistemą. Tačiau jų finansavimo struktūra dažniausiai išlieka nacionalinė. Todėl galima teigti, kad kriminologai, tiriantys internetines patyčias, tarptautiniame akademiniam lauke pirmiausia kaupia simbolinį kapitalą per publikacijas, o ne ekonominį kapitalą gautą per tarptautinių projektų finansavimą.

Taip pat neatmestina, kad internetinių patyčių tyrimai dažniau galėjo būti laikomi lokaliais arba susijusiais su konkrečiomis švietimo ar jaunimo politikos sistemomis, todėl juos sunkiau pozicionuoti kaip globalios svarbos tarpdisciplininius klausimus, atitinkančius didelio masto tarptautinių konsorcių logiką. Tokiose schemose, kaip „Horizon 2020“, prioritetas teikiamas temoms, kurios ne tik pasižymi inovatyvumu, bet ir yra strategiškai svarbios visai Europos Sąjungai. Tad tyrėjams, dirbantiems siauresnėse ar socialiniu požiūriu mažiau matomose srityse, tampa sudėtinga įrodyti temos tarptautinį aktualumą, praktinį poveikį ir gebėjimą integruotis į didelio masto tarpdisciplinines programas. Nebuvo atlikta atskira analizė, vertinanti, kiek lėšų iš „Horizon 2020“ biudžeto buvo skirta tyrimams, susijusiems su internetinėmis patyčiomis, ypač tiems, kuriuose dalyvavo kriminologai, finansuoti.

Dar vienas nurodomas finansavimo šaltinis – privačių fondų ar verslo struktūrų lėšos. Tarp jų galima išskirti tokius ilgalaikius tyrimus remiančius fondus, kaip *Campbell Collaboration* ir kitus, prisidedančius prie faktais grįstos kriminologijos plėtros. Tokie fondai dažnai finansuoja tyrimus,

kuriuose siekiama spręsti konkrečias socialines problemas bendradarbiaujant su įvairiais suinteresuotais agentais.

Ši finansavimo forma atspindi bendresnes šiuolaikinės akademinės veiklos tendencijas – ieškoma išorinių finansavimo šaltinių, leidžiančių įgyvendinti tyrimus nacionaliniu ar tarptautiniu mastu. Tuo pagrindu kuriamos įvairios finansavimo programos, kurios tampa svarbiu žinių perdavimo ir bendradarbiavimo mechanizmu tarp akademinio ir politinio laukų. Šiuo atveju išorinis finansavimas (ekonominis kapitalas) ne tik suteikia galimybę atlikti tyrimus, bet ir prisideda prie akademinės reputacijos formavimo, t. y. simbolinio kapitalo kaupimo (Savelsberg ir Flood, 2004, p. 1031).

Kriminologų kuriamas mokslas, kuris, pirmiausia, yra skirtas praktiniam pritaikomumui, iš esmės priklauso nuo finansuotojų. Jų užsakymai formuoja ir mokslininkų atliekamų tyrimų darbotvarkes, t. y. tiesiogiai arba ne moksliniais tyrimais atkuriamos tam tikros institucijų versijos apie aplinką ir joje egzistuojančią problemą, kas dažnai susiaurina paties mokslinio tyrimo rėmus (Giacomantonio et al., 2022, p. 3).

Kaip matyti, tokių privačių finansuotojų, kaip *Campbell Collaboration*, atsiradimas lauke tik nurodo, kad bent jau dalis kriminologų yra suinteresuoti faktais grįstos kriminologijos plėtojimu. Būtent tokių finansuotojų keliami reikalavimai moksliniams tyrimams susiję su požiūriu, kad jeigu bus priimti teisingi sprendimai dėl tyrimų strategijos ir investuota į metodologiškai patikimas mokslinių tyrimų programas, laikui bėgant bus sukurta solidi faktų bazė, kurioje kiekvienas atliktas eksperimentinis tyrimas kartu papildys mokslininkų turimas žinias (Hough, 2011, p. 206). Svarbu paminėti, kad organizacijos *Campbell Collaboration* įkūrėjai buvo kriminologai L. W. Sherman'as, John'as E. Eck'as ir D. P. Farrington'as (Sherman, 2009, p. 16)

Apibendrinant šią dalį, galima teigti, kad internetines patyčias tyrinėjančių kriminologų veikla dažnai funkcionuoja pagal paklausos ir pasiūlos principą. Kai valstybė, politinės institucijos ar socialinės grupės aiškiai parodo suinteresuotumą, atsiranda užsakomojo pobūdžio tyrimų, kurių tikslas – spręsti konkrečias praktines problemas. Tokie tyrimai neretai orientuoti į politikos formavimą, socialinės kontrolės priemones ar viešosios tvarkos palaikymą.

Savo ruožtu, reikšmingoje dalyje (beveik pusėje) analizuotų publikacijų apskritai nepateikiama informacija apie finansavimo šaltinius. Šis informacijos vakuumas gali būti interpretuojamas keliais būdais. Viena vertus, jis gali rodyti tyrėjų siekį atsiriboti nuo išorinių interesų ir deklaruoti

tam tikrą akademinį neutralumą. Kita vertus, tai gali būti struktūrinio neskaidrumo simptomas, kai finansavimas, o kartu ir tyrimų kryptingumas lieka nenurodytas, nors iš tikrųjų veikia.

Tai leidžia formuluoti dvi tyrimo išvalgas. Pirma, internetinių patyčių tyrimai kriminologijoje dažnai įgauna instrumentinį pobūdį: jie dažniau atsiranda ten, kur socialinis reiškinyss jau yra tapęs politinės ar viešosios darbotvarkės objektu. Antra, nors beveik pusėje analizuotų publikacijų nėra aiškios informacijos apie finansavimo šaltinius, dalis atvejų leidžia svarstyti apie tam tikrą priklausomybę nuo išorinių užsakovų, kuri gali turėti įtakos tyrimų temų pasirinkimui ar interpretacijai. Šis aspektas atspindi platesnes kriminologijos lauko veikimo sąlygas, kuriose simbolinio kapitalo kaupimas gali būti susijęs ne vien su akademinė autonomija, bet ir su gebėjimu atliepti dominuojančiųjų interesus. Toks kontekstas kelia klausimų apie tai, kiek kriminologijos tyrimai reflektuoja akademinės disciplinos prioritetus ir kiek – platesnės sociopolitinės aplinkos struktūrinius reikalavimus.

3.5. Dominuojančioji kriminologų grupė: simbolinio kapitalo telkimo praktikos

Šioje darbo dalyje bus analizuojamas empirinio tyrimo metu išgrynintas ir apibrėžtas internetinių patyčių tyrimų laukas bei dominuojanti kriminologų grupė, aktyviausiai tyrinėjanti šią temą. Bus analizuojami šios grupės veikimo principai ir ribos. Siekiama atskleisti, kokias strategijas pasitelkia kriminologai, konkuruodami dėl akademinės galios bei simbolinio ir kitų formų kapitalo įtvirtinimo ir išlaikymo, taip pat kaip šie veikimo principai daro įtaką jų profesinei veiklai ir mokslinių tyrimų kryptims.

Atliekant analizuotų publikacijų kiekybinę apžvalgą ir kokybinę analizę, pastebėta, kad internetinių patyčių tyrimų srityje publikacijos dažniausiai rengiamos mažose tyrėjų komandose. Vienam straipsniui teko apie 2,5 autoriaus. Tai iš dalies skiriasi nuo bendrų socialinių mokslų publikavimo tendencijų, kuriose pastaraisiais dešimtmečiais stebimas reikšmingas perėjimas nuo individualaus prie kolektyvinio publikavimo modelio (Milojevic et al., 2018; Fisher et al., 1998). Šį pokytį lemia siekis spartinti tyrimų įgyvendinimą ir padidinti mokslinių rezultatų matomumą bei cituojamumą.

Rezultatai rodo, kad kriminologijos akademiniam lauke publikacijos tebelaikomos vienu svarbiausių simbolinio kapitalo šaltinių. Pastebėta, kad nemažai tyrimų buvo rengiami bendradarbiaujant su kitais autoriais, o tai leidžia daryti prielaidą apie egzistuojantį spaudimą dėl publikacijų skaičiaus

bei siekį būti matomiems mokslo vertinimo sistemose. Šis spaudimas iš dalies siejasi su tuo, kad prestižiniai žurnalai, turintys aukštą IF, tebėra svarbus matavimo vienetas vertinant tyrėjų produktyvumą ir jų vietą akademinėje hierarchijoje.

Tyrimo metu taip pat išryškėjo publikavimo logikos niuansai, susiję su atrinktais šaltiniais. Nemažoje dalyje analizuotų šaltinių nurodoma, kad žurnalų leidėjai gali daryti strateginius sprendimus, pavyzdžiui, riboti tam tikrų temų ar straipsnių tipų priėmimą, jei manoma, kad jie nesulauks didelio cituojamumo. Tai kuria nelygiavertę konkurencinę aplinką tarp mokslininkų ir gali lemti tam tikrų temų (pavyzdžiui, nišinių ar kontekstualiai svarbių, bet ne globaliai „populiarių“) marginalizavimą.

Šios tendencijos rodo, kad simbolinio kapitalo kaupimas kriminologijos lauke glaudžiai susijęs ne tik su atliktų tyrimų kokybe, bet ir su gebėjimu prisitaikyti prie akademinės produkcijos vertinimo logikos. Tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad dalis šios logikos yra orientuota į kiekybinius, o ne kokybinius kriterijus, o tai gali formuoti ir tyrimų kryptis, pasirenkamus tyrimo objektus bei publikavimo strategijas.

Šiame poskyryje analizuojami kriminologijos lauke išsiskiriantys autoriai, kurie aktyviausiai prisidėjo prie internetinių patyčių tyrimų krypties formavimo. Remiantis empiriniais duomenimis, identifikuoti devyni autoriai, kurių publikacijos dažniausiai pasikartoja analizuotame tyrimų korpusė. Jie buvo keturių arba penkių straipsnių, kuriuose nagrinėjama internetinių patyčių tematika, bendraautoriai (žr. 5 ir 6 pav.). Šių autorių nuoseklus ištraukimas į temą leidžia juos laikyti dominuojančiais šio lauko agentais, turinčiais įtakos tyrimų kryptį, konceptualiai plėtrai ir akademinėi darbotvarkei.

Identifikuoti autoriai:

- J. L. van Gelder'is;
- A. T. Vazsonyi'is;
- H. Song'as;
- J. J. Turanovic;
- T. J. Holt'as;
- A. R. Piquero'as;
- Jae Yeong'as Choi;
- D. P. Farrington'as;
- Jihoon'as Kim'as.

Papildomai buvo išskirti dar keturi autoriai, kurių kiekvienas yra pagrindinis autorius ar bendraautoris trijose atskirose mokslinėse publikacijose, susijusiose su internetinių patyčių tematika (žr. 5 ir 6 pav.). Nors jų indėlis kiek mažesnis kiekybiškai, šių autorių pasikartojimas leidžia

juos laikyti reikšmingais lauko dalyviais, prisidedančiais prie šios tyrimų krypties plėtojimo:

- Evelien'a M. Hoeben;
- A. Powell;
- Yeungjeom'a Lee;
- M. M. Ttofi.

Remiantis P. Bourdieu lauko teorija, šie autoriai toliau analizuojami ne kaip individualios asmenybės, bet kaip agentai – tam tikras socialinių, kultūrinių ir akademinų charakteristikų sankaupas įkūnijantys modeliai, atspindintys specifines pozicijas tiriamame akademiname lauke.

Dominuojantieji autoriai savo publikacinį aktyvumą demonstravo dviem laikotarpiais: pirmoji publikacijų banga fiksuota 2014–2016 m., o antroji – 2019–2021 m. (žr. 4 pav.). Būtent šiais laikotarpiais daugiausia publikacijų, nagrinėjančių internetines patyčias, paskelbė 13 analizuojamų autorių, o tai leidžia manyti, kad būtent šiuo metu jie įsitvirtino kaip ryškiausi šios tyrimų krypties dalyviai.

Svarbu pažymėti, kad, nors bendras kriminologinis susidomėjimas internetinėmis patyčiomis pasireiškė jau 2000–2010 m., o pirmasis pastebimesnis publikacijų augimas fiksuotas 2010–2012 m., dominuojančiųjų agentų įsitraukimas ir reikšmingas indėlis lauke prasidėjo kiek vėliau. 2010–2013 m. jų publikacijų skaičius buvo nežymus, tad šį laikotarpį galima vertinti kaip parengiamąjį etapą, kuriame vyko projektų planavimas, finansavimo paieška ar empiriniai tyrimai, lėmę vėlesnį publikacinį suaktyvėjimą.

Žinoma, čia gali būti svarbus ir kitas aspektas – simbolinio kapitalo perkėlimas iš vienos tematikos į kitą. Remiantis P. Bourdieu teorija, akademiname lauke sukauptas simbolinis kapitalas (pavyzdžiui, reputacija, tinklaveika, ankstesnė publikacinė patirtis) gali būti perkeliamas į naujus teminius segmentus, ypač jei jie tampa akademiškai ar socialiai aktualūs. Analizuojant dominuojančiųjų autorių įsitraukimą į internetinių patyčių tematiką, galima išvelgti, kad kai kurie jų iki tol aktyviai publikavosi artima kriminologijos ar socialinės kontrolės tema (ypač tai atsispindi analizuojant šių autorių h indeksus). Pastebėjus augančią publikacijų apimtį bei didėjančią šios temos paklausą prestižiniuose žurnaluose, autorių strateginis perėjimas į šį tyrimų lauką gali būti interpretuojamas kaip bandymas konvertuoti turimą kapitalą į poziciją naujai susiformavusioje nišoje.

Šis procesas taip pat gali būti vertinamas kaip racionalus akademinio lauko veikimo rezultatas – autoriai, matydami palankias sąlygas didinti cituojamumą, finansavimą ar tarptautiškumą, prisitaiko prie dominuojančių mokslo tendencijų. Toks prisitaikymas ne tik sustiprina jų pozicijas

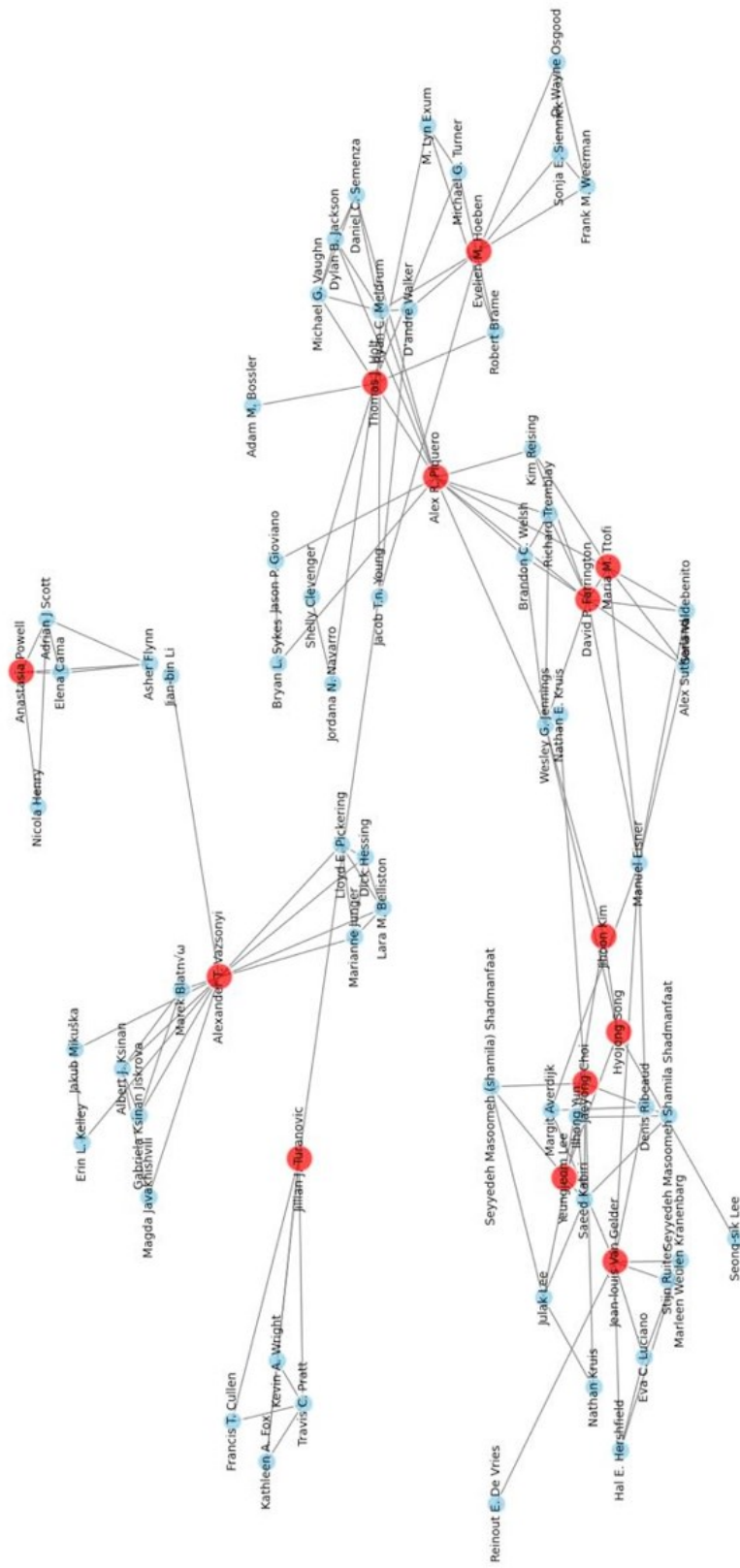
simbolinio kapitalo kaupimo prasme, bet ir padeda konsoliduoti pačią internetinių patyčių tyrimų kryptį kaip atskirą ir vis labiau matomą akademinį segmentą kriminologijos lauke.

Šiame darbe atliekant analizę, buvo pastebėta, jog tas faktas, kad autoriai yra publikavę 3–5 mokslines publikacijas apie internetines patyčias, nebūtinai nurodo, jog būtent ši tema yra jų pagrindinis tyrimų objektas. Priešingai, veikiau vien tai, kad, analizuojant didžiausią IF turinčius kriminologijos lauko žurnalus ir neribojant jų publikavimo laiko, galima rasti tik po 3–5 publikacijas parašiusius mokslininkus, priskiriamus lauko dominuojančiųjų grupei, gali signalizuoti apie kriminologų, kaip akademinio lauko agentų, menką dėmesį internetinėms patyčioms kaip reiškiniui. Taip pat galima kelti hipotezę, kad internetinės patyčios kaip tyrimų tema gali būti neaktuali ir leidėjams, kurie renkasi priimti vienas ar kitas mokslines publikacijas. Žinoma, negalima atmesti ir prielaidos, kad internetinių patyčių tyrėjai kriminologai yra linkę savo darbus publikuoti tematinuose moksliniuose žurnaluose arba kituose mažiau įtakos turinčiuose kriminologijos lauko žurnaluose, kurie nepateko į tyrimo imtį. Visgi šio tyrimo objektas – aukščiausius IF turintys kriminologijos žurnalai, todėl patvirtinti ar paneigti šios prielaidos neįmanoma.

Šio tyrimo duomenys rodo, kad kai kurie dominuojantieji autoriai, prieš įsitraukdami į internetinių patyčių tematiką, aktyviai publikavo savo straipsnius kitose kriminologijos ar socialinės kontrolės srityse. Tai patvirtina ir jų aukšti h indeksai, kurie atskleidžia bendrą akademinį pripažinimą ir produktyvumą. Tai atitinka racionalius akademinio lauko veikimo principus, kai autoriai prisitaiko prie dominuojančių mokslo tendencijų, siekdami užtikrinti savo matomumą, cituojamumą, finansavimo galimybes bei stiprinti savo pozicijas akademinėje hierarchijoje.

Taip pat galima kelti hipotezę, kad ši tema nėra prioritetinga ir žurnalų redakcinėms kolegijoms, kurios sprendžia, kokius straipsnius priimti publikuoti. Kita vertus, negalima atmesti ir prielaidos, jog kai kurie tyrėjai renkasi publikuoti tematinuose ar mažesnio poveikio kriminologijos žurnaluose, kurie nepateko į šio tyrimo imtį. Kadangi tyrimas buvo orientuotas į aukščiausią simbolinį kapitalą generuojančius kriminologijos žurnalus, šių prielaidų patvirtinti ar paneigti atlikta analize negalima.

Taigi, grįžtant prie dominuojančiųjų agentų grupės ir atsižvelgiant į tai, kad mokslininkai dažniausiai nedirba po vieną, o ir visa dabartinė mokslo finansavimo ir skatinimo infrastruktūra yra pagrįsta tam tikrais mokslininkų grupių veikimo principais, toliau bus siekiama analizuoti 13-os išskirtų agentų veikimo internetinių patyčių lauke specifika (žr. 5 pav.).

5 pav. 13 dominuojančių kriminologų ir jų bendraautorių tinklas internetinių patyčių tyrimų lauke

6 pav. vaizduojama, kaip dominuojantieji kriminologijos lauko agentai daro įtaką bendradarbiaudami su kitais autoriais, su kuriais jie kartu publikavo mokslinius straipsnius internetinių patyčių tema. Analizuojant šių autorių tarpusavio bendraautorystės tinklą, galima išskirti dvi pagrindines grupes pagal jų pozicijas bendrose publikacijose:

Pirmosios dominuojančiosios grupės bendraautoriai priklauso santykinai atskirai, uždarai grupei, kurios autoriai beveik neturi sąsajų su kitais internetinių patyčių tematiką analizuojančiais autoriais. Šiose grupėse aiškiai išskirti lyderiai, kurie aplink save traukia kitus agentus, su kuriais dirba. Aptariamai grupei galima priskirti 3 mokslininkus: A. T. Vazsonyi'is (dirbo su 11 kitų mokslininkų), A. Powell (dirbo su 4 kitais mokslininkais) ir J. J. Turanovic (dirbo su 5 kitais mokslininkais) (žr. 6.1 pav.).

Antroji dominuojančiųjų autorių grupė yra atviresnė ir internetinių patyčių tyrimo lauke veikia laisviau. Čia mokslininkai bendradarbiauja ir mokslines publikacijas rašo ir su kitų grupių bendraautoriais. Minėtas grupes taip pat sudaro daugiau agentų, kuriuos pagal jų tinklo stiprumą galima suskirstyti į 2 pagrindinius pogrupius (žr. 6.2 pav.):

- pirmąjį tinklą sudaro H. Song'as, Y. Lee, J. Kim'as, J. Choi ir J. L. van Gelder'is bei jų bendraautoriai.
- antrajam tinklui galima priskirti šiuos agentus:
A. R. Piquero'ą, D. P. Farrington'ą ir M. M. Ttofi, E. M. Hoeben, T. J. Holt'ą. Antrajam agentų tinklui yra būdinga viena išskirtinė savybė: šie agentai, prie savo publikacijų dažnai dirbdami su daugiau kitų lauko agentų, dažniau tampa n-taisiais autoriais, ypač tai būdinga A. R. Piquero'ui, D. P. Farrington'ui ir M. M. Ttofi. Savo ruožtu, E. M. Hoeben ir T. J. Holt'o darbo specifikai ši savybė nėra būdinga. Apskritai čia matyti, kad A. R. Piquero'as yra tapęs tam tikru jungiančiuoju agentu, siejančiu D. P. Farrington'o ir M. M. Ttofi bei E. M. Hoeben, T. J. Holt'o sukurtas bendraautorių grupes.

Remiantis bendradarbiavimo tinklų dydžiu ir publikacijų apie internetines patyčias skaičiumi, galima išskirti dvi agentų grupes. Pirmoji – tai besitinklinanti, dar besiformuojanti grupė, kurioje pastebimas mažesnis tarpusavio ryšių tankis ir ribotas bendrų publikacijų kiekis. Antroji – jau susiformavusi, išplėtojo tinklo grupė, kuriai būdinga glaudesnė struktūra ir aiškiai identifikuojami jungiamieji agentai, tokie kaip A. R. Piquero'as ir D. P. Farrington'as.

3.5.1. Dominuojančių kriminologų grupių analizė internetinių patyčių tyrimų lauke

Anot P. Bourdieu (1994, p. 23), tyrinėjant pasirinktą lauką, neapsieinama be skirtingų akademinio lauko agentų konkurencijos analizės, kuri yra siejama su autoriteto, pripažinimo ir prestižo įgijimu (Bourdieu, 1994, p. 23). Tais atvejais, kai visa lauko struktūra yra pagrįsta mokslininkų pripažinimo ir atpažinimo ženklų skatinimu, šie aspektai tampa simboliniu kapitalu už tinkamai atliktą darbą. Todėl pripažinimas mokslinėje erdvėje tampa socialiai patvirtintu liudijimu, kad mokslininkas sėkmingai įvykdė pačius griežčiausius mokslininko, kaip agento, vaidmens reikalavimus (Merton, 1957, p. 640).

Remiantis identifikuotomis dviem pagrindinėmis internetinių patyčių tyrimų lauke veikiančiųjų kriminologų grupėmis, toliau bus siekiama išanalizuoti pavienius veikiančiuosius agentus.

Atsižvelgiant į tai, kad šiame tyrime atrinktose mokslinėse publikacijose nėra pateikiama tokia informacija, kaip autoriaus citavimo indeksas ar išspausdintų mokslinių publikacijų skaičius, šiame poskyryje bus remiamasi ir papildomai surinkta informacija iš duomenų bazių „Google Scholars“ bei „Semantic Scholars“ (žr. 4 lentelę).

Atliekant duomenų analizę, paaiškėjo, kad informacija apie analizuojamų autorių IF skiriasi priklausomai nuo naudotos duomenų bazės. Šie skirtumai pasireiškė keliais aspektais. Pirma, pastebėta, kad kai kurios publikacijos buvo matomos tik vienoje iš duomenų bazių (pavyzdžiui, „Google Scholar“), bet nebuvo įtrauktos į kitas („Scopus“ ar „Web of Science“). Tai rodo skirtingą šaltinių apimtį ir įtraukimo kriterijus (žr. 4 lentelę).

Analizuojant cituojamumo duomenis skirtingose duomenų bazėse, pastebėta nemažai netikslumų, turinčių įtakos autorių kapitalo vertinimui. Pirma, pačios duomenų bazės aprėpia skirtingus publikacijų šaltinius: pavyzdžiui, „Web of Science“ ir „Scopus“ dažniausiai indeksuoja tik recenzuojamus žurnalus, o „Google Scholar“ apima daug platesnį turinį – įskaitant disertacijas, konferencijų medžiagą, knygų skyrius ar atviros prieigos leidinius. Antra, skiriasi cituojamumo duomenų atnaujinimo dažnumas – kai kurios platformos informaciją atnaujina dažniau, kitos – rečiau, todėl skaičiai gali būti nesinchronizuoti. Trečia, autorių identifikavimas taip pat nėra vienodas: kai kurios bazės (pavyzdžiui, „Scopus“) naudoja unikalius identifikatorius (pavyzdžiui, ORCID), leidžiančius tiksliai susieti publikacijas su konkrečiu tyrėju. Kitose bazėse, kuriose autorius identifikuojamas tik pagal vardą ir pavardę, dažnai pasitaiko klaidų. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai

pavardės yra dažnos (pavyzdžiui, *Kim, Smith* ar *Wang*), nes skirtingų autorių darbai gali būti klaidingai sujungti. Priešinga problema – kai vienas autorius per gyvenimą pakeičia pavardę (dažniau pastebima moterų atveju) ir jo publikacijos suskaidomos ir priskiriamos keliems skirtingiems autoriams. Tokie netikslumai lemia, kad citavimo rodikliai gali skirtis priklausomai nuo pasirinktos duomenų bazės, todėl juos būtina vertinti kritiškai ir, jei įmanoma, palyginti keliose sistemose.

Be to, kai kurios bazės įtraukė savicitatas, o kitos turėjo galimybę jas filtruoti, todėl tai taip pat darė įtaką galutiniams cituojamumo rezultatams.

Šie pastebėjimai rodo, kad cituojamumo rodikliai negali būti vertinami kaip statiški ar vienareikšmiški. Jie kinta priklausomai nuo šaltinio, todėl, analizuojant akademinę agentų pozicijas ir kapitalus, svarbu matyti šiuos rodiklius ne kaip absoliučius, o kaip indikacinius – leidžiančius išvelgti bendras tendencijas, o ne fiksuoti galutines vertes.

Taigi, svarbu suvokti, kad citavimo indeksai skiriasi, nes duomenų bazės naudoja skirtingus duomenų šaltinius, citatų skaičiavimo metodus, atnaujinimo dažnį ir filtravimo taisykles. Norint gauti kuo tikslesnę informaciją, rekomenduojama naudoti kelias duomenų bazes ir palyginti gautus rezultatus. Šiame darbe nebus bandoma paaiškinti, kodėl mokslininkų kapitalai skirtingose duomenų bazėse skiriasi, nes iš esmės šiame tyrime yra svarbu atspindėti tam tikras analizuojamų agentų būvio tendencijas, kurios visada kinta.

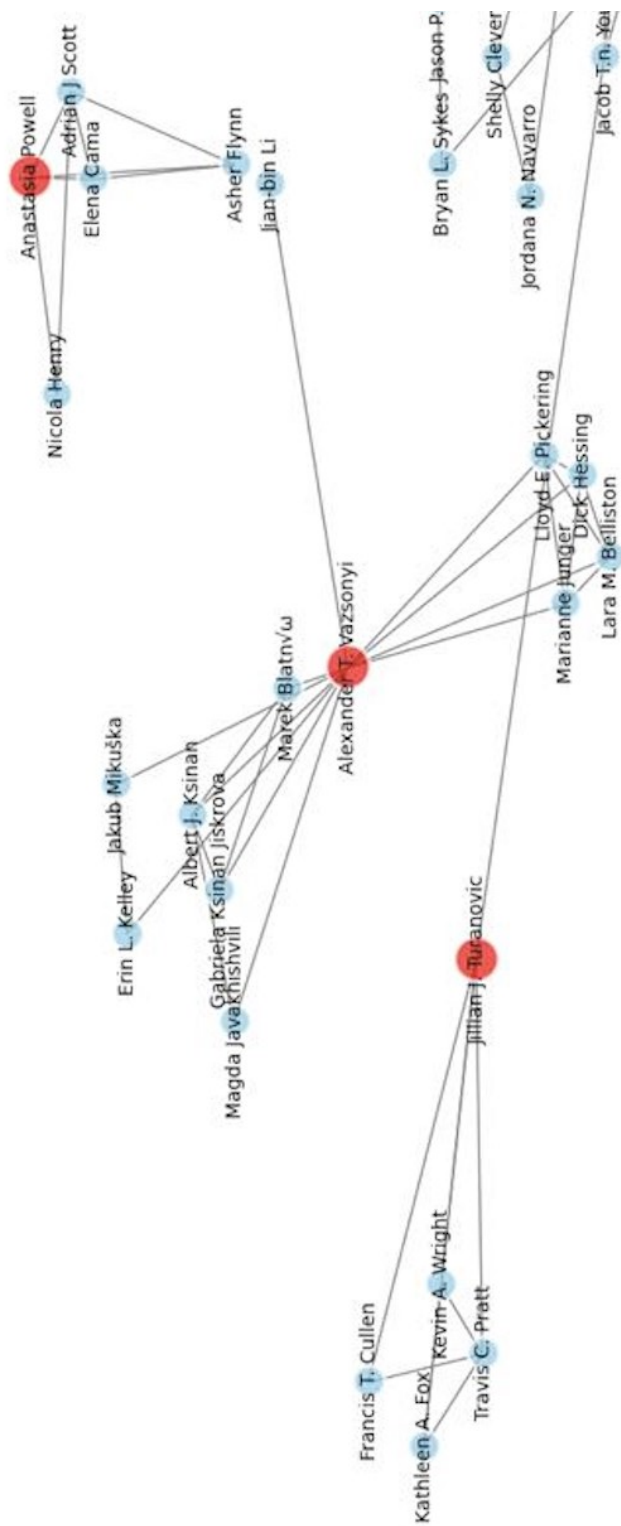
4 lentelė. Visų išskirtų pagrindinių lauko autorių simbolinis kapitalas, išreikštas citavimo rodikliais pagal duomenų bazėse „Google Scholar“ ir „Semantic Scholars“ pateikiamą informaciją (informacija rinkta 2024 m. balandį)

Autorius	„Google Scholar“ duomenys			„Semantic Scholars“ duomenys		
	Pacituota kartų	H indeksas	Publikacijų skaičius	Pacituota kartų	H indeksas	Publikacijų skaičius
A. T. Vazsonyi’is	11 826	59	233	7 563	48	238
T. J. Holt’as	11 258	56	14	6 322	40	263
A. Powell	6 843	43	20	3 322	28	130
J. Choi	519	15	8	295	9	67
H. Song’as	227	9	13	154	7	18
Y. Lee	216	9	20	233	9	31
J. Kim’as	1 808	11	18	Nėra duomenų	Nėra duomenų	Nėra duomenų
J. L. van Gelder’is	4 057	35	27	877	16	54

Autorius	„Google Scholar“ duomenys			„Semantic Scholars“ duomenys		
	Pacituota kartų	H indeksas	Publikacijų skaičius	Pacituota kartų	H indeksas	Publikacijų skaičius
E. M. Hoeben	789	10	4	574	9	19
A. R. Piquero’as	62 274	132	105	40 952	109	749
D. P. Farrington’as	138 563	191	84	69 939	141	1 034
M. M. Ttofi	13 183	46	20	7 805	40	84
J. J. Turanovic	3 810	27	79	2 431	24	100

**Dominuojantieji lauko agentai, pirmoji grupė: A. T. Vazsonyi’is,
A. Powell ir J. J. Turanovic**

Kaip jau buvo minėta, pirmajai grupei buvo priskirti autoriai bei jų bendraautoriai, sukūrę uždara grupę, kuriai priklausantys autoriai beveik neturi sąsajų su kitais internetinių patyčių tematiką analizuojančiais kriminologais (remiantis tyrimo imtimi). Šiai grupei buvo priskirti trys autoriai: A. T. Vazsonyi’is, A. Powell ir J. J. Turanovic, (žr. 5.1 pav.), kurie bus toliau plačiau analizuojami šioje darbo dalyje.

5.1 pav. Pirmoji grupė – santykinai uždara mokslininkų grupė ir jos bendraautorių tinklas

A. T. Vazsonyi'is (Kentukio universitetas, JAV) save laiko ne kriminologu, o raidos psichologu. Nepaisant to, jo vaidmuo internetinių patyčių tyrimų lauke yra akivaizdus: aptariamas mokslininkas – penkių tyrimo imtį sudarančių publikacijų pirmasis autorius ir vienos publikacijos antrasis autorius, todėl gali būti laikomas aiškiu vienos iš dominuojančių grupių lyderiu. Analizuojant šias publikacijas, matyti, kad A. T. Vazsonyi'is aplink save buria mokslininkus (žr. 2 priedą).

A. T. Vazsonyi'io mokslinių publikacijų bendraatoriai turi menką arba epizodinį publikavimo aktyvumą konkrečioje teminėje srityje (šiuo atveju – internetinių patyčių kriminologiniuose tyrimuose). Jų buvimas lauke yra dažnai sąlygotas ne ilgalaikės tyrimų krypties, bet veikiau įsitraukimo į vieną ar kelis projektus ar bendradarbiavimą su labiau įsitvirtinusiems autoriams. Kad jie yra paribio agentai, rodo jų h indeksai ar bendras publikacijų profilis. Šie mokslininkai dažnai sukaupę simbolinį kapitalą kitose artimose temose (pavyzdžiui, psichologijoje, socialinėje pedagogikoje, švietimo tyrimuose), tačiau jų įsitvirtinimas internetinių patyčių tematikoje – ribotas arba trumpalaikis.

Antra, šie autoriai neretai pasirodo tik kaip bendraatoriai dominuojančiųjų agentų publikacijose, bet nėra pagrindiniai tyrimų vedliai – jų pozicija publikacijose dažniausiai yra antraeilė arba kintanti, o mokslinė produkcija tematiniame lauke nėra nuosekli. Tokie požymiai rodo nepakankamą autonomiją ir simbolinį kapitalą būtent šiame lauke, o jų įsitraukimas labiau atspindi socialinį kapitalą (bendradarbiavimą su dominuojančiais agentais), o ne pozicinę galią teminėje struktūroje.

Todėl apibendrinant galima teigti, kad A. T. Vazsonyi'is ne tik pats užima dominuojančią poziciją analizės lauke, bet ir veikia kaip centrinė figūra, aplink kurią telkiasi kiti agentai, o jų veikla padeda išplėsti tyrimų lauką į artimas disciplinas, tuo pačiu stiprindama ir pačio A. T. Vazsonyi'io poziciją internetinių patyčių tematikos akademiniam segmente.

Dirbdamas su 11 skirtingų mokslininkų (žr. 3 priedą), A. T. Vazsonyi'is įtvirtina savo autoritetą ir formuoja atliekamų tyrimų kryptį. Aptariamas tyrėjas 2 mokslines publikacijas parašė su mokslininku Albert'u J. Ksinan'u, kuris savo moksliniuose tyrimuose analizuoja paauglių delinkventinį elgesį, siekdamas nustatyti genetikos svarbą deviacijoms. A. J. Ksinan'as – kriminologų mokslo bendruomenei žinomas mokslininkas, kuriam priskiriama daugiau nei 50 mokslinių publikacijų autorystė („Research gate“, 2024).

A. T. Vazsonyi'is kandagi nelaikė savęs kriminologu, todėl nenuostabu, kad jo mokslinės publikacijos šiame lauke pasirodo

fragmentiškai. Tarp publikacijų, patekusių į tyrimo imtį, pirmoji pasirodė dar 2002 m. Šioje publikacijoje buvo siekiama palyginti deviantinio elgesio internete apraiškas skirtingose šalyse. Kitos mokslinės publikacijos internetinių patyčių tema buvo išleistos jau tik 2016–2019 m. (po vieną mokslinę publikaciją kasmet). Moksliniai straipsniai buvo publikuojami JCJ bei EJC. Šiose mokslinėse publikacijose A. T. Vazsonyi'is su savo bendraautorių komandomis siekė analizuoti savikontrolės teorijos taikymo galimybes bandant paaiškinti romų tautybės jaunuolių elgesį (2016 m.), buvo atlikta ir metaanalizė, susijusi su savikontrolės teorijos pritaikymu tyrinėjant patyčias (2017 m.). Vėliau moksliniuose tyrimuose buvo imta taikyti rutininės veiklos teoriją ir tikrinti jos pritaikomumą tiriant jaunuolius (2018 m.). Paskutinė į tyrimo imtį įtraukta A. T. Vazsonyi'io ir jo bendraautorių mokslinė publikacija buvo apie skalių, padedančių apibrėžti jaunuolių savikontrolę, palyginimą (2019 m.).

Iš šios trumpai apžvelgtos situacijos matyti, kad A. T. Vazsonyi'is internetinių patyčių analizės lauke orientuojasi į populiarių laikomų kriminologijos teorijų (rutininės veiklos ir savikontrolės) taikymą, pirmiausia dėmesį skirdamas labiau bendrinių deviacijų internete analizei. Tyrimuose nevengiama lyginti skirtingų šalių duomenų apie delinkvenciją, atliktuose tyrimuose buvo taikoma išskirtinai kiekybinė metodologija.

Nors A. T. Vazsonyi'is nuo 2016 m. tikslingai pradeda publikuoti labiausiai cituojamuose kriminologijos mokslo žurnaluose. Apibendrinant mokslininko sukauptą simbolinį kapitalą, galima teigti, kad jis yra pripažintas ir produktyvus autorius, paskelbęs daugiau nei 200 mokslinių publikacijų. Jo h-indeksas siekia apie 50, o publikacijos buvo cituotos daugiau nei 7 000 kartų pagal „Semantic Scholar“ ir daugiau nei 11 000 kartų pagal „Google Scholar“ duomenis.

Į tyrimo imtį patekusios mokslinės publikacijos susilaukė nevienodo dėmesio akademinėje bendruomenėje. Pavyzdžiui, dvi publikacijos – Nr. 94 (2017 m.) ir Nr. 111 (2018 m.) – buvo cituotos po beveik 350 kartų kiekviena (tikslūs pavadinimai ir citavimo rodikliai pateikti 3 priede). Tuo tarpu kiti trys to paties autoriaus ir jo bendraautorių straipsniai, publikuoti tuo pačiu laikotarpiu, buvo cituoti žymiai rečiau – nuo 8 iki 31 karto.

Visos labiausiai cituotos publikacijos buvo išspausdintos JCJ, tad galima būtų kelti hipotezę, kad žurnalo prestižas ir matomumas galėjo prisidėti prie jų didesnio cituojamumo. Visgi ši prielaida nėra vienareikšmė, nes kitų publikacijų, publikuotų tame pačiame žurnale ir tuo pačiu laikotarpiu, citavimo rodikliai išliko žemi.

Tai leidžia daryti išvadą, kad vien žurnalo statusas ar redaktorių politika negali iki galo paaiškinti citavimo sėkmės. Tikėtina, kad reikšmingą

vaidmenį čia suvaidino ir kiti veiksniai – pavyzdžiui, straipsnių teminis aktualumas, tyrimo dizainas, empirinių duomenų kiekis, bendra autorių tinklas ar net sėkmingas įsitraukimas į platesnius akademinis diskursus. Taigi, šiuo atveju svarbu vertinti ne tik formalius publikavimo kanalus, bet ir pačių straipsnių turinio savybes bei jų įsitvirtinimą teminiame mokslo lauke.

A. Powell – kriminologė iš Melburno universiteto (Australija), išsiskirianti tuo, kad dažniausiai publikavosi mažiausioje bendra autorių komandoje tarp visų šiame tyrime išskirtų autorių. Daugelyje straipsnių ji bendradarbiavo su Asher Flynn, kur jų abiejų autorystės pozicijos keičiasi – Powell kartais yra pirmoji, kartais antroji autorė. Be to, ji vienintelė iš visų analizuotų tyrėjų paskelbė straipsnį kaip vienintelė autorė.

Visos trys A. Powell mokslinės publikacijos yra tolygiai išsidėsčiusios laike: 2015 m., 2018 m. ir 2021 m. 2015 m. autorė savo mokslinėje publikacijoje nagrinėjo reakciją į seksualinį smurtą, patiriamą dėl technosocialinių sąlygų. Antroje publikacijoje buvo analizuojamas internetinis priekabiavimas, kurį lemia lyties aspektas. Paskutinėje mokslinėje publikacijoje buvo rašoma apie skaitmeninių vaizdo klastočių daromą įtaką seksualinės prievartos formoms skirtingose šalyse. Visos trys mokslinės publikacijos yra išspausdintos skirtinguose moksliniuose žurnaluose: EJC, „Theoretical Criminology“ (toliau – ThC) ir BJC.

Iš publikacijų tematikos galima spręsti, kad autorė kryptingai dirba ties analizuojama tema. Pati A. Powell, kaip ir kiti minėti autoriai, bendrame kriminologijos mokslų lauke yra sukaupusi nemažą patirtį ir simbolinį kapitalą – 130 mokslinių publikacijų.

Bendrai vertinant A. Powell įdirbį jos tyrinėjamame lauke ir sukauptą kapitalą (žr. 4 lentelę), matyti, kad tarp kitų dominuojančiųjų lauko agentų ji užima pakankamai stiprią poziciją ir yra moksliniame pasaulyje atpažįstama mokslininkė. Atskirai tyrime analizuojamos jos mokslinės publikacijos (žr. 2 priedą) buvo pacituotos 80 kartų (Nr. 61, 2018 m.), 117 kartų (Nr. 82, 2015 m.) ir tik 2 kartus (Nr. 229, 2021 m.).

J. J. Turanovic – kriminologė, dirbanti Kolorado universitete, JAV. Jos bendra autorių komandą sudaro 5 kiti mokslininkai, iš kurių Jacob’as T. N. Young’as parašė publikaciją su E. M. Hoeben (kaip vienas iš bendra autorių). Būtent ši jungtis ją netiesiogiai susieja su kitais tyrime analizuojamais autoriais. Bendrai vertinant, J. J. Turanovic taip pat dirba uždaresniame mokslininkų tinkle. Aptariama mokslininkė yra publikavusi ir tyrimą internetinių patyčių tema, kurį paskelbė viena. Visos J. J. Turanovic (2013 m., 2016 m. ir dvi 2019 m.) publikacijos buvo išspausdintos viename moksliniame žurnale – CRIM.

Vienas iš šios autorės bendraautorių – F. T. Cullen’as – yra vienas įtakingiausių šiuolaikinės kriminologijos atstovų. Buvęs Amerikos kriminologų asociacijos prezidentas, jis laikomas vienu iš faktais grįstos kriminologijos koncepcijos formuotojų. Remiantis „Google Scholar“ (2024) duomenimis, jo darbai buvo cituoti daugiau nei 75 000 kartų, o h indeksas siekia 129, kas rodo išskirtinį jo mokslinį matomumą ir autoritetą kriminologijos lauke.

Nors F. T. Cullen’as neturi daugiau bendrų publikacijų su šiame tyrime identifikuotais dominuojančiais internetinių patyčių tyrimų agentais, jis glaudžiai susijęs su A. R. Piquero’u – dar vienu iš šio tyrimo metu išskirtų dažniausiai cituojamų autorių. A. R. Piquero’as, kaip ir F. T. Cullen’as bei D. P. Farrington’as, yra siejamas su faktais grįstos kriminologijos kryptimi, kuri grindžia savo tyrimų logiką aiškiais empiriniais duomenimis, politikos formavimu ir praktiniu žinių pritaikymu.

Šios sąsajos atskleidžia, kaip internetinių patyčių tyrimų tematika gali būti akademiškai legitimuojama per įsitvirtinusių kriminologijos autoritetų įsitraukimą, net jeigu jų dalyvavimas šioje srityje yra ribotas. Tokie autoritetai veikia kaip intelektualūs „vartininkai“, stiprinantys naujos tyrimų krypties poziciją platesniame akademiniam lauke.

Apžvelgiant J. J. Turanovic mokslines publikacijas, patenkančias į šio tyrimo imtį, buvo pastebėta, kad publikacijos yra labiau kriminologinės bendraja prasme, negu tiesiogiai susijusios su (internetinėmis) patyčiomis. Pavyzdžiui, 2013 m. buvo išspausdinta metaanalizė apie savikontrolės daromą įtaką viktimizacijai. 2016 m. publikuotuose moksliniuose straipsniuose buvo analizuojami paauglių smurtiniai nusikaltimai ir viktimizacijos tema, taip pat paskelbta metaanalizė apie biologinių faktorių daromą įtaką deviacijų atsiradimui. Paskutiniajame moksliniame straipsnyje, publikuotame 2019 m., tyrinėjamos paauglių viktimizacijos priežastys. J. J. Turanovic publikacijos, patekusios į šio tyrimo imtį, buvo cituotos atitinkamai 38 kartus (Nr. 7, 2019 m.), 349 kartus (Nr. 11, 2014 m.) bei 57 kartus (Nr. 36, 2016 m.). Būtent paskutinioji publikacija buvo parašyta kartu su jau minėtu F. T. Cullen’u, kurio žinomumas kriminologijos lauke nebūtinai padarė įtaką ir pačios publikacijos citavimo mastams.

Apžvelgiant J. J. Turanovic sukaupią simbolinį kapitalą bendrai moksliniame lauke, galima pastebėti, kad ji iš trijų šiai grupei priklausančių mokslininkų yra sukaupusi mažiausią simbolinį kapitalą, išreikštą per citavimo indeksus. Bet čia svarbu atsižvelgti į santykinai jauną mokslininkės amžių – 2019 m. Amerikos kriminologų asociacija ją apdovanojo kaip pasižymėjusią jaunąją mokslininkę.

Apibendrinant šių trijų mokslininkų darbo logikos, atsiskleidžiančios per jų mokslines publikacijas, kurios pateko į šio tyrimo imtį, analizę, pastebėti išskirtinių, tik šiai grupei būdingų veikimo principų, darančių įtaką ir pačių mokslinių publikacijų citavimo indeksams, analizuotų temų pasirinkimui ar kitiems aspektams, nepavyko.

**Dominuojantieji lauko agentai, antroji grupė: pirmasis agentų tinklas
(H. Song'as, J. Choi, Y. Lee, J. Kim'as ir J. L. van Gelder'is)**

H. Song'as, turintis sociologijos ir viešojo administravimo mokslinius pagrindus, save laiko kriminologu. Analizuojant H. Song'o darbus, jo negalima atskirti ir nuo Y. Lee ir J. Kim'o. Minėti mokslininkai priklauso vienai mokslininkų grupei: visas mokslines publikacijas jie parašė dirbdami kartu. Ši autorių grupė kartu parašė 3 iš 5 mokslinių straipsnių. Viena šios mokslininkų grupės bendraautorė Wesley'ė G. Jennings yra parašiusi straipsnį kartu su A. R. Piquero'u. Taigi, nors antrosios grupės mokslininkai (žr. pav. 5.2.) ir yra suskirstyti į du atskirus mokslininkų tinklus, visgi šie du tinklai turi sąsają.

Tyrimė analizuojamos H. Song'o mokslinės publikacijos yra išspausdintos 2017 m., po dvi – 2020 m. ir 2021 m. viename moksliniame žurnale CRIM. 2017 m. publikacijoje analizuojami internetinių ir tradicinių patyčių motyvai Pietų Korėjoje (Nr. 161, cituota 37 kartus), 2020 m. išleistose publikacijose nagrinėjami lyčių skirtumai ir tėvų priežiūros daroma įtaka internetinių patyčių patirčiai bei motyvacijos, įpročių daroma įtaka internetinėms patyčioms (Nr. 165, pacituota 15 kartų). Pirmajame 2021 m. publikuotame moksliniame straipsnyje, remiantis įtampos teorija, analizuojama neigiamų emocijų daroma įtaka internetinių ir tradicinių patyčių viktimizacijai (Nr. 152, pacituota 7 kartus), o antrajame – fizinės prievartos pasimatymų metu formos ir priežastys tarp vidurinės mokyklos moksleivių JAV (Nr. 148, pacituota 17 kartų). Vertinant pagal citavimų skaičių iš esmės šios mokslinės publikacijos didelio pasisekimo nesulaukė. Nors bendresne prasme H. Song'as buvo priskirtas prie dominuojančiųjų mokslininkų dėl publikacijų skaičiaus, jo įgytas simbolinis kapitalas, remiantis mokslinių publikacijų citavimo skaičiumi, yra kelis kartus mažesnis negu kitų dominuojančiųjų agentų. Labai panašias išvadas galima daryti ir apie Y. Lee generuojamą simbolinį kapitalą bendrame kriminologijos lauke. Iš šių trijų autorių J. Kim'as yra būtent tas agentas, kurio sukauptas simbolinis kapitalas yra pats didžiausias – jis daugiausia cituotas mokslininkas (žr. 4 lentelę).

Dar vienas mokslininkas J. Choi dirba su patyrusia mokslininkų komanda, kurios 4/5 narių sudaro mokslininkai, parašę po dvi publikacijas (internetinių) patyčių tematika (žr. 3 priedą). Šioje mokslininkų komandoje svarbią poziciją užima Saeed'as Kabiri'is, kuris kaip tik ir yra dviejų mokslinių straipsnių pirmasis autorius, o J. Choi – šių publikacijų antrasis arba trečiasis autorius.

J. Choi mokslinės publikacijos išleistos antrosios publikacijų bangos metu (2019–2021 m.). Trys iš keturių publikacijų išspausdintos C&D. 2019 m. (Nr. 170, pacituota 27 kartus) mokslinėje publikacijoje internetinės ir tradicinės patyčios tiesiogiai siejamos su bendrosios įtampos teorija (Agnew, 1992). J. Choi yra pirmasis šios publikacijos bendraautoris. 2020 m. pasirodė dvi mokslinės publikacijos: pirmajame straipsnyje, publikuotame JCI, remiantis bendrosios įtampos teorija, nagrinėjamas internetinių patyčių suvokimas Irane (Nr. 107, pacituota 18 kartų). Čia J. Choi jau buvo tik trečiasis bendraautoris; antrajame straipsnyje (Nr. 149, pacituota 8 kartus) vėlgi analizuojamos Irano visuomenėje fiksuojamos internetinės patyčios, tik šiuo atveju pasitelkiama savikontrolės kontrolės teorija. Paskutinioji mokslinė publikacija, išleista 2021 m., (Nr. 183, pacituota 18 kartų) orientuota į multikultūrinės šeimos ir jų narių riziką tapti patyčių aukomis Pietų Korėjoje.

Ir paskutinytis šiam tinklui priskirtas mokslininkas J. L. van Gelder'is prisistato kaip kriminologas, jo mokslinis pagrindas – psichologijos ir teisės studijos. J. L. van Gelder'io bendra autorių komanda sudaryta iš 8 mokslininkų, iš kurių 3 parašę po 2 publikacijas analizuojama tematika, o likę 5 – po vieną (žr. 3 priedą). Vienas iš jo bendra autorių Manuel'is Eisner'is yra parašęs mokslinį straipsnį su D. P. Farrington'u, M. M. Ttofi ir kitais bendra autoriais. 4-iuose iš 5 mokslinių straipsnių J. L. van Gelder'is yra pirmasis autorius, o viename – trečiasis, kur jis ir toliau tęsė darbus su Marleen'a Weulen Kranenbarg.

J. L. van Gelder'io mokslinės publikacijos išspausdintos skirtinguose moksliniuose leidiniuose. Pirmoji publikacija (internetinių) patyčių tematika buvo išleista dar 2012 m. (Nr. 31, pacituota 129 kartus), kurioje analizuojama asmenybės personalinių savybių daroma įtaka nusikalstamo sprendimo priėmimui. 2015 m. (Nr. 32, pacituota 72 kartus) tame pačiame moksliniame žurnale CRIM publikuotas mokslinis straipsnis apie draugų daromą įtaką mažinant delinkvencijos apraiškas. 2014 m. ir 2015 m. žurnale „Journal of Quantitative Criminology“ (toliau – JQC) (Nr. 46, pacituotas 4 kartus ir Nr. 48, pacituotas 46 kartus) publikuoti du moksliniai straipsniai apie racionalų pasirinkimą ir jo daromą įtaką deviacijoms bei aukos ir agresoriaus sociopsichologinių charakteristikų fiksavimą. Paskutiniajame moksliniame

straipsnyje, 2021 m. publikuotame EJC, (Nr. 70, pacituotas 24 kartus), pateikiamas deviacijų tradicinėje erdvėje ir internete palyginimas.

Apibendrinant šių akademinų agentų tinklo veiklą, matyti, kad dalis jų yra sukaupę kiekybinę publikacijų kapitalą internetinių patyčių tema, leidžiantį užimti dominuojančiųjų agentų poziciją. Visgi iš sukaupto simbolinio kapitalo apraiškų, kurios vertinamos pagal citavimo indeksą ir cituojamumo skaičius, galima spręsti, kad ne visi šio tinklo agentai gali būti įvardijami kaip tikrai atpažįstami internetinių patyčių tyrėjai. Kaip vienintelį stiprų šio tinklo agentą galima įvardyti J. L. van Gelder'į, kuris ne tik siejasi su kitais aptartais susidariusio tinklo agentais, bet ir turi atskirą mokslininkų grupę, su kuria dirba (žr. 3 priedą).

**Dominuojantieji lauko agentai, antroji grupė: antrasis agentų tinklas
(A. R. Piquero'as, D. P. Farrington'as ir M. M. Ttofi, E. M. Hoeben,
T. J. Holt'as)**

Šis mokslininkų-lauko agentų tinklas yra pats aktyviausias ir plačiausiai išvystytas. Keturi iš penkių šio tinklo agentų bendrame kriminologijos tyrimų lauke yra įgiję ypatingai didelį simbolinį kapitalą: A. R. Piquero h indeksas daugiau nei 100, D. P. Farrington'o – daugiau nei 140, o M. M. Ttofi bei T. J. Holt'o – daugiau nei 40. Vienintelė E. M. Hoeben čia yra mažiausiai simbolinio kapitalo sukaupusi mokslininkė – jos h indeksas yra apie 10 (žr. 4 lentelę).

Trumpai pristatant šios grupės mokslininkus, galima paminėti, kad kriminologas T. J. Holt'as daugiausia dirbo su nedidele komanda, kurios 1/3 autorių parašė po du mokslinius straipsnius (internetinių) patyčių tematika, 2/3 autorių – po vieną publikaciją (žr. 3 priedą). Publikacijose T. J. Holt'as dažniausiai buvo pirmasis autorius, kartu su juo kaip pagrindinis (arba antrasis) autorius glaudžiai dirbo Michael'is G. Turner'is bei M. Lyn'as Exum'as. Kiti bendraautoriai, papildę darbinės komandas, šiame tyrime traktuojami, kaip pradedantieji dirbti internetinių patyčių srityje.

T. J. Holt'o, kaip lauko agento, pirmasis indėlis į internetinių patyčių fenomeno analizę prasideda dar 2010 m. (Nr. 93, pacituotas 146 kartus) su moksline publikacija, kurios tema – savikontrolės teorijos taikymas internetinės viktimizacijos kontekste. Vėliau tiek 2013 m. (Nr. 92, pacituotas 233 kartus), tiek 2014 m. (Nr. 104, pacituotas 43 kartus) jis publikavosi tame pačiame moksliniame žurnale. Šios dvi mokslinės publikacijos parašytos patyčių viktimizacijos bei jaunuolių psichologinės sveikatos ir savikontrolės bei dezorganizuotos kaimynystės daromos įtakos patyčių viktimizacijai

temomis. Paskutiniame moksliniame straipsnyje, publikuotame praėjus 6 metams (2019 m.), (Nr. 154, pacituotas 14 kartų) kalbama apie lyties daromą įtaką jaunuolių *hakinimo* (įsilaužimo į kompiuterius) įpročiams. Trumpa analizė leidžia daryti prielaidą, kad T. J. Holt'as labiausiai cituojamuose moksliniuose kriminologijos žurnaluose publikuoja savo tyrimus apie internetines patyčias labiau epizodiškai nei nuosekliai. Atsižvelgiant į tai, kad šis mokslininkas iš esmės yra daugiau nei 250 mokslinių publikacijų bendraautoris (žr. 4 lentelę), jo indėlis į internetinių patyčių lauko tyrinėjimus gali būti vertinamas kaip daugiau šalutinė, papildoma, o ne tiesioginė, kryptinga ar tikslinga veikla.

E. M. Hoeben dirbo su 6 mokslininkų komanda, iš kurių pusė buvo parašę po 2, o kita pusė po vieną mokslinį straipsnį internetinių patyčių tema (žr. 3 priedą). Pati E. M. Hoeben su J. T. N. Young'u, turinčiu publikacijų su J. J. Turanovic, buvo vieno mokslinio straipsnio bendraautorė. E. M. Hoeben, kaip autorė, patyčių tyrimų lauke pasirodė 2016 m., kai išpublikavo du mokslinius straipsnius: pirmasis apie destruktivias paauglių komunikacijos formas (CRIM, Nr. 12, pacituota 130 kartų), o antrajame per destruktivių komunikacijos formų analizę siekiam paauglių medžiagų vartojimą (JCJ, Nr. 108, pacituota 160 kartų). Trečiajame moksliniame straipsnyje, pasirodžiusiame 2021 m., toliau plėtojama paaugliams daromos įtakos socializacijos metu bei narkotinių medžiagų vartojimo tematika (JQC, Nr. 40, pacituota 20 kartų).

Toliau dėmesys sutelkiamas į tris pagrindinius internetinių patyčių tyrimų lauko agentus: A. R. Piquero'ą, D. P. Farrington'ą ir M. M. Ttofi. Šie kriminologų akademinio lauko agentai bendrąja prasme sukaupe daugiausia simbolinio kapitalo (žr. 4 lentelę). Stebint jų darbo specifiką iš publikuotų mokslinių straipsnių turinio, buvo pastebėta, kad dažniausiai šie agentai, rengdami mokslines publikacijas, tampa n-taisiais autoriais t. y. jie dirba su daugiau mokslininkų, tačiau beveik niekada netampa pirmaisiais autoriais. Taip pat visi minėti autoriai tarpusavyje dar ir susiję, nes turi bendrų mokslinių publikacijų.

A. R. Piquero'as – vienas įtakingiausių šiuolaikinės kriminologijos atstovų, aktyviai veikiantis ne tik internetinių patyčių tyrimų, bet ir platesniame tarptautiniame kriminologijos lauke. Jo mokslinė produkcija išsiskiria įspūdingu kiekiu ir cituojamumu: priskiriama beveik 800 publikacijų, kurios bendrai cituotos daugiau nei 60 000 kartų, o tai reiškia, kad vidutiniškai viena publikacija buvo pacituota apie 75 kartus.

Be akademinio darbo A. R. Piquero'as ėjo svarbias pareigas viešajame sektoriuje. Jis buvo paskirtas JAV nacionalinio statistikos biuro

(angl. *Bureau of Justice Statistics*) vadovu, taip pat aktyviai dalyvavo formuojant nusikaltimų prevencijos politiką. Jo darbai dažnai naudojami kaip pagrindas kuriant faktais grįstą viešąją politiką, ypač nepilnamečių teisingumo, recidyvo prevencijos ir socialinės nelygybės srityse.

Atsižvelgiant į šiuos aspektus, A. R. Piquero'as be abejonės laikytinas dominuojančiuoju akademinio lauko agentu – ne tik dėl savo mokslinio produktyvumo, bet ir dėl įtakos viešajai politikai bei gebėjimo jungti akademinę ir praktinę kriminologijos dimensijas.

Šio tyrimo kontekste A. R. Piquero'o bendraautorystei priskirtos 4 mokslinės publikacijos, pradedant pirmuoju straipsniu 2009 m. (žurnalas „*Journal of Experimental Criminology*“ (toliau – JEC), Nr. 140, pacituota 427 kartus), parengtu kartu su D. P. Farrington'u, kuriame analizuojama tėvų edukacijos programų daroma įtaka jaunuolių delinkvencijai. 2016 m. ir 2019 m. (Nr. 184, pacituota 13 kartų ir Nr. 162 pacituota 12 kartų) publikacijos išspausdintos C&D. 2016 m. publikacijoje, kurioje A. R. Piquero'as yra antrasis bendraautoris, remiantis 2011–2012 m. surinktais duomenimis analizuojamos patyčios tarp paauglių. 2019 m. straipsnyje, kuriame aptariamas tyrėjas yra ketvirtasis bendraautoris, pateikiama pusiau sisteminė analizė apie depresijos ir nerimo daromą įtaką nusikaltimams. Antrojoje 2019 m. publikacijoje (JCY, Nr. 115, pacituota 19 kartų), kurioje jis – šeštasis bendraautoris, nagrinėjama delinkvencija ir narkotinių medžiagų vartojimas mokyklose. Visi mokslinėse publikacijose paskelbti tyrimai kiekybiniai. Internetinių patyčių tyrimų lauke šis mokslininkas dirba su gausiausia mokslininkų komanda – 12 skirtingų bendra autorių, iš kurių net 8 dirbo ir kitose mokslininkų grupėse, kurios atsispindi šio tyrimo imtyje (žr. 3 priedą).

Toliau galima pristatyti kitą kriminologą D. P. Farrington'ą – dar vieną labai gerai kriminologų bendruomenei žinomą mokslininką, kurio simbolinio kapitalo išraiška kiekybiniais kriterijais gali būti išmatuota daugiau nei 1 000 mokslinių publikacijų, pacituotų daugiau nei 130 000 kartų. Šio tyrimo kontekste patenka tik keturios D. P. Farrington'o publikacijos. Iš viso su minėtu mokslininku komandoje dirbo 9 bendra autoriai, tarp kurių jau pristatytas A. R. Piquero'as. D. P. Farrington'as savo mokslines publikacijas yra išspausdinęs dviejuose moksliniuose žurnaluose: JCY (2019 m.) ir JEC (2009 m., 2011 m. ir 2019 m.).

D. P. Farrington'o mokslinės publikacijos, patekusios į tyrimų imtį, yra tiesiogiai susijusios su patyčių tyrimais. Po pirmųjų bandymų kiek nuodugniau paanalizuoti šią temą (2009–2011 m.) jis su komanda prie jos sugrįžo daug labiau susikoncentravęs į šio reiškinio, kaip problemos,

sprendimo klausimus. Pirmoji 2009 m. publikacija, patekusi į tyrimo imtį, (Nr. 140, pacituota 427 kartus) buvo jau anksčiau minėta publikacija, kurios bendraautorai yra D. P. Farrington'as (antrasis bendraautoris) ir kurioje kalbama apie edukacijos programas tėvams. 2011 m. publikacijoje (Nr. 136, pacituota 1391 kartą), parengtoje kartu su M. M. Ttofi (pirmoji bendraautorė), pateikiama metaanalizė apie patyčių prevencijos programų efektyvumą. Kitos dvi mokslinės publikacijos, pasirodžiusios 2019 m. (Nr. 115, pacituota 19 kartų ir Nr. 135, pacituota 32 kartus), buvo sisteminė literatūros analizė ir metaanalizė apie patyčių mažinimo galimybes mokyklose ir vėlgi jau minėta publikacija apie depresijos ir nerimo daromą įtaką nusikaltimams.

M. M. Ttofi internetinių patyčių tyrimų lauke koegzistuoja bendradarbiaudama su dviem kriminologijos lauke itin gerai atpažįstamais agentais D. P. Farrington'u ir A. R. Piquero'u. Taip pat ji dar yra bendraautorė su 6 kitais mokslininkais (žr. 3 priedą). Jai priskiriamos ir šiame darbe analizuojamos trys šios autorės mokslinės publikacijos (viena – 2011 m., Nr. 136, pacituota 1391 kartą ir dvi – 2019 m., Nr. 115, pacituota 19 kartų ir Nr. 135, pacituota 32 kartus). Visos šios autorės publikacijos jau buvo aptartos pristatant D. P. Farrington'o ir A. R. Piquero'o mokslines publikacijas. Atsižvelgiant į tai, kad ji yra bendraautorė su kitais mokslininkais, dažnai pripažintais bendrame kriminologijos lauke, matyti aiškus jos, kaip agento, siekiančio pripažinimo šiame lauke, įdirbis.

Vienas iš šio tyrimo tikslų – tęsti faktais grįstos kriminologijos krypties plėtojimą analizuojant jos atstovų veiklą. Tiriant M. M. Ttofi akademinę biografiją, paaiškėjo įdomus aspektas, susijęs su internetinių patyčių tema: ji yra mokslinio žurnalo „International Journal of Bullying Prevention“ redakcinės kolegijos narė. Šis žurnalas, nors ir nepateko į disertacijoje analizuotų šaltinių imtį, atspindi šiuolaikines mokslo vadybos tendencijas – jis yra tarpdisciplininis ir dedikuotas vienai konkrečiai problemai. Žurnale publikuojami įvairių disciplinų – psichologijos, medicinos, teisės ir, žinoma, kriminologijos – atstovų darbai. Šis žurnalas, leidžiamas nuo 2019 m., iliustruoja šiuolaikinį mokslo teminį specializavimąsi, kai viena tema tampa atskiro leidinio analitiniu objektu.

Apžvelgiant šiai bendraautorių grupei priskirtų mokslininkų darbo specifiką ir indėlį į internetinių patyčių tyrimų lauką, matyti, kad šios tematikos tyrimai sudaro tik nedidelę jų bendros mokslinės veiklos dalį. Šie mokslininkai sukaupė reikšmingą simbolinį kapitalą kituose tyrimų laukuose, todėl imdamiesi tyrinėti internetinių patyčių tematikos gali atsinešti dalį savo turimo simbolinio kapitalo iš savo akademinio lauko ar tyrinėjamos mokslinės tematikos. Šiai grupei priklausantys mokslininkai, įskaitant M. M. Ttofi,

siekia kaupti simbolinį kapitalą internetinių patyčių tyrimų lauke – tai daroma neapsiribojant klasikiniiais kriminologijos žurnalais ir bendradarbiaujant su tyrėjų komandomis, kurios tikslingai publikuoja darbus šia tematika.

3.5.2. Dominuojančių kriminologų tinklaveika: bendradarbiavimo strategijos akademiniam lauke

Pirmiausia bus siekiama apibrėžti, kokiais išankstiniais nusistatymais ir turimomis žiniomis galėjo remtis kriminologai, pradėję tyrinėti internetinių patyčių fenomeną. Vertinant kriminologų akademinio lauko struktūrą, svarbu suvokti, kad mokslininkai, kaip veikėjai (agentai), dalyvauja žaidime, grindžiamame iš anksto nustatytomis taisyklėmis, o jų veiksmai yra nulemti įgyto *habitus*. Dominuojantieji lauko agentai linkę akcentuoti savo simbolinį kapitalą, tuo pat metu nuvertindami naujuosius veikėjus, dažnai pristatomus ne tokiais originaliais ar teoriškai silpnaisiais. Todėl, nors teorinė prasme naujųjų veikėjų proveržis yra galimas, praktikoje jis tampa itin sudėtingas, ypač tuose akademinuose laukuose, kuriuose dominuojanti vizija yra stipriai institucionalizuota – pavyzdžiui, reglamentuota teisiniais aktais (Bourdieu, 2019, p. 31). Šiame kontekste būtina pripažinti, kad kriminologai internetinių patyčių tyrimų lauke veikia kaip vieni iš daugelio agentų ir dažnu atveju – kaip vėliau ištraukę tyrėjai, palyginti su psichologais ar edukologais, kurie šią temą pradėjo analizuoti anksčiau ir plačiau.

Kaip yra pastebėjęs P. Bourdieu (1994, p. 14), *habitus* atsiradimo genėzė – tai sudėtingas procesas, apimantis struktūruotas ir kartu struktūruojančias nuostatas, kurios formuoja veikiančiųjų praktiką. Remiantis šiuo požiūriu, analizuojant kriminologų, tyrinėjusių internetines patyčias, *habitus*, dėmesys buvo sutelktas į jų pasirinktus cituojamus šaltinius. Mokslinės literatūros sąrašai atskleidžia, kokių autorių darbais grindžiama analizė, kokios teorinės nuostatos dominuoja ir kas lauke pripažįstamas kaip svarbus žinojimo autoritetas.

Citavimas, kaip nurodo Martin'as Szomszor'as (2020, p. 1120), atlieka dvejopą funkciją – padeda identifikuoti agentus akademiniam lauke bei įtvirtina jų mokslinį statusą. Todėl analizuojami šaltiniai, kuriais remiasi kriminologai, leidžia rekonstruoti istorinį bei socialinį šio lauko *habitus*, t. y. teorines ir praktines nuostatas, kuriomis grindžiamas kriminologinis žinojimas apie internetines patyčias.

Iš pagrindinių analizuotų autorių publikacijų (n = 39) buvo identifikuoti visi cituoti šaltiniai – iš viso jų rasta 3 770. Šių duomenų pagrindu sudarytas dažniausiai minimų autorių tinklas (žr. 6 pav.), kuris

vizualizuoja citavimo pasiskirstymą. Autoriai suskirstyti į penkias grupes pagal jų paminėjimo dažnį (žr. 5 lentelę). Dėl duomenų apimties tinklo vizualizacijoje pateikti tik tie autoriai, kurie buvo cituoti ne mažiau kaip 10 kartų. Autoriai, siejami bendraautorystės ryšiais, sujungti linijomis, kurios atskleidžia simbolinio kapitalo ir akademinio bendradarbiavimo sankirtas kriminologijos lauke.

5 lentelė. Cituotų autorių suskirstymas į grupes

Eil. Nr.	Spalvinės skalės žymėjimas	Cituotų kartų skaičius
1.	Nėra įtraukta į atvaizduotą imtį	0–9 kartai
2.	Mėlyna	10–20 kartų
3.	Geltona	21–60 kartų
4.	Raudona	61–80 kartų
5.	Purpurinė	81–100 kartų

Atrinkus dažniausiai kriminologų moksliniuose darbuose cituotus autorius, buvo tikrinamas cituotų šaltinių turinys bei pačių mokslininkų biografijos. Remiantis atrinktų daugiausia cituotų mokslininkų sąrašu, išskiriamos trys grupės:

1. Autoriai, kurių sukurtomis teorijomis remiamasi (žr. 6 lentelę).
2. Percituoti dominuojantieji autoriai (t. y. mokslininkai, kurie jau buvo identifikuoti kaip kriminologai, tyrinėjantys internetines patyčias, žr. 9 lentelę).
3. Kiti cituoti mokslininkai (žr. 6 lentelę).

Remiantis atlikta autorių citavimo analize, galima išskirti tris teorinių nuorodų grupes. Pirmoji grupė – tai autoriai, kurių suformuluotomis teorinėmis priegomis dažniausiai grindžiami empiriniai tyrimai (žr. 10 lentelę). Dauguma analizuotų straipsnių remiasi šiomis trimis teorijomis:

- Savikontrolės teorija, kurios autoriai Micheal'is Gottfredson'as ir Travis'as Hirschi'is (6 lentelėje pažymėti žalia spalva);
- Bendroji įtampos teorija, sukurta Robert'o Agnew (6 lentelėje pažymėtas geltona spalva);
- Rutininės veiklos teorija, kurios autoriai Lawrence'as E. Cohen'as ir Marcus'as Felson'as (6 lentelėje pažymėti oranžine spalva).

6 lentelė. Autoriai, kuriu sukurtoomis teorijomis remiamasi analizuotuose kriminologų mokslininkų darbuose

Autorius	Paminėta kaip pirmasis autorius	Paminėta kaip bet kuris kitas autorius	Paminėjima i iš viso
M. Gottfredson	31	18	49
T. Hirschi	19	25	44
R. Agnew	32	4	36
M. Felson	15	13	28
L. E. Cohen	11	0	11

Antrajai grupei buvo priskirti cituoti dominuojantieji autoriai (t. y. mokslininkai, kurie jau buvo identifikuoti kaip kriminologai, tyrinėjantys internetines patyčias (žr. 7 lentelę)). Šiai grupei buvo priskirti 43 autoriai, kurie suskirstyti dar į tris grupes ir pažymėti spalvomis. 7 lentelėje mėlyna spalva pažymėti autoriai, kurie identifikuoti kaip vieni iš 13 pagrindinių mokslininkų kriminologų grupėje. Tokių mokslininkų yra 8 iš 13 minėtų autorių. Į citavimo sąrašus nepateko 5 autoriai: J. Choi, H. Song'as, Y. Lee, J. Kim'as, E. M. Hoeben. Žaliai pažymėti autoriai, kurie buvo identifikuoti kaip bendraautoriai 39 mokslinėse publikacijose, tokių mokslininkų buvo 7. Oranžine pažymėti mokslininkai, kurie neturėjo sąsajų su 39 analizei atrinktomis mokslinėmis publikacijomis, tokių mokslininkų buvo daugiausia – 28 mokslininkai.

7 lentelė. 39 analizei atrinktose mokslinėse publikacijose dažniausiai pacituoti mokslininkai, nesusiję su teoriniu kontekstu

Eil. Nr.	Autorius	Paminėta kaip pirmasis autorias	Paminėta kaip bet kuris kitas autorias	Iš viso	Mokslinių straipsnių bendraautoris ⁴
1.	A. R. Piquero	34	63	97	5
2.	D. P. Farrington	32	34	66	4
3.	A. T. Vazsonyi	30	7	37	5
4.	T. J. Holt	25	8	33	4
5.	J. J. Turanovic	12	9	21	4
6.	J. van Gelder	13	4	17	5
7.	A. Powell	8	6	14	3
8.	M. M. Ttofi	2	9	11	3
1.	T. C. Pratt	34	26	60	2
2.	F. M. Weerman	14	33	47	2
3.	D. W. Osgood	26	20	46	1
4.	W. G. Jennings	14	18	32	2
5.	F. T. Cullen	1	26	27	1
6.	A. M. Bossler	5	16	21	1
7.	R. C. Meldrum	14	6	20	2
1.	T. E. Moffitt	25	21	46	0
2.	D. Olweus	32	4	36	0
3.	P. H. Wikström	33	1	34	0
4.	J. M. McGloin	20	13	33	0
5.	S. Hinduja	26	7	33	0
6.	R. J. Sampson	21	11	32	0
7.	C. J. Schreck	24	7	31	0
8.	R. Paternoster	10	18	28	0
9.	J. W. Patchin	7	20	27	0
10.	C. D. Marcum	15	10	25	0
11.	A. Caspi	2	21	23	0
12.	G. E. Higgins	3	19	22	0
13.	J. H. Laub	4	16	20	0
14.	H. G. Grasmick	16	3	19	0
15.	L. Steinberg	11	7	18	0
16.	E. Anderson	11	7	18	0

⁴ Turima galvoje, kad keliuose iš analizuotų 39 mokslinių publikacijų yra minimas mokslininkas kaip bendraautoris.

Eil. Nr.	Autorius	Paminėta kaip pirmasis autoriaus	Paminėta kaip bet kuris kitas autoriaus	Iš viso	Mokslinių straipsnių bendraautoris ⁴
17.	R. Svensson	13	3	16	0
18.	R. M. Kowalski	16	0	16	0
19.	C. Webster-Stratton	9	7	16	0
20.	J. C. Barnes	4	11	15	0
21.	E. A. Stewart	1	14	15	0
22.	C. Hay	12	3	15	0
23.	C. Salmivalli	8	6	14	0
24.	W. Bernasco	4	9	13	0
25.	M. J. Hindelang	10	1	11	0
26.	C. J. Sullivan	2	9	11	0
27.	L. Arseneault	1	10	11	0
28.	G. J. N. Bruinsma	1	10	11	0

Ši citavimo struktūra atskleidžia tam tikrus savicitatų elementus, t. y. situacijas, kai autoriai nuosekliai cituoja save patys arba savo tiesioginius bendraautorius. Nors savicitatos tam tikrais atvejais gali būti pagrįstos, pavyzdžiui, kai tęsiami tie patys tyrimai ar gilinamos anksčiau iškeltos išvalgos, pernelyg dažnas savicitatų naudojimas kelia klausimų dėl mokslo lauko uždaro, kritinės refleksijos stokos ir simbolinio kapitalo reprodukcijos. Savicitatomis gali būti palaikomas ne tiek mokslinis turinio svoris, kiek autoriaus ar tyrimų grupės įtaka citavimo indeksuose, o tai gali iškreipti realų teorinį ar empirinį indėlį į lauką. Be to, tokia praktika riboja žinojimo lauko atsinaujinimą, nes skatina toliau palaikyti procesus, kuriuose vyrauja jau įsitvirtinę vardai, o marginalūs ar alternatyvūs požiūriai lieka nematomi.

Todėl stebima citavimo dinamika šiuo atveju leidžia svarstyti, kiek analizuojamame internetinių patyčių tyrimų lauke iš tiesų vyksta teorinė konkurencija, o kiek žinios yra kuriamos ir skleidžiamos uždaro bendradarbiavimo ir savicitatų logika.

Geltonojoje grupėje identifikuoti autoriai, neturintys tiesioginių sąsajų su analizuotomis internetinių patyčių publikacijomis, tačiau tarp jų išsiskiria reikšmingi vardai kriminologijos moksle. Tarp dažniausiai cituojamų minimi Terrie'ė E. Moffitt ir Per'as-Olof'as H. Wikström'as, abu pelnę prestižinius apdovanojimus, tokius kaip Stokholmo premija kriminologijos srityje (angl. *Stockholm Prize in Criminology*) ir Europos

kriminologų draugijos apdovanojimas (angl. *European Society of Criminology Award*). Taip pat minimas Robert'as J. Sampson'as, vienas iš gyvenimo eigos kriminologijos krypties pradininkų (angl. *Life Course Criminology*), bei John'as H. Laub'as, jo ilgametis bendradarbis, – abu turintys didelį simbolinį kapitalą kriminologijos lauke ir apdovanoti Stokholmo premija kriminologijos srityje.

Nors šių autorių teorinis indėlis į kriminologiją yra neginčijamas, jie nėra tiesiogiai siejami su internetinių patyčių, kaip empirinio reiškinių, tyrimais. Ši situacija kelia svarbų klausimą: kodėl jų pavardės atsiranda internetinių patyčių tyrimų publikacijų literatūros sąrašuose? Ar tai atspindi pagrįstą teorinės paradigmos perėmimą, ar visgi signalizuoja kolegų percitavimo tendenciją, orientuotą į cituojamumo rodiklių stiprinimą ar prestižo įtvirtinimą?

Toks citavimo modelis gali būti interpretuojamas kaip strateginė orientacija į pripažintus autoritetus, net jei jų teorijos tik netiesiogiai susijusios su analizuojama tema. Tuo pačiu išryškėja dar viena problema – internetines patyčias tyrinėjantys kriminologai neretai remiasi pavienėmis, klasikinėmis figūromis, tačiau rečiau atsigręžia į temos vidinį tyrimų lauką: psichologijos, edukologijos ar net tarpdisciplininių interneto studijų kryptis, kuriose tematika jau plačiai išplėtotą. Tai rodo ne tik simbolinės galios lauką, bet ir galimą teorinės inercijos riziką, kai tyrimų loginė nuorodų struktūra grindžiama disciplininiu prestižu, o ne tiesioginiu problemos aktualumu.

8 lentelė. Mokslininkų citavimo vidurkiai

Mokslininkų grupė	Mokslininkų skaičius	Iš viso citatų	Vidurkis, tenkantis vienam mokslininkui
Bendraautoriai	15	549	36,6
Publikacijomis nesusiję mokslininkai	28	609	21,8

Pradedant analizuoti daugiausia cituotus mokslininkus, svarbu atkreipti dėmesį, kad, akademiniam lauke vis dažniau akcentuojant kiekybinį citatų, įtakos faktorių ar kitus vertinimo indeksus, kuriais yra paremta konkurencija dėl finansavimo, išaugo susirūpinimas dėl savicitavimo (Fister et al., 2016). Tad yra tikimybė, kad mėlynai ir žaliai pažymėtų grupių narių, kurie buvo išskirti kaip analizuotų mokslinių publikacijų bendraautoriai ir šių mokslininkų pavardžių atsiradimas cituotuose šaltiniuose, gali signalizuoti apie savicitavimą, kas iš esmės nėra problema, jeigu nėra bandoma šiuo aspektu piktnaudžiauti ir fiktyviai percituoti šaltinius, kurie nebūtinai yra

tiesiogiai susiję su publikacijos turiniu. Anot James'o H. Fowler'io ir Dag'o W. Aksnes'o (2007), neigiamos savicitavimo formos gali būti susijusios tiek su asmeninio pasitenkinimo poreikio įgyvendinimu, tiek su konkrečiu tikslu siekti daugiau matomumo ir autoriteto moksliniame pasaulyje (Szomszor, 2020, p. 1120).

Iš surinktos informacijos matyti, kad daugiausia cituojami yra tie patys internetinių patyčių lauko dominuojantieji tyrėjai: A. R. Piquero'as bei D. Farrington'as. Jų sukurtas tinklas, bendradarbiaujant su kitais tyrėjais, iš esmės sujungia daugelį lauko veikiančiųjų. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindiniai lauko agentai yra parašę ne daugiau kaip po 6 mokslines publikacijas internetinių patyčių tematika, iš turimų duomenų matyti, kad, pavyzdžiui, A. R. Piquero'o mokslinės publikacijos turėjo būti cituojamos kiekviename iš analizei atrinktų šaltinių bent po 2,5 karto (žr. 8 lentelę). Šiuo atveju peršasi prielaida, kad buvo tam tikrų mokslinių straipsnių, kuriuose A. R. Piquero'o mokslinės publikacijos buvo itin gausiai cituojamos. Iš esmės, suskaičiavus citavimo vidurkius, matyti, kad mokslininkai, kurie buvo mokslinių publikacijų bendra autoriai, buvo daugiau nei pusantrą karto dažniau cituojami analizuotuose moksliniuose tekstuose negu kiti internetinių patyčių lauko tyrėjai (žr. 8 lentelę).

Apžvelgiant kitų dažniausiai cituotų mokslininkų sąrašą (žr. 7 lentelę), prielaida apie tai, kad kriminologai skolinasi simbolinį kapitalą iš daugiau indėlio internetinių patyčių tyrimų srityje sukaupusių agentų, tokių kaip psichologai ar edukologai, pasitvirtino tik iš dalies. Daugiausia tyrimuose cituoti autoriai yra du psichologai: T. E. Moffitt, sukaupusi indėlį antisocialaus elgesio asmenų tyrimų srityje, bei D. Olweus'as, laikomas patyčių tyrimų pradininku mūsų visuomenėje. Šių dviejų psichologų, kaip internetinių patyčių tyrimo lauko agentų, indėlis, išreikštas mokslinėmis publikacijomis, prisideda prie kriminologų, kaip tyrėjų, formuojamo suvokimo apie internetinių patyčių fenomeną. Vis dėlto daugiausia pacituoti mokslininkai, nesusiję su analizuotų mokslinių publikacijų autoriais, yra kiti kriminologai: P. H. Wikström'as, Sammer'as Hinduja, R. J. Sampson'as, Christopher'is J. Schreck'as, Justin'as W. Patchin'as ir kiti. Dalis jų yra tiesiogiai susiję su internetinių patyčių tyrimais, o kiti daugiau analizuoja bendresnes deviacijas. Taigi, galima daryti išvadą, kad šiuo atveju kriminologai, tyrinėdami internetines patyčias, daugiausia derina psichologų bei kitų kriminologų požiūrį į šį reiškinį.

Būtina pažymėti, kad tokie autoriai, kaip T. E. Moffitt ar D. P. Farrington'as, nors kilę iš psichologijos disciplinos, yra laikomi kriminologijos klasikais, kurių darbai reikšmingai prisidėjo prie teorinių

kriminologijos pagrindų, ypač jau minėtos, gyvenimo eigos kriminologijos krypties, kūrimo. Tad jų citavimas šiuose tyrimuose atspindi ne vien tarpdisciplininį skolinimąsi, bet ir jų, kaip autoritetų, pripažinimą kriminologijos lauke.

Būtina pažymėti, kad tokie autoriai kaip T. E. Moffitt ir D. P. Farrington, nors save sieja su psichologija, yra reikšmingai prisidėję prie vystymosi kriminologijos (angl. developmental criminology) plėtojimo. Ypač D. P. Farrington'as, kuris nuosekliai save identifikuoja kaip vystymosi ir gyvenimo eigos kriminologijos (angl. developmental and life-course criminology) atstovą, įtvirtino šios krypties teorinius pagrindus. Jų darbų citavimas internetinių patyčių tyrimuose ne tik atskleidžia tarpdisciplininį žinojimo mobilumą, bet ir rodo šių autorių autoritetą bei jų pripažinimą kriminologijos mokslo lauke.

Ši citavimo struktūra rodo, kad kriminologai, nagrinėdami internetines patyčias, derina teorinius šaltinius iš abiejų krypčių: tiek iš psichologijos, tiek iš kriminologijos, tačiau prioritetą dažniausiai teikia tiems autoriams, kurių darbas jau įsitvirtinęs kriminologijos lauke. Tokiu būdu formuojamas mišrus, tačiau disciplinos ribų neperžengiantis žinojimo laukas, kuriame autoritetų pasirinkimą lemia ne vien tematika, bet ir simbolinis svoris kriminologijos vidinėje struktūroje.

3.6. Citavimo rodikliai kaip simbolinės galios matas kriminologijos lauke

Akademiniam lauke svarbi konkurencija tarp vadinamųjų buržua ir paribio agentų, tarp daug simbolinio kapitalo sukaupusių ir akademinėje bendruomenėje pripažintų veikėjų bei tų, kurie dar tik pradeda savo profesinį kelią (Bourdieu, 1994, p. 41, Bourdieu, 1988, p. 12). Ši konkurencija pasireiškia ne tik varžymusi dėl finansavimo šaltinių, dotacijų, akademių pareigų ar galimybių vadovauti tyrimų projektams, bet ir dėl simbolinės galios – gebėjimo formuoti akademinę darbotvarkę, apibrėžti, kurios temos laikytinos svarbiomis, kokie metodai laikomi tinkamais ir kas turi teisę būti laikomas kompetentingu.

Simbolinė galia akademiniam lauke reiškia socialiai pripažintą teisę kalbėti mokslo vardu. Tai toli gražu nėra kiekybiškai išmatuojamas reiškinys, veikia jau struktūrinis pripažinimo mechanizmas. Vienas dažniausiai pasitelkiamų simbolinės galios indikatorių yra citavimo indeksai, tačiau tai tik viena iš daugelio jos formų. Simbolinis kapitalas taip pat reiškiasi per kvietimus į redakcines kolegijas, galimybę inicijuoti tyrimų kryptis, gauti

finansavimą, įsitraukti į tarptautinius tinklus ar būti pripažintam akademinėje erdvėje. Simbolinė galia reiškiasi per tai, kad atsiranda galimybė ne tik dalyvauti akademinėje diskusijoje, bet ir struktūruoti jos ribas ir nustatyti, kokie žinojimo būdai laikytini vertingais.

Kriminologai, siekdami įsitvirtinti socialinių mokslų lauke, renkasi aktualias temas ir derina publikavimo strategijas prie egzistuojančių redakcinių ir teminių ar metodologinių prioritetų, nes akademinėje erdvėje svarbu ne tik turima teorinė ar metodologinė kompetencija, bet ir komunikacinė strategija – gebėjimas tyrimo rezultatus pateikti atpažįstamais būdais, vartoti dominuojančią kalbą, įsitvirtinti per diskursui priimtinas formas. Tai padeda suformuoti tyrėjo poziciją akademiniam lauke ir lemia, ar jo indėlis taps reikšmingas platesniame mokslo kontekste.

Mokslinės veiklos vertinimas vien pagal publikacijų kiekį neatspindi visos jų svarbos. Lygiai taip pat reikšmingas ir mokslinių tekstų poveikis – kiek jie cituojami, perimami, naudojami kaip teoriniai ar metodiniai atspirties taškai (Narin ir Hamilton, 1996). Citavimo indeksai tokiu atveju veikia kaip viena iš simbolinės galios apraiškų. Jie leidžia įvertinti ne tik mokslininko ar publikacijos matomumą, bet ir diskursinę reikšmę, t. y. koku mastu tam tikras tyrimas formuoja tematikos analizės ribas, legitimumo kriterijus, teorinių koncepcijų paplitimą. Remiantis šia logika, toliau darbe pristatomos ir aptariamos mokslinės publikacijos, kurios tyrėjų bendruomenėje sukaupe didžiausią simbolinį kapitalą. Iš 212 straipsnių, atrinktų trečiajame tyrimo etape, tik 12 buvo pacituoti daugiau nei 150 kartų⁵ (žr. 9 lentelę). Šis kiekybinis rodiklis svarbus ne savaime, bet kaip įrodymai apie šių darbų poveikį kriminologiniam laukui. Kaip ir buvo galima tikėtis, daugiausia simbolinio kapitalo generuoja būtent dominuojančiųjų agentų moksliniai straipsniai: M. M. Ttofi, D. P. Farrington'as, A. R. Piquero'as, A. T. Vazsonyi'is, J. J. Turanovic, T. J. Holt'as, E. M. Hoeben. Nepaisant to, kad tarp daugiausia cituotų mokslinių publikacijų nepateko nė vienas A. Powell ar J. L. van Gelder'io mokslinis straipsnis, jie vis tiek pakankamai gausiai cituojami (žr. 3 priedą).

Šių darbų autoriai įgijo pripažinimą ne tik kaip tyrėjai, bet kaip agentai, kurie struktūruoja teminį lauką. Simbolinė citavimo galia čia pasireiškia ne kaip techninis produktas, o kaip mokslinio dominavimo forma. Ji leidžia įtvirtinti tiek žinojimo turinį, tiek ir jo formą, nusakyti, kas yra tinkamas mokslinis kalbėjimas šia tema, o kas lieka už diskurso ribų.

---

⁵ 2024 m. balandžio mėnesį tikrinta duomenų bazėje „Semantic Scholars“.

Cituojamumas šiuo atveju įgyja strateginę reikšmę – jis tampa žymeniu, per kurį skirstomi veikėjai į tuos, kurie turi galią apibrėžti temą.

Išryškėja, kad pirmasis išskirtų mokslininkų tinklas, sudarytas iš H. Song'o, J. Choi, Y. Lee ir J. Kim'o, nors pagal publikacijų skaičių galėtų būti įvardijami kaip dominuojantieji lauko agentai, tokios pozicijos vis dėlto neužima. Jie nėra įtvirtinę aiškios ir stiprios pozicijos nei bendrame kriminologijos tyrimų lauke, nei internetinių patyčių tyrimų lauke. Galima svarstyti, kad tokia situacija gali būti susijusi su platesniais struktūriniais veiksniais, pavyzdžiui, jų akademinės karjeros stadija ar veikimo geografiniu kontekstu. Ankstesnės karjeros stadijose esantys mokslininkai dažniau dar tik kaupia simbolinį kapitalą, o nacionalinis ar regioninis akademinis kontekstas gali turėti įtakos jų matomumui tarptautiniame lauke. Vis dėlto, remiantis turimais duomenimis, šių prielaidų patvirtinti negalima, todėl jos laikytinos tik interpretacinėmis galimybėmis.

Pirmoji ir daugiausia kartų pacituota mokslinė publikacija priklauso M. M. Ttofi bei D. P. Farrington'ui ir buvo išleista 2011 m. JEC. Ši publikacija cituota daugiau nei 3 kartus dažniau nei antroje vietoje esanti to paties bendraautorio D. P. Farrington'o kartu su A. R. Piquero'u parašyta mokslinė publikacija (žr. 5 lentelę). Be abejonės, galima teigti, kad šie trys mokslininkai padeda formuoti internetinių patyčių lauką iš kriminologinės perspektyvos. Tiesa, kyla pagrįstas klausimas, kaip jų turimas kapitalas bendrame kriminologijos lauke prisideda prie to, kad jų publikacijos apie internetines patyčias yra cituojamos. Ar jie, kaip mokslininkai, pasidaliję savo sukurtu simboliu kapitalu, formuoja internetinių patyčių tyrimų lauką, ar visgi jų tyrimai yra tie, kurie pirmiausia pritraukia skaitytojus dėl gerai atpažįstamų pavardžių? Šiuo atveju, atsižvelgiant į jų h indeksus ir publikacijų citavimo skaičius, peršasi prielaida, kad daugiau įtakos gali daryti jų, kaip mokslininkų, pavardės, o ne patys tyrimai.

Taigi trys dažniausiai kriminologų cituoti moksliniai straipsniai, kuriuose tyrinėjamos internetinės patyčios arba patyčios bendrai, buvo publikuoti 2009–2011 m. Tai gali rodyti, kad ankstyvas įsitraukimas į internetinių patyčių tyrinėjimus turėjo įtakos jų matomumui ir IF. Be to, šios mokslinės publikacijos yra vienos seniausių, todėl turėjo daugiausia galimybių būti pacituotos.

Atkreiptinas dėmesys, kad 9 lentelėje visos publikacijos yra pažymėtos dviem spalvomis: žalsvai ir mėlsvai. Žalsvai yra pažymėtos publikacijos, kurios buvo parašytos jau aptartų ir pristatytų dominuojančiais laikomų internetinių patyčių tyrimo lauko agentų. Tokių publikacijų buvo 7 iš 12. Dar trys iš šių publikacijų buvo specifiskai susijusios

su D. P. Farrington'u ir jo moksliniais bendraautoriais. Likę darbai parašyti kitų šio lauko tyrėjų, kurių moksliniai straipsniai buvo atrinkti tarp 212 tyrinėtų ir analizuotų. Svarbu pažymėti, kad tokią publikacijų koncentraciją gali lemti ne tik dominuojančių agentų sukauptas simbolinis kapitalas, bet ir pačių tyrimų tematikos aktualumas. Galima svarstyti, kad labiau cituojami ir matomi tampa tie straipsniai, kurie atliepia platesnius politinius, institucinius ar visuomeninius poreikius. Tokiu atveju akademinio lauko agentai gali orientotis į temas, kurios yra aktualios finansuojančioms institucijoms ar politikos formuotojams, todėl tam tikros tyrimų kryptys įgauna didesnę matomumą ir sklaidą.

Apibendrinant visą šiame skyriuje aptartą informaciją, galima teigti, kad iš esmės nėra tiek daug mokslininkų, kurie kriminologijos lauke būtų užėmę dominuojančią ir tvirtą poziciją, o jų moksliniai tyrimai padėtų konstruoti visą (internetinių) patyčių lauką. Netgi tie kriminologai, kurie šiame tyrimų lauke turi sukaupę atitinkamą kapitalą, analizuodami internetines patyčias, į tyrimų kontekstą įtraukia ne tik tradicinių patyčių formų aptarimą, bet ir kitas daug platesnes deviacijas. Be visa ko, matoma tendencija, kad iš esmės bendrame kriminologijos tyrimų lauke egzistuojantys agentai, sukaupę itin didelį simbolinį kapitalą, imasi analizuoti internetinių patyčių temas. Tai yra pakankamai įdomus reiškinys, nes kriminologai, skolindami savo simbolinį kapitalą internetinių patyčių tyrimų laukui, galimai bando šią temą suaktualinti ir įvesti kriminologus į kitų socialiniams mokslams aktualių tyrimų tendencijų lauką. Deja, neretai kriminologų tyrimai atsilieka nuo bendrųjų tendencijų tiek laiko, tiek aktualumo prasme (tai gali signalizuoti žemi IF). Kriminologų internetinių patyčių tyrimai tik iš dalies sistemingi, kartais netgi grįžtama prie tos pačios tyrimų temos po beveik dešimtmečio.

Buvo atkreiptas dėmesys, kad dominuojančiųjų agentų, tyrinėjančių internetines patyčias, veikimas lauke paremtas daugiau bendruomeniškumo ir paramos kriterijais nei konkurencija. Tuo pat metu gali būti plėtojamos ir labai panašios mokslinės idėjos, kurios vienos kitoms neprieštarauja. Taip internetinių patyčių lauke nusistovėjusi viena ar kelios konkrečios mokslinės idėjos, kurios toliau plėtojamos per mokslininkus ir jų kuriamus socialinius tinklus. Tokios situacijos susiklostymą galima aiškinti keliomis prielaidomis. Pirma, pats tyrimų objektas, internetinės patyčios, yra gana aiškiai normatyviai apibrėžtas kaip socialinė problema, todėl tyrimuose vyrauja konsensuso, o ne teorinės konkurencijos logika. Antra, laukas gali būti santykinai siauras, todėl jame veikiančios mokslininkai yra labiau linkę bendradarbiauti, siekdami stiprinti savo kolektyvinį matomumą ir simbolinį kapitalą. Trečia, finansavimo struktūros, ypač orientuotos į taikomąjį žinojimą

ir problemų sprendimą, gali skatinti ne konkuruojančių teorinių pozicijų plėtrą, bet panašių, tarpusavyje suderinamų tyrimų kryptį vystymą. Galiausiai, egzistuojant stipriems socialiniams tinklams, žinių gamyba gali vykti per tarpusavyje susijusias tyrėjų grupes, kurios linkusios reprodukuoti panašias teorines prieigas.

9 lentelė. Daugiausia cituotos kriminologų publikacijos internetinių patyčių tema

Eil. Nr.	Autoriai, publikacijos pavadinimas	Kiek kartų pacituota	Publikacijos išleidimo metai	Žurnalas
1 (136)	Ttofi, M. M., Farrington , D. P. (2011) Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: a systematic and meta-analytic review. Journal of Experimental Criminology, 7, 27–56	1 391	2011	„Journal of Experimental Criminology“
2 (140)	Piquero, A. R., Farrington, D. P., Welsh, B. C. et al. (2009) Effects of early family/parent training programs on antisocial behavior and delinquency, Journal of Experimental Criminology 5, 83–120	427	2009	„Journal of Experimental Criminology“
3 (22)	Ogilvie, J. M., Stewart, A. L., Chan, R. C. K., ir Shum, D. H. K. (2011). Neuropsychological measures of executive function and antisocial behavior: A meta-analysis. Criminology: An Interdisciplinary Journal, 49(4), 1063–1107	384	2011	„Criminology“
4 (94)	Alexander T. Vazsonyi, Jakub Mikuška, Erin L. Kelley (2017) It's time: A meta-analysis on the self-control-deviance link, Journal of Criminal Justice, Volume 48, Pages 48–63, ISSN 0047-2352	345	2017	„Journal of Criminal Justice“
5 (11)	Travis C. Pratt, Jillian J. Turanovic, Kathleen A. Fox, Kevin A. Wright, (2014) Self-control and victimization: a meta-analysis, Criminology, Volume 52, Issue 1	343	2013	„Criminology“

Eil. Nr.	Autoriai, publikacijos pavadinimas	Kiek kartų pacituota	Publikacijos išleidimo metai	Žurnalas
76 (34)	Haynie, D. L., Giordano, P. C., Manning, W. D., & Longmore, M. A. (2005). Adolescent romantic relationships and delinquency involvement. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 43(1), 177–210.	236	2005	„Criminology“
7 (222)	Lianos M., Douglas M., (2000) Dangerization and the End of Deviance: The Institutional Environment , <i>British Journal of Criminology</i>	236	2000	„British Journal of Criminology“
8 (92)	Michael G. Turner, M. Lyn Exum, Robert Brame, Thomas J. Holt (2013) Bullying victimization and adolescent mental health: General and typological effects across sex, <i>Journal of Criminal Justice.</i> , Volume 41, Issue 1, Pages 53–59, ISSN 0047-2352	233	2013	„Journal of Criminal Justice“
9 (254)	Crawford, A. (2009). Governing Through Anti-Social Behaviour Regulatory Challenges to Criminal Justice. <i>British Journal of Criminology</i> , 49, 810–831.	161	2009	„British Journal of Criminology“
10 (108)	Evelien M. Hoeben, Ryan C. Meldrum, D'Andre Walker, Jacob T. N. Young (2016) The role of peer delinquency and unstructured socializing in explaining delinquency and substance use: A state-of-the-art review, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 47, Pages 108–122, ISSN 0047-2352	160	2016	„Journal of Criminal Justice“
11 (245)	Carrabine, E. (2012). Just Images Aesthetics, Ethics and Visual Criminology. <i>British Journal of Criminology</i> , 52, 463–489.	151	2012	„British Journal of Criminology“

3.7. Metodologinės ir teorinės priegios atrinktose mokslinėse publikacijose, kuriose buvo taikytos bendrosios įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos

Metodologinės tyrimų priegios susijusios ne tik su techniniais tyrimo dizaino pasirinkimais, jos atspindi platesnius akademinio lauko veikimo principus, tyrėjo pasirinktas teorines prielaidas. Šiame skyriuje analizuojama, kokias metodologines strategijas pasitelkia kriminologai tyrinėdami internetinių patyčių fenomeną ir kaip šie pasirinkimai atskleidžia kriminologų *habitus* bei kapitalo kaupimo logiką. Analizuotų mokslinių publikacijų kontekste taikytų tyrimų metodologijų aptarimas leidžia atskleisti, kaip akademinio lauko viduje formuojasi nuostatos dėl mokslinio žinojimo vertingumo: kokios ir kaip sukauptos žinios yra laikomos tinkamomis.

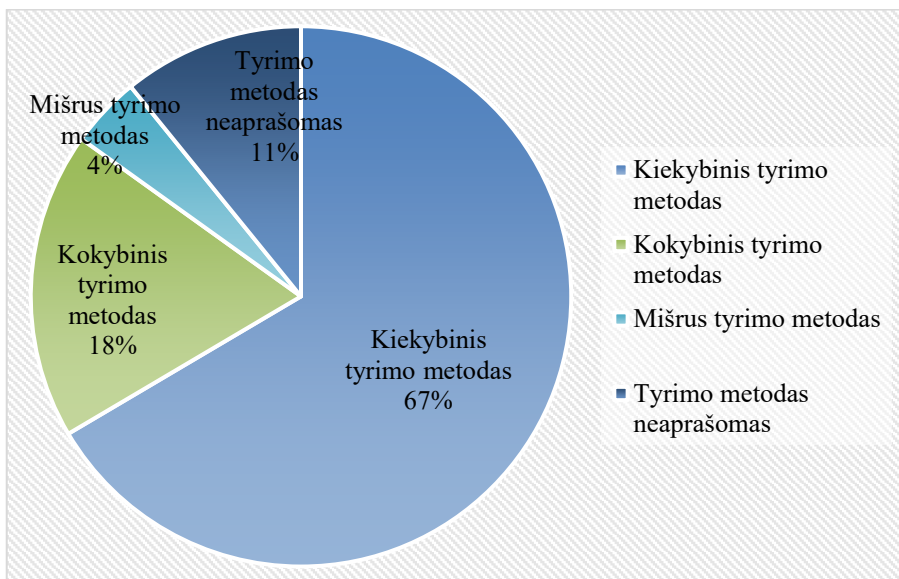
Organizuojant ir įgyvendinant mokslinį tyrimą, yra įprasta, kad pasirinktas tyrimo metodas suponuoja ir teorijos vaidmenį šiame kontekste. Pasirinktos ir taikomos teorijos padeda tyrėjui suprasti supantį socialinį pasaulį, struktūruoti analizės lauką, formuoti tyrimo klausimus ir interpretuoti gautus rezultatus (Bryman, 2012, p. 5). Gali būti išskiriamos dvi pagrindinės metodologinės priegios: kiekybinė ir kokybinė, kurios lemia skirtingas teorijos interpretacijos trajektorijas. Ši dichotomija nėra išsami: vis dažniau pasirenkama ir mišri metodologinė strategija, kuria siekiama derinti tiek empirinių duomenų apibendrinimo galimybes, tiek kokybinių duomenų interpretacinį gilumą. Mišrūs tyrimo dizainai leidžia tyrėjams kurti kontekstualų ir įvairialypį reiškinių supratimą, jungiant skirtingas epistemologines priegas. Ši strategija gali būti tinkama tiriant socialinius reiškinius, pasižyminčius sudėtingu ir daugiasluoksniu pobūdžiu, kaip internetinės patyčios. Mišrios priegios tyrimuose gali būti derinamos tiek egzistuojančios teorinės schemas, kuriose ieškoma kintamųjų ir jų tarpusavio ryšių, tiek indukcinės analizės priemonės, padedančios fiksuoti tyrimo metu išryškėjusias prasmes.

Analizuojant atrinktų 212 mokslinių publikacijų metodologinius pasirinkimus (žr. 7 pav.), išryškėja kiekybinių tyrimų dominavimas. Beveik du trečdaliai visų darbų rėmėsi kiekybinėmis analizės strategijomis, o kokybiniai metodai buvo taikomi gerokai rečiau. Nors įtraukti ir įvairūs metodiniai variantai, nuo naratyvinės ar turinio analizės iki atvejo studijų ir metaanalizių, šie tyrimai sudaro tik fragmentišką viso lauko vaizdą. Dalyje publikacijų taikyti mišrūs tyrimo dizainai, kuriuose derinamos kiekybinės ir kokybinės priegios. Be empiriniais duomenimis grįstų tyrimų, dalis analizuotų publikacijų buvo teorinio pobūdžio arba rėmėsi sisteminės literatūros analizės

metodais. Tokiuose moksliniuose tyrimuose dažniausiai nebuvo analizuojami naujai surinkti empiriniai duomenys, buvo analizuojami jau egzistuojantys tyrimai, konceptai ar teorijos, sisteminama mokslinė literatūra ir siūlomos naujos interpretacijos.

Tokių kiekybinių metodų dominavimą galima aiškinti keliomis prielaidomis. Pirma, kriminologijos lauke, ypač tyrinėjant deviacijas, yra stipri pozityvistinė ir į faktais grįstos kriminologijos mokyklos kuriamą žinojimą orientuota tradicija, kuri privilegijuoja matuojamus, statistiškai apdorojamus duomenis ir artimesnę gamtos mokslams epistemologiją. Antra, internetinės patyčios kaip tyrimo objektas dažnai operacionalizuojamos per paplitimo, dažnio ar rizikos veiksnių matavimą, o tai metodologiškai palankiau kiekybinėms prielaidoms. Trečia, didelės apimties duomenų rinkiniai (pvz., apklausos, longitudinaliniai tyrimai) sudaro galimybes atlikti antrinę analizę, kuri yra efektyvi ir plačiai taikoma. Galiausiai, finansavimo ir publikavimo logika gali skatinti tokių tyrimų atlikimą, nes kiekybiniai rezultatai dažnai laikomi labiau apibendrinamais, palyginamais ir tinkamais politikos formavimui.

Vertinant tyrimo metu surinktą medžiagą, galima paminėti, kad tik vienas iš analizei atrinktų leidinių save identifikavo kaip išskirtinai kiekybinių tyrimų žurnalą - JQC (žr. 2 lentelę). Šiame moksliniame žurnale buvo rastos 8 mokslinės publikacijos tinkančios analizei. Galima daryti prielaidą, kad kiekybinių tyrimų tendencijos nėra susijusios su žurnalų specifika, tai veikiau išduoda bendras internetinių patyčių tematikos tyrimų tendencijas.

7 pav. Kriminologų pasirinktos metodologinės priegijos analizuotuose moksliniuose straipsniuose⁶

Skirtingų tyrimų metodų taikymas duoda skirtingus rezultatus (Clear, 2010, p. 14). Kai tyrimuose dominuoja kiekybinių metodų taikymo praktika, tai leidžia suprasti, kad teorijos darbe taikomos nuosekliau, o pats tyrimo metodas yra suformuotas atsižvelgiant į taikomą teoriją. Kiekybiniuose tyrimuose teorija dažniausiai tarnauja kaip pagrindas hipotezėms formuoti: joje išskiriamos konceptualios idėjos yra transformuojamos į aiškiai apibrėžtus ir empiriškai matuojamus kintamuosius. Tokiu būdu teoriniai konstruktai (pavyzdžiui, *savikontrolė*, *socialinis spaudimas* ar *viktimizacija*) įgyja operacinę formą, leidžiančią kiekybiškai analizuoti jų raišką ir tarpusavio ryšius. Šis teorijos taikymo būdas būdingas pozityvistinei tyrimų tradicijai, kurioje svarbu matuoti, lyginti ir statistiškai vertinti socialinius reiškinius remiantis iš anksto numatytais priešastiniais modeliais. Tarp tyrimuose taikomų teorijų ir tyrimų rezultatų egzistuoja dvipusis ryšys: teorijos suteikia struktūrą ir kryptį tyrimams, o jų rezultatai padeda toliau

⁶ Analizuotuose moksliniuose tyrimuose buvo taikomi įvairūs tyrimo metodai, kaip kad sisteminės literatūros apžvalgos, metaanalizės, atvejo bei temines analizės. Norint apibendrinti šią metodų įvairovę ir užtikrinti nuoseklią analizę, visi identifikuoti tyrimo metodai buvo sugrupuoti į keturias pagrindines kategorijas: kiekybinius, kokybinius ir mišriuosius ir tuos, kur tyrimo metodas nebuvo aprašytas, pvz. tai buvo teorinis straipsnis. Diagramoje pateikiami šios klasifikacijos rezultatai.

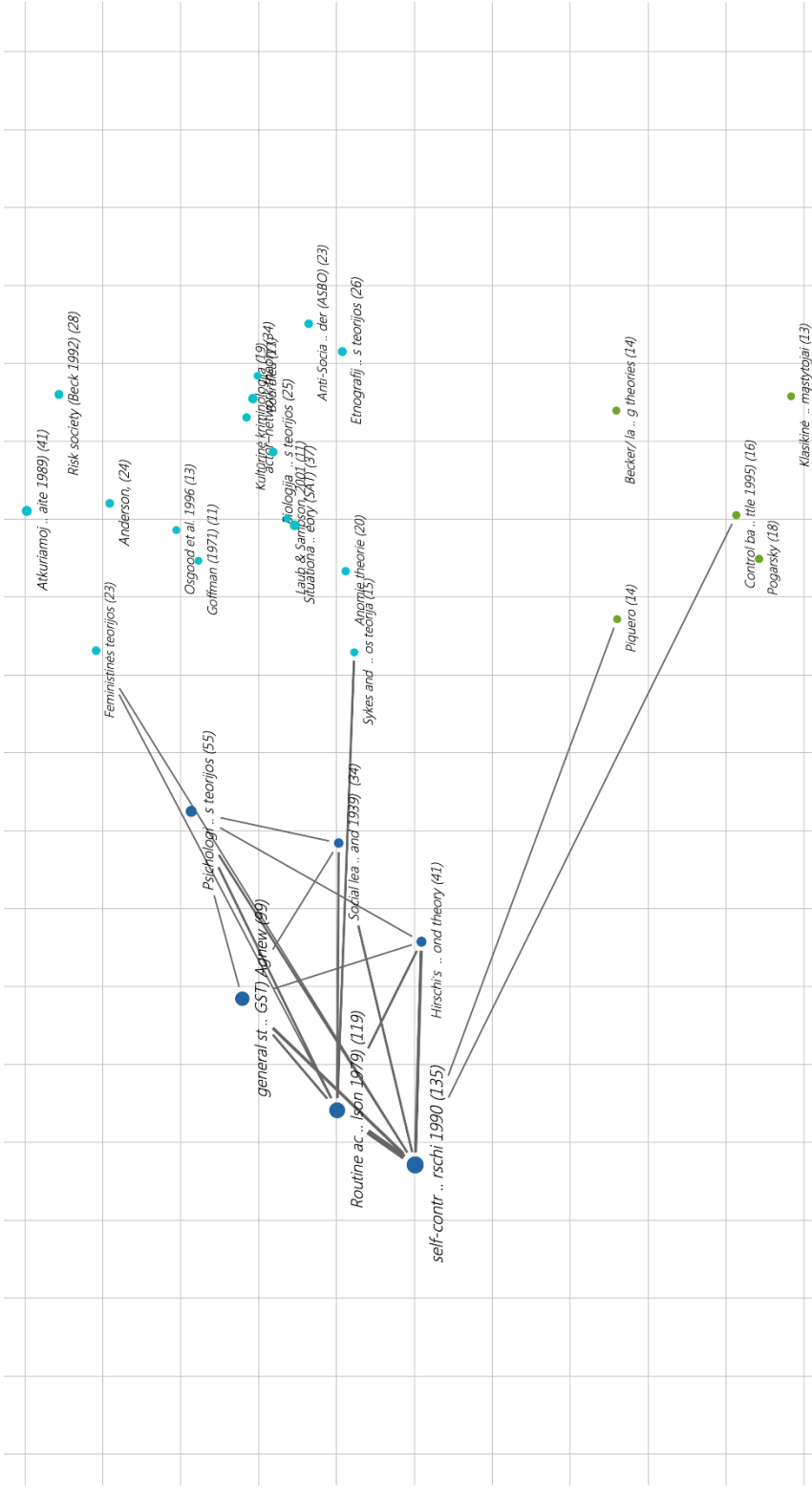
formuoti pačią teoriją, ją patikslinant ar paneigiant (Bachman ir Schutt, 2017, p. 121).

Buvo pastebėta, kad kriminologai naudojami iš anksto kitų tyrėjų surinkta empirine medžiaga. Taip duomenys į tyrėjų rankas patekdavo jau išvalyti, paversti į konkrečias skaičių sekas, kas gali daryti įtaką ir tolesnių tyrimų kokybei, ypač tais atvejais, kai į analizuojamus antrinius duomenis nėra žvelgiama kritiškai. Ši situacija atspindi P. Bourdieu (1988) kritiką apie mokslinio lauko formalizaciją, kai dominuoti ima kiekybiniai rodikliai ir metodologinis fetišizmas, užgožiantis teorinį gylį.

Dominuojančių kiekybinių tyrimų pasirinkimų logiką (žr. 7 pav.) galima sieti su skirtingomis kriminologinėmis paradigmomis (žr. 8 pav.). Pozityvistinės kriminologijos kryptys, tokios kaip savikontrolės teorija kurios autoriai M. Gottfredson'as ir T. Hirschi'is (1990), bendroji įtampos teorija, kurios sumanytojas R. Agnew (1992), ar rutininės veiklos teorija, kurios autoriai L. E. Cohen'as ir M. Felson'as (1979). Šios teorijos čia minimos neatsitiktinai, būtent jos kriminologų moksliniuose straipsniuose pasitelkiamos dažniausiai.

Dalyje analizuotų tyrimų buvo pasitelktos ir kitos teorinės prieigos (žr. 8 pav.), tarp jų anomijos teorija (Merton, 1938), socialinio išmokymo teorija (angl. *Social Learning Theory*), siejama su Ronald'u L. Akers'u (1973) (plėtojant Albert'o Bandura'os idėjas), kontrolės balanso teorija (angl. *Control Balance Theory*), sukurta Charles'o R. Tittle'o (1995), situacinio veiksmo teorija (angl. *Situational Action Theory*), kurios autorius yra P. O. H. Wikström'as, ir atkuriamojo teisingumo teorija (angl. *Restorative Justice Theory*), pagrįsta John'o Braithwaite'o (1989) darbais, rodančios platesnę konceptualią įvairovę. Nors šios teorijos buvo taikomos rečiau, jos liudija tyrėjų pastangas paaiškinti internetinių patyčių reiškinių remiantis skirtingomis teorinėmis ir disciplininėmis pozicijomis, kurios ne tik susijusios su psichologijos mokslo disciplina, bet ir įvairesnėmis kriminologų formuojamomis pozicijomis.

Be minėtų teorijų šiuose tyrimuose dažnai cituojami ir reikšmingi kriminologijos lauko teoretikai, net jei jų idėjos nebuvo tiesiogiai operacionalizuojamos kaip teorinės prieigos. Tarp dažniausiai minimų autorių: A. R. Piquero'as, Erving'as Goffman'as, D. Wayne'as Osgood'as ir Elijah'as Anderson'as.

8 pav. Teorijos bei pavieniai autoriai, kurie dažniausiai minimi analizuotose moksliniuose straipsniuose (analizuota programa „Maxqda 2020“)

Buvo taikomi įvairūs teorijų integracijos modeliai (žr. 10 lentelę). Neretai tyrėjai pasirinko derinti teorijas mikrolygmeniu, t. y. koncentruodamiesi į individų veikimo logiką ir jų tarpusavio sąveikos dinamiką. Pasak N. Henry (2017, p. 405), būtent tokio tipo integracija yra viena dažniausių kriminologiniuose tyrimuose, ypač kai analizuojami interaktyvūs socialiniai procesai. Tokiu atveju teoriniai deriniai dažnai konstruojami remiantis artimais arba konceptualiai panašiais kintamaisiais (Lanier ir Henry, 2010, p. 385-389).

10 lentelė. Bendrosios įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijų taikymas analizuotuose moksliniuose straipsniuose

	<i>Bendroji įtampos teorija</i>	<i>Rutininės veiklos teorija</i>	<i>Savikontrolės teorija</i>
Analizuotų straipsnių, kuriuose taikoma teorija, skaičius	45	23	45
Straipsnių, kuriuose derinama kartu su kitomis teorijomis, skaičius	21	14	25

N. Henry (2017, p. 399) siūlė kriminologinę teorinę integraciją apibrėžti kaip dviejų ar daugiau egzistuojančių teorijų, pasižyminčių tam tikrais konceptualiais bendrumais, sujungimą į vieną nuoseklų modelį, kuris leidžia pasiūlyti išsamesnį ir sistemingesnį paaiškinimą nei atskiros teorijos pavieniui. Vis dėlto tokios integracijos taikymas neapsieina be kritikos. C. R. Tittle'as (2000, p. 87) teigė, kad integruotų teorinių modelių kūrimas dažnai susiduria su problemomis konceptualiaame, operaciniame, priežastiniame ar analitiniame lygmenyse. Todėl bet koks teorijų derinimas reikalauja atidaus dėmesio priežastinei sekai, aiškaus nepriklausomų kintamųjų identifikavimo ir nereikalingų bei prieštaringų veiksmų pašalinimo (Vold et al., 1998, p. 324). Tai ypač aktualu analizuojant sudėtingus reiškinius, tokius kaip savikontrolė (Gottfredson ir Hirschi, 1990) ar socialinė įtampa (Agnew, 1992), kurie reikalauja tikslaus operacionalizavimo ir teorinio pagrindimo net ir tada, kai tyrimas remiasi daugiau nei viena teorine prieiga.

Skirtingų teorijų derinimas, siekiant išspręsti vienokią ar kitokią mokslinę problemą kriminologijoje, nėra naujiena. Tiesa, pačiuose tyrimuose retai kada galima atrasti paaiškinimų, kaip šios teorijos buvo derintos tarpusavyje, kokie principai buvo paimti iš vienos ar kitos teorijos ir kaip jie buvo tarpusavyje suderinti. Pavyzdžiui, individualius skirtumus pabrėžiančios teorijos remiasi prielaida, kad kai kurie asmenys yra labiau linkę įsitraukti į

nusikalstamą veiką nei kiti, todėl dauguma kriminologinių teorijų siekia identifikuoti tas individualias savybes, kurios lemia elgesio skirtumus. Viena tokių, R. Agnew bendroji įtampos teorija, teigianti, kad žmonės labiau linkę nusikalsti tada, kai patiria neigiamas emocijas, tokias kaip nusivylimas, baimė ar pyktis, ypač jei neturi galimybės išvengti šias emocijas sukeliančių situacijų ar santykių. Savo ruožtu, T. Hirschi'io ir M. Gottfredson'o sukurta savikontrolės teorija pabrėžia, kad asmenys, labiau integruoti į savo bendruomenę, t. y. aktyviai dalyvaujantys socialiniame gyvenime ir turintys stipresnius tarpasmeninius ryšius, turi daugiau ką prarasti nusikalsdami, todėl rečiau įsitraukia į nusikaltimus.

Deviantinio elgesio raiškiai gali turėti įtakos įvairūs socialiniai, ekonominiai ir psichologiniai veiksniai, tokie kaip skurdas, socialinė nelygybė, didelis gyventojų mobilumas, silpni emociniai ryšiai su tėvais, nedarbas, nepalankios gyvenimo sąlygos, menkas įsipareigojimas mokyklai, ribotas socialinių paslaugų prieinamumas, taip pat žemas pasitikėjimo lygis visuotinai priimtomis vertybėmis ar artima sąveika su delinkventais. Nors kai kurie iš šių kintamųjų yra pakankamai lengvai pamatuojami, dauguma jų pasižymi dideliu konceptualiniu ir matavimo sudėtingumu, nes yra daugiabriauniai, kontekstualiai priklausomi ir dažnai susiję su socialinėmis bei kultūrinėmis dimensijomis. Dėl šios priežasties analizuojant toki kompleksinį reiškinį kaip internetinės patyčios, tampa sudėtinga aiškiai identifikuoti, kurie iš šių veiksnių turi reikšmingą ir tiesioginį priežastinį ryšį su jų atsiradimu ar paplitimu. Šis neapibrėžtumas iš dalies kyla iš teorinių ir metodologinių apribojimų, tačiau taip pat atspindi ir paties reiškinio daugialypumą.

Atsižvelgiant į kriminologiniuose tyrimuose apie internetines patyčias dažniausiai taikomas teorijas bei jų plėtojamas esmines prielaidas, atliekant tyrimą buvo išskirtos ir aptartos 4 kintamųjų grupės (žr. 3 priedą):

- demografiniai duomenys;
- artima aplinka;
- deviacijos ir viktimizacija;
- išoriniai ir vidiniai kintamieji, darantys įtaką asmens apsisprendimams.

Demografinių veiksnių fiksavimas buvo siejamas su pamatuojamais kriterijais: amžius, lytis, rasė ir etninė priklausomybė, šeimos padėtis, vaikų skaičius etc. Vertinimai buvo susiję su mokyklos aplinka, socioekonominio visuomenės lygmens matavimu, pavyzdžiui: anomija, socialine dezorganizacija ar kitais sunkiai apibrėžiamais socialiniais konceptais.

Amžius yra vienas iš svarbiausių ir populiariausių vertinimo kriterijų kriminologijoje. Netgi tais atvejais, kai teorijose nėra pabrėžiamas amžiaus aspektas, teoretikams yra primenama, kad jų nusikaltimų paaiškinimai turi būti susieti su gebėjimu paaiškinti paauglystę ar kitus su amžiumi susijusius žmogaus gyvenimo etapus (Hirschi ir Gottfredson, 1983, p. 553). Egzistuoja netgi atskiras terminas kriminologijoje – delinkventas, kuris skirtas paaiškinti jaunuolių nusikalstamą elgesį (*Encyclopædia Britannica*). Egzistuoja netgi kriminologinės teorijos, kurios specifiskai paremtos amžiaus kriterijumi. Pavyzdžiui, raidos teorija bandoma paaiškinti kodėl, atsižvelgiant į asmens amžių ir jo gyvenimo eigą, šis gali būti linkęs nusikalsti (Vold et al., 1998, p. 284). David'o Matza'os dreifo teorijoje (1957) analizuojami jaunuoliai, dreifuojantys tarp (ne)konvencinių pasirinkimų, o T. Hirschi'io ir M. Gottfredson'o kontrolės teorijoje (1995) teigiama, kad su didžiausia deviacijos rizika susiduriama vėlyvoje paauglystėje, o vėliau ji pradeda mažėti (Vold et al., 1998, p. 288). Tiesa, kriminologų teoretikų nuomone, teiginys, kad amžius yra lengvai tiriamas kintamasis, neabejotinai klaidingas (Hirschi ir Gottfredson, 1983, p. 552). Anot T. Hirschi'io ir M. Gottfredson'o (1983, p. 561), vienas iš būdų patikrinti amžiaus kriterijumi pagrįstas teorijas būtų sukurti dirbtinę aplinką, kurioje amžius kinta, o daugelis kitų kintamųjų, susijusių su deviacijomis, lieka tokie pat.

Iš esmės amžius, kaip matuojamas kriterijus, bei jo interpretavimas suformavo dvi skirtingas teorines pozicijas: pirmoji, kuriai priklausė tokie kriminologai, kaip Alfred'as Blumstein'as, J. Cohen'as ir D. P. Farrington'as, orientavęsi į kriminalinės karjeros gairių nubrėžimą, antroji, kurios atstovai M. Gottfredson'as ir T. Hirschi'is teigė, kad, nepriklausomai nuo kitų sociologinių paaiškinimų, amžius tiesiog subrandina žmones ir jie galiausiai nustoja daryti nusikaltimus. Oponuodami raidos teorijos palaikytojams, T. Hirschi'is ir M. Gottfredson'as (1983, p. 581) teigė, kad amžiaus kriterijus, nėra esminis, numatant dalyvavimą nusikalstamosiose veikose per visą gyvenimo ciklą.

Kitas internetinių patyčių tyrimuose analizuotinas kintamasis: lytis (čia kalbama apie du anglakalbių paprastai išskiriamus skirtingus kintamuosius: *sex* ir *gender*, kurie lietuvių kalboje galėtų būti įvardyti kaip *biologinė* ir *socialinė lytis*). Lyties, kaip analizuotino kintamojo, reikšmę bendrosios įtampos teorijoje iškėlė R. Agnew (1992), Jis pastebėjo, kad egzistuoja skirtumai tarp to, kaip vidines ar išorines įtampas įveikinėja vyrai ir moterys: vyrai linkę agresiją nukreipti į išorę, o moterys, priešingai, susidurdamos su įtampomis, labiau linkusios į savižalą, pasižymi polinkiu į depresiją (Moon ir Morash, 2016). Vyrų agresija aiškinama įvairiomis

teorinėmis prielaidomis. Viena iš jų teigia, kad agresyvus elgesys gali būti nulemtas nesugebėjimo atitikti tradicinius seksualinio vaidmens lūkesčius. Kita vertus, pabrėžiama, kad nerimas dėl vyriško statuso ypač sustiprėja socialinėse grupėse, kuriose paplitęs vyrų nedarbas, tokiose situacijose agresija pasireiškia dažniau ir intensyviau (Hirschi ir Gottfredson, 1983, p. 570).

Lyties aspektas pabrėžiamas T. Hirschi'io ir M. Gottfredson'o savikontrolės teorijoje. Tyrimuose, kuriuose taikyta ši teorija, buvo bandoma fiksuoti, kiek lyties aspektas daro įtaką asmens išskyrimui iš socialinės grupės. Ypač šis aspektas pabrėžiamas tai atvejais, kai be lyties fiksuojama ir seksualinė orientacija.

Trečias kriterijus: rasės ir etninės priklausomybės kintamieji, kurie, buvo itin pabrėžiami šalyse, kuriose rasinė segregacija yra pakankamai didelė. Beveik visada tyrimuose, vykdomuose JAV, įtraukiamas rasės kintamasis. Neretai su rasės ir etninės priklausomybės kriterijais fiksuojamas ir migracijos / imigracijos kriterijus. Apskritai imigracija gali būti vertinama kaip dar vienas išorinių įtampų šaltinis. Iš esmės rasės aspektas yra labai aiškiai susietas su tam tikros konkrečios visuomenės grupės socialiniu pasiskirstymu, kai papildomai įtraukiami tokie kriterijai, kaip socioekonominis statusas ar kaimynystė.

Socioekonominis statusas, kaip sudėtinis kintamasis, tyrimuose yra tiesiogiai siejamas su šeimos pajamomis, kurios dažniausiai įvertinamos būtent pagal darbinius išpareigojimus ir gaunamą uždarbį. Darbas, jo pobūdis padeda nusakyti finansinę, socialinę ar geografinę lokaciją. Šioms prielaidoms, be abejonės, turi įtakos ir Čikagos mokyklos prielaidos, padariusios įtaką ir L. E. Cohen'o ir M. Felson'o (1979) plėtotai bendrajai įtampos teorijai. Rutininės veiklos teorijoje yra nagrinėjamas ryšys tarp nusikaltimų paplitimo ir urbanizacijos, socialinės dezorganizacijos ir kaimynystės įtakos.

Savo ruožtu, moksliniuose tyrimuose, kuriuose buvo pasitelkta R. Agnew bendrąją įtampos teoriją (1992), socioekonominis statusas ir iš šio kriterijaus išplaukiančios prielaidos apie egzistuojančias įtampas aplinkoje yra itin svarbios. Socioekonominis statusas čia dažniau matuojamas daiktais: mašinos, kompiuterio, mobiliojo telefono ar kitų daiktų turėjimu.

Trumpai apžvelgiant demografinių rodiklių pasitelkimą internetinių patyčių tyrimuose, matyti, kad dominuoja amžiaus bei lyties kintamieji. Būtent per šiuos kintamuosius kriminologiniuose tyrimuose dažniausiai ir siekiama apibrėžti internetines patyčias. Tiesa, tai yra pakankamai standartiniai ir apskritai kriminologų daug plėtojami kriterijai, kuriais

siekiami įvesti į daugelį kriminologinių tyrimų. Remiantis šiais kriterijais siekiama apibrėžti daugelį nusikaltimų rūšių, todėl internetinių patyčių kontekstas nėra išskirtinis.

Artimos aplinkos kintamųjų grupę sudarė tokie tiriami kontekstai kaip, kad šeima, draugai, pažįstami ir artima kaimynystė bei edukacinė ir profesinė aplinka (mokykla bei darbas).

Šeimos kontekstas ypač dažnai įtraukiamas į kriminologinių tyrimų analizę, nes, kaip teigia T. Hirschi'is ir M. Gottfredson'as (1983, p. 580), tokie gyvenimo statuso pokyčiai, kaip santuoka, tėvystė ar įsidarbinimas, glaudžiai susiję su laikui bėgant mažėjančiu nusikaltimų skaičiumi. Šeima šiuo atveju veikia kaip vienas svarbiausių socialinės kontrolės veiksnių: stiprūs emociniai ryšiai tarp šeimos narių gali reikšmingai sumažinti deviantinio elgesio tikimybę (Vold et al., 1998, p. 298).

Analizuotuose tyrimuose kriminologai siekė išsiaiškinti, kaip per tėvų auklėjimo stilių kuriamas ryšys su vaikais. Galima buvo pastebėti, kad mokslininkai vaikų auklėjime pabrėžia du esminius aspektus: atliepti vaiko poreikius ir kontroliuoti vaiko elgesį. Pastarajam aspektui, ypač konfliktinių tėvų ir jų vaikų santykių analizei, mokslininkai skiria daug dėmesio. Auklėjimo stilių struktūroja trys pagrindiniai komponentai: kontrolė, atliepimas (reaktyvus į vaiko poreikius) ir disciplina.

Buvo atkreiptas dėmesys į mokslininkų siekį fiksuoti, kaip tėvai stebi savo vaikus internete. Šis aspektas internetinių patyčių kontekste susietas tiek su fizine, tiek su internetine erdvėmis. Fizinės erdvės apribojimai siejami su griežta disciplina arba stebėjimu ir siekiu žinoti, kada, kur ir su kuo vaikai leidžia savo laisvalaikį. Internetinės erdvės stebėjimas, susijęs tiek su internetu, tiek su elektroninių prietaisų naudojimu.

Analizuotuose tyrimuose buvo fiksuojama, ar tėvai / globėjai prisijungia prie vaikų socialinių tinklų paskyrų, ar stebi, ką vaikai veikia, kuo dalijasi socialiniuose tinkluose. Atkreipiamas dėmesys į tėvų pasirinkimą tikrinti vaiko telefoną. Šie aspektai simbolizuoja tėvų, siekiančių autoriteto, pasilikimą teisę stebėti savo vaikus „vardan didesnio gėrio“, saugumo. Tyrėjai retai skiria dėmesį tarpusavio ryšio kūrimui ir santykių stiprinimo aspektams, ypač bendradarbiavimui su vaikais, kai jiems suteikiama teisė patiems nuspręsti, ar dalytis asmeninio pobūdžio informacija su tėvais. Analizuotuose moksliniuose straipsniuose internetinė erdvė dažnai interpretuojama kaip grėsminga ir nuo jos reikia apsaugoti savo vaikus, nepaisant jų pačių autonomijos ir sutikimo. Elektroninių prietaisų naudojimą tėvai gali vertinti kaip apdovanojimą arba bausmę. Internetinė erdvė neatsiejama nuo daiktų:

telefono, kompiuterio, todėl būtent per daiktiškumą formuojamas suvokimas, kaip galima reguliuoti tinkamą vaikų elgesį. Elektroninių prietaisų, su kuriais prisijungiama prie socialinių tinklų, atėmimas yra suprantamas kaip tinkama kontrolės priemonė. Šių kintamųjų pasitelkimas tyrimuose leidžia spręsti, kad vaikų stebėjimas dėl menamo saugumo svarbesnis nei tarpusavio pasitikėjimo kūrimas.

Draugų, pažįstamų ir artimos kaimynystės įtakos vertinimas ryškėjo per skirtingas teorines teorijas. R. Agnew bendrąją įtampos teoriją siekė pritaikyti prie besikeičiančios visuomenės realijų. Plėtojo teorines prielaidas apie socialinių įtampų ir nusikaltimų kontekstą, plačiau aptardamas tiek lyties, tiek bendraamžių daromos įtakos aspektus (Agnew ir Brezina, 1997). Pastebėjo, kad nepaisant daugelio jaunuolių prisirišimo prie tėvų vaikystėje, paauglystėje šie santykiai susilpnėja, todėl būtent bendraamžiai daro didesnę įtaką dėl deviacijų nei suaugusieji. Su bendraamžiais leidžiama daugiau laiko, todėl jų įsitraukimas į delinkventines veiklas daro įtaką jaunuolių elgesiui (Vold et al., 1998, p. 292; Choi ir Kruis, 2019, p. 774).

L. E. Cohen'o ir M. Felson'o (1979, p. 588) rutininės veiklos teorijoje daugiau dėmesio sutelkta į siekį paaiškinti, kodėl miestuose padaugėjo nusikaltimų, taip pat nubrėžti bendruosius nusikaltimų modelius ir tendencijas. Pasak mokslininkų, rutininės veiklos, kurios daro įtaką nusikaltimų atsiradimo aplinkybėms, yra susijusios su draugais, hobiais, laisvalaikio pramogomis (Felson ir Cohen, 1980).

Kalbant apie konkrečiai deviacijas internete, susijusias su draugų ir bendraamžių įtaka, čia buvo fiksuojamos įvairios jų formos pradedant nuo internetinio piratavimo ir pornografinio turinio vartojimo ir baigiant internetinėmis patyčiomis. Nepaisant to, kad sistemingo pateikimo nėra, remiantis H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) sukurtu tradicinių ir internetinių patyčių skirstymu (žr. 1 lentelę), galima pastebėti, kad buvo išskiriamos ir tiriamos tokios patyčių formos, kurios atitiktų patyčių apibrėžimą. Galima paminėti piktus ar niekinančius komentarus internete (tiesioginės, žodinės internetinės patyčios), prisijungimą prie kito asmens socialinių tinklų paskyros ir komunikavimą iš jos (tiesioginės, fizinės internetinės patyčios). Sprendžiant iš pavienių kintamųjų taikymo, galima daryti išvadą, kad nėra bendro sutarimo, kaip galėtų būti apibrėžiamos draugų ar pažįstamų deviacijos internete.

Edukacijos, mokyklos aplinkos ir darbo dėmenų įtakos vertinimas bendrąja prasme buvo vienas plačiausiai apibrėžiamų kintamųjų analizuotuose moksliniuose tyrimuose. Įvairiuose tyrimuose edukacija papildomai buvo apibrėžiama remiantis pakankamai aiškiais kintamaisiais,

kuriais buvo siekiama patikslinti įvairių tipų išsilavinimą: nuo mokyklos baigimo iki universiteto diplomo, ar apskritai jo nebuvimą. Analizuotuose tyrimuose buvo siekiama iširti, kaip deviacijos yra susijusios su edukacija. Dažniausiai buvo remiamasi prielaida, esą, kuo aukštesnis edukacijos lygmuo pasiektas, tuo mažiau asmuo gali būti susijęs su deviacijomis. Skirtingos teorinės prielaidos išsiskyrė tik edukacijos apibrėžimo mastais, tačiau esmė liko ta pati.

Kalbant apie akademinis pasiekimus, buvo bandoma fiksuoti, ar egzistuoja sąsajos tarp mokymosi pasiekimų ir deviacijų, konkrečiai, šiuo atveju, patyčių. Svarbu suvokti, kad tiek prasti, tiek geri mokymosi pasiekimai galėjo būti siejami su patyčiomis, t. y. šiuo atveju daugiausia įtakos daro ryškus nukrypimas nuo bendrų mokymosi tendencijų. Tiesa, daugumoje kriminologų atliktų tyrimų buvo matyti bandymas atliepti tik vieną iš mokymosi pasiekimų pusių, t. y. deviacijas daugiau sieti su mokymosi sunkumais. Nagrinėjamoju atveju tampa svarbios bendrosios įtampos teorijoje formuluojamos prielaidos apie įtampas ir jų įveikos mechanizmus.

Sprendžiant iš to, kaip yra vertinama mokyklos aplinka, galima daryti išvadą apie tai, kad tyrėjai bandė išmatuoti mokyklos narių puoselėjamą mikrosocialinį klimatą: ar jaunuoliai jaučiasi prisirišę prie bendraklasių, ar laiko save mokyklos bendruomenės dalimi. Gretinant šį kintamąjį su teorine prieiga, galima teigti, kad tuo atveju, kai jaunuolis mokyklos aplinkoje jaučiasi gerai, kartu yra linkęs ir į konvencinius įtampų įveikos mechanizmus, nes būtent tokie yra pripažįstami ir suvokiami kaip tinkami mokyklose. Būdamas patenkintas mokyklos aplinka, jausdamas prisirišimą, jaunuolis patiria „tinkamą“ socializaciją.

Tyrimuose mokyklos struktūrinė aplinka daugiausia buvo suvokiama kaip formalusis vertinimo kriterijus, kai daugiausia fiksuojama informacija, susijusi su mokyklos tipu (viešoji, privati, specializuota etc.) ar jos finansavimo šaltiniais (privati ar vieša). Remiantis šiais aspektais buvo siekiama atskleisti ir bendruomenės socioekonominę sąrangą.

Buvo analizuojamas ir patirtas smurtas mokykloje. Buvo orientuojamasi tiek į psichologinio, tiek į fizinio smurto apraiškas. Pavyzdžiui, mokslinėse publikacijose, kuriose pasitelkta savikontrolės teorija, buvo siekiama fiksuoti smurto apraiškas, kurios galėjo būti nukreiptos į kitą asmenį arba į mokyklos turtą (vagystės, vandalizmas). Kaip viena psichologinio smurto formų buvo išskirtos patyčios, pasireiškiančios gaudų skleidimu, grasinančių ar įžeidžiančių žinučių siuntimu, prasivardžiovimu.

Deviacijų ir viktimizacijos daroma įtaka mokslinėse publikacijose (žr. 2 priedą). Anot Vileikienės et. al. (2011, p. 16-17) smurtas moksliniuose tyrimuose dažniausiai apibrėžiamas kaip fizinio poveikio aktas, tai gali būti smūgiai, mušimas, kūno sužalojimai ar kita fizinė prievarta, įvykdoma naudojant jėgą, ginklus, daiktus ar chemines medžiagas. Analizuotuose moksliniuose straipsniuose kuriuose buvo taikyta Bendroji įtampos teorija, smurto kintamieji paprastai buvo skirstomi į dvi kategorijas:

- konceptualus smurto suvokimas, aprėpiantis ir smurtą artimoje aplinkoje;
- seksualinio pobūdžio smurtas ir jo suvokimas.

Seksualinio smurto apraiškos šiuose tyrimuose buvo interpretuojamos plačiai: jos apėmė verbalinę prievartą, nepageidaujamus komentarus, vizualinius veiksmus, tokius kaip nuotraukų siuntimas, ir fizinės išraiškas. Visgi, reikia pažymėti, kad bendra smurto samprata Bendrosios įtampos teorijos rėmuose nebuvo sistemingai plėtojama, dažnai apsiribota nedideliu kintamųjų skaičiumi, apibūdinančių smurtą.

Nors kai kuriuose tyrimuose, taikiusiuose Rutininės veiklos teoriją, minima smurto raiška, juose trūksta aplinkos saugumo konceptualizacijos: neanalizuojama, kaip konkrečios aplinkos sąlygos (pvz., fizinis išdėstymas, stebėjimas, socialinis kontekstas) galėjo daryti įtaką smurtui. Galimas smurtas yra siejamas su rutininės veiklos teorijos pagrindinėmis prielaidomis, apie nesaugias situacijas ir prieinamą tikslą elgesiui įgyvendinti. Dalis šių teorinių prielaidų remiasi Čikagos mokyklos tyrimų tradicija, pabrėžiančia, kad socialinių normų pažeidimų formavimuisi reikšmingą įtaką daro aplinkos ir socialinių veiksnių sąveika (Shaw ir McKay, 1942). Nepaisant to, šios sąsajos empiriškai tyrimuose buvo plėtojamos fragmentiškai.

Kai kuriais atvejais smurtas buvo apibrėžiamas per atskiras formas, tokias kaip verbalinė agresija, smurtas artimoje aplinkoje ar smurtiniai nusikaltimai. Remiantis Rutininės veiklos teorija, dažniausiai buvo siekiama analizuoti tradiciniais laikomus nusizengimus, tokius kaip vagystės ir įvairaus pobūdžio užpuolimai.

Šiose analizėse išryškėdavo teorijoje akcentuojama lokacijos svarba, todėl smurtas dažniausiai buvo tiriamas mokyklos ar darbo aplinkose. Be to, tyrimuose buvo išskiriamos ir kitos deviacinio elgesio formos, tokios kaip vandalizmas, sukčiavimas, psichotropinių medžiagų vartojimas, grasinimai bei fizinė prievarta.

Deviacijos internete, kaip atskira analizuotų kintamųjų grupė, apima veiklas, dažniausiai siejamas su informacinio saugumo pažeidimais ir skaitmeninių sistemų išnaudojimu. Šiai kategorijai priskiriami tokie elgesio

modeliai kaip kenkėjiškų programų (kompiuterinių virusų) platinimas, nepageidaujamų žinučių ar elektroninių laiškų siuntimas, neteisėtas prisijungimas prie informacinių sistemų, asmens duomenų vagystė ir jų perdavimas ar panaudojimas be savininko sutikimo, taip pat tyčinis duomenų sugadinimas. Tradiciniai nusikaltimai buvo siejami su vagystėmis, smurtiniais nusikaltimais, nusikaltimais turtui, vandalizmu, psichotropinių medžiagų vartojimu. Tuo tarpu internetine. pažeidimais buvo įvardijamas piratavimas ir deviacijos socialiniuose tinkluose. Deviacijos internete dažnai buvo matuojamos bandant jas susieti su laiku, praleidžiamu internete.

Nors visi tyrimui atrinkti moksliniai straipsniai buvo pasirinkti remiantis logika, jog juose pirmiausiai yra analizuojamas internetinių patyčių fenomenas, kintamųjų analizė atskleidžia platesnę apibrėžimą. Kai kurie straipsniuose fiksuoti kintamieji, kaip kad DDoS atakos (angl. *Distributed Denial of Service*) iš esmės nėra tiesiogiai susiję su patyčiomis nei pagal jų prigimtį, nei pagal veikimo mechanizmus. Kituose šaltiniuose fiksuojamos ir mažiau įprastos deviacinio elgesio formos, tokios kaip agresyvus elgesys kelyje (angl. *road bullying*), apibrėžiamas kaip sąmoningai pavojingas, neatsakingas ar priešiškas vairavimo stilius. Nors šis elgesys nėra susijęs su skaitmenine erdve, jis analizuojamas kaip simbolinės agresijos forma, atspindinti socialinės kontrolės praradimą kasdieniame viešajame gyvenime.

Smurtas analizuotuose tyrimuose nėra nuosekliai konceptualizuojamas kaip tiesiogiai susijęs su internetinėmis patyčiomis. Tam tikri kintamieji, tokie kaip nepageidaujamų nuotraukų siuntimas ar įžeidžiantys komentarai, gali būti interpretuojami kaip patyčių formos. Vis dėlto aiškaus teorinio pagrindo, leidžiančio internetines patyčias sistemiškai traktuoti kaip smurto apraišką, nenustatyta. Svarbu pažymėti, kad smurtas mokslinėje literatūroje suvokiamas kaip plati ir universali kategorija, neapsiribojanti vien lyties pagrindu grindžiamu smurtu. Tačiau analizuotuose šaltiniuose dažniausiai buvo akcentuojama būtent ši smurto forma.

Internetinių patyčių viktimizacija. Siekta identifikuoti įvairias aukų patirtis, kurios tyrimų autorių buvo priskirtos internetinių patyčių kategorijai. Tarp tokių veikų buvo minimi grasinimai, prisijungimas prie kompiuterio pasinaudojus aukos slaptažodžiu, kompiuterinių virusų siuntimas ar kreditinės kortelės duomenų pasisavinimas. Nors kai kurios iš šių veikų tradiciškai būtų labiau sietinos su elektroniniais nusikaltimais ar sukčiavimu, tyrėjų pasirinkimu jos buvo įtrauktos į patyčių analizės lauką. Tokia konceptualizacija rodo, kad internetinės viktimizacijos tyrimai ne visada remiasi aiškiai apibrėžtais konceptais, o veikų priskyrimas patyčių kategorijai gali būti gana platus.

Tradicinių patyčių viktimizacija. Čia atsiskleidė panašumai su jau minėtais skirtingų patyčių rūšių apibrėžimais. Analizuojant duomenis, buvo pastebėtos žodinių, socialinių, netiesioginių ar fizinių patyčių viktimizacijos patirtys. Tai rodo, kad tiek tyrimuose fiksuojamos patyčių formos, tiek vėliau bandoma tyrinėti viktimizacija yra susijusios, jeigu tyrime analizuojamos patyčios, siekiama fiksuoti ir viktimizacijos mastus bei formas. Šis aspektas yra svarbus ir tolesniame kriminologinių tyrimų kontekste, nes matoma, kad nėra siekiama daugiau dėmesio skirti patyčių atsiradimo aplinkybėms, besityčiojantiems ir jų motyvams analizuoti. Patyčių tyrimai kriminologijoje yra daugiau siejami su aukomis ir jų konkrečiomis patirtimis.

Išoriniai ir vidiniai kintamieji, darantys įtaką asmens apsisprendimams. Savikontrolės kintamasis yra esminis M. Gottfredson'o ir T. Hirschi'io (1990) suformuluotoje teorijoje. Minėtoje teorijoje teigiama, kad nusikalstamas elgesys dažniausiai kyla dėl žemo savikontrolės lygmens, kuris reiškia nesugebėjimą atidėti pasitenkinimo, impulsyvumą, rizikos toleravimą bei polinkį veikti neapgalvotai. Nusikaltimų prigimtis šioje teorijoje apibūdinama kaip veiksmai, orientuoti į greitą ir lengvai pasiekiamą pasitenkinimą, jie paprastai nereikalauja sudėtingų įgūdžių ar planavimo, yra rizikingi ir dažniausiai duoda menkos naudos (Vold et al., 1998, p. 332-333).

Remiantis šia teorija, asmenys, kuriems būdinga žema savikontrolė, linkę labiau įsitraukti į deviantinį elgesį, ypač tada, kai tam susiklosto palankios aplinkybės (Gottfredson ir Hirschi, 1990, p. 210). Savikontrolės kintamasis yra neatsiejamas nuo M. Gottfredson'o ir T. Hirschi'io teorijos, kurioje teigiama, kad nusikaltimai įvyksta dėl žemos socialinės kontrolės ir menkos savikontrolės. Nusikaltimo prigimtis šioje teorijoje yra apibūdinama kaip veiksmai, kuriais pasitenkinimas pasiekiamas paprastai ir greitai. Žemas savikontrolės lygis siejamas su trumpalaikį pasitenkinimą teikiančiu, jaudinančiu ir rizikingu elgesiu, kuris nereikalauja daug įgūdžių ar planavimo ir paprastai duoda mažai naudos (Vold et al., 1998, p. 332-333). Savikontrolės teorijoje teigiama, kad individai, pasižymintys žemu savikontrolės lygmeniu, linkę labiau įsitraukti į įvairias deviacijas, ypač kai tam susiklosto palankios aplinkybės (Gottfredson ir Hirschi, 1990, p. 210).

Savikontrolės teorijoje (Gottfredson ir Hirschi, 1990) keliami hipotezė, kad žema asmens savikontrolė gali būti tas esminis aspektas, lemiantis individo gyvenimo pasirinkimus, neatmetant ir šeimos, draugų ar išsilavinimo daromos įtakos. Impulsyvumas, kaip asmens savybė, yra susijęs su žemu savikontrolės lygmeniu, todėl asmenys, pasižymintis šia charakterio savybe, nelinkę apsvarstyti savo elgesio ilgalaikių pasekmių.

Apibendrinant analizuotus duomenis apie savikontrolės raišką moksliniuose tyrimuose, galima pastebėti, kad visos keturios kintamųjų grupės, susijusios su savikontrolės stoka, daugiausia dėmesio skyrė neigiamoms asmens savybėms. Tyrimuose dažnai daroma prielaida, kad asmenys, kuriems būdingas menkas gebėjimas kontroliuoti emocijas ir elgesį, yra impulsyvūs, linkę rizikuoti ir mažiau paiso socialiai priimtinių normų. Tokiu būdu patyčių reiškinys siejamas su asmens emociniu nebrandumu. Toks aiškinimas suponuoja gana deterministinį patyčių suvokimą, kaip žalingą elgesį, kylantį iš individualių psichologinių trūkumų.

Kurie tyrimai patyčių fenomeną papildomai sieja su neigiamais emociniais būsenų kintamaisiais, tokiais kaip pyktis (Bosworth et al., 1999; Espelage et al., 2000), depresija (Haynie et al., 2001) ar nerimas (Espelage ir Swearer, 2003). Tačiau dažnai nėra aiškiai nurodoma, ar šie veiksniai siejami su patyčių iniciatoriais ar su aukomis, todėl išlieka analitinė dviprasmybė, susijusi su nepakankamu agresoriaus ir aukos psichologinių charakteristikų diferencijavimu.

Įtampos kintamasis yra vienas pagrindinių ir dažniausiai taikomų elementų moksliniuose tyrimuose, grindžiamuose R. Agnew bendrosios įtampos teorija. R. Agnew (1985; 1992) išplėtė tradicinį įtampos sampratose lauką, papildydamas jį kultūrinėmis ir socialiniais lūkesčiais grįstomis įtampomis. Greta anksčiau dominavusių struktūrinių veiksnių, tokių kaip ekonominės kliūtys ar nesugebėjimas pasiekti vidurinėsios klasės siekiamų tikslų (pavyzdžiui, išsilavinimo ar profesinės padėties), mokslininkas pabrėžė ir subjektyvių įtampų svarbą, kylančią dėl neatitikimo tarp asmeninių siekių ir socialinės realybės.

R. Agnew (1992) bendrojoje įtampos teorijoje kelia klausimą apie išorinių ir vidinių įtampų daromą įtaką nusikaltimo atsiradimui ir siekia iširti galimą santykį tarp šių priežasčių (Henry, 2017, p. 407). Tokie aspektai, kaip šeimos nario mirtis, skyrybos ar kitų neigiamų dirgiklių atsiradimas (pavyzdžiui, patiriamas fizinis smurtas, patyčios), gali sumažinti asmens motyvaciją laikytis konvencinių taisyklių (Agnew, 1992). Juk būtent tuomet, kai aplinkoje egzistuojantys suvaržymai yra menki, o motyvacija nusikalsti didelė, įvyksta nusikaltimas. Motyvacija nusikalsti kyla dėl daugybės individualių bruožų ir socialinių bei aplinkos veiksnių, įskaitant savęs suvokimą, šeimos, draugų / bendraamžių, mokyklos ir darbo aplinkas. Šių gyvenimo sričių išpildymas gali tiesiogiai ir netiesiogiai paveikti nusikalstamą elgesį (Choi ir Kruis, 2019, p. 773).

Dažniausiai vidinės ar išorinės motyvacijos aspektas yra analizuojamas A. Cohen'o ir M. Felson'o (1979, p. 589) sukurtoje rutininės

veiklos teorijoje, kurioje deviacijos ir nusikaltimai aiškinami pasitelkiant tris pagrindinius faktorius: motyvaciją, nusikaltimo realizacijos galimybės numatymą bei institucinės priežiūros trūkumą. Deviacijai pasiryžtama, kai pastebima galimai pažeidžiama auka, kuri nėra linkusi ar negali savęs apginti. Pakanka, kad trūktų vieno iš paminėtų elementų, ir kelias nusikaltimui užkertamas (Cohen ir Felson, 1979).

3.8. Skirtingų (internetinių) patyčių formų matavimas mokslinėse publikacijose, kuriose buvo taikomos bendroji įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos

Kriminologų kuriamas žinojimas apie patyčias yra struktūruojamas jų habitus, kuris, nors ir nesąmoningas, reiškiasi jų mąstysenoje, pasirinkimuose ir analitinėse prieigose. Habitus yra istoriškai susiklostęs, per jį pasireiškia paveldėti socialinio veikimo modeliai. Šiame skyriuje, pasitelkiant moksliniuose tyrimuose naudotus kintamuosius patyčioms apibrėžti, bus bandoma atsekti habitus pėdsakus, kurie reiškiasi per apibrėžiamo tiriamo objekto logiką. Siekiant šio tikslo, buvo pasitelkta H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009, p. 1351-1352) sukurta vertinimo schema, padedanti sistemingai kategorizuoti skirtingas patyčių formas (žr. 1 ir 11 lenteles). Kintamųjų analizė šiuo atveju atlieka dvejopą funkciją: empiriniu lygmeniu padeda išgryninti tyrimo objektą – kriminologinio žinojimo kūrimo procesą, o teoriniu, leidžia reflektuoti, kaip šis objektas yra konstruojamas ir legitimuojamas mokslo lauke.

(1) **Tiesioginės patyčių formos: fizinės patyčios** (žr. 11 lentelę) kriminologiniuose tyrimuose apibrėžiamos kaip elgesys, susijęs su tiesioginiu fiziniu kontaktu ir kito asmens žalojimu. Tyrėjai pateikia įvairius pavyzdžius: nuo seksualinio priekabiavimo iki muštynių ar vagysčių. Kalbant apie fizinių patyčių raišką internetinėje erdvėje, situacija tampa ne tokia apibrėžta. Pavyzdžiui, rutininės veiklos teoriją taikiusiuose moksliniuose straipsniuose tokios formos apskritai neminimos, o kitose studijose pateikiami tik pavieniai bandymai konceptualizuoti, ką galėtų reikšti fizinis smurtas virtualioje erdvėje.

Kai kuriuose tyrimuose siūloma skirti dvi galimas fizinių internetinių patyčių formas:

- (1) elgesys, nukreiptas į asmens naudojamus įrenginius ar programas (pavyzdžiui, techninės žalos padarymas)
- (2) atakas prieš internetinį „aš“, t. y. prieš avatarus, profilius ar kitas tapatybės formas simuliacinėse erdvėse, kurios patiria agresiją ar simbolinę prievartą.

Kai kuriais atvejais tyrėjai išplečia fizinių patyčių sampratą, siekdami apimti techninę žalą, tačiau tokios interpretacijos taikomos selektyviai ir nėra teoriškai nuosekliai pagrįstos.

(2) **Tiesioginės patyčių formos: žodinės patyčios** (žr. 11 lentelę). Tarp visų patyčių formų žodinės patyčios yra labiausiai plėtotos tiek tiriant tradicinę, tiek internetinę erdves. Tradicinės žodinės patyčios dažniausiai apibrėžiamos kaip verbalinis elgesys, nukreiptas tiesiogiai į auką realiuoju laiku, t. y. tokios sąveikos metu, kai žala (įžeidimas, pažeminimas) patiriama iš karto. Tuo atveju, kai informacija apie auką (pavyzdžiui, gandai, apkaltos) skleidžiama jai nedalyvaujant ar už akių, toks elgesys dažniau laikomas netiesioginėmis patyčiomis.

Tyrimuose, kuriuose nagrinėjamos žodinės patyčios fiziniėje erdvėje, pateikiami įvairūs pavyzdžiai: nuo erzinimo ir pravardžiavimo iki atvejų, kurie savo pobūdžiu priartėja prie seksualinio priekabiavimo. Kai kurios verbalinio pobūdžio deviacijos (pavyzdžiui, priekabiavimas) empiriniuose tyrimuose įtraukiamos į patyčių kategoriją, nors kitame kontekste jos galėtų būti vertinamos visiškai kitaip.

Kalbant apie žodines patyčias internete, daugiausia pavyzdžių pateikiama tyrimuose, kuriuose taikytos bendrosios įtampos ir savikontrolės teorijos. Tokiose studijose internetinių žodinių patyčių sąvoka apima platų elgesio spektrą: įžeidimus, grasinimus, reikalavimus, netgi prakeikimus. Šie pavyzdžiai rodo, kad kai kurie tyrėjai yra linkę taikyti gana platų žodinių patyčių apibrėžimą. Žodinių patyčių konceptas kai kuriuose kriminologiniuose tyrimuose veikia labiau kaip apibendrinanti ar skėtinė kategorija.

(1) **Tiesioginės patyčių formos. Nežodinės patyčios.** Nežodinių patyčių apibrėžimas yra vienas sudėtingiausiai aptinkamų. H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) kūrusios teorinę schemą ir išskyrusios nežodinių patyčių grupę (žr. 1 lentelę), turėjo omenyje, kad konkreti fizinė žala nėra padaroma. Neverbalinė komunikacija su auka vyksta per mimikas ar gestus. Šiuo atveju kaip pavyzdį galima pateikti patyčias kelyje (angl. *road bullying*), kurios yra vienintelis šiame tyrime pasitelkiamas nežodinių patyčių pavyzdys. Tiesa, kalbant apie internetines patyčias, galima rasti keletą pavyzdžių, kurie tam tikra prasme galėtų būti identifikuojami kaip nežodinės internetinių patyčių formos: konfidencialios informacijos (pavyzdžiui, susirašinėjimų, nuotraukų ar vaizdo įrašų), kuri žemina auką, platinimas internete arba tokios informacijos siuntimas aukai.

(2) **Tiesioginės patyčių formos. Socialinės patyčių formos.** Socialinės patyčių formos tiek tradicinių, tiek internetinių patyčių atveju taip pat nebuvo

ypač daug plėtojamos ir apibrėžiamos tyrimuose. Iš esmės skirtingose teorinėse priegose pasikartojo naratyvas, kad socialinės patyčios yra asmens išskyrimas iš grupės: aktyvus ignoravimas, nebendravimas, skatinimas kitus asmenis taip pat nekomunikuoti su išskiriamu asmeniu. Nagrinėjant internetines patyčias, šis kintamasis pasikartojo tomis pačiomis formomis, tik išskyrimas ir atskyrimas vyko internetinėse bendruomenėse.

(3) **Netiesioginės patyčių formos.** Analizuojant tradicines patyčias, šios patyčių formos visiškai neišskirtos, tačiau tiriant internetines patyčias buvo galima rasti tokių pavyzdžių, kaip gandų skleidimas apie auką internete ar asmeninės konfidencialios informacijos (nuotraukų, vaizdo įrašų) apie auką viešinimas.

11 lentelė. Tradicinių ir internetinių patyčių skirtumai ir panašumai (remiantis H. Vandebosch ir K. van Cleemput (2009) sudaryta schema) ir jų palyginimas su moksliniuose straipsniuose, kuriuose taikyta bendroji įtamos, rutininės veiklos, ir savikontrolės teorijos), išskiriamomis tradicinėmis ir internetinių patyčių formomis

TRADICINĖS PATYČIOS			INTERNETINĖS PATYČIOS		
Bendroji įtamos teorija	Rutininės veiklos teorija	Savikontrolės teorija	Bendroji įtamos teorija	Rutininės veiklos teorija	Savikontrolės teorija
TIESIOGINĖS PATYČIOS					
FIZINĖS					
physical bullying (167)	simple assault (48) sexual harassment (48)	beat others (179, 161, 104, 167) physical threaten or force another student fight (167) shove or provoke another student (167) stole/took someone's things (179) physical bullying (167)	abusing (63) The definition of sexting: Have you ever received a sexually suggestive nude or nearly nude photo or video of someone else you know on your cell phone? (173)	-	stealing email, user names and passwords and sending hurtful or threatening emails (177)
ŽODINĖS					
verbal provocations (201) teased other students or said nasty things about them (63, 104) verbal threats in school (104)	sexual harassment (48)	teased others/ name calling (179, 161, 104, 170) verbal threatened others (179, 161, 104, 170)	insults (63, 175) threatened others online (63) harassing emails or text messages from students in school (104)	-	made unwanted sexual advances online toward them (149) sent exaggerated messages of affection to them after they were asked to stop (149) harassing emails or text messages from students in school (104)

TRADICINĖS PATYČIOS		INTERNETINĖS PATYČIOS			
Bendroji įtampos teorija	Rutininės veiklos teorija	Savikontrolės teorija	Bendroji įtampos teorija	Rutininės veiklos teorija	Savikontrolės teorija
					cursed/insulted other people through chats/message boards (175, 167, 170, 104) posted mean or hurtful comments about someone online (107, 167, 107, 149) threatened to hurt someone online (107)
NEŽODINĖS					
-	road bullying (28)	-	confidential information, photos, or videos online in order to out them or ridicule them) (143, 63); received a sexual photo or video via mobile device (173)	-	sharing private internet conversations without consent (177)
SOCIALINĖS					
asked friends to stop doing anything else with another student (63) deliberately treated a fellow student as if he or she weren't there (63)	-	bullied others with a group of individuals (collectively bullying)	excluded others from an online group (63)	-	-

TRADICINĒS PATYČĪOS			INTERNETINĒS PATYČĪOS		
Bendroji ītampos teorija	Rutininēs veiklos teorija	Savikontrolēs teorija	Bendroji ītampos teorija	Rutininēs veiklos teorija	Savikontrolēs teorija
NETIESIOGINĒS PATYČĪOS					
-	-	-	spread rumors about other people or dissed them online (63, 175) posted others' private messages or other groundless information without permission (63, 143)	-	posted mean or hurtful pictures or videos about someone online (167, 107, 149) spread a rumor about another student online (167, 161, 170, 175, 107, 149)
NEPRISKIRTINA NĒ VIENAIŠ KATEGORIJŪ					
			sexting (173)		watching obscene materials (adult, cartoon, picture, video clip, film) (179)

Atliktoje analizėje buvo identifikuota kintamųjų, kuriuos patys tyrėjai priskyrė internetinių patyčių kategorijai, tačiau jie nebuvo aiškiai priskirtini nė vienai iš anksčiau aptartų patyčių formų. Tokiais atvejais buvo minimas, pavyzdžiui, pornografinio ar kitokio įžeidžiančio turinio vartojimas. Vis dėlto šios situacijos nebuvo konceptualiai išplėtos, tyrimų autoriai nepaaiškino, kokiomis aplinkybėmis tokio pobūdžio veiksmai įgyja patyčių pobūdį. Neatlikta analizė, kas šioje sąveikoje laikomas auka, kokiu pagrindu nustatomas žalos buvimas ir ar pati auka subjektyviai suvokia įžeidimą. Tampa sudėtinga vertinti, ar tokie atvejai iš tiesų pagrįstai priskirtini patyčių kategorijai, ar čia veikia platesnė, tačiau teoriškai neapibrėžta patyčių kaip deviacijos samprata.

Internetinių patyčių kontekste analizuojant tinkamos aukos vaidmenį, svarbus yra suvokimas, t. y. vieni asmenys gali labai jautriai sureaguoti į patyčias ar agresiją nukreiptą prieš juos, o kiti tai gali suprasti kaip paerzinimą, į kurį neverta kreipti dėmesio (Marganski, Melander, 2018, p. 1090; Woodlock, 2017, p. 589; Shariff, 2014, p. 35). Šiam tyrimui atrinktuose moksliniuose straipsniuose nebuvo pateiktos analizės, kuriose būtų vertinama, kas tampa patyčių aukomis, daugiausia dėmesio buvo skiriama tik galimoms patyčių formoms, kurios galėjo sutapti ir su kitų rūšių smurtu, pavyzdžiui, seksualiniu priekabiavimu, fiziniu smurtu. Šiuo atveju internetinės patyčios arba tradicinės patyčios galėjo ir būti identifikuotos kaip tam tikros įvairių smurto ar viktimizacijos rūšių sudedamosios dalys.

Be atskirų kintamųjų, apibrėžiančių patyčias, fiksavimo galima paminėti, kad buvo siekiama įvertinti ir patyčių pasikartojimo mastus (keletą kartų per mėnesį, kartą per savaitę, kelis kartus per savaitę) bei galimą lokaciją, kur su jomis susiduriama (mokykloje). Vis dėlto nagrinėtuose moksliniuose straipsniuose šie aspektai nesusilaukė didesnio tyrėjų dėmesio (žr. 11 lentelę).

Apibendrinant atliktą kintamųjų analizę kriminologiniuose tyrimuose apie tradicines ir internetines patyčias, išryškėja, kad tyrėjų pasirinkimai dažnai nėra vedami nuoseklios teorinės konceptualizacijos, o veikiau atspindi jų habitus, susiformavusį akademinio lauko struktūroje. Habitus išreikštas per kintamuosius yra nenuoseklus. Jis mums leidžia pamatyti lauko fragmentiškumą ir pasirinktos tyrinėti temos neapibrėžtumą. Dalis tyrimų remiasi fragmentiškais elgesio aprašymais, nesiremiančiais aiškiais epistemologinėmis nuostatomis, o patyčių interpretacija perimama nenuosekliai. Tokiu būdu žinojimas apie patyčias kuriamas ne kaip originalus teorinis konstruktas, bet veikiau kaip reakcija į esamas ar numanomas kriminologijos lauko taisykles.

DISKUSIJA

Kriminologijos akademinis laukas, kaip ir kiti moksliniai laukai, yra nuolat kintantys santykių, pozicijų ir pripažinimo formų prasme. Atlikto tyrimo rezultatai leidžia kalbėti ne apie visą kriminologinio žinojimo konstravimo procesą, bet apie vieną jo dalį: kriminologų ir su kriminologijos lauku susijusių tyrėjų publikavimąsi prestižiniuose mokslo žurnaluose internetinių patyčių tema. Toks tyrimo objektas neišvengiamai susiaurina analizės lauką, nes žinojimas akademiniam lauke kuriamas ir įtvirtinamas ne tik per mokslines publikacijas, bet ir per tyrimų finansavimą, akademinės institucijas, konferencijas, ekspertinių dalyvavimą, mokslo politiką, studijų programas, profesinius tinklus ir kitus matomus bei mažiau matomus mechanizmus. Ši analizė negali būti laikoma galutiniu kriminologijos lauko ribų ar visų jo veikimo principų aprašymu, tačiau šis ribotumas nėra metodologinis trūkumas. Anot P. Bourdieu ir L. Wacquant laukas nėra statiška ar kartą visiems laikams apibrėžiama struktūra. Jis veikiau yra santykių tarp pozicijų sistema, kurioje agentai konkuruoja dėl konkrečiame lauke reikšmingų kapitalo formų, o pačios lauko ribos gali kisti (Bourdieu ir Wacquant, 2003, p. 37, 134-135). Šia prasme internetinių patyčių atveju analizė leidžia fiksuoti ne visą kriminologijos lauko struktūrą, bet konkrečiu metu ir konkrečiame akademinės produkcijos kūrimo etape išryškėjančias tendencijas.

Atlikta analizė parodo, kad parodo, kaip kriminologijos laukas susikerta su kitomis disciplinomis, kaip publikavimasis prestižiniuose mokslo žurnaluose gali tapti simboliniu kapitalu. Toks empirinės analizės pasirinkimas leido atskleisti, kokios teorinės priegos, autoriai, metodologiniai sprendimai ir citavimo praktikos tampa matomi bei pripažįstami šiame tyrimų lauke. Akademinės kovos ar veikiau įtampos šiame darbe suprantamos ne kaip tiesiogiai rekonstruojamas procesas, bet kaip lauko struktūros pėdsakai, atsiskleidžiantys per simbolinio kapitalo koncentraciją, dominuojančių autorių citavimą, teorinių priegų pasikartojimą.

Šio tyrimo rezultatai leidžia kriminologijos akademinio lauko plėtrą interpretuoti kaip M Foucault įvardijamą akademinio *triukšmo* gamybą (angl. ceaseless chatter) (Hillyard'as ir kt., 2004, p. 369) Šis *triukšmas* reiškia ne vien didėjančią publikacijų, citatų, tyrimų projektų ar ekspertinių pasisakymų kiekį, bet ir pasikartojančių, instituciškai atpažįstamų žinojimo formų reprodukciją. Internetinių patyčių tyrimų atveju naujas visuomenėje aktualizuotas reiškinys dažniau nėra teoriškai perconceptualizuojamas, o pritaikomas prie jau pripažintų teorinių, metodologinių ir publikavimo schemų. Tokia žinojimo gamyba tampa akademinės legitimacijos būdu:

universitetų ir mokslo institucijų spaudimas būti produktyviems, cituojamiems, matomiems ir konkurencingiems sudaro sąlygas tyrėjams rinktis tas temas, metodus ir aiškinimo formas, kurios leidžia efektyviausiai kaupti akademinį kapitalą.

Kriminologai konkuruoja akademiniam lauke ne tik su kitais kriminologais, bet ir kitų socialinių mokslų atstovais, kurie, matydami galimybę, dalį savo simbolinio kapitalo perkelia į tarpdisciplininiu laikomą kriminologijos lauką iš kitų akademinų laukų. Tokios temos, kaip internetinės patyčios, kurios yra aktualios, visuomenei jautrios, pritraukia daugiau įvairaus finansavimo. Susiformuoja paklausos ir pasiūlos logika, kuri lemia, kad ne tyrimo idėjos aktualumas ar inovatyvumas, bet galimybė įtikinti politikos formuotojus, tampa viena svarbiausių sąlygų tyrimo įgyvendinimo procese.

Iš tyrimo analizuotos medžiagos matyti, kad reikšmingą įtaką kriminologų publikavimosi strategijoms daro leidėjai ir jų administruojami mokslo žurnalai. Prestižiniai, geriau žinomi ir dažniau cituojami žurnalai tampa ne tik mokslinės komunikacijos erdve, bet ir simbolinio kapitalo kaupimo mechanizmu. Šiame darbe tik iš dalies aptartas platesnis akademinės leidybos laukas ir jame egzistuojanti tarpdisciplininių mokslo žurnalų plėtra. Daugėjant leidinių, kurie nėra aiškiai susieti su viena disciplina, publikavimosi erdvę vis dažniau apibrėžia ne vien tyrėjo priklausymas konkrečiam akademiniam laukui, bet ir pati analizuojama problema. Todėl tokios temos kaip internetinės patyčios cirkuliuoja platesnėje tarpdisciplininėje leidybos erdvėje, kur skirtingų disciplinų mokslininkai žinojimą kuria ir įtvirtina ne tik per disciplinines, bet ir per tematinės akademinės komunikacijos struktūras.

Finansuotojų, politikos formuotojų ar medijų atstovų įtaka analizuotoje medžiagoje nėra visuomet tiesiogiai matoma. Tačiau jų vaidmuo išlieka reikšmingas, nes būtent jie sudaro prielaidas mokslinių tyrimų vykdymui, o didelė dalis mokslinėmis žiniomis pagrįstų publikacijų yra finansuojamos iš įvairių projektų, nacionalinių ar tarptautinių programų. Tuo tarpu leidėjai įgyja išskirtinę, bet netiesioginę galią formuoti mokslininkų publikavimo strategijas, darbotvarkę ar net turinį, nes būtent per citavimo rodiklius, tokius kaip įtakos faktorius ar h indeksas, apibrėžiama, kas laikoma vertingu moksliniu indėliu. Tokiu būdu mokslinės žinios nėra kuriamos vien dėl paties žinojimo, bet atliepia konkrečius lauko ir rinkos poreikius, paklūsdamos tuo metu vyraujantiems standartams ir taisyklėms.

Mokslines publikacijas produkuoja agentai, kurie yra gerai įsitvirtinę kriminologijos lauke ir geba orientotis šiose taisyklėse, jas perprasti ir išnaudoti siekiant dominuojančių pozicijų. Tokiose sąlygose svarbą įgyja ne

tik tyrimo turinys ar tematika, bet ir gebėjimas būti cituojamam bei percituojamam, taip nuolat kaupiant simbolinį kapitalą. Siekis generuoti, analizuoti ir perkurti socialinę tikrovę tampa susijęs su simbolinio ir ekonominio kapitalo kaupimu, kuris moksliniame lauke pirmiausia matuojamas citavimo rodikliais.

Dažniausiai formuojant internetinių patyčių tyrimus, taikomos savikontrolės (M. Gottfredson'as bei T. Hirschi'is, 1990), rutininės veiklos (L. E. Cohen'as ir M. Felson'as, 1979) ir bendrosios įtampos (R. Agnew, 1992) teorinės priegijos. Šios teorijos, gerai žinomos kriminologijos lauke, yra laikomos pozityvistinėmis. Taikant minėtas teorijas tiek pavieniui, tiek ir derinant kartu, galima siekti paaiškinti daugiasluoksnes internetinių patyčių ištakas: interpretuoti individo asmeninius pasirinkimus ar pasirenkamus kilusių iššūkių, įtampų įveikos mechanizmus, aplinką, kuri daro įtaką elgesiui. Bendroji įtampos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos savo esme ir pagrindinėmis plėtojamomis idėjomis yra susijusios su siekiu paaiškinti deviacijas remiantis individo vidiniais ir išoriniais išgyvenimais, socialinės aplinkos daroma įtaka. Esminė bendrosios įtampos teorijos (Agnew, 1992) prielaida yra ta, kad nusikaltimas yra atsakas į faktinį ar numatomą nesugebėjimą pasiekti socialiai sukeltų poreikių ar tikslų (statuso, turto, galios, socialinio pripažinimo ir kt.). Savikontrolės teorijoje, teigiama, kad kuo stipresni individo įprasti socialiniai ryšiai, tuo mažesnė tikimybė, kad individas imsis nusikalstamos veiklos. Šioje teorijoje orientuojamasi į ryšio su kitais tvirtumą, o bendrojoje įtampos teorijoje, į motyvacijos daryti nusikaltimą stiprumą (Vold et al., 1998, p. 301, 303). Kriminologų atliktuose moksliniuose tyrimuose šios dvi teorinės priegijos yra dažnai apjungiamos, bet neskiriama dėmesio joms paaiškinti ar pagrįsti, kodėl šios skirtingos teorijos pasirinktos taikyti kartu.

Atlikus tyrimą ryškėja ir jo ribotumai. Pirma atliekant empirinį tyrimą ir formuojant pirmąjį empirinio tyrimo etapą, pasirinkta taikyti plačią atrankos logiką, nes nėra bendro ir stabilaus internetinių patyčių apibrėžimo, o pati sąvoka nuolat kinta bei plečiasi įtraukdama susijusias sąvokas. Į atrankos imtį buvo įtraukti ne tik tyrimai, tiesiogiai nagrinėjantys internetines patyčias, bet ir publikacijos, kuriose ši tematika nagrinėjama fragmentiškai arba per susijusius reiškinius. Tokiu būdu siekta užfiksuoti platesnį kriminologų įsitraukimo į internetinės agresijos temą vaizdą bei jų užimamas pozicijas mokslo lauke. Vėlesniuose tyrimo etapuose atrankos kriterijai buvo tikslinami, todėl analizuojamų publikacijų skaičius sumažėjo beveik 13 kartų: nuo 2 703 iki 212. Toks duomenų kiekio sumažėjimas atspindi ne tik tyrimo apribojimus, bet sisteminį siaurinimą, kuris leido tiksliau atliepti tyrimo

objektą ir jo analizę. Vis dėlto net ir atrinktos publikacijos nebuvo visiškai homogeniškos. Tyrimų metodai, tyrimo objektai ir teorinės priegios skyrėsi: skirtingose šalyse buvo analizuojamos skirtingos grupės, taikyti nevienodi duomenų rinkimo ir analizės metodai, todėl kiekybinė palyginamoji analizė nebuvo įmanoma. Todėl buvo pasirinkta remtis apibendrinančiomis tendencijomis, siekiant suprasti, kaip struktūruojamas kriminologų žinojimas apie internetines patyčias ir kokioms taisyklėms jie paklūsta akademiniam lauke.

Antra, į imtį buvo įtrauktos tik publikacijos, išspausdintos prestižiniuose, aukštą įtakos faktorių turinčiuose žurnaluose. Nors įtakos faktorius dažnai pasitelkiamas kaip kokybės indikatorius, jis taip pat kritikuojamas dėl sisteminių šališkumų: privilegijuojamos anglakalbės publikacijos, palankiau vertinami kiekybiniai tyrimai, dažnai ignoruojamos mažesnės arba lokalsios mokslo bendruomenės. Anglų kalba kaip mokslo *lingua franca* ne tik formuoja priegios prie žinių filtrus, bet ir apriboja galimybę įtraukti nacionalinius, lokalius ar regioninius tyrimus, kurie dažnai publikuojami kita kalba. Analizėje nėra atspindėti kai kurie periferiniai akademiniai laukai ar alternatyvios epistemologinės pozicijos, egzistuojančios už anglų kalbos ribų.

Trečia, būtina pažymėti, kad buvo analizuoti tik moksliniai tekstai, o ne patys jų autoriai. Vadinasi, empirinėje analizėje stebimi už lauko agentų veikimo principai yra netiesioginiai jų pozicijų atspindžiai. P. Bourdieu teorijoje pabrėžiama, kad *habitus* ne visuomet sąmoningai reflektuojamas, todėl akademinis elgesys ir pasirinkimai (pavyzdžiui, teorinės priegios, publikavimo strategijos) dažnai atspindi giluminę socializaciją, o ne racionaliai formuojamas pozicijas. Disertacijoje nebuvo tiesiogiai atspindėta pačių mokslininkų pozicija (imti interviu iš autorių), tačiau jų publikacijų analizė leidžia rekonstruoti dominuojančius lauko veikimo principus bei numanomus akademinio *habitus* bruožus.

Ketvirta, disertacijoje taikyta pusiau sisteminė literatūros analizė buvo atlikta 2021 metais, tiesa šaltinių laukas gali būti bet kada papildytas naujesniais duomenimis. Šis sprendimas grindžiamas ne formalios analizės datos fiksavimu, bet pačios analizės gebėjimu atskleisti struktūrines tendencijas, kurios išlieka aktualios ir sparčiai besikeičiančiame mokslo žinių lauke. Šiuolaikinės akademinės praktikos kontekste, kai prieiga prie informacijos tampa vis lengvesnė, o publikacijų kiekis nuolat auga, ypač svarbu ne tik kaupti šaltinius, bet ir reflektuoti, kaip šios žinios yra atrenkamos, legitymuojamos bei kokius simbolinius efektus jos sukuria. Atliktas tyrimas parodė, kad net ir taikant ribotą laikotarpį apimančią analizę

galima identifikuoti pagrindines kriminologijos mokslo lauko tendencijas, veikimo logikas ir simbolinio kapitalo paskirstymo principus. Tokia tyrimo struktūra ne užbaigia, o atveria galimybę tolimesnei žinojimo plėtotei ir kritiniam diskursui apie akademinės veiklos principus kriminologijoje.

Taikant P. Bourdieu teoriją yra neretai aprašoma ir paties tyrėjo savirefleksija. Reflektuojant disertacijos autorės habitus ir kriminologijos akademinį lauką, kuriame ir buvo veikama, paminėti šie aspektai:

Pirmiausiai noriu pasakyti, kad prie tyrime atskleidžiamos problemos ir plėtojamų mokslinių idėjų priėjau sudėtingai. Pradėjusi studijuoti doktorantūrą ir formuodama galimus tyrimo rėmus, atlikdama pirminę literatūros analizę internetinių patyčių tema, turėjau visiškai kitokį suvokimą, kaip šis tyrimas turi atrodyti. Ieškojau vieno ar kelių konkrečių būdų, kaip teisingai būtų galima tyrinėti šį reiškinį ir siekiau atsakyti į klausimą kas tos internetinės patyčios iš tikrųjų yra. Kokių priemonių turėtų imtis visuomenė, remdamasi mokslo žiniomis, tam kad galėtų padėti išspręsti šią konkrečią problemą. Šio reiškinio aprašymams ir analizei skyriau itin daug laiko, siekiau analizuoti psichologų, edukologų, antropologų tyrimus apie internetines patyčias. Todėl ir toliau rašant šį darbą, buvo itin sunku kiek atsitraukti nuo šio reiškinio ir į jį žiūrėti per tam tikrą filtrą, kaip atvejo analizę, o ne tyrimo objektą.

Antra, vertinant iš P. Bourdieu lauko teorijos perspektyvos, aš esu jaunesioji tyrėja, dar tik siekianti užimti atitinkamą vietą kriminologų tarpe. Mane galima įvardinti, kaip vieną iš paribio agentų, kurie tik pradeda kelią, mokosi rašytų ir nerašytų kriminologijos lauko veikimo principų. O šis darbas pretenduoja į dominuojančiųjų lauko agentų kritiką. Tai nepaisant galimų ribotumų dėl esamos patirties trūkumo, matau ir aiškius privalumus, kuomet galima pamatyti tam tikrus aspektus, lauko veikimo taisykles, kurios vieniems agentams jau yra savaime suprantamas ir nekvestionuojamos. Kartu pradedančiajam tyrėjui, lengviau įžvelgti ir pasakyti apie aspektus, apie kuriuos nebūtinai vienas iš dominuojančiųjų agentų norėtų kalbėti.

Vienas esminių iššūkių, lydėjusių viso disertacijos proceso metu, buvo itin dideli mokslinės literatūros kiekiai, kuriuos sudėtinga susisteminti ir identifikuoti juos jungiančias bei skiriančias gaires. Tyrinėjant kriminologijos žinojimą svarbu suvokti, kad kriminologai yra neatskiriami platesnio socialinių mokslų lauko veikėjai. Internetinės patyčios, kaip tyrinėjama tema, tampa pavyzdžiu, atskleidžiančiu ribinę deviacijos ir nusikaltimo būseną: skirtinguose kontekstuose jos gali būti tiek kriminalizuojamos, tiek suvokiamos kaip socialinė problema, o jų apibrėžimai išlieka kintantys. Vis

dėlto, nepaisant didelio kiekio analizuotos medžiagos (atrinkta analizei 2703 mokslinės publikacijos ir detaliai išanalizuota 212 straipsnių), pateikti vieną nuoseklų atsakymą, kaip kriminologai konceptualizuoja savo žinojimą šioje srityje, sudėtinga. Ši situacija gali padėti iliustruoti ne tik empirinį, bet ir paradigmą kriminologijos lauko fragmentiškumą, kuriame koegzistuoja skirtingos teorinės priegios ir analitinės perspektyvos.

Disertacijos rašymo proceso metu, be P. Bourdieu lauko teorijos taikymo, artimiausia laikytina kritinės kriminologijos prieiga, nes ji leidžia analizuoti, kaip analizės objekto ribos gali būti socialiai konstruojamos, priklauso nuo galios santykių ir kintančių politinių bei socialinių kontekstų, o ne yra duotos kaip objektyvios ar savaime suprantamos kategorijos. Tokia prieiga taip pat leidžia reflektuoti, kodėl kriminologai, veikdami tarpdisciplininiame lauke, renkasi tam tikras tyrimų kryptis, metodologijas ir analitines perspektyvas. Suvokimas, kad dalis kriminologų pasirinkimų, kaip veikti akademiniam lauke, nėra neutralūs, susiję su siekiu įsitvirtinti, atliepti dominuojančius diskursus ir kaupti simbolinį kapitalą.

IŠVADOS

Kriminologija yra tarpdisciplininė mokslo sritis, kurioje nuolat keliami klausimai apie tai, kaip jos ribose kuriamas žinojimas. Ši mokslo disciplina, nuo pat jos atsiradimo, yra apibrėžiama kaip esanti sociologijos, teisės, psichologijos ir kitų mokslų disciplinų sankirtoje. Nors ši savybė dažnai pristatoma, kaip kriminologijos stiprybė, visgi būtent dėl jos, disciplinos epistemologinės ribos nėra stabilios, jos kinta priklausomai nuo to, kas konkrečiu istoriniu laikotarpiu laikoma moksliškai vertinga ar politiškai aktualu. Dėl šios priežasties kriminologijoje tyrimo objektai dažniau yra ne atrandami, o atrenkami. Juos formuoja ne vien teoriniai ar empiriniai argumentai, bet ir instituciniai veiksniai: publikavimo taisyklės, finansavimo prioritetai, recenzavimo praktikos bei tarptautinio matomumo siekis.

Kriminologų atliekamuose tyrimuose apie internetines patyčias taikomos teorinės ir metodologinės priegigos atskleidžia prisitaikymą prie jau egzistuojančių mokslinio žinojimo formų. O ir pats įsitraukimas į internetinių patyčių tyrinėjimus temą vėlyvas (pirmieji išsamesni darbai bendrame akademiniam lauke pasirodė iki 2010 m., aktyvesnė kriminologų banga prasidėjo tik po 2014 m. (2016-2017 m. ir antrąja banga nuo 2019 m.). Atliekami tyrimai neretai adaptuoti prie jau kitų disciplinų suformuotų tyrimų dizainų, teorinių prielaidų ir metodologinių šablonų, taip dar labiau įtvirtinant kriminologinio žinojimo ribotumą.

Pozityvistinės paradigmos dominavimas, dažnas kiekybinių metodų taikymas bei teorijų, pvz.: Gottfredson'o ir Hirschi, Savikontrolės kontrolės teorija (1990), Cohen'o ir Felson'o, Rutininės veiklos teorija (1979) bei Agnew, Bendroji įtampos teorija (1992), selektyvus ir neretai formalus integravimas liudija apie empirinio tikslumo prioritizavimą. Dauguma kriminologų darbų remiasi kiekybiniais metodais, orientuojasi į demografinius rodiklius, savikontrolės priemones ar prevencijos galimybes. Toks požiūris leidžia fiksuoti reiškinių pasikartojimus, tačiau dažnai stokojama konceptualios refleksijos apie pačių reiškinių kilmę, sociokultūrinę aplinką ar jų istorinį transformavimosi potencialą.

Kriminologų atliktuose internetinių patyčių tyrimuose dominuoja pozityvistinės, kriminologijos lauke gerai atpažįstamos teorinės priegigos. Jos suteikia galimybę internetines patyčias analizuoti kaip deviacijos, viktimizacijos, socialinės kontrolės, įtampos ar galimybių trūkumo problemą. Atlikta analizė rodo, kad šių teorijų taikymas pačiuose moksliniuose straipsniuose dažnai nėra išsamiai reflektuojamas: ne visada aiškiai pagrindžiama, kodėl konkreti teorija pasirenkama internetinių patyčių

analizei, kokias šio reiškinių dimensijas ji leidžia paaiškinti ir kokių pagrindų ji derinama su kitomis teorijomis. Šiuo požiūriu galima teigti, kad populiarių pozityvistinių kriminologinių teorijų taikymas veikia kaip tam tikra kriminologijos lauko doxa, kuomet savaime suprantamų prielaidų ir akademinė taisyklių visuma, pagal kurią šios teorinės priegijos laikomos tinkamomis, atpažįstamos ir pakankamai legitimomis internetinių patyčių analizei.

Kriminologų tarpdiscipliniškumas internetinių patyčių tyrimų lauke išryškina epistemologinį neapibrėžtumą ir teorinės refleksijos stoką. Kriminologai nėra įsitvirtinę kaip dominuojanti bendresnio žinojimo apie internetines patyčias kūrėjų grupė. Nemaža dalis jų publikacijų išlieka menkai cituojamos, o patys tyrimai dažnai remiasi kitų sričių, ypač psichologijos, mokslininkų sukurtais konceptais. Pavyzdžiui, dažnai remiamasi D. Olweus patyčių samprata, grįsta galios disbalanso, pakartojamumo ir agresijos kriterijais. Tuo tarpu originalesnės pačių kriminologų teorinės įžvalgos dažniau lieka šio tyrimų lauko paraštėse. Vienu iš tokių pavyzdžių galima laikyti J. Braithwaite'o gėdos valdymo ir reintegracinio gėdinimo teoriją, kuri suteikia galimybę internetines patyčias analizuoti ne tik kaip individualios agresijos ar aukos pažeidžiamumo problemą, bet ir kaip socialinės reakcijos bei elgesio reguliavimo procesą. Ši perspektyva ypač reikšminga stebėtojų vaidmens analizei, nes jų reakcijos į agresiją: pritarimas, tylėjimas, pasmerkimas ar parama aukai, gali prisidėti tiek prie agresyvaus elgesio normalizavimo, tiek prie jo ribojimo.

Simbolinis kapitalas internetinių patyčių tyrimų lauke daugiausia telkiasi tarp jau įsitvirtinusių, dominuojančių pozicijų užimančių mokslininkų. Jų žinomumas šiame lauke neretai remiasi ne tik internetinių patyčių tyrimais, bet ir ankstesniu įdirbiu kitose teminėse srityse. Toks kapitalas, remiamas citavimo ir reputacijos mechanizmais, leidžia užimti aukštas pozicijas akademinėje lauke, yra ne visada susijęs su teminiu naujumu ar originalia ekspertine pozicija.

Dominuojantieji kriminologų lauko agentai disponuoja reikšmingu simboliu kapitalu ir išmano akademinio lauko struktūros taisykles: nuo publikavimo strategijų iki matomumą užtikrinančių vertinimo sistemų. Jų mokslinėse publikacijose dažnai cituojami tie kriminologai, kurių darbai susiję tiek su skaitmeninio elgesio, tiek su platesnėmis deviacijos, socialinės kontrolės ar gyvenimo trajektorijų temomis, pavyzdžiui, Per-Olof H. Wikström'as, Sameer Hinduja, Robert J. Sampson'as, Christopher J. Schreck'as, Justin W. Patchin'as ir kiti. Pastebima, kad šaltinių pasirinkimas neretai grindžiamas ne tik teminiu ar teoriniu aktualumu konkrečiam

reiškiniui, bet ir autorių autoritetu bei jų padėtimi pačiame kriminologijos lauke. Šiuo požiūriu citavimo praktika gali būti suprantama kaip kriminologijos lauko doxa dalis: savaime suprantama akademinė taisyklė, pagal kurią pripažintų autorių darbai laikomi legitimiu teoriniu ir empirinio pagrindimo šaltiniu.

Kriminologinėje literatūroje tradicinių patyčių apibrėžtys yra nuoseklesnės nei internetinių patyčių, kurių operacionalizacijos dažnai skiriasi, sudarydamos pilkają zoną ir silpnindamos matuojamumo bei palyginamumo kriterijus. Patyčios dažniausiai įreminamos kaip deviacijos forma greta vandalizmo, seksualinio smurto ar psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, tačiau jų analizė išlieka fragmentiška. Dėl ribotos teorinės refleksijos tyrimų rezultatai linkę dubliotis, o jų indėlis į naujų žinių kūrimą bei prevencijos programų formavimą išlieka ribotas. Atliekant empirinį tyrimą pastebėta, kad analizuotuose straipsniuose dažnai akcentuojama pirminės socializacijos reikšmė, ypač tėvų ir vaikų santykių dinamika. Technologijų naudojimas šeimoje paprastai aprašomas per monitoringą, kuris traktuojamas kaip pagrindinė rizikų valdymo priemonė. Čia atsiskleidžia kriminologijos lauko doxa: lyg ir savaime suprantama prielaida, kad internetinių patyčių prevencija pirmausia turi būti siejama su rizikos stebėseną, kontrole ir disciplinavimu. Tokia orientacija technologijas įtvirtina kaip priežiūros ir elgesio reguliavimo instrumentus, o ne kaip socialinės aplinkos kūrimo, tarpusavio ryšių palaikymo ar skaitmeninės socializacijos išteklius.

Kriminologijos lauke puoselėjama publikavimosi logika skatina žinojimo reprodukciją, o ne jo kritinę plėtrą. Kriminologinis žinojimas apie internetines patyčias dažnai tampa formaliai korektiškas, bet teoriškai sterilus, pritaikytas akademinės matomumo taisyklėms, o ne orientuotas į struktūriškai naują ar kritiškai angažuatą analizę. Ši situacija atspindi bendresnę kriminologijos disciplinos žinojimo kūrimo logiką: tai žinojimas, kuris dažniau siekia būti matomas nei kritiškas, dažniau atkartoja nei performuluoja nusistovėjusias idėjas.

Dominuojantys lauko agentai pasižymi itin aukštu publikavimo produktyvumu (pvz., 2024 m. duomenimis A. Piquero turėjo 749 mokslines publikacijas, o D. P. Farrington'as – 1034). Toks publikacijų kiekis atspindi sukaupto simbolinio kapitalo mastą, kuris ne tik įtvirtina jų pozicijas lauke, bet ir suteikia galimybę daryti įtaką dominuojančioms tyrimų kryptims bei reprodukuoti nusistovėjusias žinojimo struktūras. Sukauptas kapitalas gali būti perkeliamas į naujas tyrimų temas, taip plečiant jų įtakos ribas už pirminių interesų laukų. Būtent toks yra internetinių patyčių tyrimų atvejis, kai ši tematika tampa patraukli ne tik dėl savo socialinio aktualumo, bet ir dėl

galimybės ją integruoti į jau egzistuojančias tyrimų darbotvarkes. Tokiais atvejais tyrimų kryptys pasirenkamos siekiant išlaikyti ir stiprinti simbolinį atpažįstamumą, orientuojantis į temas, kurios yra matomos, atpažįstamos ir finansuojamos. Tuo pačiu pasinaudojama egzistuojančiais mokslo vadybos ir koordinavimo principais (pvz., publikavimo, citavimo ir finansavimo mechanizmais), kurie leidžia ne tik įsitvirtinti naujose teminėse srityse, bet ir toliau stiprinti jau užimamas dominuojančias pozicijas kriminologijos lauke.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad kriminologų, tyrinėjančių internetines patyčias, veikimo lauke teorinėmis prielaidomis numanoma kova dėl žinojimo objekto apibrėžimo išryškėja ribotai. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija būtų galima tikėtis, kad naujai į internetinių patyčių tyrimų lauką įsitraukiantys arba jame paribio pozicijas užimantys kriminologai sieks kvestionuoti dominuojančių agentų kuriamą mąstymo logiką, siūlys alternatyvias teorines prieigas ar kitaip bandys persikirstyti simbolinio kapitalo struktūrą. Tyrimo duomenys rodo kiek priešingą tendenciją: paribio agentai dažniausiai netampa aktyvia opozicija dominuojančiųjų atžvilgiu, veikiau prisitaiko prie jau įtvirtintų akademinio žinojimo gamybos taisyklių. Jie renkasi tas pačias arba labai panašias teorines prieigas, metodologinius sprendimus, operacionalizavimo schemas ir cituoja tuos pačius autoritetingus autorius. Konkrečiame kriminologijos akademiniam lauke konkurencija dėl žinojimo kūrimo labiau susijusi su matomumo, cituojamumo, publikavimosi prestižiniuose žurnaluose, įsitraukimo į tarptautinius tinklus ir galimybės būti pripažintam aspektais. Agentai varžosi ne tiek dėl to, kaip iš esmės kitaip suprasti internetines patyčias, kiek dėl to, kas sėkmingiau pritaikys jau pripažintas teorines ir metodologines schemas.

Kriminologų habitus internetinių patyčių tyrimų lauke formuojasi kaip veikiau prisitaikymas prie dominuojančių akademinio žaidimo taisyklių. Čia vertę įgyja ne vien tiriamo reiškinio originalus conceptualizavimas, bet ir gebėjimas veikti pagal pripažintas mokslinio kapitalo kaupimo formas: publikuoti aukšto įtakos faktoriaus žurnaluose, remtis autoritetingais autoriais, laikytis citavimo normų, taikyti kiekybiškai patikrinamus tyrimo dizainus. Svarbu pabrėžti, kad šiame tyrime kriminologų habitus rekonstruojamas pirmiausiai per jo raišką mokslinėse publikacijose. Kriminologų habitus čia matomas per jų publikavimosi strategijas, teorinius pasirinkimus, taikomas metodologijas, citavimo praktikas ir santykį su kitų mokslo disciplinų sukurtomis žiniomis.

Šiuo požiūriu kriminologų habitus gali būti suprantamas kaip pragmatiškas, metodologiškai konservatyvus ir tarpdiscipliniškai prisitaikantis. Jis leidžia sėkmingai įsitvirtinti akademiniam lauke, tačiau

kartu skatina internetinių patyčių reiškinį analizuoti per jau legitimuotas teorines schemas: deviacijos, viktimizacijos, rizikos veiksnių, savikontrolės, įtampos ar rutininės veiklos kategorijas. Tokiu būdu nauja ar socialiai aktuali tema ne tiek atveria galimybę kurti savitą kriminologinę perspektyvą, kiek tampa įtraukiama į jau veikiančią akademinio pripažinimo ir simbolinio kapitalo kaupimo logiką. Kriminologai šiame lauke veikia kaip agentai, gerai perpratę mokslinės konkurencijos taisykles, tačiau jų kuriamas žinojimas dažniau reprodukuoja dominuojančias kriminologijos paradigmas, nei jas iš esmės kvestionuoja. Kartu šis habitus nėra visiškai autonomiškas: jis formuojasi tarpdisciplinėje erdvėje, kurioje kriminologai perima psichologijos, edukologijos ir platesnių patyčių tyrimų lauko sąvokas, matavimo instrumentus bei problemos apibrėžimo būdus.

Tokia veikimo logika palaiko kriminologinio žinojimo reprodukciją, tačiau kartu riboja alternatyvių pozicijų atsiradimą. Internetinių patyčių reiškinys dažniausiai nėra iš naujo teoriškai permąstomas kaip savarankiškas kriminologinis objektas; jis įtraukiamas į jau egzistuojančias deviacijų, viktimizacijos, savikontrolės, rutininės veiklos ar įtampos teorijų schemas. Kuriamo žinojimo turinys tampa antriniu akademinio pripažinimo mechanizmų atžvilgiu: svarbiausia tampa ne tiek naujas reiškinio supratimas, kiek gebėjimas produkuoti tokį žinojimą, kuris atitinka dominuojančių žurnalų, citavimo ir metodologinio formalizavimo standartus. Faktais grįstos kriminologijos krypties atstovai, tokie kaip D. P. Farringtonas, A. R. Piquero, Travis C. Prattas, Wayne D. Osgoodas ir kiti, šiame lauke veikia ne tik kaip daugiausiai cituojami autoriai, bet ir kaip agentai, kurių darbai įtvirtina duomenų analizės, tyrimo dizaino ir teorinio aiškinimo standartus. Šie standartai tampa ne ginčijamu, o dažniausiai perimamu žinojimo gamybos modeliu, leidžiančiu kitiems kriminologams dalyvauti tame pačiame akademinės konkurencijos lauke.

Kriminologai savo simbolinį kapitalą stiprina per institucinius tinklus, leidybos monopolijas, o periferijoje liekantys agentai, įskaitant ir alternatyvias teorines ar metodologines tyrimų prieigas naudojančiuosius, dažnai lieka nepastebėti. Atliktas tyrimas rodo, kad didelę įtaką daro leidėjai ir prestižinių žurnalų redakcinės praktikos, kurios formuoja žinojimo prioritetus. Finansavimo institucijos taip pat atlieka svarbų vaidmenį, nes tyrimų kryptys dažnai nustatomos pagal politines ar socialines aktualijas, o ne pagal disciplininę logiką ar konceptualius poreikius. Tokiu būdu atsiranda paklausos-pasiūlos mechanizmas, kuriame tyrimo objektas pasirenkamas pagal jo pardavimo potencialą politikos formuotojams ar finansuotojams.

Nors kriminologija ir deklaruoja savo tarpdiscipliniškumą, šis dažnai reiškiasi ne kaip skirtingų perspektyvų sintezė, bet kaip kitų mokslo disciplinų kuriamo žinojimo reprodukcija. Tai trukdo formuoti autonomišką kriminologinę poziciją analizuojant internetinių patyčių fenomeną. Pusiaus sisteminė literatūros analizė parodė, kad egzistuoja ženklus tyrimų rezultatų dispersyvumas bei sąvokų neapibrėžtumas. Naudojamos teorinės priegigos veikia sukuria foną, negu tyrėjams padeda suformuluoti konkrečias išvalgas paremtas esminėmis teorinėmis prielaidomis. Neretai kriminologų atliekamiems tyrimams apie internetines patyčias naudojami duomenys, kurie jau surinkti kitų tyrėjų, pasitelkiami longitudinaliniai tyrimai, didelių imčių tarptautiniai kiekybiniai tyrimai, kartais be aiškesnės refleksijos o kas yra internetinės patyčios ir kaip jos turėtų šiuose tyrimuose būti tikslingai būti pamatuojamos. Kriminologijos laukas čia veikia kaip filtras, atrenkantis tai, kas jau yra žinoma, bet ne tai, kas dar nėra pasakyta.

Lauko fragmentaciją stiprina kalbiniai, geopolitiniai ir publikavimo filtrai. Anglų kalbos dominavimas akademiniam lauke riboja galimybes pristatyti lokalius tyrimų kontekstus, nebent jie integruojami į tarptautinius, palyginamuosius šalių tyrimus, kuriuose vietiniai duomenys tampa priemone globaliems apibendrinimams pagrįsti. Tokiu būdu lokalūs kontekstai įtraukiami ne kaip savarankiškos analizės ašis, o kaip dalis platesnio žinojimo kūrimo konteksto.

Galima teigti, kad visa tai, kad kriminologinis žinojimas yra fragmentuotas ne dėl empirinių reiškinių sudėtingumo, bet veikia dėl akademinio lauko vidinių galios santykių, kurie lemia, kokios žinojimo formos tampa dominuojančios, kaip jos reprodukuojamos ir kokios alternatyvos yra nutylimos ar marginalizuojamos. Fragmentacija yra sisteminė ir struktūrinė, o ne atsitiktinė, ji atspindi institucinę logiką, kurioje žinojimo vertė matuojama pagal jo cirkuliacijos gebą, o ne pagal jo konceptualinį įnašą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abbott, A. (2001). *Chaos of disciplines*. Chicago: University of Chicago Press.
2. Aboujaoude, E., Savage, M. W., Starcevic, V., ir Salame, W. O. (2015). Cyberbullying: Review of an old problem gone viral. *Journal of Adolescent Health, 57*(1), 10-18. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.04.011>
3. Agnew, R. (1985). A revised strain theory of delinquency. *Social Forces, 64*(1), 151-167. <https://doi.org/10.2307/2578977>
4. Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology, 30*(1), 47-88. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1992.tb01093.x>
5. Agnew, R., ir Brezina, T. (1997). Relational problems with peers, gender, and delinquency. *Youth ir Society, 29*(1), 84-111. <https://doi.org/10.1177/0044118X97029001004>
6. Akbulut, Y., Sahin, Y. L., ir Eristi, B. (2010). Development of a scale to investigate cybervictimization among online social utility members. *Contemporary Educational Technology, 1*(1), 46-59. <https://doi.org/10.30935/cedtech/5961>
7. Albdour, M., ir Krouse, H. J. (2014). Bullying and victimization among African American adolescents: A literature review. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 27*(2), 68-82. <https://doi.org/10.1111/jcap.12066>
8. Amilevičius, D. (2011). Smurto kontrolės lietuviškame saityne sąryšis su semantinių ir kalbos technologijų plėtra. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 6*, 5–21.
9. Anderson, J., Bresnahan, M., ir Musatics, C. (2014). Combating weight-based cyberbullying on Facebook with the dissenter effect. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 17*(5), 281-286. <https://doi.org/10.1089/cyber.2013.0370>
10. Aricak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yilmaz, N., ir Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology ir Behavior, 11*(3), 253-261. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0016>
11. Arslan, C., Dilmaç, B., ir Hamarta, E. (2009). Coping with stress and trait anxiety in terms of locus of control: A study with Turkish university students. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 37*(6), 791-800. <https://doi.org/10.2224/sbp.2009.37.6.791>

12. Bachman, R., ir Schutt, R. K. (2017). *The practice of research in criminology and criminal justice* (6th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
13. Barlett, C., ir Coyne, S. M. (2014). A meta-analysis of sex differences in cyberbullying behavior: The moderating role of age. *Aggressive Behavior*, 40(5), 474–488. <https://doi.org/10.1002/ab.21555>
14. Barnett, R. (2000). *Realizing the university in an age of supercomplexity*. Buckingham: Society for Research into Higher Education ir Open University Press.
15. Beccaria, C. (1992). *Apie nusikaltimus ir bausmes* (vert. R. Burokas). Vilnius: Mintis.
16. Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. New York, NY: Free Press of Glencoe.
17. Bentham, J. (1995). *The Panopticon writings* (M. Božovič, Ed., pp. 29-95). London ir New York: Verso.
18. Berne, S., Frisén, A., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Naruskov, K., Luik, P., Katzer, C., Erentaite, R., ir Zukauskienė, R. (2013). Cyberbullying assessment instruments: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 18(2), 320-334. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.022>
19. Bosworth, M. (1999). *Engendering Resistance: Agency and Power in Women's Prisons* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315256498>
20. Bosworth, M., ir Hoyle, C. (Eds.). (2011). *What is criminology?* Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199571826.001.0001>
21. Bourdieu, P. (1988) [1984]. *Homo academicus*. Stanford, CA: Stanford University Press.
22. Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice* (R. Nice, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press.
23. Bourdieu, P. (1994). *The field of cultural production*. New York, NY: Columbia University Press.
24. Bourdieu, P. (2019) [1982–1983]. *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2*. Cambridge, UK: Polity.
25. Bourdieu, P., ir Wacquant, L. J. D. (2003) [1992]. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius: Baltos lankos.
26. boyd, d. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. New Haven, CT: Yale University Press.

27. boyd, d., ir Crawford, K. (2012). Critical questions for big data: Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, Communication ir Society*, 15(5), 662–679. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.678878>
28. Braithwaite, J. (2012) [1989]. *Crime, shame and reintegration*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
29. Brody, N., ir Vangelisti, A. L. (2015). Bystander intervention in cyberbullying. *Communication Monographs*, 83(1), 94–119. <https://doi.org/10.1080/03637751.2015.1044256>
30. Brooks, R. A., ir Cohen, J. W. (2020). *Criminology explains school bullying*. Berkeley, CA: University of California Press.
31. Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4th ed., p. 766). Oxford, UK: Oxford University Press.
32. Burawoy, M. (2005). For public sociology. *American Sociological Review*, 70(1), 4–28. <https://doi.org/10.1177/000312240507000102>
33. Buzaitytė Kašalynienė, J., Žėkaitė, J., Jusienė, R., ir Stonkuvienė, I. (2021). Elektroninių patyčių apimtys ir patirtys pradinėse ir pagrindinėse klasėse pirmojo karantino dėl COVID-19 pandemijos metu. *Pedagogika*, 144(4), 202–220. <https://doi.org/10.15823/p.2021.144.1>
34. Campbell Collaboration. (n.d.). *Campbell Collaboration*. <https://www.campbellcollaboration.org> (peržiūrėta 2023-12-11)
35. Cassidy, W., Faucher, C., ir Jackson, M. (2017). Adversity in university: Cyberbullying and its impacts on students, faculty and administrators. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(8), 888. <https://doi.org/10.3390/ijerph14080888>
36. Center for Evidence-Based Crime Policy. (n.d.). *CEBCP*. <https://cebc.org> (peržiūrėta 2023-12-11)
37. Cesaroni, C., Downing, S., ir Alvi, S. (2012). Bullying enters the 21st century? Turning a critical eye to cyber-bullying research. *Youth Justice*, 12(3), 199–211. <https://doi.org/10.1177/1473225412459837>
38. Chan, J. (1996). The future of criminology: An introduction. *Current Issues in Criminal Justice*, 8(1), 7–13. <https://doi.org/10.1080/10345329.1996.12036720>
39. Chu, L. (2018). The quest for research on social class in contemporary Vietnam. *Journal of Vietnamese Studies*, 13(1), 42–79. <https://doi.org/10.1525/jvs.2018.13.1.42>
40. Clarivate Analytics. (2020). *Journal Citation Reports: 2020 release*. <https://jcr.clarivate.com>

41. Clarivate Analytics. (2021). *Journal Citation Reports: 2021 release*. <https://jcr.clarivate.com>
42. Clear, T. R. (2010). Policy and evidence: The challenge to the American Society of Criminology: 2009 presidential address to the American Society of Criminology. *Criminology*, 48(1), 1–25. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2010.00178.x>
43. Cohen, A. K. (1955). *Delinquent boys: The culture of the gang*. New York: Free Press.
44. Cohen, S. (1988). *Against criminology*. New Brunswick: Transaction Publishers.
45. Cohen, L. E., ir Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
46. Cohn, E. G., ir Farrington, D. P. (2012). Scholarly influence in criminology and criminal justice journals in 1990–2005. *Criminal Justice Review*, 37(3), 360–383. <https://doi.org/10.1177/0734016812450025>
47. Coles, B. A., ir West, M. (2016). Trolling the trolls: Online forum users' constructions of the nature and properties of trolling. *Computers in Human Behavior*, 60, 233–244. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.070>
48. Cook, S. (2024, March 9). Cyberbullying facts and statistics for 2018–2024. *Comparitech*. <https://www.comparitech.com/internet-providers/cyberbullying-statistics/> (peržiūrėta 2024-03-09)
49. Cullen, F. T., ir Gendreau, P. (2001). From nothing works to what works: Changing professional ideology in the 21st century. *The Prison Journal*, 81(3), 313–338. <https://doi.org/10.1177/0032885501081003002>
50. Cohn, E. G., Farrington, D. P., ir Iratzoqui, A. (2014). *Most-cited scholars in criminology and criminal justice: 1986–2010*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-01222-3>
51. Damaševičiūtė, G., Žėkaitė-Maconko, J. (2025). Punitive Attitudes Towards Difference: Bullying Perception in the 1980–2000 Generation. In: Dobryninas, A., Nikartas, S. (eds) *Understanding Crime Control and Punishment in Lithuania. Crime Prevention and Security Management*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-032-05538-5_6
52. Doane, A. N., Pearson, M. R., ir Kelley, M. L. (2014). Predictors of cyberbullying perpetration among college students: An application of the theory of reasoned action. *Computers in Human Behavior*, 36, 154–162. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.03.051>

53. Dobryninas, A., Aleknevičienė, J., ir Pocienė, A. (2019). Kriminologinio žinojimo konstravimas: tarpdalykinių kriminologijos studijų formavimosi ir vykdymo patirtis Vilniaus universitete. *Kriminologijos studijos*, 7, 74–103. <https://doi.org/10.15388/crimlithuan.2019.7.4>
54. Dobryninas, A., Čėsniėnė, I., Dobrynina, M., Giedraitis, V., ir Merkevičius, R. (2014). *Kriminalinės justicijos suvokimas visuomenėje*. Vilniaus universitetas.
55. Dobryninas, A. (2018). Criminology in Lithuania: Restoring Paradigms, *The Wiley Handbook of the History and Philosophy of Criminology*. Ruth Triplett, Ed. Wiley. p. 406-421.
56. Dobryninas, A. (2022), Pandemic and Infodemic in Lithuania, Siegel, D., Dobryninas, A., Becucci, S. (eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*. Springer, p. 43-62.
57. Dobryninas, A.; Vileikienė, E.; Gailienė, D.; Bulotaitė, L.; Gavėnaitė, A.; Sakalauskas, G.; Aleknavičienė, J. (2007). Socialinės deviacijų problemos : vadovėlis. Vilnius : Vilniaus universitetas, 272 p. ISBN 9789955790013
58. Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511810503>
59. Downes, D., ir Morgan, R. (2002). No turning back: The politics of law and order into the millennium. In M. Maguire, R. Morgan, ir R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology* (pp. 201–240). Oxford University Press. ISBN 9780199249374
60. Downes, D., Rock, P., Chinkin, C., ir Gearty, C. (Eds.). (2007). *Crime, social control and human rights: From moral panics to states of denial. Essays in honour of Stanley Cohen* (1st ed.). Willan. <https://doi.org/10.4324/9781843925583>
61. Dunbar, R. (1996). *Grooming, gossip, and the evolution of language*. Faber and Faber Limited.
62. Eck, J., ir Weisburd, D. L. (2015). Crime places in crime theory. In J. Eck ir D. L. Weisburd (Eds.), *Crime and place: Crime prevention studies* (Vol. 4, pp. 1–33). Hebrew University of Jerusalem Legal Research Paper. <https://ssrn.com/abstract=2629856>
63. Endresen, I. M., ir Olweus, D. (2001). Self-reported empathy in Norwegian adolescents: Sex differences, age trends, and relationship to bullying. In D. Olweus, P. C. Smith, ir J. R. Hill (Eds.), *Constructive and destructive behavior: Implications for family, school, and society*

- (pp. 147–165). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10433-007>
64. Encyclopædia Britannica, Inc. (n.d.). Pierre Bourdieu. In *Encyclopædia Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/Pierre-Bourdieu> (Žiūrėta: 2024-03-21)
  65. Encyclopædia Britannica, Inc. (n.d.). Delinquency, In *Encyclopædia Britannica* <https://www.britannica.com/topic/delinquency> (Žiūrėta 2026-02-01)
  66. Online Etymology Dictionary. (n.d.). Bully. In *Online Etymology Dictionary* <https://www.etymonline.com/word/bully> (žiūrėta: 2024-03-14)
  67. Farrington, D. P., ir Welsh, B. C. (2005). Randomized experiments in criminology: What have we learned in the last two decades? *Journal of Experimental Criminology*, 1(1), 9–38. <https://doi.org/10.1007/s11292-004-6460-0>
  68. Fattah, E. A. (2007). *Criminology: Past, present and future: A critical overview*. Macmillan; St. Martin's.
  69. Feinstein, A., Audet, B., ir Waknine, E. (2014). Witnessing images of extreme violence: A psychological study of journalists in the newsroom. *JRSM Open*, 5(8), 205427041453332. <https://doi.org/10.1177/2054270414533323>
  70. Felson, M., ir Cohen, L. E. (1980). Human ecology and crime: A routine activity approach. *Human Ecology*, 8(4), 389–406. <https://doi.org/10.1007/bf01561001>
  71. Fichman, P., ir Sanfilippo, M. R. (2016). *Online trolling and its perpetrators: Under the cyberbridge*. Rowman ir Littlefield.
  72. Finn, J. (2004). A survey of online harassment at a university campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(4), 468–483. <https://doi.org/10.1177/0886260503262083>
  73. Fisher, B. S., Vander Ven, T. M., Cobane, C. T., Cullen, F. T., ir Williams, N. (1998). Trends in multiple-authored articles in criminology and criminal justice: A comparative analysis. *Journal of Criminal Justice Education*, 9(1), 19–38. <https://doi.org/10.1080/10511259800084161>
  74. Fister, I., ir Perc, M. (2016). Toward the discovery of citation cartels in citation networks. *Frontiers in Physics*, 4, 49. <https://doi.org/10.3389/fphy.2016.00049>
  75. Forssell, R. (2016). Exploring cyberbullying and face-to-face bullying in working life – Prevalence, targets and expressions. *Computers in Human Behavior*, 58, 454–460. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.01.003>

76. Fowler, J. H., ir Aksnes, D. W. (2007). Does self-citation pay? *Scientometrics*, 72(3), 427–437. <https://doi.org/10.1007/s11192-007-1777-2>
77. Garfield, E. (1979). *Citation indexing: Its theory and application in science, technology, and humanities*. Wiley.
78. Garfield, E. (2005). The history and meaning of the journal impact factor. *JAMA*, 295(1), 90. <https://doi.org/10.1001/jama.295.1.90>
79. Garland, D. (1988). British criminology before 1935. *The British Journal of Criminology*. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a047719>
80. Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Oxford University Press.
81. Garland, D. (2004). The new criminologies of everyday life: Routine activity theory in historical and social context. In Ethical and social perspectives on situational crime prevention (pp. 215–224). Bloomsbury Publishing.
82. Garland, D. (2012). Criminology, culture, critique: A review of Jock Young, *The criminological imagination* (Cambridge: Polity, 2011). *British Journal of Criminology*, 52(2), 417–425. <https://doi.org/10.1093/bjc/azr095>
83. Gecko, T. (2019). The founding generation of Japanese scholars in the Czech lands (1918–1968): Social structure, the academic field, and generational dynamics. *Archiv Orientalni*, 87(3), 537–567.
84. Gedutienė, R., Rugevičius, M., ir Šimulionienė, R. (2010). Neigiama jaunesniojo amžiaus paauglių bendravimo elektroninėmis priemonėmis patirtis: Elektroninės patyčios ir su jomis susiję veiksniai. In A. Juodaitytė (Red.), *Socialinis ugdymas: Smurto ir patyčių prevencija ugdymo įstaigose: V respublikinės tęstinės mokslinės-praktinės konferencijos recenzuojamas straipsnių rinkinys* (pp. 7–18). Šiaulių universiteto leidykla.
85. Gedutienė, R., Šimulionienė, R., Čepienė, R., ir Rugevičius, M. (2012). Patyčios elektroninėje erdvėje: Jaunesniojo amžiaus paauglių patirtis. *Tiltai*, 1, 133–148.
86. Giacomantonio, C., Litmanovitz, Y., Bennell, C., ir Jones, D. J. (2022). Expressing uncertainty in criminology: Applying insights from scientific communication to evidence-based policing. *Criminology ir Criminal Justice*, 24(2), 470–488. <https://doi.org/10.1177/17488958221107325>
87. Golf-Papez, M., ir Veer, E. (2017). Don't feed the trolling: Rethinking how online trolling is being defined and combated. *Journal of*

- Marketing Management*, 33(15–16), 1336–1354.
<https://doi.org/10.1080/0267257x.2017.1383298>
88. Gordon, D. (2017). “Civilization” and the self-critical tradition. *Society*, 54(2), 106–123. <https://doi.org/10.1007/s12115-017-0110-4>
  89. Gottfredson, M. R., ir Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
  90. Grabosky, P. N. (2001). Virtual criminality: Old wine in new bottles? *Social ir Legal Studies*, 10(2), 243–249. <https://doi.org/10.1177/a017405>
  91. Gradinger, P., Strohmeier, D., ir Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying. *Zeitschrift für Psychologie / Journal of Psychology*, 217(4), 205–213. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.205>
  92. Grigutytė, N., Pakalniškienė, V., Raižienė, S., ir Povilaitis, R. (2018). Lietuvos vaikų naudojimosi internetu 2010 ir 2018 metais ypatumų palyginimas. *Psichologija*, 58, 57–71.
  93. Grigutytė, N., Raižienė, S., ir Pakalniškienė, V. (2019). Vaikų (ne)dalyvavimas elektroninėse patyčiose ir emociniai bei elgesio sunkumai. *Psichologija*, 60, 72–85.
  94. Grigutytė, N., Raižienė, S., ir Pakalniškienė, V. (2021). Vaikų ir paauglių naudojimas internetu: Grėsmės ir galimybės. *Psichologija*, 63, 153–164. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2021.33>
  95. Girdvainis, G. (2013). Patyčios tarp mokinių bendrojo lavinimo mokykloje: Samprata, dalyviai, priežastys ir padariniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2(40), 8–13.
  96. Girdvainis, G., ir Pocevičienė, R. (2009). Patyčių problema ir jos prevencijos bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4(25), 127–135.
  97. Google Scholar. (n.d.). Užklaustos rezultatai pagal raktažodį „bullying“. Žiūrėta 2022-12-23, iš https://scholar.google.com/scholar?hl=eniras_sdt=0%2C5irq=Bullyin giroq=bull
  98. Google Scholar. (n.d.). Užklaustos rezultatai pagal raktažodį „cyberbullying“. Žiūrėta 2022-12-23, iš https://scholar.google.com/scholar?hl=eniras_sdt=0%2C5irq=cyberbullyingiroq=cyberbullying
  99. Guan, N. C., Kanagasundram, S., Ann, Y. H., Hui, T. L., ir Mun, T. K. (2016). Cyber bullying – A new social menace. *ASEAN Journal of Psychiatry*, 17, 104–115.
  100. Hajjat, A. (2020). Islamophobia and French academia. *Current Sociology*, 69(5), 621–640. <https://doi.org/10.1177/0011392120948920>

101. Hase, C. N., Goldberg, S. B., Smith, D., Stuck, A., ir Campaign, J. (2015). Impacts of traditional bullying and cyberbullying on the mental health of middle school and high school students. *Psychology in the Schools*, 52(6), 607–617. <https://doi.org/10.1002/pits.21841>
102. Hayward, K. J., Maruna S., Mooney J., *Fifty Key Thinkers in Criminology* (2010) 1st ed. Abingdon, Oxon; Routledge
103. Henry, S. (2017). Interdisciplinarity in the fields of law, justice, and criminology. In R. Frodeman, J. T. Klein, ir R. C. S. Pacheco (Eds.), *The Oxford handbook of interdisciplinarity* (2nd ed., pp. 397–411). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198733522.013.32>
104. Hallsworth, S., ir Lea, J. (2011). *Reconstructing Leviathan: Emerging contours of the security state. Theoretical Criminology*, 15(2), 141–157
yra teorinė ir kritinė analizė, kuri siekia suprasti ir konceptualizuoti šiuolaikinės valstybės virsmą į saugumo valstybę (security state).
105. Herring, S., Job-Sluder, K., Scheckler, R., ir Barab, S. (2002). Searching for safety online: Managing “trolling” in a feminist forum. *The Information Society*, 18(5), 371–384. <https://doi.org/10.1080/01972240290108186>
106. Hillyard, P., Sim, J., Tombs, S., ir Whyte, D. (2004). Leaving a ‘stain upon the silence’: Contemporary criminology and the politics of dissent. *The British Journal of Criminology*, 44(3), 369–390. <https://doi.org/10.1093/bjc/azh024>
107. Hinduja, S., ir Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129–156. <https://doi.org/10.1080/01639620701457816>
108. Hinduja, S., ir Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206–221. <https://doi.org/10.1080/13811118.2010.494133>
109. Hinduja, S., ir Patchin, J. W. (2012). *School climate 2.0: Preventing cyberbullying and sexting one classroom at a time*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781506335438>
110. Hinduja, S., ir Patchin, J. W. (2013). Social influences on cyberbullying behaviors among middle and high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 711–722. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9902-4>
111. Hirschi, T., ir Gottfredson, M. (1983). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology*, 89(3), 552–584. <http://www.jstor.org/stable/2779005>

112. Hirschi, T., ir Gottfredson, M. R. (1995). Control theory and the life-course perspective. *Studies on Crime ir Crime Prevention*, 4(2), 131–142.
113. Hlatshwayo, M. N., ir Alexander, I. (2021). “We’ve been taught to understand that we don’t have anything to contribute towards knowledge”: Exploring academics’ understanding of decolonising curricula in higher education. *Journal of Education*, 82, 39–53. <https://doi.org/10.17159/2520-9868/i82a03>
114. Holfeld, B. (2014). Perceptions and attributions of bystanders to cyber bullying. *Computers in Human Behavior*, 38, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.012>
115. Hough, M. (2010). Gold standard or fool’s gold? The pursuit of certainty in experimental criminology. In L. W. Kennedy ir D. L. Weisburd (Eds.), *Crime and justice: A review of research* (Vol. 43, pp. 1–27). University of Chicago Press.
116. Hough, M. (2011). Criminology and the role of experimental research. In M. Bosworth ir C. Hoyle (Eds.), *What is criminology?* (pp. 198–208). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199571826.003.0014>
117. Young, J. (2011). The Criminological Imagination. Polity. <https://politybooks.com/bookdetail/?isbn=9780745641067>
118. Jain, O., Gupta, M., Satam, S., ir Panda, S. (2020). Has the COVID-19 pandemic affected the susceptibility to cyberbullying in India? *Computers in Human Behavior Reports*, 2, 100029. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2020.100029>
119. Jaishankar, K. (2007). Cyber criminology: Evolving a novel discipline with a new journal. *International Journal of Cyber Criminology*, 1(1), 1–6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18276>
120. Jakonytė, L. (2005). Literatūros tyrimų metodologija: Pierre’o Bourdieu literatūros sociologija. *Literatūra*, 47(1), 57–72.
121. Jenaro, C., Flores, N., ir Frías, C. P., 2018, Systematic review of empirical studies on cyberbullying in adults: What we know and what we should investigate. *Aggression and Violent Behavior*, 38, 113–122. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.12.003>
122. Johnson, L. M., Elam, P., Lebold, S. M., ir Burroughs, R. (2018). The use of research evidence by criminal justice professionals. *Justice Policy Journal*, 16(2). Center on Juvenile and Criminal Justice. <http://www.cjcj.org/jp>
123. Journal Citation Reports. (2023). *Journal impact factor report*. Clarivate. <https://clarivate.com/academia-government/wp->

- [content/uploads/sites/3/dlm_uploads/2024/08/journal-citation-reports-journal-impact-factor.pdf](#) (žiūrėta: 2025-01-06)
124. Kerulienė, I., ir Užpurytė, A. (2017). Patyčių apraiškos 3–6 metų vaikų grupėje. *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*, 6, 33–41.
  125. Klanienė, I., ir Bražinskienė-Gružauskė, A. (2021). Social pedagogical assistance for students who experience bullying situations at school. *Society. Integration. Education*, 3, 292–304.
  126. Kirman, B., Lineham, C., ir Lawson, S. (2012). Exploring mischief and mayhem in social computing. In *CHI '12 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*. <https://doi.org/10.1145/2212776.2212790>
  127. Kokkinos, C. M., Antoniadou, N., ir Markos, A. (2014). Cyberbullying: An investigation of the psychological profile of university student participants. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(3), 204–214. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.04.001>
  128. Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., ir Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
  129. Kowalski, R. M., Limber, S. P., ir Agatston, P. W. (2008). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. Blackwell Publishing.
  130. Kowalski, R. M., ir Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S13–S20. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.09.018>
  131. Krawczyk, S., Szadkowski, K., ir Kulczycki, E. (2021). Identifying top researchers in highly metricized academia: Two discursive strategies of senior officials in Poland. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 44(2), 269–280. <https://doi.org/10.1080/01596306.2021.1993792>
  132. Kuhn, T. S., 1970. *The structure of scientific revolutions*. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press.
  133. Lanier, M. M., ir Henry, S. (2010). *Essential criminology* (3rd ed.). Westview Press / Perseus Press.
  134. Latour, B. (2020). Apie VTT pritaikymą informacinių sistemų tyrimui: kažkas panašaus į sokratišką dialogą (A. Poviliūnas, Trans.). *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 47(2), 21–35. <https://doi.org/10.15388/SocMintVei.2020.2.25>
  135. Latour, B., ir Woolgar, S. (1986). *Laboratory Life: The Construction of Scientific Facts* (2nd ed.). SAGE.

136. Law, J. (2008). On sociology and STS. *The Sociological Review*, 56(4), 623–649. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2008.00808.x>
137. Lessard, L. M., ir Puhl, R. M. (2021). Adolescent academic worries amid COVID-19 and perspectives on pandemic-related changes in teacher and peer relations. *School Psychology*, 36(5), 285–292. <https://doi.org/10.1037/spq0000443>
138. Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4). <https://doi.org/10.14742/ajet.1245>
139. Lindsay, M., Booth, J. M., Messing, J. T., ir Thaller, J. (2016). Experiences of online harassment among emerging adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(19), 3174–3195. <https://doi.org/10.1177/0886260515584344>
140. Liu, Y., Huang, Y., ir Shen, W. (2022). Building halos: How do Chinese elites seek distinction through (mis)recognising studying abroad? *International Journal of Educational Development*, 91, 102589. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102589>
141. Loader, I., ir Sparks, R. (2011). Criminology’s public roles: A drama in six acts. In *What is criminology?* (pp. 17–34). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199571826.003.0002>
142. Loader, I., ir Sparks, R. (2010). *Public criminology?* Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203846049>
143. Lumsden, K. ir Morgan, H. M. (2017). Media framing of trolling and online abuse: Silencing strategies, symbolic violence and victim blaming. *Feminist Media Studies*, 17(6), 926–940. <https://doi.org/10.1080/14680777.2017.1316755>
144. Maggio, R. (2017). *An analysis of Pierre Bourdieu’s Outline of a Theory of Practice*. Macat International.
145. Malsch, B., Gendron, Y., ir Grazzini, F. (2011). Investigating interdisciplinary translations: The influence of Pierre Bourdieu on accounting literature. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 24(2), 194–228.
146. Marginson, S. (2012). The impossibility of capitalist markets in higher education. *Journal of Education Policy*, 28(3), 353–370. <https://doi.org/10.1080/02680939.2012.747109>
147. Marganski, A., ir Melander, L. (2018). Intimate partner violence victimization in the cyber and real world: Examining the extent of cyber aggression experiences and its association with in-person dating violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(7), 1071–1095. <https://doi.org/10.1177/0886260515614283>

148. Martinson, R. (1974). *What works? Questions and answers about prison reform. The Public Interest*, (35), 22–54. https://www.nationalaffairs.com/public_interest/detail/what-works-questions-and-answers-about-prison-reform
149. Maruna, S., ir Barber, C. (2011). Why can't criminology be more like medical research? Be careful what you wish for. In M. Bosworth ir C. Hoyle (Eds.), *What is criminology?* (pp. 321–336). Oxford University Press.
150. Matthews, R. (2014). *Realist Criminology*. Palgrave Macmillan.
151. Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682. <https://doi.org/10.2307/2084686>
152. Merton, R. K. (1957). Priorities in scientific discovery: A chapter in the sociology of science. *American Sociological Review*, 22(6), 635–659. <https://doi.org/10.2307/2089193>
153. Merton, R. K. (1957). *Social theory and social structure* (Rev. ed.). Free Press.
154. Mokslometrija. (2022, September 9). *VDU biblioteka*. <https://biblioteka.vdu.lt/mokslui/aktualios-temos/mokslometrija/> (žiūrėta: 2023-01-25)
155. Moon, B., ir Morash, M. (2016). Gender and general strain theory. *Youth ir Society*, 49(4), 484–504. <https://doi.org/10.1177/0044118X14541877>
156. Morrow, A., ir Downey, C. A. (2013). Perceptions of adolescent bullying: Attributions of blame and responsibility in cases of cyberbullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 54(6), 536–540. <https://doi.org/10.1111/sjop.12074>
157. Wolfgang, M. E. (1963). Uniform crime reports: A critical appraisal. *University of Pennsylvania Law Review*, 111(6), 708–746.
158. Narin, F., ir Hamilton, K. S. (1996). Bibliometric performance measures. *Scientometrics*, 36(3), 293–310. <https://doi.org/10.1007/bf02129596>
159. Neyroud, P., ir Weisburd, D. (2014). Transforming the police through science: The challenge of ownership. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 8(4), 287–293. <https://doi.org/10.1093/police/pau048>
160. Newburn, T. (2013). *Criminology* (2nd ed.). Routledge.
161. Newburn, T., ir Rock, P. (2009). *The politics of crime control: Essays in honour of David Downes*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199565955.001.0001>
162. Newburn, T., ir Rock, P. (2006). *The politics of crime control*. Oxford University Press.

163. Obermaier, M., Fawzi, N., ir Koch, T. (2016). Bystanding or standing by? How the number of bystanders affects the intention to intervene in cyberbullying. *New Media ir Society*, 18(8), 1491–1507. <https://doi.org/10.1177/1461444814563517>
164. Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Hemisphere.
165. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Blackwell Publishing.
166. Olweus, D. (1994). Bullying at school. In *The Plenum Series in Social/Clinical Psychology* (pp. 97–130). https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9116-7_5
167. Olweus, D. (1999). Bullying in Norway. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, ir P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (pp. xx–xx). Routledge.
168. Patchin, J. W., ir Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
169. Patchin, J. W., ir Hinduja, S. (Eds.). (2012). Cyberbullying: An update and synthesis of the research. In J. W. Patchin ir S. Hinduja (Eds.), *Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives* (pp. 13–35). Routledge/Taylor & Francis Group.
170. Patchin, J. W., ir Hinduja, S. (2017). Digital self-harm among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 61(6), 761–766. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.06.012>
171. Peters, M. A., ir Arthur, Ch. (2012). *Financial literacy education: Neoliberalism, the consumer and the citizen*. Sense Publishers.
172. Petticrew, M., ir Roberts, H. (2006). *Systematic reviews in the social sciences*. Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470754887>
173. Pilkauskaitė Valickienė, R., Raižienė, S., ir Žukauskienė, R. (2009). Elektroninių patyčių paplitimas tarp Klaipėdos apskrities vyresniųjų klasių moksleivių. *Socialinis darbas*, 8(2), 114–121.
174. Pocevičienė, R., ir Girdvainis, G. (2012). Interviu ir kokybinių duomenų turinio (kontentinės) analizės taikymas tiriant patyčias bendrojo lavinimo mokykloje. In *Kokybiniai edukaciniai tyrimai: teorijos, duomenų rinkimas ir analizė* (pp. 363–386). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla
175. Povilaitis, R. (2008). Patyčių dviejose Vilniaus mokyklose paplitimas. *Visuomenės sveikata*, 2(41), 33–38.

176. Povilaitis, R., ir Valiukevičiūtė, J. (2006). *Patyčių prevencija mokyklose*. Vilnius: Multiplex.
177. Poviliūnas, A. (2022). P. Bourdieu sociologijos įtakos kriminologijai paieškos. *Kriminologijos studijos*, 9, 254–271. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2021.9.10>
178. Powell, A., ir Henry, N. (2017). *Sexual violence in a digital age*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1080/1323238X.2018.1438034>
179. Prieur, A. (2018). Towards a criminology of structurally conditioned emotions: Combining Bourdieu’s field theory and cultural criminology. *European Journal of Criminology*, 15(3), 344–363. <https://doi.org/10.1177/1477370817737242>
180. Price, D. J. (1963). *Little science, big science*. New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/pric91844>
181. Piquero, A. R., Farrington, D. P., ir Blumstein, A. (2007). *Key issues in criminal career research: New analyses of the Cambridge Study in Delinquent Development*. Cambridge University Press.
182. Pasaulio sveikatos organizacija. (2018). *Tarptautinės mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamos ir sveikatos studijos ataskaita apie patyčias*. Gauta 2024-03-21, iš <https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias-copy/>
183. Purhonen, S. (2016). Generations on paper: Bourdieu and the critique of ‘generationalism’. *Social Science Information*, 55(1), 94–114. <https://doi.org/10.1177/0539018415608967>
184. Quetelet, L. A. J. (1842). A treatise on man and the development of his faculties. William and Robert Chambers. <https://dn790003.ca.archive.org/0/items/treatiseonmandev00quet/treatiseonmandev00quet.pdf> (žiūrėta: 2024-04-02)
185. Quinney, R. (1970). *The social reality of crime*. Transaction Publishers.
186. Rafferty, R., ir Vander Ven, T. (2014). “I hate everything about you”: A qualitative examination of cyberbullying and on-line aggression in a college sample. *Deviant Behavior*, 35(5), 364–377. <https://doi.org/10.1080/01639625.2013.849171>
187. Raskauskas, J., ir Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43(3), 564–575. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.3.564>
188. Reed, K. P., Cooper, R. L., Nugent, W. R., ir Russell, K. (2015). Cyberbullying: A literature review of its relationship to adolescent depression and current intervention strategies. *Journal of Human*

- Behavior in the Social Environment*, 26(1), 37–45.
<https://doi.org/10.1080/10911359.2015.1059165>
189. Reiner, R. (2016). *Crime: The mystery of the common-sense concept*. Polity Press.
190. ResearchGate. (2024, balandžio 8). *Albert Ksinan [Profilis]*.
<https://www.researchgate.net/profile/Albert-Ksinan>
191. ResearchGate. (2024, balandžio 8). *Alexander Vazsonyi [Profilis]*.
<https://www.researchgate.net/profile/Alexander-Vazsonyi-2>
192. Riley, D. (2017). *Bourdieu's class theory: The academic as revolutionary* [PDF failas].
<https://sociology.berkeley.edu/sites/default/files/faculty/Riley/BourdieuClassTheory.pdf> (žiūrėta: 2024-01-11)
193. Rojas Hernández, B. (2010). Beyond differences. *International Sociology*, 25(2), 184–192. <https://doi.org/10.1177/0268580909358149>
194. Salö, L., Ganuza, N., Hedman, C., ir Karrebæk, M. S. (2018). Mother tongue instruction in Sweden and Denmark. *Language Policy*, 17(4), 591–610. <https://doi.org/10.1007/s10993-018-9472-8>
195. Sallaz, J. J., ir Zavisca, J. (2007). Bourdieu in American sociology, 1980–2004. *Annual Review of Sociology*, 33(1), 21–41.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131627>
196. Samulevičius, A. (2010). *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
197. Sandberg, S., ir Fleetwood, J. (2017). Street talk and Bourdieusian criminology: Bringing narrative to field theory. *Criminology ir Criminal Justice*, 17(4), 365–381. <https://doi.org/10.1177/1748895816672909>
198. Savelsberg, J. J. (1994). *Knowledge, domination, and criminal punishment*. *American Journal of Sociology*, 99(4), 911–943.
<https://doi.org/10.1086/230367>
199. Savelsberg, J. J., ir Flood, S. M. (2004). Criminological knowledge: Period and cohort effects in scholarship. *Criminology*, 42(4), 1009–1042. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2004.tb00543.x>
200. Selkie, E. M., Fales, J. L., ir Moreno, M. A. (2016). Cyberbullying prevalence among US middle and high school-aged adolescents: A systematic review and quality assessment. *Journal of Adolescent Health*, 58(2), 125–133. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.09.026>
201. Sellin, T. (1938). Culture conflict and crime. *American Journal of Sociology*, 44, 97–103. <https://doi.org/10.1086/217919>

202. Semantic Scholar. (2024a). *Informacija apie A. Powell*. <https://www.semanticscholar.org/author/A.-Powell/3387596> (žiūrėta: 2024-04-11)
203. Semantic Scholar. (2024b). *Informacija apie A. Vazsonyi*. <https://www.semanticscholar.org/author/A.-Vazsonyi/2862902> (žiūrėta: 2024-04-11)
204. Semantic Scholar. (2024c). *Informacija apie Jaeyong Choi*. <https://www.semanticscholar.org/author/Jaeyong-Choi/35427238> (žiūrėta: 2024-04-11)
205. Semantic Scholar. (2024d). *Informacija apie T. Holt*. <https://www.semanticscholar.org/author/T.-Holt/31569485> (žiūrėta: 2024-04-11)
206. Semantic Scholar. (2024e). *Informacija apie Alex R. Piquero (Alex Piquero)*. <https://www.semanticscholar.org/author/A.-Piquero/2871138> (žiūrėta: 2024-04-11)
207. Semantic Scholar. (2024f). *Informacija apie David P. Farrington*. <https://www.semanticscholar.org/author/D.-Farrington/74716317> (žiūrėta: 2024-04-11)
208. Semantic Scholar. (2024g). *Informacija apie Evelien M. Hoeben*. <https://www.semanticscholar.org/author/E.-Hoeben/114996330> (žiūrėta: 2024-04-11)
209. Semantic Scholar. (2024h). *Informacija apie Hyojong Song*. <https://www.semanticscholar.org/author/Hyojong-Song/35657859> (žiūrėta: 2024-04-11)
210. Semantic Scholar. (2024i). *Informacija apie Jean-Louis van Gelder*. <https://www.semanticscholar.org/author/Jean-Louis-van-Gelder/15486492> (žiūrėta: 2024-04-11)
211. Semantic Scholar. (2024j). *Informacija apie Jillian J. Turanovic*. <https://www.semanticscholar.org/author/J.-Turanovic/14977332> (žiūrėta: 2024-04-11)
212. Semantic Scholar. (2024k). *Informacija apie Maria M. Ttofi*. <https://www.semanticscholar.org/author/Maria-M.-Ttofi/6835428> (žiūrėta: 2024-04-11)
213. Semantic Scholar. (2024l). *Informacija apie Yeungjeom Lee*. <https://www.semanticscholar.org/author/Yeungjeom-Lee/113180360> (žiūrėta: 2024-04-11)
214. Shammas, V. L., ir Sandberg, S. (2016). Habitus, capital, and conflict: Bringing Bourdieusian field theory to criminology. *Criminology ir*

- Criminal Justice*, 16(2), 195–213.
<https://doi.org/10.1177/1748895815603774>
215. Shariff, S. (2014). *Sexting and cyberbullying*. Cambridge University Press.
216. Sherman, L. W. (2009). Evidence and liberty: The promise of experimental criminology. *Criminology ir Criminal Justice*, 9(1), 5–28.
<https://doi.org/10.1177/1748895808099178>
217. Skerytė-Kazlauskienė, M., Barkauskienė, R., ir Povilaitis, R. (2012). Paauglių, turinčių mokymosi sutrikimų, savęs vertinimas: ar svarbi patyčių patirtis? *Tiltai*, 3(60), 99–110.
218. Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., Livingstone, S., ir Hasebrink, U. (2020). *EU Kids online survey results from 19 countries: Technical Report*, 1–156.
219. Smith, P. K. (2011). Bullying in schools: Thirty years of research. In C. P. Monks ir I. Coyne (Eds.), *Bullying in different contexts* (pp. 36–60). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511921018.003>
220. Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
221. Springer. (n.d.-a). *International Journal of Bullying Prevention: Editorial board*. SpringerLink. <https://link.springer.com/journal/42380/editors> (žiūrėta: 2024-04-10)
222. Stripeikytė, G., ir LRT.lt. (2019, March 18). Austėja Landsbergienė apie kovą su patyčiomis: Tėvai turi mokėti atsiprašyti vaikų. *lrt.lt*. <https://www.lrt.lt/naujienos/veidai/14/899124/austeja-landsbergiene-apie-kova-su-patyciomis-tevai-turi-moketi-atsiprasyti-vaiku> (žiūrėta: 2024-03-21)
223. Sum, N.-L., ir Jessop, B. (2013). A cultural political economy of competitiveness: And its implications for higher education. *Journal of the Knowledge Economy*, 4(1), 24–44. <https://doi.org/10.1007/s13132-012-0121-8>
224. Sutherland, E. H. (1939). White-collar criminality. *American Sociological Review*, 5, 1–12. <https://doi.org/10.2307/2083937>
225. Szomszor, M., Pendlebury, D. A., ir Adams, J. (2020). How much is too much? The difference between research influence and self-citation excess. *Scientometrics*, 123, 1119–1147. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03417-5>
226. Šupa, M. (2021a). Socialiniai tyrimai apie elektroninius nusikaltimus: globalus temų diapazonas ir Lietuvoje atliktų tyrimų sisteminė analizė. *Kriminologijos studijos*, 9, 8–46.

227. Šupa, M. (2021b). Socialiniai tyrimai apie elektroninius nusikaltimus: globali paradigmu taposkyra bei jos raiška Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 91, 41–58.
228. Tandzegolskienė, I., ir Vančugovaitė, S. (2019). Jaunesniojo amžiaus (11–15 metų) paauglių patyčių prevencija bendrojo ugdymo mokyklose. *Pedagogika*, 133, 183–201.
229. Targamadzė, V., ir Valeckienė, D. (2007). Patyčių bendrojo lavinimo mokykloje samprata: Priežasčių, formų ir pasekmių diskursas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 19, 159–171.
230. Tereškinas, A., ir Danusevičius, A. (2020). *Bjaurūs jausmai*. Idėjos ir komunikacija.
231. The Journal of Criminal Law and Criminology oficiali interneto svetainė. (n.d.). <https://www.jstor.org/journal/jcrimlawcrim1973#:~:text=The%20Journal%20of%20Criminal%20Law%20%26%20Criminology%20was%20founded%20in%201910,criminal%20law%20and%20criminology%20issues> (žiūrėta: 2024-03-28)
232. Tittle, C. R. (2000). Developments in criminology. In G. LaFree (Ed.), *The nature of crime: Continuity and change*. Criminal Justice.
233. Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>
234. Trow, M. (2007). Reflections on the transition from elite to mass to universal access: Forms and phases of higher education in modern societies since WWII. In J. J. F. Forest ir P. G. Altbach (Eds.), *International handbook of higher education* (pp. 243-280). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4012-2_13
235. Taylor, I., Walton, P., ir Young, J. (2013). *The new criminology: For a social theory of deviance*. Routledge.
236. University of Kentucky, Family Sciences. (n.d.). *Alexander T. Vazsonyi*. <https://fam.ca.uky.edu/person/alexander-t-vazsonyi> (žiūrėta 2023-12-30)
237. van Swaaningen, R. (1997). *Critical criminology: Visions from Europe*. SAGE.
238. van Gelder, J.-L. (n.d.). *Startseite - Max-Planck-Gesellschaft*. <https://www.mpg.de/13777765/crime-security-law-van-gelder> (žiūrėta 2023-01-08)

239. Vandebosch, H., ir Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media ir Society*, 11(8), 1349-1371. <https://doi.org/10.1177/1461444809341263>
240. Vileikienė, E., Šidlauskienė, A., Vaicekauskaitė, L., Narkauskaitė, L., Smirnova, K., ir Povilaitis, R. (2011). Smurtas prieš vaikus ir jo prevencija. In *Smurto paplitimas ir jo prevencija Lietuvoje* (p. 16-29). Vilnius. ISBN 978-9986-457-33-6
241. Vold, G. B., Bernard, T. J., ir Snipes, J. B. (1998). *Theoretical criminology* (4th ed.). Oxford University Press.
242. von Stuckrad, K. (2010). Reflections on the limits of reflection: An invitation to the discursive study of religion. *Method ir Theory in the Study of Religion*, 22(2-3), 156-169. <https://doi.org/10.1163/157006810X512347>
243. Vveinhardt, J. (2014). Mobingas kaip santykių disfunkcija švietimo institucijose: socioekologinis požiūris į šeimą, mokyklą, darbą. In D. Jatautaitė (Red.), *Ugdymo veiksniai mokymo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis* (p. 123-146). Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
244. Web of Science duomenų bazė. (2022). *Internetinių patyčių analizė pagal mokslinius laukus*. Žiūrėta 2022-01-13, iš <https://www.webofscience.com/wos/woscc/analyze-results/3a94ae98-1ebf-463d-b388-6e416ded0650-6a630a7f>
245. Weisburd, D., Lum, C. M., ir Petrosino, A. (2001). Does research design affect study outcomes in criminal justice? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 578(1), 50-70. <https://doi.org/10.1177/0002716201578001004>
246. Wensley, K., ir Campbell, M. A. (2012). Heterosexual and nonheterosexual young university students' involvement in traditional and cyber forms of bullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(12), 649-654.
247. Williams, K. R., ir Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41(6 Suppl 1), S14-S21. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.08.018>
248. Wilson, J. R. (2015). The word criminology: A philology and a definition. *Journal of Criminology, Criminal Justice, Law ir Society*, 16(3), 61-82.
249. Wong, G., Greenhalgh, T., Westhorp, G., et al. (2013). RAMESES publication standards: realist syntheses. *BMC Medicine*, 11, 21. <https://doi.org/10.1186/1741-7015-11-21>

250. Woolston, C. (2021). The scientific workplace in 2021. *Nature*, 600, 765-766. <https://doi.org/10.1038/d41586-021-03710-0>
251. Woodlock, D. (2017). The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence Against Women*, 23(5), 584-602. <https://doi.org/10.1177/1077801216646277>
252. Wacquant, L. (2007). Pierre Bourdieu. In R. Stones (Red.), *Key sociological thinkers* (p. 261-277). Palgrave Macmillan.
253. Wacquant, L. (2011). Habitus as topic and tool: Reflections on becoming a prizefighter. *Qualitative Research in Psychology*, 8(1), 81-92. <https://doi.org/10.1080/14780887.2010.544176>
254. Wacquant, L. (2014). Homines in extremis: What fighting scholars teach us about habitus. *Body in Society*, 20(2), 3-17. <https://doi.org/10.1177/1357034X13501348>
255. Ybarra, M. L., ir Mitchell, K. J. (2004). Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver--child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.03.007>
256. Young, J. (2004). Voodoo criminology and the number game. In J. Ferrell, K. Hayward, W. Morrison, ir M. Presdee (Red.), *Cultural criminology unleashed* (p. nenurodyta). GlassHouse Press.
257. Zarycki, T. (2009). The power of the intelligentsia: The Rywin Affair and the challenge of applying the concept of cultural capital to analyze Poland's elites. *Theory and Society*, 38(6), 613-648. <https://doi.org/10.1007/s11186-0099092-6>
258. Zarycki, T., Smoczynski, R., ir Warczok, T. (2017). The roots of Polish culture-centered politics: Toward a non-purely cultural model of cultural domination in Central and Eastern Europe. *East European Politics and Societies*, 31(2), 360-381. <https://doi.org/10.1177/0888325417692036>
259. Zerach, G. (2016). Pathological narcissism, cyberbullying victimization and offending among homosexual and heterosexual participants in online dating websites. *Computers in Human Behavior*, 57, 292-299. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.038>
260. Zhuang, T. T., ir Liu, B. C. (2020). Power landscapes within Chinese universities: A three-dimensional discourse analysis of university statutes. *Cambridge Journal of Education*, 50(5), 639-656. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2020.1754338>
261. Žėkaitė, J., Buzaitytė-Kašalynienė, J., Jusienė, R., Speičytė-Ruschhoff, E., Schoroškienė, V., ir Stonkuvienė, I. (2021). Vaikų ugdymo

- nuotoliniu būdu technologinės perspektyvos: kilę esminiai iššūkiai ir atsiradusios galimybės. In R. Jusienė, V. Būdienė, G. Gintilienė, S. Girdzijauskienė, ir I. Stonkuvienė (Sud.), *Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės ir galimybės ekosisteminiu požiūriu* (p. 283). Vilnius: Vilniaus universitetas.
262. Žėkaitė, J., Schoroškienė, V., Adomaitytė-Subačienė, I., ir Speičytė-Ruschhoff, E. (2021). Skaitmeninės atskirties veidai: formaliojo ugdymo dalyvių požiūris į skaitmeninę atskirtį ir jo kaita nuotolinio ugdymo laikotarpiu pandemijos sąlygomis. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 47, 39-51.
263. Žiliukaitė, R., Poviliūnas, A., ir Savicka, A. (2016). *Lietuvos visuomenės vertybių kaita per dvidešimt nepriklausomybės metų* (Monografija). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
264. Žodžio „bullying“ vartojimo augimo kreivė pagal books.google.com duomenis. (n.d.). Žiūrėta 2024-03-14, iš https://books.google.com/ngrams/graph?content=bullyingiryear_start=1800iryear_end=2019ircorpus=en-2019irsmoothing=3
265. Žodžių junginio „cyber bullying“ vartojimo augimo kreivė pagal Google Scholar duomenis. (n.d.). Žiūrėta 2024-03-14, iš https://scholar.google.com/citations?hl=enirview_op=search_authorsir_mauthors=label%3Acyberbullying
266. Žodžių junginio „online bullying“ vartojimo augimo kreivė pagal books.google.com duomenis. (n.d.). Žiūrėta 2024-03-14, iš https://books.google.com/ngrams/graph?content=online+bullyingiryear_start=1800iryear_end=2019ircorpus=en-2019irsmoothing=3

PRIEDAI

1 priedas. Empirinio tyrimo analizei atrinktų mokslinių straipsnių sąrašas, citavimo rodikliai

Eil. Nr.	Publikacija	Citatų skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
1 (1) ⁸	Uggen, Chris and Powers, Ráchael A. and McLaughlin, Heather and Blackstone, Amy, Toward a Criminology of Sexual Harassment (January 2021). Annual Review of Criminology, Vol. 4, pp. 33-51, 2021, Vol. 4, pp. 33-51, http://dx.doi.org/10.1146/annurev-criminol-011419-041436	4	<u>Internetinė nuoroda</u>
2 (2)	Maimon D. Louderback E. R. (2019) Cyber-Dependent Crimes: An Interdisciplinary Review, Annual Review of Criminology, Vol. 2:191-216	81	<u>Internetinė nuoroda</u>
3 (3)	Turanovic, J. J, ir Young, J. T. N. (2016). Violent offending and victimization in adolescence: Social network mechanisms and homophily. Criminology: An Interdisciplinary Journal, 54(3), 487-519. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12112	57	<u>Internetinė nuoroda</u>
4 (4)	Maimon, D., Antonaccio, O.P., ir French, M.T. (2012). Severe sanctions, easy choice? Investigating the role of school sanctions in preventing adolescent violent offending. Criminology, 50, 495-524.	46	<u>Internetinė nuoroda</u>
5 (5)	Warner, T. D., ir Warner, D. F. (2022). Violent Victimization and Adolescents' Attitudes Toward Romantic Relationships and Sexual Activity. Journal of Interpersonal Violence, 37(23-24), NP22549-NP22577. https://doi.org/10.1177/08862605211072173	3	<u>Internetinė nuoroda</u>

⁷ Žiūrėta 2024-04-10.

⁸ Antrojo analizės etapo pradžioje analizuotiems vienetais buvo suteikti eilės numeriai nuo 1 iki 254. Vėliau, pritaikius atrankos kriterijus ir patikslinus analizės imtį, galutinėje analizėje liko 212 mokslinių straipsnių. Siekiant išlaikyti analizės nuoseklumą ir užtikrinti duomenų atsekamumą, numeracija nebuvo keičiama, išlaikyti pradiniai eilės numeriai, o į galutinę imtį nepatekę vienetai buvo eliminuoti.

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaicius	Šaltinio nuoroda⁷
6 (6)	Melde C, Berg MT, Esbensen F-A. "Nerve" and violent encounters: An assessment of fearlessness in the face of danger. <i>Criminology</i> . 2019;1-29. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12233 (06, P. 27: 2277)	7	Internetinė nuoroda
7 (7)	Turanovic, Jillian J. (2019). Heterogeneous effects of adolescent violent victimization on problematic outcomes in early adulthood. <i>Criminology</i> . vol. 57 (1)	38	Internetinė nuoroda
8 (9)	Baron, S. W. (2020). Marketized Mentality, Street Codes and Violence. <i>Journal of Interpersonal Violence</i> , 37(7-8), NP4439-NP4466. https://doi.org/10.1177/0886260520959645	3	Internetinė nuoroda
9 (10)	Barnum TC, Solomon SJ. Fight or flight: Integral emotions and violent intentions. <i>Criminology</i> . 2019;1-28. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12222 (10, P. 28: 23)	33	Internetinė nuoroda
10 (11)	<u>Travis C. Pratt, Jillian J. Turanovic, Kathleen A. Fox, Kevin A. Wright</u> , (2014) Self-control and victimization: a meta-analysis, <i>Criminology</i> , <u>Volume 52, Issue 1</u> https://doi.org/10.1111/1745-9125.12030	343	Internetinė nuoroda
11 (12)	Hoeben, E. M., ir Weerman, F. M. (2016). Why is involvement in unstructured socializing related to adolescent delinquency?*. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 54(2), 242-281. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12105	130	Internetinė nuoroda
12 (14)	Thomas, Kyle J. (2015). Delinquent Peer Influence on Offending Versatility: Can Peers Promote Specialized Delinquency?. <i>Criminology</i> . vol. 53 (2) pp. 280-308	42	Internetinė nuoroda
13 (15)	Button, D.M., ir Worthen, M.G. (2017). Applying a general strain theory framework to understand school weapon carrying among lgbq and heterosexual youth. <i>Criminology</i> , 55, 806-832.	14	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
14 (16)	Simons LG, Sutton TE. The long arm of parenting: How parenting styles influence crime and the pathways that explain this effect. <i>Criminology</i> . 2021;59:520-544. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12285 (16, P. 25: 2456)	11	Internetinė nuoroda
15 (17)	Steffensmeier, D., Zhong, H., ir Lu, Y. (2017). Age and its relation to crime in taiwan and the united states: Invariant, or does cultural context matter? <i>Criminology</i> , 55(2), 377-404. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12139	41	Internetinė nuoroda
16 (18)	Lantz, B., Malcom, Z. T., ir Wenger, M. R. (2023). The Consequences of Hate Crime Victimization: Considering Prejudicial Attitudes as an Outcome of Interracial Bias-Motivated Conflict. <i>Journal of Research in Crime and Delinquency</i> , 0(0). https://doi.org/10.1177/00224278231179418	0	Internetinė nuoroda
17 (19)	Svensson R, Oberwittler D. Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999-2017. <i>Criminology</i> . 2021;59:351-386. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12273 (19, P. 33: 910)	21	Internetinė nuoroda
18 (20)	Baumer EP, Cundiff K, Luo L. The contemporary transformation of american youth: An analysis of change in the prevalence of delinquency, 1991–2015. <i>Criminology</i> . 2021;59:109–136. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12264 (20, P. 28: 1004)	27	Internetinė nuoroda
19 (22)	Ogilvie, J. M., Stewart, A. L., Chan, R. C. K., ir Shum, D. H. K. (2011). Neuropsychological measures of executive function and antisocial behavior: A meta-analysis. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 49(4), 1063-1107. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2011.00252.x	384	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
20 (23)	Ousey, G. C., ir Unnever, J. D. (2012). Racial–ethnic threat, out-group intolerance, and support for punishing criminals: A cross-national study. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 50(3), 565-603. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2012.00275.x	59	Internetinė nuoroda
21 (24)	McGloin JM, Thomas KJ, Rowan ZR, Deitzer JR. Can the group disincentivize offending? considering opt-out thresholds and decision reversals. <i>Criminology</i> . 2021;59:738-765. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12289 (24, P. 28: 1223)	5	Internetinė nuoroda
22 (26)	Wells, J., Armstrong, T., Boisvert, D., Lewis, R., Gangitano, D., ir Hughes-Stamm, S. (2017). Stress, genes, and generalizability across gender: Effects of MAOA and stress sensitivity on crime and delinquency. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 55(3), 548-574. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12147	10	Internetinė nuoroda
23 (27)	Ramey, D. M. (2016). The influence of early school punishment and therapy/medication on social control experiences during young adulthood. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 54(1), 113-141. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12095	36	Internetinė nuoroda
24 (28)	Hoskin, A. W., ir Ellis, L. (2015). Fetal testosterone and criminality: Test of evolutionary neuroandrogenic theory. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 53(1), 54-73. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12056	26	Internetinė nuoroda
25 (29)	Pickett, J. T., Roche, S. P., ir Pogarsky, G. (2018). Toward a bifurcated theory of emotional deterrence. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 56(1), 27-58. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12153	74	Internetinė nuoroda
26 (30)	Burt, C. H., ir Simons, R. L. (2014). "Pulling back the curtain on heritability studies: Biosocial criminology in the postgenomic era": Correction. <i>Criminology: An</i>	117	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	Interdisciplinary Journal, 52(4), 755. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12050		
27 (31)	Van Gelder, J.-L., ir De Vries, R. E. (2012). Traits and states: Integrating personality and affect into a model of criminal decision making. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 50(3), 637-671. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2012.00276.x	129	Internetinė nuoroda
28 (32)	Van Gelder, J.-L., Luciano, E., Weulen Kranenbarg, M., ir Hershfield, H. (2015). Friends with my future self: Longitudinal vividness intervention reduces delinquency. <i>Criminology</i> , 53(2), 158-179. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12064	72	Internetinė nuoroda
29 (33)	Motz RT, Barnes JC, Caspi A, et al. Does contact with the justice system deter or promote future delinquency? Results from a longitudinal study of British adolescent twins. <i>Criminology</i> . 2020;58:307-335. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12236 (33, P. 26: 2311)	41	Internetinė nuoroda
30 (34)	(34) Haynie, D. L., Giordano, P. C., Manning, W. D., ir Longmore, M. A. (2005). Adolescent romantic relationships and delinquency involvement. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 43(1), 177-210. https://doi.org/10.1111/j.0011-1348.2005.00006.x	236	Internetinė nuoroda
31 (35)	Hoffmann, J. P., Erickson, L. D., ir Spence, K. R. (2013). Modeling the association between academic achievement and delinquency: An application of interactional theory. <i>Criminology: An Interdisciplinary Journal</i> , 51(3), 629-660. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12014	73	Internetinė nuoroda
32 (36)	Pratt, T.C., Turanovic, J.J., ir Cullen, F.T. (2016). Revisiting the criminological consequences of exposure to fetal testosterone: a meta-analysis of the 2d:4d digit ratio†. <i>Criminology</i> , 54, 587-620.	57	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
33 (37)	Jacobsen WC. School punishment and interpersonal exclusion: Rejection, withdrawal, and separation from friends. <i>Criminology</i> . 2020;58:35-69. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12227 (37, P. 29: 2963)	26	Internetinė nuoroda
34 (39)	Norona, J. C., Olmstead, S. B., ir Welsh, D. P. (2017). Breaking Up in Emerging Adulthood: A Developmental Perspective of Relationship Dissolution. <i>Emerging Adulthood</i> , 5(2), 116-127. https://doi.org/10.1177/2167696816658585	37	Internetinė nuoroda
35 (40)	Hoeben, E.M., Osgood, D.W., Siennick, S.E., ir Weerman, F.M. (2021). Hanging Out with the Wrong Crowd? The Role of Unstructured Socializing in Adolescents' Specialization in Delinquency and Substance Use. <i>Journal of Quantitative Criminology</i> , 37, 141-177.	20	Internetinė nuoroda
36 (42)	Berg, M. T., ir Felson, R. (2020). A social interactionist approach to the victim-offender overlap. <i>Journal of Quantitative Criminology</i> , 36(1), 153-181. https://doi.org/10.1007/s10940-019-09418-9	11	Internetinė nuoroda
37 (43)	Gallupe, O., McLevey, J., ir Brown, S. (2019). Selection and influence: A meta-analysis of the association between peer and personal offending. <i>Journal of Quantitative Criminology</i> , 35(2), 313-335. https://doi.org/10.1007/s10940-018-9384-y	83	Internetinė nuoroda
38 (44)	Vazsonyi, A.T., Pickering, L.E., Belliston, L.M. et al. Routine Activities and Deviant Behaviors: American, Dutch, Hungarian, and Swiss Youth. <i>Journal of Quantitative Criminology</i> 18, 397-422 (2002). https://doi.org/10.1023/A:1021121727676	91	Internetinė nuoroda
39 (45)	de Jong, E., Bernasco, W. ir Lammers, M. Situational Correlates of Adolescent Substance Use: An Improved Test of the Routine Activity Theory of Deviant Behavior. <i>J Quant Criminol</i> 36, 823–850 (2020). https://doi.org/10.1007/s10940-019-09433-w	11	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
40 (46)	van Gelder, J.L., de Vries, R.E. Rational Misbehavior? Evaluating an Integrated Dual-Process Model of Criminal Decision Making. <i>J Quant Criminol</i> 30, 1-27 (2014). https://doi.org/10.1007/s10940-012-9192-8	4	Internetinė nuoroda
41 (48)	Gelder, J.-L., Averdijk, M., Eisner, M., ir Ribeaud, D. (2015). Unpacking the victim-offender overlap: On role differentiation and socio-psychological characteristics. <i>Journal of Quantitative Criminology</i> , 31(4), 653-675. https://doi.org/10.1007/s10940-014-9244-3	46	Internetinė nuoroda
42 (49)	Kafafian, M., Botchkovar, E.V. ir Marshall, I.H. Moral Rules, Self-Control, and School Context: Additional Evidence on Situational Action Theory from 28 Countries. <i>J Quant Criminol</i> 38, 861-889 (2022). https://doi.org/10.1007/s10940-021-09503-y	8	Internetinė nuoroda
43 (50)	(50) Hunt, D.E., Topalli, V. To Control or Be Controlled: Predicting Types of Offending in a Corporate Environment Using Control-Balance Theory. <i>J Quant Criminol</i> 35, 435-464 (2019). https://doi.org/10.1007/s10940-018-9390-0	3	Internetinė nuoroda
44 (51)	(51) Kanz, K.-M. (2016). Mediated and moderated effects of violent media consumption on youth violence. <i>European Journal of Criminology</i> , 13(2), 149-168. https://doi.org/10.1177/1477370815608882	91	Internetinė nuoroda
45 (52)	Brands, J., ir van Wilsem, J. (2021). Connected and fearful? Exploring fear of online financial crime, Internet behaviour and their relationship. <i>European Journal of Criminology</i> , 18(2), 213-234. https://doi.org/10.1177/1477370819839619	27	Internetinė nuoroda
46 (53)	Asif, M., ir Weenink, D. (2022). Vigilante rituals theory: A cultural explanation of vigilante violence. <i>European Journal of Criminology</i> , 19(2), 163-182. https://doi.org/10.1177/1477370819887518	12	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
47 (54)	De Fazio, L., Krause, A., ir Sgarbi, C. (2020). Italian adolescents' experience of unwanted online attentions: Recognizing and defining behaviours. <i>European Journal of Criminology</i> , 17(5), 647-660. https://doi.org/10.1177/1477370818819689	3	Internetinė nuoroda
48 (55)	van Wilsem, J. (2011). Worlds tied together? Online and non-domestic routine activities and their impact on digital and traditional threat victimization. <i>European Journal of Criminology</i> , 8(2), 115-127. https://doi.org/10.1177/1477370810393156	102	Internetinė nuoroda
49 (56)	Doelman, E. H., Luijk, M. P., Haen Marshall, I., Jongerling, J., Enzmann, D., ir Stekete, M. J. (2021). The association between child maltreatment and juvenile delinquency in the context of Situational Action Theory: Crime propensity and criminogenic exposure as mediators in a sample of European youth? <i>European Journal of Criminology</i> , 20(2), 528-547. https://doi.org/10.1177/14773708211013300	13	Internetinė nuoroda
50 (57)	Bernasco, W., Lammers, M., Menting, B., ir Ruiters, S. (2020). Are frequent offenders more difficult to find and less willing to participate? An analysis of unit non-response in an online survey among offenders. <i>European Journal of Criminology</i> , 19(6), 1403-1420. https://doi.org/10.1177/1477370820941422	2	Internetinė nuoroda
51 (58)	Pauwels, L. J. R. (2018). Analysing the perception-choice process in Situational Action Theory. A randomized scenario study. <i>European Journal of Criminology</i> , 15(1), 130-147. https://doi.org/10.1177/1477370817732195	23	Internetinė nuoroda
52 (59)	Pauwels, L. J. R., Ljujic, V., ir De Buck, A. (2020). Individual differences in political aggression: The role of social integration, perceived grievances and low self-control. <i>European Journal of Criminology</i> , 17(5), 603-627. https://doi.org/10.1177/1477370818819216	17	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
53 (60)	Lucia, S. (2016). Correlates of bullying in Switzerland. <i>European Journal of Criminology</i> , 13(1), 50-66. https://doi.org/10.1177/1477370815608880	13	Internetinė nuoroda
54 (61)	Powell, A., Scott, A. J., ir Henry, N. (2020). Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. <i>European Journal of Criminology</i> , 17(2), 199-223. https://doi.org/10.1177/1477370818788006	80	Internetinė nuoroda
55 (62)	Podaná, Z., ir Krulichová, E. (2023). Victimization experience does matter: Testing the effect of different types of victimization on fear of crime among adolescents. <i>European Journal of Criminology</i> , 20(4), 1529-1548. https://doi.org/10.1177/14773708211053829	1	Internetinė nuoroda
56 (63)	Bergmann, M. C. (2022). Comparing school-related risk factors of stereotypical bullying perpetration and cyberbullying perpetration. <i>European Journal of Criminology</i> , 19(1), 77-97. https://doi.org/10.1177/1477370819887519	2	Internetinė nuoroda
57 (64)	Thijs, P. E., van Dijk, I. K., Stoof, R., ir Notten, N. (2015). Adolescent problem behaviour: The gender gap in European perspective. <i>European Journal of Criminology</i> , 12(5), 598-615. https://doi.org/10.1177/1477370815578195	23	Internetinė nuoroda
58 (65)	Beerthuisen, M. G., Weijters, G., ir van der Laan, A. M. (2017). The release of Grand Theft Auto V and registered juvenile crime in the Netherlands. <i>European Journal of Criminology</i> , 14(6), 751-765. https://doi.org/10.1177/1477370817717070	17	Internetinė nuoroda
59 (66)	Hellmann, D. F., ir Kliem, S. (2015). The prevalence of stalking: Current data from a German victim survey. <i>European Journal of Criminology</i> , 12(6), 700-718. https://doi.org/10.1177/1477370815587769	17	Internetinė nuoroda
60 (67)	Yar, M. (2005). The Novelty of 'Cybercrime': An Assessment in Light of Routine Activity Theory. <i>European Journal of Criminology</i> ,	5	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	2(4), 407-427. https://doi.org/10.1177/147737080556056		
61 (68)	Policek, N., Ravagnani, L., ir Romano, C. A. (2021). Victimization of young foreigners in Italy. <i>European Journal of Criminology</i> , 18(3), 407-425. https://doi.org/10.1177/1477370819850963	2	Internetinė nuoroda
62 (70)	Weulen Kranenburg, M., Ruiters, S., ir Van Gelder, J.-L. (2021). Do cyber-birds flock together? Comparing deviance among social network members of cyber-dependent offenders and traditional offenders. <i>European Journal of Criminology</i> , 18(3), 386-406. https://doi.org/10.1177/1477370819849677	24	Internetinė nuoroda
63 (71)	Ejbye-Ernst, P., Lindegaard, M. R., ir Bernasco, W. (2022). A CCTV-based analysis of target selection by guardians intervening in interpersonal conflicts. <i>European Journal of Criminology</i> , 19(5), 1260-1279. https://doi.org/10.1177/1477370820960338	7	Internetinė nuoroda
64 (72)	(72) Bilsky, W., Borg, I., ir Hermann, D. (2020). Utilizing personal values to explain people's attitudes towards legal norms. <i>European Journal of Criminology</i> , 19(4), 632-652. https://doi.org/10.1177/1477370820913237	7	Internetinė nuoroda
65 (73)	Li, J.-B., ir Vazsonyi, A. T. (2021). The utility of joint use of the Low Self-Control Scale and the Brief Self-Control Scale in explaining adolescent deviance. <i>European Journal of Criminology</i> , 18(2), 254-273. https://doi.org/10.1177/1477370819845745	8	Internetinė nuoroda
66 (74)	van der Wagen, W., ir Pieters, W. (2020). The hybrid victim: Re-conceptualizing high-tech cyber victimization through actor-network theory. <i>European Journal of Criminology</i> , 17(4), 480-497. https://doi.org/10.1177/1477370818812016	17	Internetinė nuoroda
67 (75)	Goldsmith, A., ir Wall, D. S. (2022). The seductions of cybercrime: Adolescence and the thrills of digital transgression. <i>European</i>	33	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	Journal of Criminology, 19(1), 98-117. https://doi.org/10.1177/1477370819887305		
68 (76)	Bhardwaj, N., ir Apel, R. (2022). Societal gender inequality and the gender gap in safety perceptions: Comparative evidence from the International Crime Victims Survey. European Journal of Criminology, 19(4), 746-766. https://doi.org/10.1177/1477370820919721	1	Internetinė nuoroda
69 (77)	Wendel, B. E., Rocque, M., ir Posick, C. (2022). Rethinking self-control and crime: Are all forms of impulsivity criminogenic? European Journal of Criminology, 19(4), 523-541. https://doi.org/10.1177/1477370820902992	4	Internetinė nuoroda
70 (78)	Wood, M., Rose, E., ir Thompson, C. (2019). Viral justice? Online justice-seeking, intimate partner violence and affective contagion. Theoretical Criminology, 23(3), 375-393. https://doi.org/10.1177/1362480617750507	25	Internetinė nuoroda
71 (79)	Henriksen, A.-K., ir Bengtsson, T. T. (2018). Trivializing violence: Marginalized youth narrating everyday violence. Theoretical Criminology, 22(1), 99-115. https://doi.org/10.1177/1362480616671995	26	Internetinė nuoroda
72 (80)	Klein, J. (2006). An invisible problem: Everyday violence against girls in schools. Theoretical Criminology, 10(2), 147-177. https://doi.org/10.1177/1362480606063136	Nėra informacijos	
73 (82)	Powell, A. (2015). Seeking rape justice: Formal and informal responses to sexual violence through technosocial counter-publics. Theoretical Criminology, 19(4), 571- 588, https://doi.org/10.1177/1362480615576271	117	Internetinė nuoroda
74 (83)	Wood, M. A. (2017). Antisocial media and algorithmic deviancy amplification: Analysing the id of Facebook's technological unconscious. Theoretical Criminology, 21(2), 168-185. https://doi.org/10.1177/1362480616643382	20	Internetinė nuoroda
75 (84)	Karaian, L. (2014). Policing 'sexting': Responsibilization, respectability and sexual subjectivity in child protection/crime prevention responses to teenagers' digital	108	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	sexual expression. <i>Theoretical Criminology</i> , 18(3), 282-299. https://doi.org/10.1177/1362480613504331		
76 (85)	Goldsmith, A., ir Brewer, R. (2015). Digital drift and the criminal interaction order. <i>Theoretical Criminology</i> , 19(1), 112-130. https://doi.org/10.1177/1362480614538645	74	Internetinė nuoroda
77 (86)	Henriksen, A.-K., ir Miller, J. (2012). Dramatic lives and relevant becomings: Toward a Deleuze- and Guattari-inspired cartography of young women's violent conflicts. <i>Theoretical Criminology</i> , 16(4), 435-461. https://doi.org/10.1177/1362480612443378	33	Internetinė nuoroda
78 (89)	Sattler, L. J., Thomas, K. A., Vaughn, M. G., Almeida, J., White, L. A., ir Waldman, M. R. (2019). Community matters: GxE interactions predicting childhood aggression and violent behavior. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 61, 58-71 https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2019.03.002	2/0	Internetinė nuoroda
79 (90)	Seigfried-Spellar, K. C., Villacís-Vukadinović, N., ir Lynam, D. R. (2017). Computer criminal behavior is related to psychopathy and other antisocial behavior. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 51, 67-73. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2017.06.003	27	Internetinė nuoroda
80 (92)	Michael G. Turner, M. Lyn Exum, Robert Brame, Thomas J. Holt (2013) Bullying victimization and adolescent mental health: General and typological effects across sex, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 41, Issue 1, Pages 53-59, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2012.12.005 .	233	Internetinė nuoroda
81 (93)	Adam M. Bossler, Thomas J. Holt (2010, The effect of self-control on victimization in the cyberworld, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 38, Issue 3, Pages 227-236, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.03.001 .	146	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
82 (94)	Alexander T. Vazsonyi, Jakub Mikuška, Erin L. Kelley (2017) It's time: A meta-analysis on the self-control-deviance link, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 48, Pages 48-63, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.10.001 .	345	Internetinė nuoroda
83 (95)	Brady, Patrick Q. ir Nobles, Matt R. ir Bouffard, Leana A., 2017. " <u>Are college students really at a higher risk for stalking?: Exploring the generalizability of student samples in victimization research</u> ," <i>Journal of Criminal Justice</i> , Elsevier, vol. 52(C), pages 12-21.	41	Internetinė nuoroda
84 (96)	McCuddy, T., ir Vogel, M. (2015). Beyond traditional interaction: Exploring the functional form of the exposure-offending association across online network size. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 43(2), 89-98. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.01.002	12	Internetinė nuoroda
85 (97)	Heerde, J. A., Curtis, A., Bailey, J. A., Smith, R., Hemphill, S. A., ir Toumbourou, J. W. (2019). Reciprocal associations between early adolescent antisocial behavior and depressive symptoms: A longitudinal study in Victoria, Australia and Washington State, United States. <i>Journal of criminal justice</i> , 62, 74-86. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.003	6	Internetinė nuoroda
86 (99)	Alexander T. Vazsonyi, Magda Javakhishvili, Albert J. Ksinan (2018) Routine activities and adolescent deviance across 28 cultures, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 57, Pages 56-66, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.03.005 .	14	Internetinė nuoroda
87 (103)	Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., Day, A., ir Nobes, G. (2018). The maltreatment-violence link: Exploring the role of maltreatment experiences and other individual and social risk factors among young people who offend. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 55, 35-45. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.01.006	40	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
88 (104)	104. Thomas J. Holt, Michael G. Turner, M. Lyn Exum (2014) The Impact of Self Control and Neighborhood Disorder on Bullying Victimization, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 42, Issue 4, Pages 347-355, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2014.04.004 .	43	Internetinė nuoroda
89 (105)	Walker, G. H., Boden, J. M., Fergusson, D. M., ir Horwood, L. J. (2019). Examining the associations between offending trajectories in adolescence/young adulthood and subsequent mental health disorders. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 62, 94-100. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.008	6	Internetinė nuoroda
90 (107)	107. Saeed Kabiri, Seyyedeh Masoomeh Shamila Shadmanfaat, Jaeyong Choi, Ilhong Yun (2020), The impact of life domains on cyberbullying perpetration in Iran: A partial test of Agnew's general theory of crime, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 66, 101633, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2019.101633 .	18	Internetinė nuoroda
91 (108)	108. Evelien M. Hoeben, Ryan C. Meldrum, D'Andre Walker, Jacob T.N. Young (2016) The role of peer delinquency and unstructured socializing in explaining delinquency and substance use: A state-of-the-art review, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 47, Pages 108-122, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.08.001 .	160	Internetinė nuoroda
92 (109)	McNeeley, S., Meldrum, R. C., ir Hoskin, A. W. (2018). Low self-control and the adoption of street code values among young adults. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 56, 118-126. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2017.07.004	17	Internetinė nuoroda
93 (110)	Moule, R. K., Burruss, G. W., Gifford, F. E., Parry, M. M., ir Fox, B. (2019). Legal socialization and subcultural norms: Examining linkages between perceptions of procedural justice, legal cynicism, and the code of the	26	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
	street. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 61, 26-39. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2019.03.001		
94 (111)	(94) Alexander T. Vazsonyi, Jakub Mikuška, Erin L. Kelley (2017) It's time: A meta-analysis on the self-control-deviance link, <i>Journal of Criminal Justice</i> , Volume 48, Pages 48-63, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.10.001 .	345	Internetinė nuoroda
95 (112)	Fine, A.D., K. Moule, R., Trinkner, R., Frick, P.J., Steinberg, L.D., ir Cauffman, E.E. (2021). Legal Socialization and Individual Belief in the Code of the Streets: A Theoretical Integration and Longitudinal Test. <i>Justice Quarterly</i> , 39, 1310 - 1331.	3	Internetinė nuoroda
96 (115)	Reising, K.f, M. M., Farrington, D. P., ir Piquero, A. R. (2019). Depression and anxiety outcomes of offending trajectories: A systematic review of prospective longitudinal studies. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 62, 3-15. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.05.002	19	Internetinė nuoroda
97 (116)	Garofalo, C., Neumann, C. S., ir Velotti, P. (2018). Difficulties in emotion regulation and psychopathic traits in violent offenders. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 57, 116-125. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.05.013	78	Internetinė nuoroda
98 (117)	Colins O. F., Andershed H., Hellfeldt K., Fantti K. A., (2021) The incremental usefulness of teacher-rated psychopathic traits in 5-to 7-year olds in predicting teacher-, parent-, and child self-reported antisocial behavior at a six-year follow-up, <i>Journal of Criminal Justice</i> 80(1) DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2020.101771	6	Internetinė nuoroda
99 (118)	Patton, C. L., Nobles, M. R., ir Fox, K. A. (2010). Look who's stalking: Obsessive pursuit and attachment theory. <i>Journal of Criminal Justice</i> , 38(3), 282-290. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.02.013	62	Internetinė nuoroda
100 (119)	Garcia, C.A., ir Lane, J. (2012). Dealing with the fall-Out: Identifying and addressing the	25	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	role that relationship strain plays in the lives of girls in the juvenile justice system. Journal of Criminal Justice, 40, 259-267.		
101 (119)	Chan, H.C. (2019). Exploring the overlap between victimization and offending among Hong Kong adolescents. Journal of Criminal Justice.	19	<u>Internetinė nuoroda</u>
102 (121)	Alexander T. Vazsonyi, Gabriela Ksinan Jiskrova, Albert J. Ksinan, Marek Blatný (2016), An empirical test of self-control theory in Roma adolescents, Journal of Criminal Justice, Volume 44, Pages 66-76, ISSN 0047-2352, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.12.004 .	31	<u>Internetinė nuoroda</u>
103 (122)	Ghavami, N., Thornton, B.E., ir Graham, S.H. (2020). School police officers' roles: The influence of social, developmental and historical contexts. Journal of Criminal Justice, 72, 101724 - 101724.	8	<u>Internetinė nuoroda</u>
104 (124)	Gillespie, S.M., Garofalo, C., ir Centifanti, L.C. (2020). Variants of psychopathy in male and female civil psychiatric patients: Latent profile analyses of the MacArthur violence risk dataset. Journal of Criminal Justice, 101748.	3	<u>Internetinė nuoroda</u>
105 (127)	Scheuerman, H.L. (2013). The relationship between injustice and crime: A general strain theory approach. Journal of Criminal Justice, 41, 375-385.	33	<u>Internetinė nuoroda</u>
106 (128)	Lee, C., ir Wong, J.S. (2020). Examining the effects of teen dating violence prevention programs: a systematic review and meta-analysis. Journal of Experimental Criminology, 18, 1 - 40.	37	<u>Internetinė nuoroda</u>
107 (131)	Grommon, E., Rydberg, J., ir Carter, J.G. (2017). Does GPS supervision of intimate partner violence defendants reduce pretrial misconduct? Evidence from a quasi-experimental study. Journal of Experimental Criminology, 13, 483-504.	8	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
108 (133)	Raine, A., Leung, C., Singh, M., ir Kaur, J. (2020). Omega-3 supplementation in young offenders: a randomized, stratified, double-blind, placebo-controlled, parallel-group trial. <i>Journal of Experimental Criminology</i> , 1-17.	9	<u>Internetinė nuoroda</u>
109 (134)	Kivivuori, J., Salmi, V., ir Walsler, S. (2012). Supervision mode effects in computerized delinquency surveys at school: Finnish replication of a Swiss experiment. <i>Journal of Experimental Criminology</i> , 9, 91 - 107.	21	<u>Internetinė nuoroda</u>
110 (135)	Valdebenito, S., Eisner, M., Farrington, D.P., Ttofi M. M., Sutherland A., What can we do to reduce disciplinary school exclusion? A systematic review and meta-analysis. <i>J Exp Criminol</i> 15, 253-287 (2019). <u>https://doi.org/10.1007/s11292-018-09351-0</u>	32	<u>Internetinė nuoroda</u>
111 (136)	Ttofi , M.M., Farrington , D.P. Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: a systematic and meta-analytic review. <i>J Exp Criminol</i> 7, 27-56 (2011). <u>https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1</u>	1391	<u>Internetinė nuoroda</u>
112 (137)	Tanksley, P.T., Barnes, J.C., Boutwell, B.B., Boutwell, B.B., Arseneault, L., Caspi, A., Danese, A., Danese, A., Fisher, H.L., ir Moffitt, T.E. (2020). Identifying psychological pathways to polyvictimization: evidence from a longitudinal cohort study of twins from the UK. <i>Journal of Experimental Criminology</i> , 16, 431 - 461.	11	<u>Internetinė nuoroda</u>
113 (139)	Kuklinski, M.R., Fagan, A.A., Hawkins, J.D., Briney, J.S., ir Catalano, R.F. (2015). Benefit-cost analysis of a randomized evaluation of Communities That Care: monetizing intervention effects on the initiation of delinquency and substance use through grade 12. <i>Journal of Experimental Criminology</i> , 11, 165-192.	41	<u>Internetinė nuoroda</u>
114 (140)	Piquero, A.R., Farrington, D.P., Welsh, B.C. et al. Effects of early family/parent training programs on antisocial behavior and delinquency. <i>J Exp Criminol</i> 5, 83-120 (2009). <u>https://doi.org/10.1007/s11292-009-9072-x</u>	427	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
115 (141)	Ling, S., Raine, A., Choy, O., ir Hamilton, R.H. (2020). Effects of prefrontal cortical stimulation on aggressive and antisocial behavior: A double-blind, stratified, randomized, sham-controlled, parallel-group trial. <i>Journal of Experimental Criminology</i> , 1-21.	6	Internetinė nuoroda
116 (142)	Roberts, N., Donovan, C., ir Durey, M. (2020). Gendered landscapes of safety: How women construct and navigate the urban landscape to avoid sexual violence. <i>Criminology ir Criminal Justice</i> , 22, 287 - 303.	11	Internetinė nuoroda
117 (143)	Näsi, M., Räsänen, P., Kaakinen, M., Keipi, T., ir Oksanen, A. (2017). Do routine activities help predict young adults' online harassment: A multi-nation study. <i>Criminology ir Criminal Justice</i> , 17, 418 - 432.	38	Internetinė nuoroda
118 (144)	Whitty, M.T., ir Buchanan, T. (2016). The online dating romance scam: The psychological impact on victims - both financial and non-financial. <i>Criminology ir Criminal Justice</i> , 16, 176 - 194.	115	Internetinė nuoroda
119 (145)	Wall, D. S., ir Williams, M. (2007). Policing diversity in the digital age: Maintaining order in virtual communities. <i>Criminology ir Criminal Justice</i> , 7(4), 391-415. https://doi.org/10.1177/1748895807082064	Nėra duomenų	
120 (146)	Barnard-Wills, D. (2012). E-safety education: Young people, surveillance and responsibility. <i>Criminology ir Criminal Justice</i> , 12, 239 - 255.	24	Internetinė nuoroda
121 (148)	Song, H., ir Lee, S.-S. (2020). Motivations, Propensities, and Their Interplays on Online Bullying Perpetration: A Partial Test of Situational Action Theory. <i>Crime ir Delinquency</i> , 66(12), 1787-1808. https://doi.org/10.1177/0011128719850500	17	Internetinė nuoroda
122 (149)	Kabiri, S., Choi, J., Shadmanfaat, S. M. (Shamila), ir Lee, J. (2021). Using Structural Equations to Test a Multi-Theoretical	8	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
	Framework with Data on Cyberstalking Victimization in Iran: Self-Control, Control Deficit, Peers' Online Deviant Behaviors, and Online Deviant Lifestyles. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67(11), 1706-1727. https://doi.org/10.1177/0011128720968501		
123 (150)	Abel, M.N., Chermak, S.M., ir Freilich, J.D. (2021). Pre-Attack Warning Behaviors of 20 Adolescent School Shooters: A Case Study Analysis. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68, 786 - 813.	7	Internetinė nuoroda
124 (151)	Reyns, B.W., Fisher, B.S., ir Randa, R. (2018). Explaining Cyberstalking Victimization Against College Women Using a Multitheoretical Approach: Self-Control, Opportunity, and Control Balance. <i>Crime ir Delinquency</i> , 64, 1742 - 1764.	37	Internetinė nuoroda
125 (152)	Lee, Y., Kim, J., ir Song, H. (2022). Do Negative Emotions Matter? Paths From Victimization to Cyber and Traditional Bullying From a General Strain Theory Perspective. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68(13-14), 2503-2528. https://doi.org/10.1177/00111287211052439	7	Internetinė nuoroda
126 (153)	McCuddy, T., ir Esbensen, F. (2021). Delinquency as a Response to Peer Victimization: The Implications of School and Cyberbullying Operationalizations. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68, 760 - 785.	3	Internetinė nuoroda
127 (154)	Holt, T. J., Navarro, J. N., ir Clevenger, S. (2020). Exploring the Moderating Role of Gender in Juvenile Hacking Behaviors. <i>Crime ir Delinquency</i> , 66(11), 1533-1555. https://doi.org/10.1177/0011128719875697	14	Internetinė nuoroda
128 (155)	Hayes, B.E., O'Neal, E.N., ir Hernandez, C. (2020). The Sexual Victimization of College Students: A Test of Routine Activity Theory. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 2043 - 2068.	10	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
129 (156)	Semenza, D.C. (2018). Health Behaviors and Juvenile Delinquency. <i>Crime ir Delinquency</i> , 64, 1394 - 1416.	23	<u>Internetinė nuoroda</u>
130 (157)	Fissel, E.R., Fisher, B.S., ir Nedelec, J.L. (2021). Cyberstalking Perpetration Among Young Adults: An Assessment of the Effects of Low Self-Control and Moral Disengagement. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 1935 - 1961.	8	<u>Internetinė nuoroda</u>
131 (158)	Courey, M., ir Pare, P.-P. (2016). A Closer Look at the Relationship Between Low Self-Control and Delinquency: The Effects of Identity Styles. <i>Crime ir Delinquency</i> , 62(3), 368-396. https://doi.org/10.1177/0011128713501033	10	<u>Internetinė nuoroda</u>
132 (159)	Miller, B., ir Morris, R.G. (2016). Virtual Peer Effects in Social Learning Theory. <i>Crime ir Delinquency</i> , 62, 1543 - 1569.	65	<u>Internetinė nuoroda</u>
133 (160)	Meldrum, R.C., Lehmann, P.S., ir Flexon, J.L. (2020). Who Would 'Purge'? Low Self-Control, Psychopathy, and Offending in the Absence of Legal Controls. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 1582 - 1613.	6	<u>Internetinė nuoroda</u>
134 (161)	Kim, J., Song, H., ir Jennings, W. G. (2017). A Distinct Form of Deviance or a Variation of Bullying? Examining the Developmental Pathways and Motives of Cyberbullying Compared With Traditional Bullying in South Korea. <i>Crime ir Delinquency</i> , 63(12), 1600-1625. https://doi.org/10.1177/0011128716675358	37	<u>Internetinė nuoroda</u>
135 (162)	Semenza, D. C., Meldrum, R. C., Jackson, D. B., Vaughn, M. G., ir Piquero, A. R. (2020). School Start Times, Delinquency, and Substance Use: A Criminological Perspective. <i>Crime ir Delinquency</i> , 66(2), 163-193. https://doi.org/10.1177/0011128719845147	12	<u>Internetinė nuoroda</u>
136 (163)	Abeling-Judge, D. (2020). Social Bonding Experiences Facilitating Desistance in Adolescence. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 287 - 315.	9	<u>Internetinė nuoroda</u>
137 (164)	Morris, R.G., ir Johnson, M.C. (2014). Sedentary Activities, Peer Behavior, and	30	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	Delinquency Among American Youth. <i>Crime ir Delinquency</i> , 60, 939 - 968.		
138 (165)	Song, H., Lee, Y., ir Kim, J. (2020). Gender Differences in the Link Between Cyberbullying and Parental Supervision Trajectories. <i>Crime ir Delinquency</i> , 66(13-14), 1914-1936. https://doi.org/10.1177/0011128720912371	15	<u>Internetinė nuoroda</u>
139 (166)	Pontes, N.M., Strohacker, E.R., ir Pontes, M.C. (2021). Bullying Victimization is Associated with a Significantly Greater Risk of Illicit Substance Use among US Female Adolescents: YRBS 2011 to 2017. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68, 2452 - 2475.	7	<u>Internetinė nuoroda</u>
140 (167)	Liu, W., Qiu, G., ir Zhang, S.X. (2020). Situational Action Theory and School Bullying: Rethinking the Moral Filter. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68, 572 - 593.	11	<u>Internetinė nuoroda</u>
141 (168)	Louderback, E.R., ir Antonaccio, O.P. (2020). New Applications of Self-Control Theory to Computer-Focused Cyber Deviance and Victimization: A Comparison of Cognitive and Behavioral Measures of Self-Control and Test of Peer Cyber Deviance and Gender as Moderators. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 366 - 398.	13	<u>Internetinė nuoroda</u>
142 (169)	Reyns, B. W., ir Englebrecht, C. M. (2013). The fear factor: Exploring predictors of fear among stalking victims throughout the stalking encounter. <i>Crime ir Delinquency</i> , 59(5), 788-808. https://doi.org/10.1177/0011128712461123	Nėra informacijos	
143 (170)	Choi, J., ir Kruis, N. E. (2019). The Effects of Life Domains on Cyberbullying and Bullying: Testing the Generalizability of Agnew's Integrated General Theory. <i>Crime ir Delinquency</i> , 65(6), 772-800. https://doi.org/10.1177/0011128718814860	27	<u>Internetinė nuoroda</u>
144 (171)	Ngo, F. T. (2014). Toward a comprehensive model on stalking acknowledgment: A test of four models. <i>Crime ir Delinquency</i> , 60(8), 1158-1182. https://doi.org/10.1177/0011128711428731	Nėra informacijos	

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
145 (172)	Campbell, C.M., Labrecque, R.M., Mohler, M., ir Christmann, M.J. (2020). Gender and Community Supervision: Examining Differences in Violations, Sanctions, and Recidivism Outcomes. <i>Crime ir Delinquency</i> .	5	Internetinė nuoroda
146 (173)	Wolfe, S. E., Marcum, C. D., Higgins, G. E., ir Ricketts, M. L. (2016). Routine cell phone activity and exposure to sext messages: Extending the generality of routine activity theory and exploring the etiology of a risky teenage behavior. <i>Crime ir Delinquency</i> , 62(5), 614-644. https://doi.org/10.1177/0011128714541192	Nėra informacijos	
147 (174)	Ngo, Fawn T. and Paternoster, Raymond, "Toward an Understanding of the Emotional and Behavioral Reactions to Stalking: A Partial Test of General Strain Theory" (2016). <i>Criminology Sarasota Manatee Campus Faculty Publications</i> . 25. https://digitalcommons.usf.edu/cjp_facpub_sm/25	Nėra informacijos	
148 (175)	Cho, S., ir Glassner, S.D. (2020). Impacts of Low Self-control and Opportunity Structure on Cyberbullying Developmental Trajectories: Using a Latent Class Growth Analysis. <i>Crime ir Delinquency</i> , 67, 601 - 628.	8	Internetinė nuoroda
149 (176)	Higgins, G. E., Marcum, C. D., Nicholson, J., ir Weiner, P. (2018). Predictors of Physical and Dating Violence in Middle and High School Students in the United States. <i>Crime ir Delinquency</i> , 64(5), 625-649. https://doi.org/10.1177/0011128717719428	8	Internetinė nuoroda
150 (177)	Lianos, H., ir McGrath, A.B. (2018). Can the General Theory of Crime and General Strain Theory Explain Cyberbullying Perpetration? <i>Crime ir Delinquency</i> , 64, 674 - 700.	58	Internetinė nuoroda
151 (178)	Moon, B., Morash, M., ir McCluskey, J.D. (2012). General Strain Theory and School Bullying. <i>Crime ir Delinquency</i> , 58, 827 - 855.	108	Internetinė nuoroda
152 (179)	Cho, S., ir Lee, J.R. (2020). Joint Growth Trajectories of Bullying Perpetration and Victimization Among Korean Adolescents:	20	Internetinė nuoroda

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda ⁷
	Estimating a Second-Order Growth Mixture Model-Factor-of-Curves With Low Self-Control and Opportunity Correlates. <i>Crime ir Delinquency</i> , 66, 1296 - 1337.		
153 (180)	Oh, G., ir Connolly, E.J. (2018). Anger as a Mediator Between Peer Victimization and Deviant Behavior in South Korea: A Cross-Cultural Application of General Strain Theory. <i>Crime ir Delinquency</i> , 65, 1102 - 1122.	21	<u>Internetinė nuoroda</u>
154 (181)	Duque, R.B., Leblanc, E., ir Rivera, R. (2018). Predicting Active Shooter Events: Are Regional Homogeneity, Intolerance, Dull Lives, and More Guns Enough Deterrence? <i>Crime ir Delinquency</i> , 65, 1218 - 1261.	3	<u>Internetinė nuoroda</u>
155 (182)	Reid, J.A., Chenneville, T., Gardy, S.M., ir Baglivio, M.T. (2021). An Exploratory Study of COVID-19's Impact on Psychological Distress and Antisocial Behavior Among Justice-Involved Youth. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68, 1271 - 1291.	9	<u>Internetinė nuoroda</u>
156 (183)	Choi, J., Kruijs, N., ir Lee, J. (2022). Target Congruence as a Means of Understanding the Risk of Bullying Victimization among Multicultural Family Youth in South Korea. <i>Crime ir Delinquency</i> , 68(13-14), 2395-2421. https://doi.org/10.1177/00111287211022632	8	<u>Internetinė nuoroda</u>
157 (184)	Sykes, B. L., Piquero, A. R., ir Gioviano, J. P. (2017). Code of the Classroom? Social Disadvantage and Bullying Among American Adolescents, U.S. 2011-2012. <i>Crime ir Delinquency</i> , 63(14), 1883-1922. https://doi.org/10.1177/0011128716641431	13	<u>Internetinė nuoroda</u>
158 (185)	Lewis, R., Rowe, M., ir Wiper, C. (2016). Online Abuse of Feminists as An Emerging form of Violence Against Women and Girls. <i>British Journal of Criminology</i> , 57, 1462-1481.	94	<u>Internetinė nuoroda</u>
159 (187)	Fileborn, B. (2016). Justice 2.0: Street harassment victims' use of social media and online activism as sites of informal justice. <i>British Journal of Criminology</i> , 57, 1482-1501.	75	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
160 (188)	Douglas, H., Harris, B.A., ir Dragiewicz, M. (2019). Technology-facilitated Domestic and Family Violence: Women's Experiences. The British Journal of Criminology.	94	<u>Internetinė nuoroda</u>
161 (189)	Harris, B.A., ir Woodlock, D. (2018). Digital Coercive Control: Insights From Two Landmark Domestic Violence Studies. The British Journal of Criminology.	117	<u>Internetinė nuoroda</u>
162 (190)	Barlow, C.F., ir Walklate, S. (2021). Gender, risk assessment and coercive control: Contradictions in terms? The British Journal of Criminology.	16	<u>Internetinė nuoroda</u>
163 (192)	Denham, J.S., ir Spokes, M. (2019). Thinking Outside the 'Murder Box': Virtual Violence and Pro-social Action in Video Games. The British Journal of Criminology.	11	<u>Internetinė nuoroda</u>
164 (193)	Sandberg, S., ir Ugelvik, T. (2016). Why Do Offenders Tape Their Crimes? Crime and Punishment in the Age of the Selfie. British Journal of Criminology, 57, 1023-1040.	25	<u>Internetinė nuoroda</u>
165 (194)	Tombs, S. (2006). 'Violence', Safety Crimes and Criminology. British Journal of Criminology, 47, 531-550.	61	<u>Internetinė nuoroda</u>
166 (196)	DeKeseredy, W.S., Schwartz, M.D., Nolan, J.J., Mastron, N.P., ir Hall-Sanchez, A.K. (2018). Polyvictimization and the Continuum of Sexual Abuse at a College Campus: Does Negative Peer Support Increase the Likelihood of Multiple Victimizations? The British Journal of Criminology.	30	<u>Internetinė nuoroda</u>
167 (197)	Waddington, P.A., Badger, D., ir Bull, R. (2004). Appraising The Inclusive Definition Of Workplace 'Violence'. British Journal of Criminology, 45, 141-164.	69	<u>Internetinė nuoroda</u>
168 (198)	DeCamp, W., Zaykowski, H., ir Lunn, B. (2018). Victim-Offender Trajectories: Explaining Propensity Differences From Childhood to Adulthood Through Risk and Protective Factors. British Journal of Criminology, 58, 667-688.	16	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
169 (199)	Nivette, A.E. (2011). Violence in Non-State Societies A Review. British Journal of Criminology, 51, 578-598.	21	<u>Internetinė nuoroda</u>
170 (200)	Wood, J.C. (2011). A Change of Perspective: Integrating Evolutionary Psychology into the Historiography of Violence. British Journal of Criminology, 51, 479-498.	19	<u>Internetinė nuoroda</u>
171 (201)	Schreck, C.J., Berg, M.T., ir Rogers, E.M. (2021). Predicting the Probability of Violence in Actor-Target Relational Dyads: Self-Control and Interpersonal Provocations as Mutual Properties. The British Journal of Criminology.	6	<u>Internetinė nuoroda</u>
172 (202)	Berg, M.T., Rogers, E.M., Taylor, B.G., Liu, W., ir Mumford, E.A. (2019). Lessons of an Honour Code: A Consideration of Conflict-related Processes and Interpersonal Violence. The British Journal of Criminology.	4	<u>Internetinė nuoroda</u>
173 (203)	Treadwell, J., ir Garland, J. (2011). MASCULINITY, MARGINALIZATION AND VIOLENCE A Case Study of the English Defence League. British Journal of Criminology, 51, 621-634.	113	<u>Internetinė nuoroda</u>
174 (204)	Kennedy-Turner, K., Serbin, L.A., Stack, D.M., Dickson, D.J., Ledingham, J.E., ir Schwartzman, A.E. (2020). Prevention of Criminal Offending: The Intervening and Protective Effects of Education for Aggressive Youth. The British Journal of Criminology.	1	<u>Internetinė nuoroda</u>
175 (206)	Gadd, D. (2009). Aggravating Racism and Elusive Motivation. British Journal of Criminology, 49, 755-771.	35	<u>Internetinė nuoroda</u>
176 (207)	Hearty, K. (2019). Victims Who Have Done Nothing or Victims Who Have Done Nothing Wrong: Contesting Blame and 'Innocent Victim' Status in Transitioning Societies. The British Journal of Criminology.	4	<u>Internetinė nuoroda</u>
177 (208)	Butler, M.M. (2008). What are You Looking at?: Prisoner Confrontations and the Search for Respect. Criminology eJournal.	36	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
178 (209)	Gal, T., ir Moyal, S. (2011). JUVENILE VICTIMS IN RESTORATIVE JUSTICE Findings from the Reintegrative Shaming Experiments. <i>British Journal of Criminology</i> , 51, 1014-1034.	35	<u>Internetinė nuoroda</u>
179 (210)	Boman, J.H. (2016). Do Birds of a Feather Really Flock Together? Friendships, Self-control Similarity and Deviant Behaviour. <i>British Journal of Criminology</i> , 57, 1208-1229.	20	<u>Internetinė nuoroda</u>
180 (211)	Hayden, C., Williamson, T., ir Webber, R. (2007). Schools, pupil behaviour and young offenders: using postcode classification to target behaviour support and crime prevention programmes. <i>British Journal of Criminology</i> , 47, 293-310.	19	<u>Internetinė nuoroda</u>
181 (212)	Menting, B., Lammers, M., Ruiter, S., ir Bernasco, W. (2019). The Influence of Activity Space and Visiting Frequency on Crime Location Choice: Findings from an Online Self-Report Survey. <i>The British Journal of Criminology</i> .	23	<u>Internetinė nuoroda</u>
182 (213)	Sandahl, J. (2021). Hope, Trust and Segregation in Schools: An Analysis of Contextual Effects on Violent and General Offending. <i>British Journal of Criminology</i> .	2	<u>Internetinė nuoroda</u>
183 (214)	Donoghue, J.C. (2012). Anti-social behaviour, community engagement and the judicial role in England and Wales. <i>British Journal of Criminology</i> , 52, 591-610.	10	<u>Internetinė nuoroda</u>
184 (215)	Demetriou, C., ir Silke, A. (2003). A Criminological Internet 'Sting'. Experimental Evidence of Illegal and Deviant Visits to a Website Trap. <i>British Journal of Criminology</i> , 43, 213-222.	48	<u>Internetinė nuoroda</u>
185 (216)	Halder, D., ir Jaishankar, K. (2014). Online Victimization of Andaman Jarawa Tribal Women: An Analysis of the 'Human Safari' YouTube Videos (2012) and Its Effects. <i>British Journal of Criminology</i> , 54, 673-688.	6	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
186 (218)	Lee, M., ir Crofts, T. (2015). Gender, Pressure, Coercion and Pleasure: Untangling Motivations for Sexting Between Young People. <i>British Journal of Criminology</i> , 55, 454-473.	108	<u>Internetinė nuoroda</u>
187 (219)	Korkodeilou, J. (2016). Stalking Victims, Victims of Sexual Violence and Criminal Justice System Responses: Is there a Difference or just ' Business as Usual' ? <i>British Journal of Criminology</i> , 56, 256-273.	29	<u>Internetinė nuoroda</u>
188 (220)	Whitty, M.T. (2013). The Scammers Persuasive Techniques Model Development of a Stage Model to Explain the Online Dating Romance Scam. <i>British Journal of Criminology</i> , 53, 665-684.	109	<u>Internetinė nuoroda</u>
189 (222)	Lianos M., Douglas M., (2000) Dangerization and the End of Deviance: The Institutional Environment , <i>British Journal of Criminology</i>	236	<u>Internetinė nuoroda</u>
190 (226)	Illiams, M.W., ir urnap, P.E. (2023). Cyberhate on social media in the aftermath of woolwich: a case study in computational criminology and big data.	12	<u>Internetinė nuoroda</u>
191 (227)	Williams, M.L., ir Tregidga, J. (2014). Hate Crime Victimization in Wales Psychological and Physical Impacts Across Seven Hate Crime Victim Types. <i>British Journal of Criminology</i> , 54, 946-967.	47	<u>Internetinė nuoroda</u>
192 (228)	Wood, M.A. (2020). Rethinking how Technologies Harm. <i>British Journal of Criminology</i> .	28	<u>Internetinė nuoroda</u>
193 (229)	Asher Flynn, Anastasia Powell, Adrian J Scott, Elena Cama, Deepfakes and Digitally Altered Imagery Abuse: A Cross-Country Exploration of an Emerging form of Image-Based Sexual Abuse, <i>The British Journal of Criminology</i> , Volume 62, Issue 6, November 2022, Pages 1341-1358, https://doi.org/10.1093/bjc/azab111	2	<u>Internetinė nuoroda</u>
194 (230)	Wickes, R., Pickering, S.J., Mason, G., Maher, J., ir Mcculloch, J. (2016). From Hate to Prejudice: Does the New Terminology of Prejudice Motivated Crime Change	22	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	Perceptions and Reporting Actions? British Journal of Criminology, 56, 239-255.		
195 (231)	Leukfeldt, E.R., Kleemans, E.R., ir Stol, W. (2016). Cybercriminal Networks, Social Ties and Online Forums: Social Ties Versus Digital Ties within Phishing and Malware Networks. British Journal of Criminology, 57, 704-722.	103	<u>Internetinė nuoroda</u>
196 (232)	Wagen, W.V., ir Pieters, W. (2015). From cybercrime to cyborg crime: botnets as hybrid criminal actor-networks. British Journal of Criminology, 55, 578-595.	14	<u>Internetinė nuoroda</u>
197 (233)	Weston, S., ir Mythen, G. (2019). Working with and Negotiating 'Risk': Examining the Effects of Awareness Raising Interventions Designed to Prevent Child Sexual Exploitation. The British Journal of Criminology.	7	<u>Internetinė nuoroda</u>
198 (234)	Stanley, E.A. (2015). Responding to State Institutional Violence. British Journal of Criminology, 55, 1149-1167.	7	<u>Internetinė nuoroda</u>
199 (235)	Piatkowska, S.J., ir Lantz, B. (2021). Temporal Clustering of Hate Crimes in the Aftermath of the Brexit Vote and Terrorist Attacks: A Comparison of Scotland and England and Wales. British Journal of Criminology, 61, 648-669.	16	<u>Internetinė nuoroda</u>
200 (236)	Walters, M.A., Paterson, J., ir Brown, R. (2020). Enhancing Punishment or Repairing Harms? Perceptions of Sentencing Hate Crimes Amongst Members of a Commonly Targeted Victim Group. The British Journal of Criminology.	2	<u>Internetinė nuoroda</u>
201 (237)	Mason, G. (2014). Victim Attributes in Hate Crime Law Difference and the Politics of Justice. British Journal of Criminology, 54, 161-179.	13	<u>Internetinė nuoroda</u>
202 (238)	Dodsley, T., ir Gray, E. (2020). Resistance and reproduction: an arts-based investigation into young people's emotional responses to crime. British Journal of Criminology.	2	<u>Internetinė nuoroda</u>
203 (240)	Atkinson, R., ir Rodgers, T. (2016). Pleasure Zones and Murder Boxes: Online	45	<u>Internetinė nuoroda</u>

Eil. Nr.	Publikacija	Citatu skaičius	Šaltinio nuoroda⁷
	Pornography and Violent Video Games as Cultural Zones of Exception. <i>British Journal of Criminology</i> , 56, 1291-1307.		
204 (241)	Gal, T., ir Moyal, S. (2011). JUVENILE VICTIMS IN RESTORATIVE JUSTICE Findings from the Reintegrative Shaming Experiments. <i>British Journal of Criminology</i> , 51, 1014-1034.	35	<u>Internetinė nuoroda</u>
205 (242)	Donoghue, J.C. (2013). Reflections on risk, anti-social behaviour and vulnerable/repeat victims. <i>British Journal of Criminology</i> , 53, 805-823.	18	<u>Internetinė nuoroda</u>
206 (244)	Garland, J., ir Hodkinson, P. (2014). 'F**king Freak! What the Hell Do You Think You Look Like?' Experiences of Targeted Victimization Among Goths and Developing Notions of Hate Crime. <i>British Journal of Criminology</i> , 54, 613-631.	41	<u>Internetinė nuoroda</u>
207 (245)	Carrabine, E. (2012). Just Images Aesthetics, Ethics and Visual Criminology. <i>British Journal of Criminology</i> , 52, 463-489.	151	<u>Internetinė nuoroda</u>
208 (246)	Nivette, A.E. (2011). Violence in Non-State Societies A Review. <i>British Journal of Criminology</i> , 51, 578-598.	21	<u>Internetinė nuoroda</u>
209 (250)	Millie, A. (2007). Anti-Social Behaviour, Behavioural Expectations and an Urban Aesthetic. <i>British Journal of Criminology</i> , 48, 379-394.	147	<u>Internetinė nuoroda</u>
210 (251)	Higgins, E.M., Coffey, B.S., Fisher, B.W., Benitez, I., ir Swartz, K. (2021). School Safety or School Criminalization? The Typical day of A School Resource Officer in the United States. <i>The British Journal of Criminology</i> .	12	<u>Internetinė nuoroda</u>
211 (253)	Pantoja, F. (2021). It's not just About Poverty: Capital, Inequality, and Antisocial Behaviour in Schools. <i>The British Journal of Criminology</i> .	-	-
212 (254)	Crawford, A. (2009). Governing Through Anti-Social Behaviour Regulatory Challenges to Criminal Justice. <i>British Journal of Criminology</i> , 49, 810-831.	161	<u>Internetinė nuoroda</u>

2 priedas. Pagrindinių internetinių patyčių tyrimų lauko agentų bendraautorių komandos

Alexander'io T. Vazsonyi'io bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (5 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Alexander T. Vazsonyi	Albert J. Ksinan	Magda Javakhishvili
		Jakub Mikuška
		Dick Hessing
		Erin L. Kelley
		Lara M. Belliston
		Lloyd E. Pickering
		Marianne Junger
		Gabriela Ksinan
		Jiskrova
		Jian-Bin Li
Marek Blatný		

Thomo J. Holt'o bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (4 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Thomas J. Holt	Michael G. Turner	Jordana N. Navarro
		Shelly Clevenger
	M. Lyn Exum	Adam M. Bossler
		Robert Brame

Anastasios Powell bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (4 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Anastasia Powell	Adrian J. Scott	Nicola Henry
		Asher Flynn
		Elena Cama

Jaeyong'o Choi bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (4 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Jaeyong Choi	Saeed Kabiri	Ilhong Yun
	Seyyedeh Masoomeh Shamila Shadmanfaat	
	Julak Lee	
	Nathan E. Kruis	

Hyojong'o Song'o, Jihoon'o Kim'o ir Yeungjeom'os Lee bendraautorių komanda

Pagrindiniai autoriai (iki 4 mokslinių publikacijų)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas, nebūtinai tik šioje mokslininkų grupėje	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Hyojong Song (4) Jihoon Kim (4) Yeungjeom Lee (3)	Wesley G. Jennings	Seong-Sik Lee

Jean'o-Louis'o van Gelder'io bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (iki 4 mokslinių publikacijų)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas, nebūtinai tik šioje mokslininkų grupėje	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Jean-Louis van Gelder	Manuel Eisner	Denis Ribeaud
	Reinout E. de Vries	Margit Averdijk
	Marleen Weulen Kranenbarg	Stijn Ruiters
		Eva C. Luciano
		Hal E. Hershfield

Jillian'os J. Turanovic bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (4 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas, nebūtinai tik šioje mokslininkų grupėje	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Jillian J. Turanovic	Jacob T. N. Young	Kevin A. Wright
	Travis C. Pratt	Kathleen A. Fox
		Francis T. Cullen

Evelien'os M. Hoeben bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius (3 mokslinės publikacijos)	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas, nebūtinai tik šioje mokslininkų grupėje	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Evelien M. Hoeben	Jacob T. N. Young	D. Wayne Osgood
	Ryan C. Meldrum	Sonja E. Siennick
	Frank M. Weerman	D'Andre Walker

Alex'o R. Piquero'o bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius	Bendraautoris, turintis 5 publikacijas	Bendraautoris, turintis 3 publikacijas	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Alex R. Piquero	David P. Farrington	Maria M. Ttofi	Wesley G. Jennings	Brandon C. Welsh
				Richard Tremblay
				Bryan L. Sykes
				Kim Reising
			Ryan C. Meldrum	Jason P. Gioviano
				Michael G. Vaughn
				Daniel C. Semenza
				Dylan B. Jackson

David'o P. Farrington'o bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius	Bendraautoris, turintis 5 publikacijas	Bendraautoris, turintis 3 publikacijas	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
David P. Farrington	Alex R. Piquero	Maria M. Ttofi	Wesley G. Jennings	Brandon C. Welsh
				Richard Tremblay
				Kim Reising
			Manuel Eisner	Sara Valdebenito
				Alex Sutherland

Marios M. Ttofi bendraautorių komanda

Pagrindinis autorius	Bendraautoris, turintis 5 publikacijas	Bendraautoris, turintis 4 publikacijas	Bendraautoris, turintis 2 publikacijas	Bendraautoris, turintis 1 publikaciją
Maria M. Ttofi	Alex R. Piquero	David P. Farrington	Manuel Eisner	Brandon C. Welsh
				Richard Tremblay
				Kim Reising
				Sara Valdebenito
				Alex Sutherland

3 priedas. Moksliniuose straipsniuose, kuriuose buvo taikytos bendroji įtamos, rutininės veiklos ir savikontrolės teorijos, išskirtos kintamųjų grupės

Grupė	Grupei priklausantys kintamųjų pogrupiai		
Demografiniai duomenys	Bendriniai demografiniai rodikliai	Amžius	
		Lytis	
		Rasė ir etninė priklausomybė	
		Socioekonominis statusas	
		Sveikata	
		Santykių rūšys	
Artima aplinka	Šeimos dėmuo	Šeimos struktūra, demografiniai rodikliai	
		Santykiai su tėvais ar globėjais (konfliktai šeimoje, tėvų auklėjimo stilius)	
		Tėvų auklėjimo stilius	
	Edukacija, mokyklos aplinka ir darbas	Edukacija ir išsilavinimas, akademiniai pasiekimai	
		Mokyklos socialinė ir struktūrinė aplinka	
		Mokytojų, moksleivių ir tėvų santykiai	
		Patirtas smurtas mokykloje	
		Socialinė ir struktūrinė darbo aplinka	
	Draugų, pažįstamų ir kaimynų įtaka	Asociacija su (delinkventais) bendraamžiais, jų daroma įtaka	
		Asociacija su (delinkventais) bendraamžiais internete, jų daroma įtaka	
		Bendraamžių elgesio suvokimas / subkultūros normos	
		Draugų demografiniai rodikliai	
		Artimos kaimynystės kolektyvinis efektyvumas / kaimynystės kokybė	
		Suvokimas apie artimos kaimynystės dezorganizaciją	
	Deviacijos ir viktimizacija	Smurtas, deviacijos ir nusikaltimai	Smurtas ir nusikaltimai
			Kriminalinė karjera bei pasirinkimas nusikalsti
			Delinkventinis, deviantinis elgesys
Delinkvencija, kurią pripažįsta įvykdęs apklaustasis (angl. <i>self-reported delinquency</i>)			
Viktimizacija		Internetinių patyčių viktimizacija	
		Tradicinių patyčių viktimizacija	
		Vieta ir su ja susijusios viktimizacijos formos	
		Įvairios viktimizacijos patirtys	
Skirtingos patyčių formos		Tradicinės patyčios	
		Internetinės patyčios	

Grupė	Grupei priklausantys kintamųjų pogrupiai	
Išoriniai ir vidiniai kintamieji, darantys įtaką asmens apsisprendimams (emocijos, savikontrolė, normos, laisvalaikis)	Savikontrolė	Savikontrolė
	ir emocijos	Jaučiamos įtampos
		Motyvacija nusikalsti

SUMMARY

The Field of Criminological Knowledge: A Case Study of Cyberbullying

Jovita Žėkaitė-Maconko

Vilnius University, Faculty of Philosophy

Social Sciences, Sociology (S005)

Since the mid-twentieth century, economic, cultural, social, and political transformations have reshaped the role of academic institutions by shifting knowledge production away from the classical ideal of liberal education and towards market-oriented logic of efficiency, productivity, and measurable impact. Universities and research centers have been increasingly evaluated according to criteria derived from business and managerial practices (Sveiby, 1997; Samulevičius, 2010; Peters and Arthur, 2012; Marginson, 2012; Sum and Jessop, 2013). In criminology, this broader transformation contributed to the reordering of research priorities, methodological preferences, and data hierarchies, thereby aligning scholarly work more closely with political agendas, funding structures, and quantifiable indicators of academic performance.

Derek John de Solla Price (1963) described this period as a decisive shift from ‘little science’, based primarily on the work of individual researchers, to ‘big science’, characterized by expanded research infrastructures, collective forms of knowledge production, large-scale projects, and intensified international collaboration. At the same time, the expansion of access to higher education significantly increased the number of students and academic staff (Trow, 2007). Universities also became increasingly oriented towards specialized professional training, while academic work came to be assessed through productivity- and efficiency-based criteria associated with business and managerial practices (Samulevičius, 2010, p. 47; Barnett, 2000). These transformations compelled universities to redistribute resources, reconsider established funding structures and redefine their relationship with society.

Alongside these transformations, criminology has continued to face debates concerning its disciplinary boundaries and the definition of its research objects. *Encyclopædia Britannica* defines criminology as the scientific study of crime and delinquency, including their causes, correction, and prevention, drawing on knowledge from disciplines such as anthropology, biology, psychology, psychiatry, economics, sociology, and statistics (Encyclopædia Britannica, n.d.).

A broader understanding of criminology is offered by Jeffrey R. Wilson (2025), who argues that contemporary criminology may be understood not only as an academic and scientific discipline, but also as a humanistic, ethical, and cultural practice. From this perspective, criminological knowledge is not limited to conventional scientific forms, but may also be expressed through essays, literature, and art as alternative modes of interpreting crime, harm, and social control.

As a result of societal modernization and the expansion of access to higher education, academic disciplines began to examine an increasingly diverse range of phenomena, thereby extending their analytical boundaries and strengthening their positions within the wider scientific field (Samulevičius, 2010, pp. 34, 43; Trow, 2007). This expansion was accompanied with an exponential growth in scientific publications (de Solla Price, 1963). In response, standardized procedures for evaluation and selection were introduced to manage the increasing volume of academic output. Over time, four criteria became particularly prominent: the total number of publications, the journal impact factor (IF), the number of co-authors, and the citation index.

In criminology, as well as in other social sciences, the use of these evaluative criteria gradually became a factor shaping hierarchies of research topics and methodological approaches. Greater value was attributed to studies based on large datasets and conducted by interdisciplinary research teams. Recognition was given to research outputs with a high potential for citation.

As the structures of scientific knowledge production and evaluation changed, criminological approaches were increasingly perceived as analytically broad and potentially advantageous because of their interdisciplinarity (Henry, 2017, p. 399) and multiparadigmatic orientation, which allows the same phenomenon to be examined through different theoretical and methodological perspectives (Dobryninas et al., 2019, p. 79).

In practice, interdisciplinarity was expressed with mixed methods and co-authorship, as scholars from different disciplines collaborated in the analysis of shared social problems (Yu et al., 2019). In criminology, this approach has been regarded as a strength because it enabled the use of diverse theoretical and methodological perspectives. At the same time, however, it also contributed to the standardization of analytical approaches, thematic repetition, and the dominance of established research methods, making it increasingly difficult to produce an original contribution. Although this development expanded the range of analytical tools and possibilities for data interpretation, it also weakened the boundaries of the criminological field,

which had previously supported its expert authority, symbolic legitimacy, and academic recognition (Chan, 1996, p. 8).

The pursuit of high rankings and academic visibility shaped cyclical tendencies in research topics within criminological publishing (Newburn, 2013; Garland, 2001). This dynamic was reinforced by bibliometric analyses, which revealed growing pressure on scholars to pursue citation impact and narrower thematic specialization (Cohn et al., 2014; Piquero et al., 2007). With the increasing prominence of evidence-based criminology and its emphasis on standardized research designs (Farrington and Welsh, 2005; Weisburd et al., 2001), an instrumental approach to social phenomena gained strength, often becoming detached from more sustained theoretical reflection. This created a paradox within the criminological field: although the range of research topics expanded, the space for original contribution narrowed. Scholars found it increasingly difficult to distinguish their theoretical or analytical approaches from those already established in previous research, which made academic positioning more challenging and increased the risk of producing studies that differed only marginally from existing work (Maruna and Barber, 2011). Critical assessments have argued that this tendency limited criminology's epistemic autonomy by privileging quantitative evaluation, conformity, and knowledge adapted to the logic of publication (Loader and Sparks, 2010; Young, 2011). Young (2011, p. 15) describes this figure of the scholar through the notion of *Empiricus Abstractus*, referring to a researcher who moves from one dataset and research grant to another while accumulating empirical facts without sufficient time for theoretical digestion.

The problematic nature of this study unfolds in three interrelated aspects:

First, the study contributes to a broader analysis of the processes through which criminological knowledge is produced and positioned within interdisciplinary research. It examines the conditions under which criminological knowledge acquires theoretical autonomy and the conditions under which it becomes a reproduction of conceptual approaches developed in other disciplines.

Second, the study shows how social phenomena perceived as publicly relevant become objects of academic attention, knowledge production, recognition, and the accumulation of different forms of capital.

Third, the analysis of cyberbullying is used as a case study that reveals not only the specific features of research on a particular social phenomenon, but also broader problems concerning criminology as a discipline. Cyberbullying has been extensively studied across different academic fields,

yet it has not become an unequivocally defined research object in any of them. For this reason, the field of cyberbullying research provides an illustrative space for examining how criminology enters already existing academic debates, which theoretical and methodological approaches it adopts, adapts, or reproduces, and to what extent it can develop a distinctive disciplinary perspective.

The analysis of cyberbullying research suggests that criminological knowledge is often constructed less as a theoretically autonomous interpretive framework and more through the transfer of explanatory models already established in other disciplines. This raises the question of whether criminology functions as an autonomous space of knowledge production or as an interdisciplinary transit zone in which concepts developed elsewhere are adopted, contested, and reaffirmed. In this sense, criminology's engagement with cyberbullying reveals not only theoretical fragmentation, but also thematic conformity, since research directions, problem formulations, and explanatory models often reflect dominant academic trends, publication logics, and funding priorities.

The case study of cyberbullying demonstrates how publication strategies, citation practices, orientation towards prestigious journals, and dominant theoretical languages operate as mechanisms of symbolic capital accumulation. These mechanisms shape which topics, concepts, and interpretations become legitimate within the academic field. Cyberbullying is therefore significant in this dissertation not merely as an empirical object, but as an analytical lens for examining the boundaries of criminology and its position within the broader social science field.

The dialogue between sociology and criminology was initially developed by scholars in the United States who reflected on their theoretical relationship with Pierre Bourdieu's ideas (Sallaz and Zavisca, 2007). This reflexive engagement later entered the European context, where it became an important element of critical criminological discourse (Poviliūnas, 2022, pp. 254, 255). In 2020, the British Society of Criminology journal *Criminology and Criminal Justice* published a special issue, *Bourdieu and Criminology*, edited by Alistair Fraser and Sveinung Sandberg, which examined the relevance of Bourdieu's theory for criminology.

Criminological studies drawing on Pierre Bourdieu's theory have developed in several directions. Some have sought to conceptualize the application of Bourdieu's theoretical framework within criminology (Shammas and Sandberg, 2016), while others have used it to expand existing criminological paradigms (Prieur, 2018). Attention has also been given to

field analysis, especially to the reconstruction of the social spaces in which crime and criminalized practices emerge (Sandberg and Fleetwood, 2017).

However, there remains a lack of studies that critically examine the field of criminology itself, including its operating principles and relations of power. In this respect, the work of Loïc Wacquant (2007, 2011, 2014) is particularly important. Drawing on Pierre Bourdieu's theory, Wacquant argues that criminological inquiry should focus not only on crime or institutions of control, but also on criminology itself as a social field formed within specific geopolitical contexts, including both the criminal justice system of the United States and the social policy environments of Europe.

According to Bourdieu's field theory, academic fields can be analyzed across different national contexts by considering their cultural, political, and historical specificities (Bourdieu, 1984). A growing body of empirical research shows that the structural principles of this theory, such as capital, habitus, and field autonomy, are sufficiently flexible to be applied to different academic fields. Such analyses have been carried out in a range of countries, including Vietnam (Chu, 2018), Cuba (Rojas Hernández, 2010), China (Liu et al., 2022; Zhuang and Liu, 2020), South Africa (Hlatshwayo and Alexander, 2021), Poland (Zarycki, 2009; Zarycki et al., 2017; Krawczyk et al., 2021), the Czech Republic (Gecko, 2019), and the Scandinavian countries (Salö et al., 2018). In these studies, the theoretical approach developed by Pierre Bourdieu was combined with analyses of specific structures of knowledge, practice, and power.

Pierre Bourdieu's theory can be successfully applied across different national contexts, provided that its application is carefully considered. This requires identifying the most relevant forms of capital within a particular academic field, determining the degree of its autonomy, that is, the extent to which it is independent from external forces, and analyzing the role of the state and the market in the production of knowledge. For this reason, increasing attention is being paid to the flexibility of the theory and to its capacity for international application, as it can be adapted to different historical and cultural circumstances.

Since this dissertation is grounded in Pierre Bourdieu's field theory, it is important to situate it within a broader discussion of the problems of criminological knowledge that exist in the scientific field of criminology. As an interdisciplinary academic field, criminology often faces uncertainty regarding its object of inquiry, methodological boundaries, and theoretical autonomy. The development of criminology as a discipline has also rested on theoretical foundations shaped not only by the insights of individual authors,

but also by broader shifts in the philosophy of science. In this context, T. S. Kuhn's *The Structure of Scientific Revolutions* (1962), in which he developed the concept of the *paradigm*, is particularly relevant. Kuhn (1970) argued that science does not develop in a linear or cumulative manner; rather, it changes cyclically, as one dominant paradigm is replaced by another. According to Kuhn, a paradigm consists of the theoretical assumptions, methodologies, and exemplary problems shared by a particular scientific community, which determine what is recognized as legitimate knowledge.

Andrew Abbott, in *Chaos of Disciplines* (2001), further developed Kuhn's concept of paradigm by adapting it to the specific character of the social sciences. Abbott argued that the development of the social sciences is neither linear nor cumulative, but rather cyclical. Although change in these disciplines is not as radical as in the natural sciences, theoretical ideas, methods, and paradigmatic logic continually reappear in renewed forms. According to Abbott (2001), most social science disciplines are fragmented: several competing subparadigms coexist within them at the same time. In sociology, for example, structuralism, symbolic interactionism, realism, and other theoretical traditions may coexist. Abbott argues that paradigms reproduce themselves through institutional mechanisms such as universities, academic journals, conferences, and doctoral programmes. Science therefore does not possess a stable structure of knowledge production; rather, it is a process of continuous change, conflict, and self-reproduction. Disciplines operate in cycles: certain ideas periodically recur, appearing as new, although in substance they continue earlier models of theoretical thought.

Joachim J. Savelsberg (1994), in turn, analyzed how processes of knowledge production, decisions made by legal institutions, and relations of power shape the formation of penal policy. He emphasized that penal systems cannot be analyzed solely through moral or social categories; rather, it is necessary to consider institutional configurations, mechanisms of knowledge structuring, and logic of governance. Savelsberg (1994) examined how knowledge about crime is constructed, whom it serves, and under what conditions it acquires legitimacy within fields of power. Knowledge is not neutral; it is shaped by power structures that determine which models of knowledge become dominant.

Bruno Latour and Steve Woolgar (1986) fundamentally reconsidered the nature of scientific knowledge. Although their work is not directly related to criminology, it exerted significant influence on the field of science studies. In their classic study *Laboratory Life*, they argued that science is not a direct reflection of reality; rather, knowledge is produced and not simply discovered.

They analyzed science as a socially constructed activity shaped by practices, debates, publication processes, the use of instruments, and institutional contexts. According to Latour and Woolgar, scientific facts are not given but are the outcome of procedures through which scientists assign factual status to forms of information. In this way, science becomes not only a rational activity, but also a cultural practice in which the status of knowledge depends on continuous interactions among people, technologies, and institutions.

This perspective is also relevant to the analysis of criminological knowledge, particularly when questions are raised about the operating logic of criminology as a discipline and the conditions under which its knowledge is produced. Reconstructing the development of critical criminology in the European context, Rene van Swaaningen (1997) emphasized that its emergence was shaped by specific political and social circumstances. European critical criminology developed as a response to structural relations of power and systemic social inequality. Van Swaaningen criticized the growing dominance of administrative and technocratic approaches in criminology, which, in his view, weakened critical reflection. He called for criminology to return to theoretical questions and to develop alternative understandings of security, justice, and social control that would integrate empirical research with broader theoretical reflection.

Stanley Cohen (1988) analyzed how criminological knowledge operates as an instrument of power. Cohen (1988) examined new directions in criminology, by noting that even radical or critical theories often remain conceptually abstract and difficult to apply in practice. According to Cohen, criminological knowledge is always formed within an ideologically and politically sensitive context: it not only describes social reality but also contributes to shaping how that reality is understood. Criminology, in Cohen's view, helps to consolidate understandings of crime, social control, and political decision-making. This knowledge is therefore not entirely neutral; rather, it is a discourse in which it becomes visible who is granted greater authority to speak about crime, and who is recognized as an expert.

David Garland (2001) analyzed broader structural changes in the field of criminology, which he linked to transformations in criminal policy, social control, and cultural attitudes towards crime. Garland (2001) raised the question of how the state, and its institutions adapt to new understandings of crime while simultaneously reconstructing the logic of criminological knowledge. In the same year, Bent Flyvbjerg made an important epistemological contribution with his book *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and how it can Succeed Again* (2001). Flyvbjerg

(2001) criticized the dominant tendency in the social sciences to imitate the rationality of the natural sciences by seeking neutral knowledge based on universal rules. Instead, Flyvbjerg (2001) proposed an orientation towards contextual, value-based, and action-oriented knowledge. In his view, the social sciences should be engaged, reflexive, and oriented towards the analysis of power and decision-making in the real world.

Tim Newburn and Paul Rock (2006), in turn, examined crime control policy as an ideologically structured field in which academic knowledge is neither neutral nor objective. According to the authors, anxieties generated by the media often turn into pressure on academia and encourage researchers to choose topics that correspond to political priorities or are likely to attract funding. They emphasized that such a discourse may foster technocratic, preventive, and algorithmic forms of knowledge production that move away from critical or reflexive analysis.

Ian Loader and Richard Sparks (2010) are among the most significant scholars who have contributed to the construction of criminological knowledge. Drawing on Michael Burawoy's concept of public sociology (2005), they developed the concept of public criminology. They analyzed the tension between the production of academic knowledge and its use in the public sphere and in political decision-making. The authors considered the extent to which criminologists should be involved in shaping social change, and the extent to which they should maintain the position of observers and analysts. They also examined the channels through which criminological knowledge is transmitted from the academic field into public discourse, and how this knowledge is accepted or rejected.

Jock Young (2011) critically assessed the state of criminology as an academic discipline, by arguing that it had become overly technocratic and methodologically reduced. In his view, this trajectory narrowed criminology's capacity to analyze broader social contexts and theoretical questions. Young was particularly critical of the evidence-based criminology paradigm, which, he argued, turned the discipline into an instrument of political agendas. He also drew attention to the internal dynamics of the academic field: researchers' work was increasingly structured by quantitative criteria of productivity, especially the number of publications in highly ranked journals.

This critical stance is also reflected in the work of other authors who, from different perspectives, return to questions concerning the formation of knowledge. For example, Keith Hayward, Shadd Maruna, and Jayne Mooney (2010) proposed returning to the origins of criminology's intellectual tradition by analyzing the key figures who shaped its development, from Cesare

Lombroso and Émile Durkheim to Michel Foucault, Howard S. Becker, and Stanley Cohen. Their work highlights how the ideas of these thinkers shaped understandings of crime, punishment, social control, and victims, and how they influenced both empirical research and criminological discourse more broadly. The authors showed that these theoretical approaches not only enter dialogue and contestation with one another, but also intersect, together forming a complex field of knowledge.

Simon Hallsworth and John Lea (2011), in turn, proposed rethinking the concept of the state and its transformations in the context of contemporary criminology. They analyzed how state authorities and security apparatuses operate in the production of social order. In this context, the role of criminologists is not limited to observation; rather, the authors called on scholars to adopt a politically engaged and critically reflexive position.

Roger Matthews (2014) sought to reformulate the dominant narrative of criminology by proposing a theoretical and politically engaged basis for intervention. In his view, existing criminological orientations are limited and ineffective in addressing real social problems. Matthews criticized methodological choices that rely either on excessive mechanization or on abstract empiricism, which separates theory from social reality. In response to these tensions, he proposed an approach that would combine empirical grounding with theoretical coherence and political engagement. Matthews emphasized that criminology should combine ontological realism with critical analysis, while moving away from a one-sided reliance on either statistical indicators or purely interpretive narratives.

Robert Reiner (2016), writing from a critical criminological perspective, emphasized that the concept of crime is not objective, but, instead, socially and politically constructed. In his view, criminal justice institutions do not merely reflect the dominant structures of power but also reinforce them. For this reason, criminological knowledge must remain consistently reflexive in relation to the analysis of power.

In turn, Anastasia Powell and Nicola Henry (2017) introduced an important interdisciplinary perspective into criminological knowledge by analyzing technology-facilitated sexual violence. In their monograph, they provided a theoretical and empirical basis for examining how digital technologies transform forms of violence and change the logic through which knowledge about these phenomena is produced. By combining legal, social, and technological perspectives, the authors showed that criminological discourse must be sensitive not only to classical relations of power, but also to changing knowledge infrastructures and disciplinary intersections.

Karen Lumsden and Heather May Morgan (2017) examined the motivational aspects of online violence, seeking to identify which patterns of behavior in the public sphere, particularly in the media, are attributed to the categories of cyberbullying or harassment. They analyzed the role of the media in shaping the public opinion about online violence. Their study showed that public discourses not only reflect, but also actively construct knowledge about what is to be understood as violence or deviance online.

In Lithuania, the development of criminological knowledge has received the most sustained attention in the work of Aleksandras Dobryninas. In 2018, he analyzed the development of criminology from historical and epistemological perspectives, focusing on how the object of the discipline and its main theoretical paradigms classical, positivist, and critical were formed. Later, together with Jolanta Aleknevičienė and Aušra Pocienė (2019), he continued this analysis by concentrating on the institutionalization of criminology studies in Lithuania. The authors emphasized that, at the end of the twentieth century, criminology courses at Vilnius University began to be taught by sociologists and psychologists, and that, from 1999, master's programmes were launched in cooperation with the Faculty of Law. In 2017, a bachelor's programme was also introduced, marking the formation of a new generation of criminologists, thus contributing to the increasing autonomy of the discipline in Lithuania.

In 2022, Aleksandras Dobryninas further contributed to this field of research with reflections on the adaptation of criminological knowledge to the context of the COVID-19 pandemic. He analyzed how criminologists responded to the challenges caused by the pandemic, how their research directions were transformed, and how the objects of knowledge changed in the face of shifts in social reality. The study also highlighted the main challenges facing the development of criminology studies in Lithuania: ensuring the quality of programmes, reconciling academic and practical needs, and maintaining social relevance in the context of a global crisis.

The relevance of this dissertation is linked to the need to critically analyze how criminological knowledge is produced and legitimized within the academic field. Following Bourdieu's logic (1988, 1990), the field of criminology is conceptualized in this study as a space of structured positions in which the circulation of different forms of capital, academic prestige, methodological competence, and access to data shapes the habitus and doxa of actors, that is, the taken-for-granted theoretical and methodological choices of agents within the field. The dissertation seeks to address an existing gap in scientific knowledge by using a case study as a means of examining the

positioning of criminologists within the academic field: their theoretical and methodological choices, and the ways in which these choices are related to epistemological power and the formation of authority. It aims to reveal how criminologists position themselves and the interdisciplinary knowledge they produce, which forms of capital support their establishment within the field, and how their symbolic capital is formed under conditions of academic competition. In this analysis, cyberbullying serves as a case that makes it possible to reflect not only on a specific social phenomenon, but also on broader internal structural tensions within the discipline of criminology: theoretical fragmentation, thematic conformism, tensions arising from the accumulation of symbolic capital, and the lack of interdisciplinarity.

In this context, Pierre Bourdieu's field theory becomes particularly relevant (Bourdieu, 1984; Bourdieu and Wacquant, 2003, p. 91), as it makes it possible to analyze the scientific field as a dynamic space of social relations in which the distribution of symbolic capital and relations of power are formed. Bourdieu's field theory is used not only as an analytical instrument for identifying the mechanisms of power operating within academic criminology, but also as a conceptual basis for developing a new perspective on the accumulation of symbolic capital in this interdisciplinary paradigm. Contemporary international studies (Chu, 2018; Zarycki, 2009; Hlatshwayo and Alexander, 2021; Liu et al., 2022) show that Bourdieu's theory offers distinct potential for broader application, if it is applied reflexively and with attention to cultural, political, and historical contexts.

Around 2010, the international criminological academic community began to devote increasing attention to the question of how academic knowledge is not only produced but also shaped by structures of power determined by institutional contexts, political orientations, and interdisciplinary conflicts. During this period, several important publications appeared that encouraged a reconsideration of the role of the criminologist within the academic field (Loader and Sparks, 2010; Hayward, Maruna, and Mooney, 2010; Hallsworth and Lea, 2011; Young, 2011; Matthews, 2014).

In Lithuania, Aleksandras Dobryninas (2018, 2019, 2022) has consistently analyzed the processes of producing and institutionalizing criminological knowledge. However, there remains a lack of studies that systematically examine the internal structure of the discipline itself, the distribution of power, and the logic of capital transformation in the context of the functioning of the academic field.

The study is relevant to the field of criminology, in which new research topics increasingly overlap with other academic disciplines. One

such topic is cyberbullying, which is regarded as a form of deviance and attracts researchers from a range of fields. Although deviance was one of the earliest objects of criminological knowledge, there is still no consensus within the academic community regarding its nature or the most appropriate way to study it. There is also a lack of standardized criteria for evaluating phenomena of deviance (Dobryninas et al., 2007, p. 15).

The relevance of the study is also determined by the fact that criminologists are increasingly entering research fields in which actors from other disciplines are already well established, as in the case of cyberbullying research. Bourdieu's theory makes it possible to reveal how scientific publications and their evaluation indicators become forms of symbolic, economic, social, or cultural capital. The study also highlights less frequently reflected aspects of academic practice, such as the habitus formed during the process of academic socialization. From this perspective, the study seeks to offer a new view of the structure of academic choices, showing how the logic of capital not only shapes the internal evaluation criteria of the discipline, but also limits its conceptual renewal.

The dissertation adopts the position that criminological knowledge is neither neutral nor fully objective, but is shaped by power, prestige, methodological tendencies, and existing systems of academic publishing. This position makes it possible to ask under what conditions criminology can maintain epistemological autonomy, how research hierarchies are formed, and which models of knowledge acquire a dominant position. It is important to emphasize that criminology operates within a field in which external factors also play a significant role, including other disciplinary fields, funding structures, and publishing models.

The novelty of the dissertation is expressed in several respects:

First, criminological knowledge is analyzed as a form shaped by institutional, normative, and symbolic mechanisms, rather than only by empirical data or theoretical assumptions.

Second, the empirical part of the dissertation presents a case study that makes it possible to reveal how cyberbullying becomes a space in which criminologists' choices emerge, particularly those related to the accumulation of symbolic capital and the formation of positions within the field.

Third, by applying Bourdieu's field theory, the dissertation systematically examines how different forms of capital (specifically, cultural, symbolic, economic, and social) may shape the process of knowledge production within the field of criminology.

The aim of the study

To examine the mechanisms through which criminological knowledge is constructed and consolidated within the academic field by applying Pierre Bourdieu's field theory and using cyberbullying research as an empirical case.

To achieve this aim, the study sets the following objectives:

- to analyze how the historical conditions of the formation of the field of criminology structure the boundaries of knowledge and enable studies of different forms of deviance to acquire the status of a research object;
- to examine how the theoretical and methodological approaches applied in cyberbullying research reflect the logic of criminological knowledge production;
- to apply Pierre Bourdieu's field theory to analyze the habitus, capital structures, and positions occupied within the academic field by criminologists studying cyberbullying;
- to reveal the limitations of criminological knowledge through a case study of cyberbullying research.

The following statements are defended in the dissertation:

- Criminological knowledge is fragmented and heterogeneous. Although the dominance of certain theoretical and methodological approaches, shaped by power structures formed within the academic field and reinforced through institutional standards of evaluation, may create an impression of homogenization, this field is marked by the coexistence of mutually unintegrated forms of knowledge. These are expressed through different theoretical approaches, inconsistent definitions, and incompatible empirical findings.
- When analyzing cyberbullying as a topical and popular research theme, criminologists act as agents of the academic field who adapt strategically to its conditions. Although most studies draw on the ideas of evidence-based criminology, the insights they produce often reproduce knowledge already formed in other disciplines.

Research methodology

- The dissertation employs a case study to examine a specific process of knowledge production within the criminological field. It applies a semi-systematic literature review and thematic content analysis as a qualitative methodological approach, with the aim of reconstructing the principles according to which the academic field of criminologists operates through an analysis of their scholarly activity. The dissertation draws on Pierre Bourdieu's field theory, which provides the conceptual foundation of the study. This theoretical approach makes it possible to analyze how criminologists, acting as agents within the academic field, compete for power, accumulate different forms of capital, and shape their habitus. The case of cyberbullying is used to reveal criminologists' strategies of academic practice in the context of contemporary research management and interdisciplinarity.
- In the empirical part of the dissertation, the most internationally significant criminology journals were identified, and scholarly articles published in these journals that address cyberbullying were selected. A detailed thematic analysis of the selected publications was then conducted to identify the dominant theoretical and methodological approaches, the research designs employed, and the specific modes of action of the agents shaping the field.

The dissertation consists of an introduction, a literature review, three main chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

The first chapter analyzes Pierre Bourdieu's field theory and its applicability to the study of the academic field of criminologists and its logic of operation. It discusses the main theoretical concepts, primarily, *habitus*, *doxa*, *field*, *agents*, *forms of capital* and their interrelations, which shape power structures within the academic sphere. This chapter also provides a literature review showing how Bourdieu's theory has been applied in various contexts, and how criminological knowledge has been reflected upon through the lenses of paradigm shifts and power analysis. Attention is given to the mechanisms of symbolic capital: how it is accumulated through publications in prestigious journals, citation, and visibility within the academic community. In this way, the first chapter establishes the theoretical and analytical foundation for the subsequent analysis of criminological knowledge and the logic of action within the academic field.

The second part of the dissertation presents the academic field of criminologists to reveal its structural distinctiveness and the features that influence the production and formation of criminological knowledge. Attention is given to the historical changes that took place in the twentieth century, when positivist and constructionist paradigms of knowledge came into conflict within the criminological discourse. These conflicts shaped different types of academic habitus, which influenced how criminologists construct their research objects and choose theoretical approaches. The agents operating within the academic field are also presented, including not only researchers, but also publishers, research funders, science policymakers, and media representatives, all of whom have a significant impact on the structure of the field and the logic of knowledge production.

The third part of the dissertation applies Pierre Bourdieu's field theory empirically by analyzing the structure of the academic field of criminology, its principles of operation, and the interactions among its agents. This part presents the empirical study, outlines the methodology applied, and discusses the findings. The empirical analysis is organized around two main questions: (1) how criminologists, acting as agents of the academic field, shape their professional practices and produce knowledge; and (2) how criminologists interpret the phenomenon of cyberbullying when selecting it as a research object. By drawing on Bourdieu's field theory, the analysis seeks to reveal the internal structure of the academic field, the distribution of symbolic power, the agents' positioning strategies, and the institutional dynamics grounded in professional norms and the logic of accumulated forms of capital. The study analyzes the positions occupied by criminologists within the field of cyberbullying research, as well as the symbolic, cultural, economic, and social capital they accumulate.

Conclusions

Criminology is an interdisciplinary field of research in which questions are continually raised about how knowledge is produced within its boundaries. Since its emergence, the discipline has consistently been defined as situated at the intersection of sociology, law, psychology, and other academic disciplines. Although this feature is often presented as one of criminology's strengths, it is precisely for this reason that the discipline's epistemological boundaries are unstable: they shift depending on what, in a particular historical period, is regarded as scientifically valuable or politically relevant. This situation means that, in criminology, research objects are often not so much

discovered as selected. They are shaped not only by theoretical or empirical arguments, but also by institutional factors, including publication rules, funding priorities, peer-review practices, and the pursuit of international visibility.

The theoretical and methodological approaches applied in criminologists' studies of cyberbullying reveal an adaptation to already existing forms of scientific knowledge. Criminologists' engagement with cyberbullying as a research topic was also relatively late: the first more extensive studies appeared before 2010, while a more active wave of criminological research began only after 2014, with a marked increase in 2016–2017 and a second wave from 2019 onwards. The studies conducted are often adapted to research designs, theoretical assumptions, and methodological templates already developed in other disciplines, thereby further reinforcing the limitations of knowledge in this area. The dominance of the positivist paradigm, the frequent use of quantitative methods, and the selective and later largely formal integration of theories such as Gottfredson and Hirschi's Self-Control Theory (1990), Cohen and Felson's Routine Activity Theory (1979), and Agnew's General Strain Theory (1992) indicate a prioritization of empirical precision. Most criminological studies rely on quantitative methods and focus on demographic indicators, measures of self-control, or possibilities for prevention. This approach makes it possible to record recurring patterns in the phenomenon, but it often lacks conceptual reflection on the origins of the phenomenon itself, its sociocultural environment, and its potential for historical transformation.

In criminologists' studies of cyberbullying, the dominant theoretical approaches are positivist ones that are well established and widely recognized within the field of criminology. These approaches make it possible to analyze cyberbullying as a problem of deviance, victimization, social control, strain, or lack of opportunity. The analysis shows that the use of these theories in the scholarly articles themselves is often not extensively reflected upon: the authors do not always clearly justify why a particular theory is selected for the analysis of cyberbullying, which dimensions of the phenomenon it enables them to explain, or on what grounds it is combined with other theories. In this respect, it can be argued that the use of popular positivist criminological theories operates as a form of doxa within the field of criminology: a set of taken-for-granted assumptions and academic rules through which these theoretical approaches are regarded as appropriate, recognizable, and sufficiently legitimate for the analysis of cyberbullying.

The interdisciplinarity of criminologists in the field of cyberbullying research reveals a degree of epistemological ambiguity and a lack of theoretical reflection. Criminologists have not become established as the dominant group producing broader knowledge about cyberbullying. A considerable share of their publications remains sparsely cited, and the studies themselves often rely on concepts developed by scholars from other disciplines, especially psychology. For example, they frequently draw on Olweus's conception of bullying, which is based on the criteria of power imbalance, repetition, and aggression. Meanwhile, more original theoretical insights developed within criminology itself tend to remain at the margins of this research field. One such example is Braithwaite's theory of shame management and reintegrative shaming, which makes it possible to analyze cyberbullying not only as a problem of individual aggression or victim vulnerability, but also as a process of social reaction and behavioral regulation. This perspective is particularly significant for the analysis of the role of bystanders, since their responses to aggression approval, silence, condemnation, or support for the victim may contribute both to the normalization of aggressive behavior and to its restriction.

The concentration of symbolic capital is located among established scholars who occupy dominant positions in the field and who bring visibility generated in other areas of research into the field of cyberbullying studies. Such capital, supported by mechanisms of citation and reputation, enables them to occupy high positions within the academic field, although it is not always linked to thematic novelty or an original expert position. The dominant agents of the criminological field possess significant symbolic capital and have a strong command of the rules structuring the academic field, ranging from publication strategies to the use of evaluation systems that secure visibility.

It is in their scholarly publications that citations tend to concentrate around the work of criminologists associated both with digital behavior and with broader themes of deviance, social control, or life-course trajectories, such as Per-Olof H. Wikström, Sameer Hinduja, Robert J. Sampson, Christopher J. Schreck, Justin W. Patchin, and others. A further tendency can be observed whereby the selection of sources is often based not on their thematic or theoretical relevance to the specific phenomenon under study, but on the authority of their authors within the criminological field itself. This citation practice also reveals a structural disciplinary attachment: criminologists do not necessarily cross the boundaries of their own field, even when working in an interdisciplinary environment.

In criminological literature, definitions of traditional bullying are more consistent than those of cyberbullying, whose operationalizations often differ, creating a grey area and weakening the criteria of measurability and comparability. Bullying is most often framed as a form of deviance alongside vandalism, sexual violence, or psychoactive substance use; however, its analysis remains fragmented. Because of limited reflection, research findings tend to overlap, and their contribution to the production of new knowledge and the development of prevention programmes remains limited. The empirical study showed that analyses frequently emphasize primary socialization, particularly the dynamics of parent–child relationships. Technology use within the family is usually described through the lens of monitoring, treated as the main means of managing risk. This orientation establishes technologies as instruments of supervision and discipline, rather than as resources for creating social environments or maintaining relationships.

The publication logic cultivated within the field of criminology encourages the reproduction of knowledge rather than its critical development. Criminological knowledge about cyberbullying often becomes formally correct but theoretically sterile, adapted to the rules of academic visibility rather than oriented towards structurally new or critically engaged analysis. This situation reflects the broader logic of knowledge production within the discipline of criminology: a form of knowledge that more often seeks to be visible than critical, and more often reproduces established ideas than reformulates them.

Dominant agents within the field are characterized by exceptionally high publication productivity; for example, according to 2024 data, A. Piquero had 749 scholarly publications, while D. P. Farrington had 1,034. Such a volume of publications reflects the scale of accumulated symbolic capital, which not only consolidates their positions within the field, but also enables them to influence dominant research directions and reproduce established structures of knowledge. Accumulated capital can be transferred to new research topics, thereby extending the boundaries of their influence beyond their original fields of interest.

This is precisely the case with cyberbullying research, where the topic becomes attractive not only because of its social relevance, but also because it can be integrated into already existing research agendas. In such cases, research directions are chosen to maintain and strengthen symbolic recognition by focusing on topics that are visible, recognizable, and fundable. At the same time, existing principles of research management and

coordination are mobilized, including mechanisms of publication, citation, and funding. These mechanisms make it possible not only to establish oneself in new thematic areas, but also to further strengthen already occupied dominant positions within the field of criminology.

The empirical study revealed that, within the field of cyberbullying research, criminologists' practices are dominated by the ability to navigate the rules of the game in the academic field of knowledge production. Their habitus is shaped through strategic adaptation to existing managerial systems of evaluation: publishing in journals with a high Impact Factor, complying with citation norms, and exploiting the logic of international networks. In this way, habitus becomes not a structure of creative expression or critical thinking, but a technocratically trained orientation towards the rules of academic competition.

The scheme of criminological knowledge reproduction makes it possible to maintain high positions while simultaneously restricting access to new and alternative positions. Struggles for power within the academic field of criminology do not revolve around the depth of understanding of the phenomenon or the radicalism of theoretical critique; rather, they are most often grounded in competition for visibility, funding, and institutional consolidation. In this context, criminologists' strategies of action reveal a field structure in which the content of knowledge becomes a secondary instrument of academic domination.

Citation and reputation acquire an instrumental significance that surpasses criteria such as the novelty, relevance, or other substantive qualities of the research itself. Citation indicators, the Impact Factor, and the H-index structure knowledge production more strongly than the research object itself. High-impact journals privilege quantitative, formalized, and easily operationalizable studies; consequently, criminologists adapt their research designs to these requirements. Representatives of evidence-based criminology, such as D. P. Farrington, A. R. Piquero, Travis C. Pratt, Wayne D. Osgood, and others, are not only among the most cited authors in the field of cyberbullying research, but also actively shape standards of data management and analysis that sustain the reproduction of academic capital.

Criminologists strengthen their symbolic capital through institutional networks and publication monopolies, while agents who remain on the periphery, including those employing alternative theoretical or methodological approaches, often remain unnoticed. The study shows that publishers and the editorial practices of prestigious journals exert considerable influence by shaping priorities in knowledge production. Funding institutions

also play an important role, as research directions are often determined by political or social concerns rather than by disciplinary logic or conceptual needs. In this way, a demand-and-supply mechanism emerges, in which the research object is selected according to its marketability to policymakers or funders.

Although criminology declares its interdisciplinarity, this is often expressed not as a synthesis of different perspectives, but as the reproduction of knowledge produced by other academic disciplines. This hinders the formation of an autonomous criminological position in the analysis of the phenomenon of cyberbullying. The semi-systematic literature review showed a marked dispersion of research findings and a lack of conceptual clarity. The theoretical approaches employed tend to provide a background rather than help researchers formulate specific insights grounded in core theoretical assumptions. In studies of cyberbullying conducted by criminologists, data already collected by other researchers are often used, including longitudinal studies and large-sample international quantitative surveys, sometimes without clearer reflection on what cyberbullying is, and how it should be purposefully measured in such research. In this context, the field of criminology operates as a filter, selecting what is already known rather than what has not yet been said.

Field fragmentation is reinforced by linguistic, geopolitical, and publication filters. The dominance of the English language in the academic field limits opportunities to present local research contexts, unless they are integrated into international comparative studies in which local data become a means of supporting global generalizations. In this way, local contexts are incorporated not as an independent axis of analysis, but as part of a broader context of knowledge production.

It can therefore be argued that criminological knowledge is fragmented not because of the complexity of empirical phenomena, but rather because of the internal power relations of the academic field. These relations determine which forms of knowledge become dominant, how they are reproduced, and which alternatives are silenced or marginalized. Fragmentation is systemic and structural rather than accidental: it reflects an institutional logic in which the value of knowledge is measured by its capacity for circulation rather than by its conceptual contribution.

TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTĘ

Išsilavinimas:

2018–2022 Sociologijos doktorantūros studijos, Vilniaus universitetas
2015–2017 Kriminologijos magistro studijos, Vilniaus universitetas
2011–2015 Kultūros istorijos ir atropologijos studijos, Vilniaus universitetas

Moksliniai interesai: Internetinės patyčios; interneto bendruomenės; biologinis, informacinis saugumas.

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Žėkaitė, J., Schoroškienė, V., Adomaitytė-Subačienė, I., & Speičytė-Ruschhoff, E. (2021). Skaitmeninės atskirties veidai: formaliojo ugdymo dalyvių požiūris į skaitmeninę atskirtį ir jo kaita nuotolinio ugdymo laikotarpiu pandemijos sąlygomis. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 47, 39–51. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2021.47.3>

Buzaitytė Kašalynienė, J., **Žėkaitė, J.**, Jusienė, R., & Stonkuvienė, I. (2021). Elektroninių patyčių apimtys ir patirtys pradinėse ir pagrindinėse klasėse pirmojo karantino dėl COVID-19 pandemijos metu. *Pedagogika / Pedagogy*, 144(4), 202–220. <https://doi.org/10.15823/p.2021.144.11>

Damaševičiūtė, G., & **Žėkaitė-Maconko, J.** (2025). Punitive attitudes towards difference: Bullying perception in the 1980–2000 generation. In A. Dobryninas & S. Nikartas (Eds.), *Crime Prevention and Security Management: A Punitive Society?* <https://doi.org/10.1007/978-3-032-05538-5>

MOKSLINIŲ PRANEŠIMŲ SĄRAŠAS

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: Common Session Conference Middlesex university, London, (UK), konferencijos data: 2019 m. gruodžio 16-18 d., konferencijos tema : pranešimo tema: Cyberbullying – understanding control and change, autorė: **Žėkaitė J.**

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: Common Session Conference (online), konferencijos data: 2021 m. birželio 16-17 d., konferencijos tema : Pandemic times and other criminological concerns, pranešimo tema: The Beginning of COVID-19 Pandemic and Cyber-bullying, autorė: **Žėkaitė J.**

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: 4th edition of Young Criminologists Forum, Bialystok (Poland), konferencijos data: 2022 m. gegužės 18-20 d., konferencijos tema: Criminal law and criminology in response to the 21st century crises, pranešimo tema: Perception of(Cyber)Bullying in Criminology, autorė: **Žėkaitė J.**

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: Tarptautinis 34-ajasis Baltijos Kriminologijos seminaras, Vilnius, Lietuva, konferencijos data: 2022 m. birželio 27-28 d., konferencijos tema : Kriminologija kintančiame kontekste: šiandienos atsakymai – klausimai rytojui?, pranešimo tema: “(Cyber) Bullying as a Phenomenon in the Criminology, autorė: **Žėkaitė J.**

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: 22nd annual conference of the European Society of Criminology, Malaga (Spain), konferencijos data: 2022 m. rugsėjo 21-25 d., konferencijos tema : Challenges and Opportunities in a Virtually and Physically Connected Europe: The Need for Criminology, pranešimo tema: Bullying as the phenomenon in the criminology, autorė: **Žėkaitė J.**

Pranešimas tarptautinėje konferencijoje: 52nd conference of the European Group for the Study of Deviance and Social Control, held in Vilnius, Lithuania, on August 27- 29, 2024, paper titled Exploring Criminologists’ Engagement with Online Bullying: A Critical Analysis through Pierre Bourdieu’s Field Theory. Autorė: **Žėkaitė-Maconko J.**

UŽRAŠAMS

UŽRAŠAMS

UŽRAŠAMS

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 15 egz.